

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ένεκρίθη κατά τὴν ὑπὸ ἀριθ. 18277 τῆς 4 Μαΐου 1921
κοινοποίησιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

"Ἐξδοσεῖς (ΙΖ') Β'

Τυπαρτήσεις	0,00
Διανομή των διατάξεων	7,86
Πρόσθια φόρος	4,56
Πρόσθια φόρος απαρχ. δασείου	0,20

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ «ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ»
28—Οδός Γ' Σεπτεμβρίου—28
1922

Αριθ. Πρωτ. 18277

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Μαΐου 1921

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόσ

τὸν κ. Νικόλαον Βραχνὸν
συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Ἄγακοινοῦμεν ὅμιν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 8 τοῦ λή-
ξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 12 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν
τῷ ὑπὸ ἀριθ. 42 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνε-
κρίθη ἀπὸ τοῦ προσεχοῦ σχολικοῦ ἔτους 1921—1922 καὶ ἐφεξῆς
τὸ ὑπὸ κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον Ἑλλη-
νικὴ Ἰστορία πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως τῶν
Ἑλληνικῶν σχολείων.

Ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ο Γενικὸς Γραμματεὺς
Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Π. Ζαγανάρης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει ἐνταῦθα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ
συγγραφέως.

49082

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΕΛΛΑΣ

Θέσις καὶ ἔκπτωσις τῆς Ἑλλάδος. — Η Ἑλλὰς κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους περιελάμβανε τὰς νοτίους χώρας τῆς καλουμένης σῆμερον Βαλκανικής χερσονήσου, ἡτοι τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν μέσην ἡ Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς πέριξ τῶν χωρῶν τούτων νήσους. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ἔθνος μὲ τὰς ἀποικίας του ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς παραλίους χώρας, τὰς ὁποίας περιβρέχει ἡ Μεσόγειος θάλασσα.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος. — Η Ἑλλὰς εἶναι χώρα παρὰ πολὺ δρεινή. Τὰ ἐννέα δέκατα τῆς ἐπιφανείας τῆς κατέχονται ἀπὸ ὅρη, τὰ ὅποια σχεδὸν κανονικῶς διασταυροῦνται εἰς τρόπον ὥστε σχηματίζονται μεταξὺ αὐτῶν μικρὰ δροπέδια καὶ πολλὰ μικραὶ κοιλάδες καὶ πεδιάδες. Μεγάλαι πεδιάδες εἶναι αἱ Μακεδονικαὶ, ἡ Θεσσαλική, ἡ ὄπας εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅλας, ἡ Βοιωτική, ἡ Μεσσηνιακή καὶ ἡ τῆς Ηλιδίου.

Η Ἑλλὰς δὲν ἔχει ποταμοὺς μεγάλους καὶ πλωτούς, διὰ τῶν ὅποιων νὰ συγκοινωνοῦν εύκολως μεταξύ των οἱ ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ οὐ εἶναι ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δρεινὴ ἡ Ἑλλάς, ἔχει εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς μικρὰ ἢ μεγάλα κοιλώματα, εἰς τὰ ὅποια συνθροίζονται τὰ ὄδατα καὶ σχηματίζουν διαφόρους λίμνας.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας

τῆς Βοιωτίας καὶ μερικῶν πεδινῶν μερῶν τῆς Πελοποννήσου, εἶναι ἄγονον καὶ πετρῷδες.

‘Η Ἑλλὰς περιβάλλεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐκ τριῶν μερῶν, ἐξ ἀνατολῶν, ἐκ νότου καὶ ἐκ δυσμῶν. Καμμία ἄλλη χώρα τῆς γῆς δὲν διασχίζεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης τόσον πυκνὰ καὶ τόσον βαθέως, σσον τὴν Ἑλλάς. “Ολα τὰ παράλια αὐτῆς καὶ ἴδιως τὰ νοτιοανατολικὰ εἶναι γεμάτα ἀπὸ κόλπους, ἀκρωτήρια, δρυμούς καὶ λιμένας.

Κλῖμα καὶ βλάστησις. — Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἰς μὲν τὰ παράλια δὲν εἶναι οὕτε θερμὸν οὕτε ψυχρόν, εἶναι δηλαδὴ εὔκρατον, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι μᾶλλον θερμόν, καὶ εἰς τὰ δρεινὰ μέρη δροσερὸν καὶ καπνὸς ψυχρόν. “Ο οὐρανὸς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαυγῆς καὶ καθαρός. Βρέχει τὸ φυινόπωρον καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, σπανίως δὲ τὸ θέρος. Η γιῶν πίπτει εἰς τὰ δρεινὰ μέρη, ἀλλὰ δὲν διατηρεῖται πολὺν χρόνον. “Ενεκα δὲ τῆς ποικιλίας τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ βλάστησις εἶναι πολλῶν εἰδῶν καὶ τὰ προϊόντα διάφορα. Εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τὰ δρη ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ μέρη, ὅπως καὶ σήμερον, ἐφύοντο κάθε εἰδους δπωροφόρα δένδρα.

Οἱ κάτοικοι. — Η γλυκύτης ἐν γένει τοῦ κλίματος καθίστα τοὺς Ἑλληνας ὑγιεῖς, πνευματώδεις καὶ φαιδρούς, ή δὲ δυσκολία τῆς καλλιεργείας τοῦ ἐδάφους τοὺς παρεκίνει εἰς τὸ νὰ εἶναι φίλεργοι.

‘Η κατάτμησις τῆς χώρας ὑπὸ τῶν δρέων καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ νὰ ἰδρυθοῦν καὶ διαπισυχθοῦν πολλὰ κράτη ἀνεξάρτητα μεταξύ των,

‘Ο σχηματισμὸς τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τὸν περίεγράψαμεν ἀνωτέρω, καθίστα πολὺ εὔκολον τὴν συγκοινωνίαν τῶν κατοίκων διὰ θαλάσσης. Αἱ ἀνὰ τὸ Αἴγατον πέλαγος νῆσοι ἀπετέλουν τρόπον τινὰ μίαν γέφυραν, ή ὅποια συγέδεε τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. ‘Ἐπίσης καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ιονίου πελάγους ἀπετέλουν ἄλλην γέφυραν, διὰ τῆς ὅποιας μετέβαινον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν οἱ Ἑλληνες πολὺ ταχέως ἐκυριάρχησαν τῆς θαλάσσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

I.—Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.—Ἡ Κρήτη καὶ τὸ Μενοῦκόν κράτος.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατώκουν τὴν Ἑλλάδα διάφοροι λαοὶ ὅπερι εἶναι ἔνδειξις, οἵ οὐτοῖς διατηροῦνται μὲν ὅνομα Πελασγοί. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐπὶ χιλιάδας ἑτῶν κατώκουν μέσα εἰς σπήλαια ἢ εἰς καλύβας κατεσκευασμένας ἀπὸ ξύλα καὶ ἀπὸ καλάμια. Τὰ ἐργαλεῖά των καὶ τὰ διάφορα σκεύη ἥσαν λίθινα. Ἡ κατάστασις αὐτῇ διομάζεται πρωτογενής.

Πρῶται αἱ Κυκλαδεῖς νῆσοι καὶ ίδιας ἡ Κρήτη ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ κατάστασιν καὶ ἥρχισαν νὰ πολιτεύωνται. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς πολὺ προτήτερα ἀπὸ 2000 ἔτη π. Χ. εἶχεν εἰσαχθῆ ὁ χαλκός καὶ ὁ δρείχαλκος (μπροῦζος), ἀπὸ τὸν οὐποῖον κατεσκεύαζον ἐργαλεῖα, σπλα καὶ σκεύη. Ξωρία καὶ πόλεις ιδρύθησαν πανταχοῦ καὶ ίδιας εἰς τὴν Κρήτην. Ἀπὸ τότε ἀνεπτύχθη πυκνὴ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Κυκλαδῶν. Ἐπίσης ἀνεπτύχθη πυκνὴ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Κυκλαδῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς Αἴγυπτου ἀφ' ἑτέρου. Ἡ Αἴγυπτος ὑπερεῖχε πολὺ κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἡ συγκοινωνία μετ' αὐτῆς συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ γὰρ ἀναπτυχθῆ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὰς Κυκλαδας. Μὲ τὸν καιρὸν δύο πόλεις ὑπερέχουν εἰς τὴν Κρήτην, ἡ Κυνωσὸς καὶ ἡ Φαιστός. Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς πόλεις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος π. Χ. ἐκτίσθησαν κολοσσαῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα διὰ νὰ κατοικοῦν οἱ βασιλεῖς. Εἰς τὴν Κυνωσὸν συγκεντρώθησαν ὅλοι οἱ ἀρχοντες καὶ ἥρχισαν νὰ προσδέψουν αἱ ὥραται τέχναι. Ἀπὸ τὰ 1700 καὶ ἔπειτα ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν Κρήτην ἐφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν καὶ ἡ Κυνωσὸς μὲ τὸν καιρὸν ἔγινε πρωτεύουσα μεγάλου μοναρχικοῦ κράτους. Ὁ περιφημδερος δὲ ἐκ τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης ὑπῆρξεν ὁ Μίνως. Τὸ κράτος τοῦ Μίνωος ἐξετείνετο εἰς ὅλην τὴν Κρήτην, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αγαίου πελάγους καὶ εἰς τὰς παραθαλασσίους χώρας τῆς ἥπειρων τῆς Ἑλλάδος, ἥρχισε δὲ τοῦτο γὰρ παρακμάζῃ ἀπὸ τὰ 1400 καὶ ἔπειτα.

2. Οι "Ελληνες.

Οι "Ελληνες ηρχισαν απὸ 2000 ἑτη π. Χ. νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς δορείους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ τὴν σημερινὴν μεσημβρινὴν Πρωσίαν. Πρῶτοι κατῆλθον οἱ "Ιωνες, οἱ ὅποιοι ήσαν φυλὴ δραστηρίᾳ καὶ πολεμική. Οἱ "Ιωνες ἐπροχώρουν ἐλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς νότον, ὑπέτασσον τοὺς παλαιοὺς κατοίκους καὶ μὲ τὸν καὶρὸν τοὺς συνεχώνευον.

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς "Ιωνας κατῆλθον οἱ 'Αχαιοί. Οὗτοι ἐπεκράτησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἵδρυσαν 'Αχαικὰ βασίλεια, ἐκ τῶν ὅποιων ἴσχυρότερον ἦτο τὸ βασίλειον τῶν Μυκηνῶν εἰς τὴν Ἀργολίδα. Οἱ 'Αχαιοί παρέλαθον τὸν πολιτισμὸν τῶν κατακτηθέντων, τὸν ὅποιον καὶ ἐτελειοποίησαν. Κατόπιν δὲ ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς τὰς Κυκλαδίας νήσους καὶ εἰς τὴν Κρήτην, δύον κατέλυσαν τὸ κράτος τοῦ Μίνωος καὶ τὸ ἔχωρισαν εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη.

Τελευταῖοι κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὁμαλέοι καὶ πολεμικῶταί Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατὰ πρῶτον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐπειτα δὲ ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ο ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

3. Ο πολιτισμὸς τῶν πρώτων χρόνων.

Συνοικισμοί. — Οἱ ἀνθρώποι τῶν πρώτων χρόνων δὲν κατώκουν διαφορῶς εἰς τὸ ἴδιον μέρος· ήσαν, ὅπως λέγομεν, νομάδες. Ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν ἐτρέφοντο κυρίως μὲ τὸ κυνήγιον καὶ παρηκολούθουν τὰς ἀγέλας τῶν ἀγρίων ζώων, μὲ τὰ ὅποια ἐτρέφοντο. Τὰ δπλα, μὲ τὰ ὅποια ἐφόνευον τὰ ἄγρια ζῷα, ήσαν λίθινα. Αφ' ὅτου δμως ἔμαθον νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν οἱ ἀνθρώποι ἔπαιναν νὰ ζοῦν βίον ν ο μαδικὸν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς ἔνα τόπον, εἰχον δὲ ἐξημερώσει πολλὰ ἐκ τῶν ζώων, καθὼς τὸν κύνα, τὸν βοῦν, τὸ πρόβατον, τὸν ἵππον, τὸν χοιρόν. Τὰ ζῷα αὐτὰ διομάζονται κατοικίδια. Κατώκουν δὲ οἱ ἀνθρώποι μέσα εἰς κοιλότητας βράχων· κατεσκεύαζον δμως καὶ καλύβις ἀπὸ ξύλα καὶ ἀπὸ καλάμια.

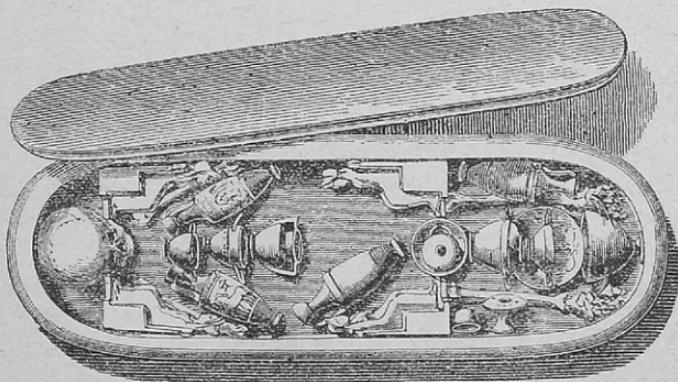
Αἱ καλύβαι εἰς τὸ κάτω ἀκρον εἶχον σχῆμα στρογγύλον ἢ ἐλλει-

ψοειδές (ώοειδές), εἰς δὲ τὸ ἄνω ἄκρον ἀπέληγον εἰς ἔνα ἀκανόνιστον θύλον. "Οπου δὲν ὑπῆρχον ξύλα, κατεσκεύαζον τὴν κατοικίαν μὲ λίθους. Ἐτοποθέτουν λίθους διαφόρων σχημάτων τὸν ἔνα ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀπέκοπτον τὰς προεξοχὰς μὲ σφυρίον, ἐγέμιζον δὲ τὰ χάσματα μὲ μικροτέρους λίθους. Ἀπὸ τὸ ἐλλειψοειδὲς σχῆμα προῆλθε τὸ τετράπλευρον ἥ γωνιακόν. Εἰς τὰ τετράπλευρα ἥ γωνιακὰ οἰκήματα ἡ στέγη ἦτο δριζοντία ἥ ἔκλινε πρὸς τὴν μίαν ἥ καὶ πρὸς τὰς δύο πλεύρας.

Τοιαῦτα οἰκήματα κατεσκευασμένα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου ἀπετέλουν συγοικισμόν. Συνήθως ὁ συγοικισμὸς ἐγίνετο ἐπάνω εἰς ὄψιν αὐτῶν τὸ ὄψιν περιεβάλλετο μὲ τεῖχος διὰ γὰ προφυλάσσωνται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ κάθε ἔχθρον ἐπίθεσιν. Τὸ ὄψιν μὲ τὸ τεῖχος ἀνομάζετο ἀκρόπολις.

Εἰς τοὺς μικροὺς συγοικισμοὺς ἡ ἀκρόπολις ἦτο καὶ πόλις. Εἰς αὐτὴν δηλαδὴ κατώφουν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ λαός. Εἰς τοὺς μεγάλους ὅμιλους συγοικισμοὺς μόνον οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς κατώφουν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ πολὺς λαὸς κατώφει διεσκορπισμένας συγήθως εἰς τὴν πέριξ χώραν.

Θρησκεία. — Λατρεία τῶν νεκρῶν. — Αἱ ἀρχαιότατοι γενεαί,

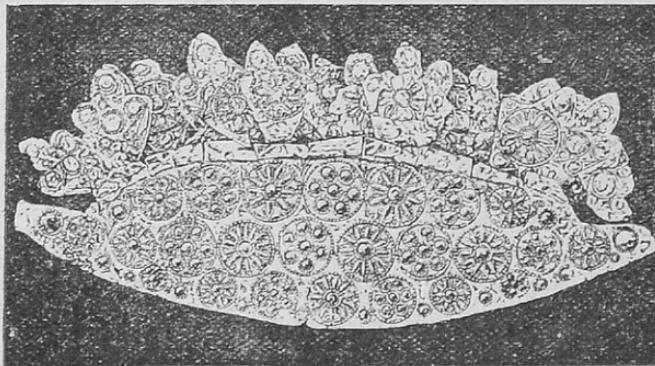

Tάφος μὲ κτερισμάτα.

ἐπομένως καὶ οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, ἐπίστευον ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἐξηκολούθει γὰ τῇ ἡγεμόνη μὲ τὸ σῶμα ὑπὸ τὴν γῆν. Ἐκ τῆς πίστεως δὲ αὐτῆς προῆλθεν ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν. Καθ' ἣν

στιγμὴν τὸ σῶμα κατέτιθετο εἰς τὸν τάφον, ἐπίστευον διὰ εἰς τὸν τάφον κατέτιθετο ἄνθρωπος ζωντανός· διὰ τὸν τάφον πράγματα, τὰ ὅποια ὑπέθετον διὰ τὸν τάφον κατέτιθετο, οἷον ἀγγεῖα, ἔπλα, κοσμήματα. Τὰ τοιαῦτα πράγματα ώγοι μάζοντο καὶ τερίσαι ματα.

Οἱ νεκροὶ ἐνομίζοντο ὡς ὅντα ιερά. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐλάττευον καὶ ἀπηγόθυνον πρὸς αὐτοὺς δεήσεις. Κάθε οἰκογένεια ἐθεώρει τοὺς νεκρούς της ὡς θεούς της. Ἐπομένως κάθε οἰκογένεια εἶχεν ἴδιακήν

Χρυσοῦν διάδημα εὑρεθὲν εἰς τὰς Μυκήνας.

τῆς θρησκείαν καὶ ἴδιακήν της λατρείαν. "Ολαὶ αἱ ιεροτελεστίαι ἐγίνοντο μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἀπηγορεύετο νὰ παρασταταὶ εἰς αὐτὰς ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος δὲν ἀνήκει τὴν οἰκογένειαν.

'Εκτὸς τῆς οἰκιακῆς αὐτῆς θρησκείας αἱ ἀρχαιότατοι γενεαὶ εἶχον καὶ μίαν ἄλλην θρησκείαν, τὴν θρησκείαν τῆς ὄλικῆς φύσεως. 'Απὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἐθεοποίησαν κατὰ πρῶτον τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν. 'Ο Οὐρανὸς εἶναι ἡ ὑψίστη θεότης, ἡ ὅποια παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ φῶς καὶ τὴν βροχήν. 'Ἐλαττεύετο δὲ ἡ θεότης αὕτη χωρὶς ὄνομα. 'Η Γῆ παρέχει τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς, μὲ τοὺς ὄποιους τρέφονται οἱ ἄνθρωποι.

Διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς θεοὺς εὔμενεῖς πρὸς τὸν ἔαυτόν του ὁ ἄνθρωπος προσέφερεν εἰς αὐτοὺς σπονδᾶς ὑγρῶν, ἥτοι ἔχυνε κατὰ γῆς οἶνον, γάλα καὶ ἄλλα ὑγρά, καὶ ἔθυσιαζε ζῷα, καὶ ἀπηγόθυνε

προσευχάς μὲ λόγους καὶ μὲ σχήματα. Ναοὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἔκει-
γους δὲν ὑπῆρχον. Ἡ δημοσία λατρεία ἐγίνετο εἰς τὸ οὐρανόν.

Τάφοι καὶ ἔθιμα ταφῆς. — Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ
ἄνθρωποι ἔθαπτον τοὺς νεκρούς· των ἐντὸς λάκκων. Εἰς τοὺς λάκκους
ἔπειτα ἀπὸ τὴν ταφὴν ἐπεσώρευν χῶμα, τὸ ὅποῖον ὠνομάζετο
τὸ μέδος. Ἀργότερα κατεσκεύαζον τάφους κτιστοὺς ἢ ἐλάξευον
τοιούτους εἰς βράχους. Εἶχον δὲ οἱ τάφοι οὗτοι σχῆμα κυκλικὸν ἢ
τετράγωνον καὶ στέγην θολοειδῆ.

Οἱ νεκροὶ κατεπίθεντο εἰς τὸν τάφον ἔχοντες τὴν στάσιν, τὴν
ὅποιαν εἶχον δταν ἐξέπνευσαν. Τὸ ἔθιμον τοῦ νὰ τεντώνουν τὸν νεκρὸν
πρὸ τοῦ νὰ ψυχθῇ εἰσήγθη βραδύτερον, προηλθε δὲ ἀπὸ ἄλλο ἀναφανὲν
ἔθιμον, νὰ ἐναποθέτουν τὸν νεκρὸν ἐντὸς ξυλίνου φερέτρου, τὸ ὅποῖον
εἶχε πάντοτε σχῆμα κανονικὸν καὶ στενόμακρον.

4. Ο Κρητικὸς καὶ ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός.

Καθὼς εἴπαμεν ἀνωτέρω, πρῶται αἱ Κυκλαδεῖς νῆσοι καὶ μάλι-
στα ἡ Κρήτη ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ κατάστασιν, εἰς τὴν ὥποιαν
εὑρίσκοντο οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα.
Οἱ Κυκλαδικὸι καὶ μάλιστα ὁ Κρητικὸς πολιτισμὸς διεδόθη καὶ εἰς
τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἡγώθη μὲ τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς καὶ τοιου-
τοράπως παρήγθη νέος πολιτισμὸς εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ο γέος οὐ-
τος πολιτισμὸς ὠνομάσθη Μυκηναϊκὸς ἀπὸ τὰς Μυκήνας, αἱ ὥποια
ἥταν ἡ λαμπροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐπο-
χήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι οὕτως εἰπεῖν διακλά-
δωσις τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ, δι' αὐτὸν διομάζεται καὶ Κρητο-
μυκήναϊκός.

Κατοικία. — Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Κρητομυκηναϊκοῦ πολι-
τισμοῦ αἱ οἰκίαι εἶχον σχῆμα τετράπλευρον καὶ διγροῦντο εἰς πολλὰ
δωμάτια. Αἱ οἰκίαι ἐκτίζοντο μὲ μικροὺς λίθους, οἱ ὥποις συγεδέοντο
διὰ πηλοῦ. Κάποτε ἐκτίζοντο καὶ μὲ ωμὰς πλίνθους. Αἱ καλλίτερον
κτισμέναι οἰκίαι εἶχον ἐπίχρισμα ἀπὸ πηλὸν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἄλλο
ἐπίχρισμα ἀπὸ ἀσθετον, τὸ ὅποῖον ἐστολίζετο μὲ πολυχρώμους τοι-
χογραφίας. Μεγάλαι καὶ πολυσύνθετοι οἰκίαι, καλῶς κτισμέναι καὶ
πολυτελῶς στολισμέναι, ἐχρησίμευον ὡς κατοικίαι τῶν βασιλέων καὶ

ώνομάζοντο ἀνάκτορα. Περίφημα ὑπῆρξαν τὰ ἀνάκτορα τῆς Κγωσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ εἰς τὴν Κρήτην, τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα.

Ἐνδυμασία.—Οἱ ἄνδρες τῆς ἡπειρωτικῆς ἴδιως Ἑλλάδος ἐφόρουν χιτῶνα (ὑποκάμισον), ὁ ὅποιος ἔφθαγε μέχρι τῶν μηρῶν, ἐζώνετο εἰς τὴν δσφύν (μέσην) διὰ ζώνης καὶ εἶχε μικρὰ μανίκια ἔως τὸν ἀγκῶνα. Ἐφόρουν οἱ ἄνδρες καὶ πέδιλα (παπούτσια), τὰ ὅποια ἐδένοντο εἰς τὴν κνήμην μὲ λωρία. Κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν δὲν ἐφόρουν. Διαφορετικὴ ἦτο εἰς τὰς νήσους ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν. Ἐκεῖ ἐφόρουν ἐν μικρὸν τεμάχιον ὑφάσματος, τὸ ὅποιον ἐσυγκρατεῖτο ἀπὸ τὴν δσφύν διὰ ζώνης καὶ ἐσκέπαζε τὴν κοιλίαν καὶ μέρος τῶν μηρῶν. Τὸ ἄλλο μέρος ἦτο γυμνόν.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν ἦτο ἡ ἴδια καὶ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Αἱ γυναῖκες ἐφόρουν περὶ κόρμου, τὸ ὅποιον προσηρμόζετο ἀκριβῶς περὶ τὸ στῆθος καὶ ἐσφίγγετο στερεὰ εἰς τὴν δσφύν εἰς τρόπον ὥστε ἐφαίγετο ὥσπερ στηθόδεσμος (κορσές). Ἐφόρουν αἱ γυναῖκες καὶ πλουσίαν ἐσθῆτα (φοῦσταν), ἡ ὅποια ἀπὸ τὴν δσφύν κατήρχετο μέχρι τῶν σφυρῶν, δλίγον δὲ κατ' δλίγον εὐρύνετο καὶ ἐλάμβανε σχῆμα κώδωνος. Ἡ κόμη κατέπιπτε συνήθως εἰς μικροὺς πλοκάμους ἢ ἐτυλίγετο εἰς τὴν κεφαλὴν μὲ πολλὴν ἐπιδεξιότητα.

Οπλισμός.—Εἰς τὸν πόλεμον ἔκαστος εἶχε δύο εἰδῶν ὅπλα, ἐπιθετικά, μὲ τὰ ὅποια ἐπετίθετο ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ, καὶ ἀμυντικὰ μὲ τὰ ὅποια ἐπροφυλάσσετο ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ. Ἐπιθετικὰ ἦσαν τὸ ξίφος, τὸ ἐγχειρίδιον, τὸ δόρυ, τὸ τόξον καὶ ἡ σφενδόνη, ἀμυντικὰ δὲ ἡ ἀσπίς, ἡ περικεφαλαία καὶ αἱ κνημῖδες.

Τὸ ξίφος ἦτο δίστομον καὶ δρειχάλκινον. Καὶ τὸ ἐγχειρίδιον ἦτο ἐπίσης δρειχάλκινον, ἀλλ' ἡ λεπίς του ἦτο πολὺ μικροτέρα. Τὸ δόρυ ἦτο ξύλινον καὶ εἶχε καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα αἰγμάτα δρειχαλκίνους. Ἡ μία ἀπὸ τὰς αἰγμάτας ἐχρησίμευε διὰ νὰ τρυπᾷ τὸν ἔχθρόν, ἡ δὲ ἄλλη διὰ νὰ ἐμπήγεται εἰς τὴν γῆν. Τὸ τόξον ἦτο κατεσκευασμένον ἀπὸ δύο κέρατα ἐλάφου συνηγωνωμένα. Τὰ δὲ βέλη, τὰ ὅποια ἐρρίπτοντο μὲ τὸ τόξον, ἦσαν χάλκινα ἢ λίθινα καὶ εἶχον αἰχμὴν τριγωνικήν.

Ἐκ τῶν ἀμυντικῶν ὅπλων ἡ περικεφαλαία ἐχρησίμευε διὰ νὰ

προφυλάττη τὴν κεφαλήν, αἱ δὲ κνημῖδες, αἱ ὅποιαι ἦσαν ἀπὸ χονδρὸν ὑφασμα ἢ ἀπὸ δέρμα, ἔχοησίμευον διὰ νὰ προφυλάττον τὰς κνήμας τοῦ πολεμιστοῦ. Τὸ καθ' αὐτὸ δῆμως ἀμυντικὸν ὅπλον ἦτο ἡ ἀσπὶς, ἡ ὅποια εἶχε σχῆμα τετράπλευρον ἢ ἐλλειψοειδὲς καὶ ἐκάλυπτεν δλον τὸ σῶμα. Ἡ ἀσπὶς ἦτο κατεσκευασμένη ἀπὸ ἔύλον καλυπτόμενον διὰ δέρματος βρός, ἐκρατεῖτο δὲ μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα.

Β. Άξι όρασαι τέχναι.

Ἡ ἀρχιτεκτονική. Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους σπουδαιοτάτη τέχνη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἡ ἀρχιτεκτονική. Τὰ ἔργα αὐτῆς ἔχοησίμευον κυρίως πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πόλεων καὶ διὰ νὰ ξοῦν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγιστᾶνες ἀνέτως καὶ μεγαλοπρεπῶς. Τὰ κύρια ὑλικὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἦσαν λίθοι, ὧμαὶ πλίνθοι καὶ ἔύλα. Διὰ τὰς ἀκροπόλεις καὶ δι' ἄλλα ἐπίσημα κτίσματα μετεχειρίζοντο κολοσσιαίους λίθους. Οἱ δγκλαῖθοι ἐποποθετοῦντο ὁ εἰς ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον ἀκανονίστως καὶ χωρὶς καμμίαν συνδετικὴν ὅλην. Τὰ μεταξὺ τῶν ὁγκολίθων κενὰ ἐγεμίζοντο μὲ μικροτέρους λίθους. Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς οἰκοδομῆς ὠνομάζετο Κυκλώπειον, διότι τὸ ἐφήρμοσαν οἱ Κύκλωπες. Οἱ Κύκλωπες ἦσαν μικρασιατική φυλή, προσεκλήθησαν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ Ἰσχυρῶν αὐτῆς βασιλέων ὡς μισθωτοὶ καὶ ἔκτισαν τὰ τείχη, τὰ ὅποια φέρουν τὸ ὄνομά των. Λειψανα Κυκλωπείων τειχῶν σώζονται εἰς τὰς Μυκήνας, εἰς τὴν Τίρυνθα καὶ εἰς τὸν Ὁρχομενὸν τῆς Βοιωτίας.

Τείχη τῶν Μυκηνῶν
μὲ τὴν πύλην τῶν λεδντῶν.

Ζωγραφική. — Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐστόλιζον τὰς ἐπιφανείας τῶν οἰκιακῶν ἀγγείων μὲν ζωγραφίας. Ἡ τέχνη αὕτη τοῦ νὰ ζωγραφίζουν τὰ ἀγγεῖα ἀνεπτύχθη παρὰ πολὺ κατὰ τοὺς κρητομυκηναϊκοὺς χρόνους. Τὰ κάλλιστα δημιουργίας ἔργαν τῆς ζωγραφικῆς ἦσαν τοιχογραφίαι τῶν ἀγάκτορων καὶ ἄλλων ἐπισήμων κτισμάτων. Παρεστανον δὲ αἱ τοιχογραφίαι μὲ ζωηρὰ χρώματα ἀνθρώπους, ζῷα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα.

Γλυπτική. — Καὶ ἡ γλυπτικὴ εἶχε προοδεύσει πολὺ κατὰ τοὺς κρητομυκηναϊκοὺς χρόνους. Ἐσκάλιζον ἐπάνω εἰς λίθους, εἰς δοτᾶ

Ἐγκειρίδιον μὲ ζωγραφίας.

ζῷων, εἰς μέταλλα, παραστάσεις μὲ μεγάλην φυσικότητα. Κατεσκεύαζον ἐπίσης διάφορα σκεύη καὶ μικροτεχνήματα ἀπὸ πορσελάνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

A I M E T A N A S T E Y S E I S
(1200 - 1000)

6. Αἱ μεταναστεύσεις ἐν τῇ κυρεώς Ἑλλάδε.

Κατὰ τὴν 12 ἐκατονταετηρίδα π. Χ. Ισχυραὶ μετακινήσεις ἐλληνικῶν λαῶν ἥρχισαν ἀπὸ τὰ ὅρη τῆς Ἰλλυρίας καὶ ἐξετάθησαν μέχρι τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Πελοποννήσου καὶ μέχρι τῆς Κορήτης, συνετάραξαν δὲ δληγη τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Θεσσαλοί, οἱ ὅποιοι κατέκουν τὴν Θεσπρωτίαν τῆς Ἕπειρου, διέβησαν τὴν Πίνδον καὶ κατέλαβον τὴν εὐφορον καὶ πλουσίαν χώραν, τὴν ὅποιαν διαρρέει ὁ ποταμὸς Πηγειός καὶ η ὅποια ἀπὸ τὸ ὅνομά των ὕνομάσθη Θεσσαλία. Οἱ Βοιωτοί, οἱ ὅποιοι κατέκουν περὶ τὴν Ἀργην

τῆς Θεσσαλίας, διέδησαν τὰ νότια ὅρη καὶ ἥλιθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωπαΐδα χώραν, ἐκ ταύτης δὲ ὄρμώμενοι κατέλαβον ἔλην τὴν χώραν, ἡ ὧδια ἀπὸ τὸ σνομά των ὀνομάσθη Βοιωτία. Οἱ Δωριεῖς, οἱ ὧδιοι κατώκουν τὸ βόρειον μέρος τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὸν Ὄλυμπον, μετενάστευσαν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ κατέλαβον τὴν μεταξὺ τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Παρνασσοῦ χώραν, ἡ ὧδια ἀπὸ αὐτοὺς ὀνομάσθη Δωρίς.

Ἄλλὰ τὸν μεγαλύτερον κλονισμὸν ἐπέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων ἐκ τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Πελοπόννησον. Κατὰ στίφη καὶ κατὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰσέβαλον οἱ Δωριεῖς εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατόπιν δὲ μακροχρονίων ἀγώνων, οἱ ὧδιοι διήρκεσαν περισσότερον ἀπὸ διακόσια ἔτη, ἐκυρίευσαν τὰ νότια καὶ ἀνατολικὰ μέρη τῆς χερσονήσου ἤτοι τὴν Μεσσηνίαν πρῶτον, ἔπειτα τὴν Δακωνικὴν καὶ τελευτατὸν τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Κορινθίαν. Μέρος τῶν Δωριέων παρέμεινεν εἰς τὴν Δωρίδα. Ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Ἀργολίδος, τῶν Ἀχαιῶν, μετὰ τὴν εἰσδολήν τῶν Δωριέων μετενάστευσαν πολλοί εἰς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, ἡ ὧδια ἀπὸ αὐτοὺς ὀνομάσθη Ἀχαΐα.

Ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Πελοποννήσου μόνη ἡ δρεινὴ Ἀρκαδία διετάρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς.

Διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Δωριέων μετεβλήθη καθ' ὅλοκληρίαν ἡ μορφὴ τῆς χώρας. Τὰ κράτος τῶν Ἀχαιῶν κατελύθη. Τὴν ἀρχὴν ἔλαβον οἱ δρεισθίοι καὶ ἀπολιτίστοι Δωριεῖς. Πόλεις μέχρι τοῦδε ἀνθοῦσαι κατεστράφησαν. Μεγαλοπρεπὴ ἀνάκτορα ἐκάησαν ὑπὸ τῶν ἀπολιτίστων κατακτητῶν. Αὐτὴν ἡ πολύγυρος καὶ ἔνδοξος πόλις τῶν Μυκηνῶν μετεβλήθη εἰς ἀσημέν χωρίον. Οἱ πολιτισμὸς ἐν γένει καὶ ἡ τέχνη ἡ κρητομηκυναϊκὴ ἐξηφανίσθη.

Μία μοῖρα τῶν Δωριέων ἐπέρασεν εἰς τὴν Κορήτην καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Καὶ ἐκεῖ μὲ τὴν εἰσδολήν τῶν Δωριέων ἐξηφανίσθη ὁ πολιτισμός. Ἐξηφανίσθη ἐπίσης καὶ ἡ εἰρηνικὴ συγκοινωνία τῶν λαῶν τοῦ Αίγαλου, ἡ ναυτιλία ἐξέπεσε καὶ μὲ τὸν καιρὸν τὸ ἐμπόριον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Ἑλλάδος περιήλθον εἰς τοὺς Φοίνικας, οἱ ὧδιοι κατώκουν τὰ νότια παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Σ. Πρῶτος Ἐλληνικὸς ἀποικισμός.

Ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπέφερε καθ' ἔλην τὴν Ἐλλάδα μεγάλην ἀναστάτωσιν, ἵνεκα δὲ αὐτῆς πολλοὶ ἔκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Ἐλλάδος ἤγαγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσουν εἰς χώρας μακρινωτέρας.

Πρῶτος ἔγινεν ὁ καλούμενος αἰολικὸς ἀποικισμὸς εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διάφοροι Θεσσαλικοὶ καὶ Βοιωτικοὶ λαοὶ, μεταξὺ τῶν ὄποιων ἐπλεόναζον οἱ Ἀχαιοὶ, ἀνεγχώρησαν ἀπὸ τὸν Εὔριπον καὶ ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Βοιωτίας, διέπλευσαν λοξῶς τὸ Ἀγατίον πέλαγος καὶ διηνθύνθησαν πρὸς τὰς νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον, τὰς ὄποιας καὶ κατέλαθον ἀπὸ αὐτὰς δε ὄρμώμενοι κατέλαθον ἔπειτα ἀπὸ μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ὅλην τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔκτισαν δῶδεκα ἀποικίας, ἐκ τῶν ὄποιων σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη. Ἐπίσης σπουδαία ἀποικία ἦτο καὶ ἡ Μυτιλήνη ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου. Εἰς τὰς ἀποικίας αὐτὰς ἔλαθον κατὰ πρῶτον οἱ μετανάσται τὸ ὄνομα Αἰολεῖς ὡς προερχόμενοι ἀπὸ ποικίλους λαοὺς (αἰόλος=ποικίλος), ἢ δὲ χώρα ὠνομάσθη Αἰολῖς.

Μετὰ τὸν αἰολικὸν ἀποικισμὸν ἔγινεν ὁ Ἰωνικὸς ἀποικισμός. Ἀνάμικτοι λαοὶ, μεταξὺ τῶν ὄποιων οἱ περισσότεροι ἦσαν Ἱωνεῖς, ἀναγωρήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπὸ τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κατέλαθον κατὰ πρῶτον τὰς βορείους Κυκλαδας. Κατόπιν ἐπροχώρησαν καὶ κατέλαθον τὰς μεγάλας νήσους Χίον καὶ Σάμον καὶ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔκτισαν δῶδεκα ἀποικίας, ἐκ τῶν ὄποιων ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Χίος καὶ ἡ Σάμος ἐπὶ τῶν ὁμανύμων νήσων, ἡ Φώκαια, αἱ Κλαζομεναὶ, ἡ Ἐφεσος, ἡ Κολοφών, ἡ Μίλητος. Ἐκεῖ οἱ διάφοροι λαοὶ, ἐκ τῶν ὄποιων ἀπετελοῦντο οἱ ἀποικιοὶ, συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα, τὸν Ἰωνικόν, ἢ δὲ χώρα ὠνομάσθη Ἱωνία. Οἱ δὲ Κολοφώνιοι ἐκδιώξαντες τοὺς Αἰολεῖς ἀπὸ τὴν Σμύρνην κατέστησαν αὐτὴν Ἱωνικήν.

Ἡ ὄρμὴ πρὸς ἀποικισμὸν μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς Δωριεῖς. Πολλοὶ Δωριεῖς μαζὶ μὲ παλαιοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου ἀπέπλευσαν

ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀργολίδος καὶ πρῶτον κατέλαθον καὶ ἀπόκι-
σαν τὰ Κύθηρα, τὴν Μῆλον, τὴν Θήραν καὶ τὴν Ἀνάφην. Ἐπειτα
ἐπροχώρησαν καὶ κατέλαθον τὰς νήσους Ρόδον καὶ Κῶν καὶ τὴν
μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Καρίας, ὅπου ἔκτισαν τὴν Κυίδον καὶ τὴν
Ἀλικαρνασσόν.

8. Ο δέος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστεύσεις.

Τὰ δμητρικὰ ποιήματα. — Εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Πελο-
πόννησον ἐπλάσθη μία παράδοσις ὅτι ἑλληνικοὶ λαοὶ ἔξεστράτευσαν
μίαν φορὰν ἐναντίον τῆς Τροίας, ἡ ὁποῖα ἔκειτο εἰς τὴν βορειοδυτικὴν
παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ παράδοσις αὕτη μὲ τὸν καιρὸν
ἔλαθε ποιητικὴν μορφὴν εἰς λαϊκὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἐτραγῳδοῦντο
κατὰ τοὺς παλαιστάτους ἐκείνους χρόνους.

Οἱ λαοὶ, οἱ ὁποῖοι μετενάστευσαν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παρα-
λίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ ὁποῖοι ὧνομάσθησαν Αἰολεῖς, παρέ-
λαθον ἀπὸ τὴν μητρικὴν τῶν χώρων πολλὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἐνεφέ-
ροντο εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τροίας. Τὰ ἄσματα ταῦτα διεδό-
θησαν εἰς ὅλας τὰς Ἰωνικὰς ἀποικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συμπεριελή-
φθησαν δὲ εἰς αὐτὰ καὶ οἱ ἥρωες τῶν Ἀχαιῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ
οἱ ἥρωες τῶν Ἰώνων τῆς Ἀττικῆς.

Οἱ Ἰωνεῖς, λαὸς μὲ πολλὴν φαντασίαν, ἀφοῦ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν
εὐφορίαν ἐν γένει τῆς χώρας καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, εἰχον καιρὸν
ν' ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Καὶ δὲν ἔψαλλον μόνον τα ἄσματα,
τὰ ὁποῖα ἀνεφέροντο εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Τροίας, ἀλλὰ
συνέθεσαν καὶ ἄλλα ἄσματα, τὰ ὁποῖα εἰχον ὡς ὑπόθεσιν τοὺς ἀγῶνας
ποὺ ἔκαμψαν διὰ νὰ κατακτήσουν τὰς νέας τῶν χώρας. Τότε εἰς μέγας
Ἰων ποιητής, ὁ "Ομηρος, κατὰ τὸ 800 π. Χ. ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνω-
τέρω λαϊκῶν ἄσμάτων ἐποίησε δύο μακρὰ ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ
τὴν Ὁδύσσειαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἰλιάδα περιγράφει τοὺς ἀγῶνας τῶν
Ἐλλήνων πρὸς τοὺς Τρώας πέριξ τοῦ Ἰλίου, τὸ ὁποῖον ἦτο πρωτεύουσα
τῆς Τροίας· εἰς δὲ τὴν Ὁδύσσειαν ψάλλει τὰς πλάνας τοῦ Ὁδυσσέως
κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν πατρίδα του Ἰθάκην. Εἰς τὰ δύο ταῦτα
ποιήματα ἀπεικονίζονται τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ ἐν γένει ὁ πολιτι-

σμὸς τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ. Ἀπὸ τὰ ποιήματα λοιπὸν τοῦ ‘Ομήρου, καὶ ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ιδίως εἰς τὰς Μυκήνας καὶ εἰς τὴν Κρήτην, ἡμιποροῦμεν νὰ λάθωμεν κἄποιαν ιδέαν περὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστεύσεις.

Θρησκεία καὶ λατρεία.— ‘Η λατρεία τῶν νεκρῶν παρέμεινεν ἀμετάβλητος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, καθὼς προείπαμεν, δύο μόνον ἐλατρέυοντο, ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. Τώρα δμως ἡ λατρεία τῆς φύσεως ἐπεκτείνεται. ‘Ο ἀήρ, τὸ πῦρ, τὸ φῶς καὶ ὅλαι ἐν γένει αἱ δυνάμεις καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἐλατρέυοντο ὡς θεότητες. Αἱ θεότητες αὗται ἔλαθον ὀλίγον κατ’ ὀλίγον μιορφήν ἀνθρωπίνην καὶ ἔγιναν θεοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον μιορφήν, σκέψεις, αἰσθήματα καὶ πάθη ἀνθρώπων. Δώδεκα ἀπὸ τοὺς θεούς θέωντο ἐθεωροῦντο οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ ὅλους καὶ ὠνομάζοντο Ὁλύμπιοι, ὡς κατοικοῦντες εἰς τὴν ὑψηλοτάτην κορυφήν τοῦ Ὁλύμπου. ‘Ησαγ δὲ οἱ δώδεκα Ὁλύμπιοι θεοὶ οἱ ἔξης.

‘Ο Ζεύς, ὁ μέγιστος ὅλων τῶν θεῶν, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, φέρων τὴν καταιγίδα καὶ τὸν κεραυνόν· ἡ ‘Ἡρα, σύζυγος τοῦ Διός, προστάτις τοῦ γάμου· ἡ ‘Αθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης· ὁ ‘Απόλλων, θεὸς τοῦ φωτός· ἡ ‘Ἄρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου· ὁ ‘Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ ‘Ηφαίστος, θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ πάσης τέχνης μεταλλουργίας· ἡ ‘Ἄφροδιτη, θεὰ τῆς ὥραιστητος· ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς γεωργίας· ἡ ‘Ἐστία, προστάτις τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου· ὁ ‘Ἐρμῆς, ἄγγελος τοῦ Διός, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων. Οἱ δώδεκα Ὁλύμπιοι θεοὶ συνήρχοντο εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διός καὶ συγεζήτουν καὶ ἐλάμβανον ἀποφάσεις διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου.

‘Εκτὸς τῶν δώδεκα Ὁλύμπιών θεῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι, καθὼς ὁ Πλούτων, θεὸς τοῦ ‘Ἀδου, ἡ Ηερσεφόνη, θυγάτηρ τῆς Δήμητρας καὶ σύζυγος τοῦ Πλούτωνος, ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου, ὁ Αἰολος, θεὸς τῶν ἀνέμων, ἡ Θέμις, θεὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἄλλοι.

‘Η λατρεία πρὸς τοὺς θεούς ἔξηκολούθει ἡ ιδία, δπως καὶ κατὰ τοὺς προομητούς χρόνους. Τώρα ἥρχισαν νὰ κτίζωνται πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ γαστί. Κάθε θεὸς εἶχε τὸν ναόν του. Εἰς τοὺς θεοὺς

προσέφερον καρπούς, σίνον, γάλα, ἔλαιον, μέλι, καὶ ἐθυσίαζον ξύλα.
Ἡ θυσία ἐγίνετο ἐπάνω εἰς ἓν τεχνητὸν ὑψωμα, τὸ ὅποτον ὄνομαζετο
ξύλο μός. Ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν ἔκαιον τὰ μηρία καὶ τὸ λίπος τοῦ
θυσίαζομένου ζῷου, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τὰς ἔψηναν καὶ τὰς ἔτρωγον,
ἔτραχφδουν δὲ καὶ ἔχόρευον γύρω απὸ τὸν βωμόν.

Ως πρὸς τὸν τόπον τῆς κατοικίας τῶν νεκρῶν τώρα οὐσχεις μία
ἄλλη δοξασία. Ἐφαντάζοντο ἕνα χῶρον ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν, ἀπεί-
ρως εὐρύτερον ἀπὸ τὸν τάφον, εἰς τὸν ἐποίον χῶρον ὅλαι αἱ φυχαί,
μακρὰν ἀπὸ τὸ σῶμά των, ἔξων συνηθροισμέναι. Ὁ χῶρος αὗτὸς
ὄνομαζετο "Ἄδης. Εἰς τὸν "Ἄδην ἐπεβάλλοντο ποιναὶ καὶ ἀπενέμοντο
ἀμοιβαὶ ἀναλόγως τῆς διαγωγῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρωπὸς ἐτίρησεν
εἰς τὴν ξωήν του.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σπουδαιότατον μέρος τῆς λατρείας
ἀπετέλει ἡ μαντική. Οἱ "Ελληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα
σημεῖα προειμήνυον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν.
Τοιαῦτα σημεῖα ήσαν μερικὰ ἀσυνήθη φυσικὰ φαινόμενα, καθὼς αἱ
ἀστραπαὶ, αἱ βρονταὶ, οἱ σεισμοὶ, αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης καὶ τοῦ
ἥλιου. Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἀνθρωποι δὲν ἦδύναντο νὰ ἔξηγήσουν τὰ σημεῖα
ταῦτα. Ἐγρειάζετο ἴδιαιτέρα ἵκανότης. Δι' αὐτὸν ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ¹
παρεῖχον εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους τὴν χάριν νὰ ἥμποροῦν ἀπὸ τὰ ση-
μεῖα αὐτὰ νὰ λέγουν τὰ μέλλοντα. Οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωποι ὄνομαζοντο
μάντεις. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πτήσιν τῶν οἰωνῶν (σαρκοφάγων πτη-
νῶν) καὶ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῶν σφαγίων ἦδύναντο νὰ καταλάβουν τὰ
μέλλοντα νὰ συμβοῦν.

Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις.—Παλαιότατα ἡ κοινωνία ἦτο διηρημένη
εἰς δύο τάξεις ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ εἰς τοὺς δούλους, οἱ
ὅποιοι δοῦλοι ήσαν κυρίως αἰχμάλωτοι πολέμου. Οἱ ἐλεύθεροι πάλιν
διῃροῦντο εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ εἰς τὸν πολὺν δῆμον ἢ τὸν λαόν. Εὐγε-
νεῖς ήσαν οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ ἐλέγοντο ἴδιαιτέρως ἀριστοὶ,
βουληφόροι, γέροντες. Ο δῆμος ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐμπόρους,
τεχνίτας, μάντεις, λατρούς, ἀοιδοὺς κλπ. Τηπήροχε καὶ μία ἄλλη τάξης
ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο μὲν ἐλεύθεροι, ἀλλὰ δὲν διέφερον
ἀπὸ τοὺς δούλους. Ἡσαν οἱ θῆτες, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῆς μεγάλης πε-

νίας των ήγαγκάξοντο νὰ καλλιεργοῦν ώς μισθωτοὶ τὰς γαίας τῶν πλουσίων.

Πολίτευμα.—Πολίτευμα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ήτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ὁ βασιλεὺς ήτο ὁ μεγαλύτερος γαιοκτήμαν. Ἐπίστευον ὅτι κατέγετο ἀπὸ τὸν Δία καὶ δὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπόν του ἐθεωρεῖτο ώς ἵερόν. Ἀλλὰ δὲν ἥρεται μόνη ἡ καταγωγή. Ἀπηγοῦντο καὶ ἄλλα προσόντα ἀπὸ τὸν βασιλέα, νὰ είναι συνετός, νὰ είναι γενναῖος, νὰ ἔχῃ μορφὴν μεγαλοπρεπῆ.

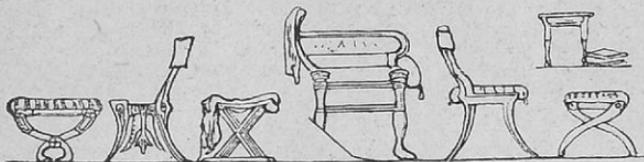
Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ή βασιλικὴ ἔξουσία ήτο ἀπεριόριστος· ἔπειτα δὲ ἀπὸ τὰς μεταναστεύσεις μάνον εἰς τὸν πόλεμον εἶχε ἀπεριόριστον ἔξουσίαν ὁ βασιλεὺς, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης περιωρίζετο αὕτη ὑπὸ συμβούλου. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀπετέλουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπιφανῶν οἰκιν, οἱ οποῖοι, ώς προείπαμεν, ὠνομάζοντο ἀριστοί, βουληφόροι, γέροντες. Ο βασιλεὺς προσεκάλει συνήθως εἰς συμπόσιον τοὺς συμβούλους (βουλὴν γερόντων) καὶ ἀφοῦ πρῶτον προσέφερον θυσίαν εἰς τὸν θεόν, ἔπειτα ἐκάθηγτο καὶ τρώγοντες σύγεζήτουν ὁμοῦ τὰ σοδαρὰ ξητήματα τῆς πολιτείας καὶ ἀπεφάσιζαν τὰ πρέποντα. "Οταν ἐπρόκειτο διὰ πολὺ σοδαρὰ ξητήματα, συνεκάλουν διὰ κηρύκων τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν (ἀγορὰ δῆμου) διὰ νὰ ἀκούσουν ἀπλῶς τὴν γνώμην του, χωρὶς νὰ είναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν δεχθοῦν. Πολλάκις δῆμως τὸ πλῆθος μὲ τὴν ἀποδοκιμασικὴν φωνήν του ἡγάγκαξε τὸν βασιλέα καὶ τὴν βουλὴν νὰ τροποποιήσουν τὰς ἀποφάσεις των.

"Ο βασιλεὺς διεχειρίζετο καὶ τὴν δικαστικὴν ἔξουσίαν. Σπανίως δῆμως οἱ ἀνθρωποι προσέφευγον εἰς τὸν βασιλέα διὰ νὰ λύσῃ τὰς διαφοράς των. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπεκράτει ἡ χειροδοκία· ἔκαστος δηλαδή, ὅταν ἡδικεῖτο, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδικηθῇ μόνος του. "Αν κανεὶς ἐφονεύετο ὑπὸ ἄλλου, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικήσεως τὸ εἶχον οἱ συγγενεῖς τοῦ φρονευθέντος.

Ο οἰκιακὸς βίος.—"Ο οἰκιακὸς βίος καὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ήτο ἀπλούστατος. Οἱ βασιλεῖς μὲ τοὺς εὐγενεῖς κατέψκουν εἰς τὰς ἀκροπόλεις, ὃ δὲ πολὺς λαὸς κατέψκει γύρω ἀπὸ τὰς ἀκροπόλεις, ἀσχολούμενος εἰς ποικίλα ἔργα. Τὰς γαίας τῶν πλουσίων ἐκαλλιέργουν οἱ δοῦλοι ώς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ τὰ ποίμνια αὐτῶν τὰ ἐφύλαττον ἐπίσης δοῦλοι. Πολλάκις δῆμως μὲ τοὺς δούλους ὑπηρέτουν ώς μισθωτοὶ καὶ οἱ θῆτες.

Τὰ ἀνάκτορα καὶ αἱ οἰκίαι δὲν διέφερον πολὺ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς οἰκίας τῆς προηγουμένης περιόδου.

Τὰ ἔπιπλα τῆς ἐποχῆς ταύτης ήσαν ἀπλά, ὁ θρόνος, καθέδρα

Καθίσματα.

μὲ στηρίγματα διὰ τὰ νῶτα καὶ τὰς χεῖρας, ὁ κλισμός, καθέδρα μὲ στηρίγματα μόνον διὰ τὰ νῶτα, ἄλλα σκαμνία, κιβώτια διὰ νὰ φυλάττουν νὰ ἐνδύματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα, μικραὶ τράπεζας

Δήκυνθοι

διὰ νὰ τρώγουν. Διὰ τὰ ὑγρὰ ὑπῆρχον ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, ὡς πίθοις διὰ νὰ ἀποθηκεύουν τὸν οἶνον, τὸ ἔλαιον καὶ τὸ μέλι, ὁ ἀμφορεὺς μὲ δύο λαβάς, ὅστις ἔχρησίμευεν ὡς δοχεῖον ἔλαιου, ἡ ὑδρέα μὲ στενὸν λαμπὸν διὰ τὸ ὕδωρ, ἡ λήκυθος διὰ τὸ ἔλαιον, ὁ κρατήρας διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ οἴνου πλέοντὸς, ἢ οἱ ἀληθινὲς διὰ τὰς σπονδές.

Τὰ μαχειρικὰ σκεύη ἡσαν σχεδὸν ὅμοια μὲ τὰ ἴδια μας. Πρὸς φωτεινὸν μετεχειρίζοντο δάδας.

‘Η ἐνδυμασία ἡτο περισσότερον ἀπλὴ παρὰ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον. Οἱ ἄνδρες ἐφόρουν μακρὸν λινοῦν χιτῶνα καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν τεμάχιον μαλλίνου ὑφάσματος ὡς ἐπανωφόριον. Ἐφόρουν πέδιλα, τὴν δὲ κεφαλὴν εἰχον γυμνήν. Αἱ γυναικες ἐφόρουν ἐπίσης μακρὸν χιτῶνα, ὁ ὅποιος ἐδένετο εἰς τὴν θσφὺν μὲ ζώνην. Μέρος αὐτοῦ ἀνεσήρετο ἄνωθεν τῆς ζώνης καὶ ἐσχημάτιζε τὸν καλούμενον κόλπον. Κάποτε ἐφόρουν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ πέπλον ἀπὸ ὕφασμα λεπτόν.

Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς εἰργάζοντο οἱ ἴδιοι. Αἱ γυναικες δέ μενον εἰς ἴδιαιτερον διαμέρισμα, τὸ ὑπερῷον, καὶ ἡσχολοῦντο εἰς

τὰς οἰκιακὰς ἔργασίας. Καὶ αὐταὶ αἱ βασιλισσαὶ περιστοιχιζόμεναι ἀπὸ τὰς θεραπαινίδας ὕφαινον, ἔγνεθον καὶ ἐκέντων. Αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων μὲ τὰς ὑπηρετίας ἐπήγαινον εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπλυνον τὰ ἐνδύματα.

“Οταν ἥθελε κανεὶς νὰ νυμφευθῇ, ἀπηύθυνετο εἰς τὸν πατέρα τῆς κόρης ποὺ ἥθελε νὰ λάβῃ σύζυγον καὶ εἰς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν κόρην ἔδιδεν εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς ἀριθμόν τινα βιῶν ἢ προθάτων; διότι τότε δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη νομίσματα. Ο πατήρ ἀπεφάσιζε περὶ τοῦ γάμου. Η κόρη δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἀρνηθῇ. “Οταν οἱ δύο ἀγδρες συνεφώνουν, ἐγίνετο ὁ γάμος. Ο γαμβρὸς μὲ μεγάλην συναδείαν ἐπήγαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ διὰ νὰ πάρῃ λάβη τὴν νύμφην καὶ τὴν φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. ”Οταν ἡ νύμφη ὠδηγεῖτο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἡ συνοδεία ἡκολούθει φάλλουσα ὑπὸ τὸν ἥχον τοῦ αὐλοῦ γαμήλιον ἀσμα, τὸν καλούμενον ὑμέναιον.

Εἰς κάθε οἰκογένειαν ὁ πατήρ ἡτο κύριος καὶ εἰς αὐτὸν ὅλοι ἀφειλον νὰ ὑπακούσουν καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἡλικιωθέντες παῖδες. Τὸ αἰσθημα τῆς φιλίας ἡτο πολὺ ἔωρόν. Η φιλοξενία ἐτιμάτο.

Αμφορεύς.

παρὰ πολύ. Κάθε ξένος, ὁ ὅποιος ἔζητει φιλοξενίαν, ἐγίνετο δεκτὸς μὲ πολλὴν προθυμίαν, διότι ὁ ξένος, κατὰ τὰς ιδέας ποὺ ἐπεκράτουν τότε, διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διός.

Σεβαστότερος ἀκόμη ἀπὸ τὸν ξένον ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος καταδιωκόμενος δι’ οἰανδήποτε αἰτίαν κατέφευγεν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς καὶ ἔζητει βοήθειαν. ‘Ο τοιούτος ὡνομάζετο ἐκέτης καὶ διετέλεις: ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διός ἐκάθητο δὲ πλησίον τοῦ βωμοῦ ἢ πλησίον τῆς ἑστίας τῆς οἰκίας. ‘Ο οἰκοδεσπότης δὲν ἤδυνατο νὰ ἀρνηθῇ τὴν προστασίαν του, διότι: ἀλλέως ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Διός.

‘**Η πολεμικὴ τέχνη.** — Κατὰ τοὺς ὄμηρικοὺς χρόνους μεγάλην ἥξειν εἶχεν ἡ πολ. μικὴ τέχνη. Εἰς τὸν πόλεμον δὲν ὑπῆρχε καμμία πειθαρχία. Οἱ στρατιῶται ἐπορεύοντο εἰς τὴν μάχην χωρὶς καμμίαν τάξιν καὶ ὁ καθεὶς ἐμάχετο διὰ τὸν ἑαυτόν του. ‘Η ἔκδασις τοῦ πολέ-

Πολεμισταὶ τῶν Ὄμηρικῶν χρόνων.

μου ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δεξιότητα τῶν ἀρχηγῶν. ‘Οπλα εἰχον τὰ αὐτὰ μὲ τὰ ὅπλα τῆς προηγουμένης περιόδου, ἀλλ’ αἱ περικεφαλαῖαι καὶ αἱ κνημῖδες εἰναι τώρα μετάλλιναι. Ἐπὶ πλέον δὲ προσετέθη καὶ ὁ θώραξ ἀπὸ χαλκόν, δστις ἐπροφύλαττε τὸ στῆθος. ‘Ἐφώρμων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς ἐπὶ ἄρματος ἐλαφροῦ διτρόχου, τὸ ὄποιον ἐσύρετο ὑπὸ δύο ἵππων καὶ διηγυθύνετο

νπὸ ήγιογου. Ἐμάχοντο δὲ ἄλλοτε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ἄλλοτε κατε-
βαίνοντες ἀπ' αὐτό. Οἱ λοιποὶ στρατιῶται ἐμάχοντο πεζῇ.

Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον.—Κατὰ τοὺς Κρητομυκηναϊκοὺς
χρόνους ἦκμαζεν ἡ ναυτιλία εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἴγαλου. Ἀφ' ὅτου
Σμιρναὶ οἱ Δωριεῖς κατέλαβον τὴν Κρήτην, ἡ εἰρηνικὴ συγκοινωνία τῶν
λαῶν τοῦ Αἴγαλου ἀνεκόπη, ἡ ναυτιλία ἔξεπεσε καὶ ὀλίγον κατ' ὀλί-
γον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Φοινίκων. Οἱ Φοίνικες ἔκτοτε διενήρ-
γουν τὸ ἐμπόριον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Ἐλλάδος. Ἡ Ἑλληνικὴ ναυ-
τιλία περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ Αἴγαλον πέλαγος. Τὰ πλοῖα τότε συνη-
θέστατα ἐκινοῦντο διὰ κωπηλασίας.

'Επειδὴ δὲν εἶχεν ἐφευρεθῆ ἀκόμη τὸ νόμισμα, τὸ ἐμπόριον ἦτο
ἀνταλλακτικόν, οἱ ἐμποροὶ δηλαδὴ ἀντῆλλασσον τὰ προϊόντα Διὰ τὸν
λόγον αὐτὸν καὶ διότι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐτιμάστο παρὰ πολὺ
ἡ πολεμικὴ τέχνη, τὸ ἐμπόριον ἦτο πολὺ περιωρισμένον καὶ κάπως
περιεφρούετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ',

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Α'. ΑΙ ΔΩΡΙΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

9. Ἡ πολιτεία τῆς Σπάρτης

Οἱ κάτοικοι.—Ἡ κατάκτησις τῆς Λακωνικῆς ὑπὸ τῶν Δωριέων,
ῶς προεπαρμέν, ἔγινεν ἐπειτα ἀπὸ μακροὺς καὶ πεισματώδεις ἀγώνας
πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους αὐτῆς, τοὺς Ἀχαιούς. Ἡ γῆ, τὴν
ὅποιαν κάθε φορὰν ἐκυρίευον οἱ κατακτηταί, διεμοιράζετο ἀναμεταξὺ^{των} εἰς ίσους κλήρους (μερίδαι). Οἱ κλῆροι, τοὺς ὅποιους ἐλάμβανον
οἱ εὐγενεῖς, ήσαν μεγαλύτεροι ἀπὸ τοὺς κλήρους ποὺ ἐλαμβανεν
ὁ δῆμος.

'Απὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως εὶς κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διε-
κρίθησαν εἰς τρεις τάξεις, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Ηεροίκους
καὶ τοὺς Εὐλωτας. Σπαρτιᾶται ἐλέγοντο οἱ Δωριεῖς ἀπὸ τὴν πόλιν
Σπάρτην, ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὥσθης τοῦ ποταμοῦ Εὔρωτα

καὶ τὴν ὁποίαν κατέχουν οἱ κατακτηταί. Οὗτοι κατεῖχον ὅλας τὰς δημόσιας ἀρχὰς καὶ ἀπετέλουν τὸν διαρκῆ στρατὸν τῆς πολιτείας. Ἐθεώρουν ἀναξιοπρεπὲς νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν ἢ νὰ μετέρχωνται οἰονδήποτε ἐμπόριον ἢ τέχνην. Ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κλήρων, τοὺς ὁποίους ἐκαλλιέργουν οἱ Εἴλωτες καὶ τοὺς ὁποίους κλήρους δὲν εἶχον δικαιώματα οὔτε νὰ πωλήσουν οὔτε νὰ διυρήσουν. Ὁ κλῆρος περιήρχετο ἀπὸ τὸν πατέρα εἰς τὸν πρωτόκοχον γίνοντας, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τρέψῃ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

Περίοικοι (πέριξ κατοικοῦντες) ὠνομάσθησαν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς, οἱ Ἀχαιοί, ὅσοι χωρὶς ἀντίστασιν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς. Οὗτοι ἔμειναν ἐλεύθεροι καὶ ἐκαλλιέργουν ἐλευθέρως τὰ κτήματα ὅσα οἱ κατακτηταὶ ἔφηκαν εἰς αὐτούς, πληρώνοντες εἰς τοὺς κατακτητὰς ὡς φόρον τὸ ἥμισυ τῶν προϊόντων. Οἱ Περίοικοι ἦσανοι τοῦ προσέτι εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Πολιτικὰ δικαιώματα δὲν εἶχον, ἀλλ᾽ εἰς τὸν πόλεμον ἐλάμβανον μέρος.

Εἴλωτες ὠνομάσθησαν ὅσοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς ἀντεστάθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς, ἀλλὰ νικηθέντες ἔγιναν δουλοὶ αὐτῶν. Οἱ Εἴλωτες ἀναγκαστικῶς ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς τῶν Σπαρτιατῶν, προσέτι δὲ εἰργάζοντο καὶ εἰς ἄλλας οἰκιακὰς ἐργασίας αὐτῶν.

Τὸ πολίτευμα.—Οἱ παλαιοὶ παρεδέχοντο ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης ἦτο ἔργον ἐνὸς μεγάλου νομοθέτου, τοῦ Λυκούρου, ὁ ὁποῖος κατά τινας ἔγινε μεταξὺ τοῦ 850 καὶ 800 π. Χ. Ἐν τούτοις ὅσα λέγονται περὶ τοῦ βίου τοῦ Λυκούρου είναι ἀμφίσολα καὶ ἀδέδαιμα. Ἐως ὅτου τὸ Σπαρτιατικὸν πολίτευμα λάβη τὴν ὄριστικήν μορφήν του, ἐπέρεασαν χρόνοι πολλοί, περιλαμβάνει δὲ τοῦτο ὅλας τὰς ἔξουσίας τῆς Θηρικῆς πολιτείας, ἷτοι βασιλείαν, βουλὴν γερόντων καὶ ἀγορὰν δῆμον.

Βασιλεία.—Εἰς τὴν Σπάρτην ἀπ’ ἀρχῆς ἤσαν δύο βασιλεῖς. Οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης μόνον ἐν καιρῷ πολέμου εἶχον μεγάλην ἴσχυν· δταν δῆμως ἐπανήρχοντο εἰς τὴν Σπάρτην, ἤσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διέσουν λόγον τῶν πρᾶξεών των. Ἐν καιρῷ εἰρίγνης ἢ ἔξουσία των ἦτο περιωρισμένη. Ἐδίκαζον τὰς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις προϊσταντο εἰς

τὰς δημοσίας θυσίας· κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους προήδρευον τῆς γερουσίας, ὡς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου· τιμᾶς ἀπήλαυνον πολλάς· εἰχον διπλῆν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸ 1) 3 τῶν ἐν πολέμῳ λαφύρων.

Γερουσία. — Ἡ γερουσία (βουλὴ γερόντων) ἀπετελεῖτο ἀπὸ 28 μέλη. Οἱ γέροντες (γερουσιασταὶ) ἦσαν ισόδιοι· καὶ τοὺς ἑξέλεγεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἥλικιαν ἄνω τῶν 60 ἑτῶν. Τῆς γερουσίας, ὡς προείπαμεν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους προήδρευον οἱ βασιλεῖς. Ἡ γερουσία μαζὶ μὲ τοὺς βασιλεῖς συγεσκέπτοντο προτήτερα περὶ δλων τὴν ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ ὑποδηλήθουν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δήμου, ἐδίκαζε δὲ τὰς ποινικὰς δίκας καὶ ἦτο ἀρχὴ ἐντελῶς ἀνεύθυνος.

Ἐκκλησία. — Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετελεῖτο ἀπὸ δλους τοὺς Σπαρτιάτας ὅσοι εἰχον συμπληρώσει τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἥλικιας. Αὕτη συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ 3παιθρον καὶ διὰ βοῆς ναὶ ἢ οὐ ἐνέκρινεν ἢ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις τῆς γερουσίας καὶ τῶν βασιλέων.

Ἐφοροι. — Ἡ ἐπισηματέρα ἀρχὴ τῆς Σπάρτης ἦτο ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων. Οἱ ἐφόροι ἦσαν πέντε. Κατ' ἀρχὰς οὗτοι διωρίζοντο ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ εἰχον ἀπλῶς διτυνομικὰ καθήκοντα. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως συνεκέντρωσαν εἰς χειράς των πᾶσαν ἔξουσίαν καὶ ἔγιναν παντοδύναμοι, ἐξελέγοντο δὲ ἥδη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Αὔτοι συνεκάλουν τὴν γερουσίαν καὶ προήδρευον αὐτῆς, ἐνῷ οἱ βασιλεῖς ἀπλῶς παρεκάθηντο μὲ τοὺς γερουσιαστάς. Αὔτοι συνεκάλουν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἐξετέλουν τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς. Ἡδύναντο νὰ παύσουν τοὺς ἀρχοντας ἐκτὸς τῶν γερουσιαστῶν. Ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν δλων τῶν πολιτῶν. Καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἥδύναντο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην. Αὔτοι ἐδέχοντο καὶ ἔπειμπον πρέσσεις. Αὔτοι διέτασσον τὰς ἐκστρατείας. Καὶ εἶχε μὲν ὁ βασιλεὺς ἐν πολέμῳ τὴν ὑπερτάτην στρατηγίαν, παρηκαλούθουν ὅμως αὐτὸν δύο ἐκ τῶν ἐφόρων.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν. — Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν ἦτο πολεμική, ὅπως πολεμικὸς ἦτο καὶ ὁ χαρακτήριος τῆς δωρικῆς φυλῆς. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τῆς σιγμῆς ποὺ ἐγεννᾶτο ἀνῆκεν ἀποχλειστικῶς

εἰς τὴν πολιτείαν. Τὰ νεογέννητα παιδία τὰ ἔξήταζον οἱ ἀρχοντες καὶ
ὅσα μὲν ἀπὸ αὐτὰ εὑρίσκοντο ἀσθενικὰ ἐφεύπετοντο εἰς τόπον βαρα-
θρώδην πλησίου τοῦ Ταῦγέτου· τὰ δὲ ὑγιαὶ καὶ εὔρωστα μέχρι μὲν τοῦ
έθδόμου ἔτους τὰ ἀνέτρεφον οἱ γονεῖς, ἔπειτα δὲ τὰ παρελάμβανεν
ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε διὰ τὴν περαιτέρω ἀνατροφὴν των,

Οἱ παιδες ἀνετρέφοντο μὲν σκληραγωγίαν. Ἐσυνήθιζον νὰ ὑποφέ-
ρουν εὐκόλως τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὸ φῦχος, τὸν καύσωνα. Ἐδά-
διζον ἀσκεπτές καὶ ἀνυπόδητοι. Ἐφόρουν τὸ ἵδιον ἔνδυμα χειμῶνα
καὶ θέρος. Ἐκοιμῶντο ἀπάνω εἰς καλάμια, τὰ ὅποια ἔκοπτον οἱ ἴδιοι
εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Εὔρωτα. Ἐγυμάζοντο ἀδιακόπως εἰς τὸ τρέξιμον,
εἰς τὸ πήδιμα, εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δίσκον καὶ εἰς τὸ ἀκόντιον.

Ἡ καθαρῶς στρατιωτικὴ ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν περιώριζε κατὰ
πολὺ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν αὐτῶν. Ἐμάνθανον μόνον γραφὴν
καὶ ἀνάγνωσιν ἀπεστήθιζον τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλα
πολεμικὰ ἔσματα, τὰ ὅποια ἔξυμνουν τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πεσόντας
καὶ ἔψεγον τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους. Ἐμάνθανον μουσικὴν καὶ
ἔχορευσον στρατιωτικούς χορούς. Ἐδιδάσκοντο νὰ είναι σεμνοὶ κατὰ τὸ
ἥθος, νὰ σέδωνται καὶ νὰ τιμοῦν τοὺς γέροντας, νὰ ἰστανται σιωπη-
λοὶ καὶ ώς ἀγάλματα ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων.

Καὶ αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφογτο δπως καὶ οἱ παιδες.
Ἡσκοῦντο καὶ αὐταις εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸ τρέξιμον καὶ εἰς τὸ ἀκόν-
τιον. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐγίνοντο ὑγιεῖς καὶ εὔρωστοι. Ἡ Σπαρτιάτις
τὰ πάντα ἔθυσιαζε διὰ τὴν πατρίδα. Διδούσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν οἴνον
τῆς μεταβαίνοντα εἰς τὸν πόλεμον τοῦ ἔλεγε ή τὰν ἐπὶ τᾶ., δη-
λαδὴ ή ταύτην νὰ φέρῃς γιακητής ή ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σὲ φέρουν
νεκρόν.

Ο Σπαρτιατικὸς βίος.—Οἱ Σπαρτιάται εἰς τὴν τροφὴν των ἥσαν
ἀλιγαρχεῖς· εἰς τοῦτο δὲ συνετέλουν πρὸ πάντων τὰ καλούμενα συσ-
σίτια. "Ολοι δηλαδὴ οἱ Σπαρτιάται, ἐκτὸς τῶν γυναικῶν, καὶ αὐτοὶ
οἱ βασιλεῖς, ὑποχρεωτικῶς ἔτρωγον μαζὶ εἰς κοινὰς τραπέζας ἀνὰ 15.
Ο καθεὶς ἔδιδε κατὰ μῆνα ὠρισμένον ποσὸν ἀλεύρου, τυροῦ, οἶνου καὶ
σύκων. Ἡ κυοιωτέρα τροφὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο ὁ μέλας ζωμός, ὁ
ἐποιος συνίστατο ἀπὸ χοιρινὸν κρέας, δέξιος καὶ ἄλλας.

Εἰς τὸν Σπαρτιάτην ἀπηγορεύετο διὰ θανάτου νὰ ἔξελθῃ ἀπὸ τὴν

Λακωνικὴν χωρὶς τὴν ἀδειὰν τῶν ἀρχόντων, καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἔδη πῶς ζοῦν οἱ ἄλλοι καὶ ἀποτραπῇ ἀπὸ τὰ πάτρια γῆθη. Ἀλλως τε τὴν ἀποδημίαν καθίστα ἀδύνατον καὶ ἡ ἔλλειψις νομίσματος. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐπειρέπετο ἡ χρῆσις μόνον σιδηροῦ νομίσματος, τὸ ὅποῖον ὅχι μόνον δύσκολα μετεκομίζετο ἀλλὰ καὶ κάμμιαν κυκλοφορίαν δὲν εἶχεν ἔξω τῆς Λακωνικῆς.

Εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἀπηγορεύετο διὰ θανάτου νὰ ἔχουν χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν. Ἐφόρουν ἐνδύματα πολὺ ἀπλᾶ καὶ κατώκουν εἰς οἰκίας ξυλίνας καὶ χονδροειδεῖς.

Οἱ Σπαρτιάται ἔνεκα τῆς στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς των δὲν ἥγαπων τοὺς μακροὺς λόγους. Ὡμβλουν πάντοτε ὀλίγα καὶ μέ τὰς ὀλίγας λέξεις ἔλεγον πολλά. Τοῦτο ὠνομάζετο λακωνικὸς συστατικός.

‘Ο Σπαρτιάτης ἔθεώρει καθῆκόν του νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθηγίσκῃ διὰ τὴν πατρίδα του. ‘Οστις ἐφοδεῖτο εἰς τὴν μάχην καὶ ἐτρέπετο εἰς φυγήν, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα καὶ περιεφρονεῖτο ἀπὸ ὅλους. Δὲν ἦτο δεκτὸς οὕτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὕτε εἰς τὰ συσσέτα. ‘Οσοι δὲν ἀπέστρεφον ἀπὸ αὐτὸν τὸ προσωπον ἥδυναντο νὰ τὸν φαπίσουν χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν διὰ τοῦτο.

10. Αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.—

Ἐπέκτασις τῆς ἥγειρονέας κύτης εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου.

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.— Αφοῦ μὲ τὸ λαμπρόν τῆς πολιτείας ἀνυψώθη εἰς μεγάλην δύναμιν ἡ Σπάρτη, ἐξήτησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς καὶ ἔξω τῆς Λακωνικῆς. Εἰς τοῦτο παρεκκίνει τοὺς Σπαρτιάτας ὅχι μόνον ἡ ἔμφυτος κλίσις ποὺ εἶχον πρὸς τὸν πόλεμον ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη. Οἱ κλῆροι τῶν Σπαρτιατῶν, δημοσίευμεν, δὲν ἥδυναντο νὰ πωληθοῦν οὕτε νὰ μοιρασθοῦν, ἀλλὰ μετέθαινον ἀπὸ τὸν πατέρα εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν. Μὲ τὸν καὶ πρὸς τὸν περισσότερα Σπαρτιατικαὶ οἰκογένειαι δὲν εἶχον κλῆρον καὶ δύσκολα ἥδυναντο νὰ ζήσουν. Ἐπρεπε καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποκτήσουν κλῆρον καὶ πρὸς τοῦτο ἐπρεπε νὰ κυριεύσουν γάρ ταν ξένην καὶ νὰ τὴν μοιράσουν μεταξύ τῶν ὅσοι δὲν εἶχον κλῆρον. Οἱ Σπαρτιάται λοιπὸν ἀπέ-

βιλεψαν κατὰ πρώτου εἰς τὴν πλουσίαν καὶ εὔφορον γειτονικήγενη Μεσσηνίαν.

‘Η Μεσσηνία εἶχε κατακτηθῆ πρώτη ὑπὸ τῶν Δωριέων, δι’ εἰρηνικοῦ δὲ συμβιβασμοῦ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι διετήρησαν ἵσα δικαιώματα μὲ τοὺς κατακτητάς. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ἔνεκα τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐφορίας τῆς χώρας των ἡσαν τρυφηλοί. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς μὲ τὸν καιρὸν ἀπέβαλον τὸν τραχὺν χαρακτῆρα καὶ εἰς τὸ τέλος ἔξωμοιώθησαν μὲ τοὺς πρώτους κατοίκους καὶ δὲν ἐφαίνοντο πλέον, ὁμογενεῖς μὲ τοὺς Δωριεῖς τῆς Σπάρτης.

Τὸ 743 οἱ Σπαρτιάται ἥρχισαν γὰρ κάμνουν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ νὰ λεηλατοῦν αὐτήν. Οἱ Μεσσηνοὶ κατ’ ἀρχὰς ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ’ ἐπὶ τέλους νικηθέντες ἡναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ὑπαίθρον χώραν καὶ νὰ κλείσθοῦν εἰς τὸ δύχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης· ἥπος ἐκεῖ δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔξηκολούθησαν νὰ ἀνθίστανται ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον βασιλέα των Ἀριστόδημον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστόδημου ἡ Ἰθώμη ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων καὶ μαζὶ μὲ τὴν Ἰθώμην ὅλη ἡ Μεσσηνία (724). Ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ εἰς τὸ Ἀργος καὶ ἄλλοι εἰς τὸ Ρήγιον τῆς κάτω Ἰταλίας· ὅσοι δὲ ἔμειναν ἔγιναν εἴλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἡναγκάσθησαν νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, ἡ ὁποία διηρέθη εἰς κλήρους καὶ διεμοιράσθη εἰς τοὺς ἀκλήρους ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. — ‘Ἐπὶ δγδοήκοντα ἔτη οἱ Μεσσηνοὶ ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν.’ Ἀλλ’ ἡ νέα γενεὰ ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ Ἀριστομένους καὶ ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας. Οἱ Σπαρτιάται ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ περιέπεσαν εἰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ στάσεις. ‘Οσο: εἶχον λάβει κλήρους εἰς τὴν Μεσσηνίαν τώρα τοὺς ἔχασαν καὶ δεν εἶχον πλέον τὰ μέσα τὰς ζήσουν. Ἐζήτουν λοιπὸν νὰ γίνη νέα διανοικὴ τῆς Σπαρτιατικῆς γῆς μεταξὺ ὅλων τῶν Σπαρτιατῶν.’ Ἡ Σπάρτη λοιπὸν ἐκινδύνευεν ἐσωτερικῶς, ἀλλὰ τὴν ἐσωσεν ὁ ποιητὴς Τυρταῖος. ‘Ο Τυρταῖος μὲ τὰ φλοιογερά του πολεμικα τραγούδια ἀνώρθωσε τὸ φρόνημα τῶν Σπαρτιατῶν, κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ ἐξήγειρε τὴν φιλοπατρίαν αὐτῶν τόσον πολύ, ὡςτε ὥρμησαν ἀκράτητοι ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων,

τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἡγάγκασαν νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὸ διχυρὸν φρούριον τῆς Εἵρας, τὸ ὅποῖον ἦτο εἰς τὰ δρεινὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας.

Ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη ὁ Ἀριστομένης ὑπερήσπιζε γενναῖως τὴν Εἵραν ἀποκρούων τὰς προσθολὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔνδεκατον ἔτος οἱ Σπαρτιᾶται κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὴν Εἵραν καὶ τοισυτοτρόπως ἔγιναν πάλιν κύριοι δῆλη; τῆς Μεσσηνίας. Ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Εἵρας ἄλλοι μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπόφυισαν τὴν Ζάγκλην, τὴν ὥποιαν μετωνόμασαν Μεσσήνην. Ὁλίγοι δὲ ἔμειναν εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔγιναν εἶλωτες τῶν Σπαρτιατῶν.

Πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς Ἀργείους. — Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιᾶται ἔστρεψαν τὰ ἔπλα κατὰ τῶν Ἀρκάδων, τοὺς ὅποιους ἐμίσουν, διότι ἐδέχθησαν τοὺς φυγάδας Μεσσηνίους. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Μόνον τοὺς Τεγεάτας ἔπεισαν νὰ γίνουν σύμμαχοί των, παρεχώρησαν δὲ εἰς αὐτοὺς τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ ἀποτελοῦν τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ἐπειτα ἐπολέμησαν οἱ Σπαρτιᾶται πρὸς τοὺς Ἀργείους καὶ ἀφήρεσαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρέαν. Ἐκτὸς ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ηδεῖθη καὶ αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Πελοπονήσου ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς.

II. Η πολιτεία τοῦ "Ἀργούς".

Πρὸς τὴν Σπάρτη γίνη μεγάλη καὶ ἴσχυρά, τὸ Ἀργος ἦτο ἡ πλέον σημαντικὴ ἀπὸ τὰς δωρικὰς πολιτείας τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ συγχρωνευθέντες μὲ αὐτοὺς Ἀχαιοί, οἱ ὅποιοι δῆλοι ὠνομάζοντο μὲ ἐν ὄνομα Ἀργεῖοι, εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ είνε τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ μίαν φορὰν καὶ παροδικῶς ἔλαθον τὴν ἡγεμονίαν κατὰ τὸν ἕτον αἰώνα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φειδωνος. Ὁ Φειδων ὑπῆρξεν ἴσχυρὸς βασιλεὺς καὶ ἐξέτεινε τὴν ἐπιρροήν του εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ὁπῆρξε δὲ ἡ ἀνήρ, εἰς τὸν ὅποιον δῆλη ἡ Ελλὰς χρεωστεῖ σπουδαιοτάτας προσόδους. Αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὥρισμένα μέτρα διὰ νὰ μετροῦν τὰ μήκη καὶ σταθμὰ διὰ νὰ ζυγίζουν τὰ βάρη, καὶ πρῶτος ἔκοψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίσματα

καὶ ἔδρυσε νομισματοχοπεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φείδωνος ἡ ἐξωτερικὴ δύναμις τοῦ Ἀργους κατέπεσεν, ἐνῷ τούγαντίον ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ηὔξηθη εἰς μέγιστον βαθμόν.

12. Η πολιτεία τῆς Κορινθου.

Ἡ Κόρινθος ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς τὴν ὥφειλεν εἰς τὴν ἀπάρα-μιλλον θέσιν της. Ἐκειτο μεταξὺ δύο κόλπων, τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ. Οἱ δύο κόλποι συγκοινώνουν μὲ τὸν ὀνομαστὸν δίολον ἦτοι δρόμον, διὰ τοῦ ὅποίσν εἰσύροντο διὰ ξηρᾶς τὰ μικρότερα πλοῖα ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην.

Εἰς τὴν Κόρινθον ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως ὑπῆρχε βασιλεία. Ήταν ἐκ τῶν βασιλέων ὀνομάζετο Βάκχις καὶ ἦταν αὐτοῦ ὀνομάζοντο Βακχιάδαι οἱ κατόπιν βασιλεῖς, καθὼς καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὄποιαι ἐσυγγένευον μὲ τὸν οἶκον τοῦ Βάκχιδος. Ἀπὸ τοῦ 747 οἱ Βακχιάδαι κατήργησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἀνέθετον κατ' ἕτος τὴν κυβέρνησιν εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἔαυτούς των, ἐστις ὀνομάζετο πρύτανις.

Ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Βακχιαδῶν κατήργησεν ὁ Κύφελος τὸ 665 καὶ ἔγινεν αὐτὸς ἀπόλυτος ἀρχων ἦ, διπλας ὀνομάζετο τότε ὁ ἀπόλυτος ἀρχων, τύραννος, διεδέχθη δὲ τὸν Κύφελον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὑεός του Περιάνδρος. Καὶ οἱ δύο οὗτοι τύραννοι ἀγύψωσαν τὴν δύναμιν τῆς Κορίνθου καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περιάνδρου κατηργήθη ἡ τυραννίς καὶ ἡ ἀρχὴ παρεδόθη εἰς τοὺς εὑπορωτέοους ἐκ τῶν πολιτῶν. Βραδύτερον δὲ ἡ Κόρινθος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν, τῆς ἐποίας προϊστατο ἡ Σπάρτη.

Β'. Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

13. Προφεστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἀττικῆς.—Τὸ πρὸ τοῦ Δράκοντος ἐν Ἀθηναῖς πολέτευμα.

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι βραχώδης τριγωνικὴ χερσόνησος, ἡ ὅποια χωρίζεται ἀπὸ τὴν ζηπείζον μὲ δύσδατα δρη καὶ εἰσχωρεῖ εἰς τὴν θάλασσαν τόσον πολὺ, ὡστε αἱ μεταναστεύσεις λαῶν, αἱ ὄποιαι ἔγιναν ἀπὸ

βορρᾶ καὶ αἱ ὄποιαι ἐτάραξαν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀφῆκαν ἐντελῶς ἀθικτὸν τὴν Ἀττικήν. Ἄλλ᾽ ἐξ ἄλλου μέρους ἡ Ἀττικὴ ἦτο ἐκ φύσεως προωρισμένη νὰ δεχθῇ μετανάστας ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐδέχθη τοιούτους Φοίνικας, Κρήτας, Ἰωνας, Κάρας, Δυκίους θαλασσοπόρους. Οὕτω οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἀπετελέσθησαν ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπῆρχον κῶμαι ἢ μία πληγόν τῆς ἄλλης, εἰς τὰς ὄποιας δὲν ὑπῆρχεν ἐπιγαμία, τουτέστιν ὁ κάτοικος μιᾶς κώμης δὲν ἥδυνατο νὰ λάβῃ σύζυγον ἀπὸ ἄλλην κώμην. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἀττικὴ ἐμφανίζεται ὡς χώρα, ἢ ὄποια εἶχε δώδεκα πόλεις αὐτονόμους καὶ αὐτοδιοικήτους, ἐκ τούτων δὲ σπουδαιοτάτη ἦτο ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν.

Ανατολικῶς τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν λόφον Ἀγρας κατίηκουν Ἰωνες· εἰς τοὺς λόφους τοὺς κειμένους δυτικῶς τῆς Ἀκροπόλεως κατώκουν Φοίνικες καὶ Κάρες· τὰ δὲ ἀρχαιότερα πελασγικὰ γένη, τὰ ὄποια ἐθεωροῦντο αὐτόχθονα, κατέκουν τῆς Ἀκρόπολιν καὶ τὰ νοτιοανατολικὰ αὐτῆς. Μὲ τὸν καιρὸν αἱ τρεῖς αὐταὶ γειτονικαὶ οἰκήσεις ἤνωθησαν εἰς μίαν πόλιν καὶ κέντρον ὧρισθη ἡ Ἀκρόπολις. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐνώσεως ταύτης ἐωρτάζετο ἔκτοτε ἡ ἑօρτη τῶν Παναθηναϊκῶν.

Οἱ Ἰωνες ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν καὶ προσεπάθουν νὰ ἐνώσουν δὴν τὴν Ἀττικὴν εἰς μίαν πολιτείαν, καὶ τὸ κατώρθωσαν, δπως λέγει ἡ παράδοσις, διὰ τοῦ βασιλέως τῶν Θησέως. Ο Θησέus κατήργησε τὴν αὐτονομίαν τῶν ἔνδεκα πόλεων καὶ ἤνωσεν αὐτὰς πολιτικῶς μὲ τὰς Ἀθήνας, καταστήσας πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθήνας. Έκτοτε αἱ Ἀθηναὶ ἤρχισαν νὰ γίνωνται πόλις μεγάλη καὶ ἴσχυρὰ καὶ καὶ τὴν συνήθειαν ποὺ ἐπεκράτει εἰς τοὺς Ἰωνας οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς διηρέθησαν εἰς τέσσαρας φυλάς, ἐκάστη δὲ φυλὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ οἰκογένεις, αἱ ὄποιαι συνεδέοντο μεταξύ των διὰ συγγενικῶν δεσμῶν.

Αρχικῶς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο κληρονομικὴ βασιλεία· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἦσαν ἀγίκανοι εἰς τὰ πολεμικά, ἰδρύθη καὶ δευτέρα ἀρχή, ἡ πολεμαρχία. Μὲ τὸν καιρὸν ἰδρύθη καὶ τρίτη ἀρχή, ἡ τοῦ ἀρχοντος. Έκ τῶν τριῶν ἀρχόντων ὁ πολέμαρχος ἐφρόντιζε διὰ τὰ πολεμικά· ὁ ἀρχων εἶχε τὴν διοίκησιν

τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐχρονολογοῦντο τὰ δημόσια ἔγγραφα, δι' αὐτὸς δὲ καὶ ἐπώνυμος ἀρχῶν ἀργότερα ὠνομάζετο· ὁ δὲ βασιλεὺς περιωρίσθη εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα μόνον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ τρεῖς ἀρχοντες ἦσαν λαϊδοί, ἔπειτα ἡ ἀρχή των περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη καὶ τελευταῖον εἰς ἑνὸς καὶ ἀντὶ τριῶν ἔξελέγοντο ἐννέα ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. Οἱ δέκα τελευταῖοι ὠνομάζοντο θεσμοθέταις καὶ ἔργον εἶχον νὰ καταγράψουν καὶ νὰ φυλάττουν τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωμένα ἔθιμα, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον τρόπου τιγὰ ὡς νόμοι διὰ τὰς δίκας.

Ἄλλη μεγίστη ἀρχὴ εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγα, εἰς τὴν ὄποιαν εἰσήρχοντο κατ' ἔτος οἱ ἐννέα ἀρχοντες μετὰ τὴν λῃξιν τῆς ἀρχῆς των. Ἡσαν δὲ οἱ Ἀρεοπαγῖται λαϊδοί. Ἡ βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξέλεγε τοὺς ἀρχοντας, ἐπετήρει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχάφων νόμων, ἀπεφάγιε περὶ ὅλων τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας, ἀδίκαζε τὰς φονικὰς δίκας, καὶ τέλος εἶχε το δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ πρόστιμον εἰς κάθε πολίτην, ὃ ὅποιος προσέβαλλε τὰ δημόσια ἥθη.

ΙΑ. Η ἀρχὴ τῶν εὐπατριδῶν.—Ο ΙΚΥΛΩΝ.

Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, σπώς διεμορφώθη, ἦτο ἀριστοκρατικόν. Ὁλας τὰς ἀρχὰς τὸς εἶχον οἱ εὐπατρίδαι· τοισῦτοι δὲ ἦσαν οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες. Τὸ ἄλλο πλῆθος, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ γεωργούς, ἐμπόρους, βιομηχάνους, ναυτικούς καὶ χειρώνακτας (ἐργάτας), δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ γεωργοὶ ἴδιως δὲν εὐέσκοντο εἰς καλὴν οἰκονομικὴν θέσιν.

Ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ὅσοι εἶχον παρὰ πολλὰς γαίας, ὠνομάζοντο πεντακοσιομέδιμοι, ὡς ἔχοντες εἰσόδημα ἀπὸ τὰς γαίας των 500 μεδίμνους καὶ ἀνω (ὁ μεδίμνος ἐζύγιζε 36 ὄκαδας). Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν γαιοκτημόνων ἔτρεφον πολεμικὸν ἵππον καὶ ἐπολέμουν ἕφιπποι εἰς τὸν πόλεμον ὠνομάζοντο ἵππεῖς.

Οἱ γεωργοὶ διγροῦντο εἰς δύο κατηγορίας, εἰς τοὺς ἀργότας, οἱ ὅποιοι εἶχον διλγήην γῆν ἴδιαν τῶν, καὶ εἰς τοὺς ἀργότας, οἱ ὅποιοι ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας τῶν πλουσίων. Οἱ πρῶτοι ἦσαν διλγοὶ καὶ ὠνομάζοντο μὲν ἴδιαλτερον δνομα τζευγῖται. Ὁπως φανερώνει καὶ τὸ

δόνομά των, εἰγόν τόσην γῆγεν ιδεικήν των, δόσην ἡδύναντο νὰ καλλιεργήσουν μὲ ἐν ζεῦγος ἀριστεριώγυτων κτηνῶν. "Οσοι ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν ὠνομάζοντο πελάται, δηλαδὴ γείτονες τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν· ὠνομάζοντο ἐπίσης καὶ ἐκτημόροι, διότι ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ ἀγροῦ, τὸν ὅποιον ἐκαλλιέργουν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδουν εἰς τὸν ιδιοκτήτην τὸ 5)6· ἔκειτον δὲ διὰ τὸν ἑαυτόν των τὸ 1)6. 'Αλλὰ μὲ τὸ 1)6 φυσικὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θρέψουν τὴν οἰκογένειάν των καὶ δι' αὐτὸν ἡ θέσις των ἦτο ἐλεεινή. Καθίστατο δὲ ἀκόμη περισσότερον ἐλεεινή, διότι, ἀν δὲν ἐπλήρωντο εἰς τὸν ιδιοκτήτην τὸ συμφωνημένον μίσθιον, ἐγίνοντο δουλοὶ καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ὁ ιδιοκτήτης ἡδύνατο νὰ τοὺς πωλήσῃ. Οἱ πελάται ἡ ἐκτημόροις ἀπετέλουν τὴν πολυπληθῆ τάξιν τῶν καλουμένων θητῶν.

'Αλλὰ καὶ τῶν ζευγιτῶν ἡ θέσις δὲν ἦτο καλυτέρα, διότι οἱ νόμοι περὶ δανείων ἦσαν πολὺ σκληροί. "Οσοι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἡδύναντο νὰ πληρώσουν τὰ χρέα εἰς τοὺς δανειστὰς ἐγίνοντο δουλοὶ αὐτῶν, διότι τὰ δάνεια ἐγίνοντο μὲ ὑποθήκην δχι τοῦ ἀγροῦ ἀλλὰ τοῦ σώματος. 'Ἐν γένει ἡ κατάστασις τοῦ πλήθους ἦτο ἀθλιωτάτη καὶ τὸ μίσος αὐτῶν κατὰ τῶν πλουσίων μέγιστον.

'Απὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡθέλησε νὰ ὠφεληθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἄρχων καποίος πλούσιος Ἀθηναῖος, δονομαζόμενος Κύλων. Βοηθούμενος οὗτος ἀπὸ δλίγους διπαδοὺς κατέλαβεν ἔξαρνα τὴν Ἀκρόπολιν τὸ 636 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γίνῃ τύραννος. 'Αλλὰ τὸ σχέδιόν του δὲν ἐπέτυχε. 'Ο κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἄρχων Μεγακλῆς, υἱὸς τοῦ Ἀλκμέωνος, ἐποιόρκησε τὸν Κύλωνα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ οὗτος μὲν κατέθυσε νὰ δραπετεύσῃ, οἱ δὲ διπαδοὶ του ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τὸν Μεγακλέα νὰ καταδουν ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ δικασθοῖν. 'Αλλ' ἐνῷ κατέδαινον, οἱ ἀνθρώποι τοῦ Μεγακλέους κατέσφαξαν τοὺς περισσότερους ἐξ αὐτῶν. 'Η πρᾶξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη Κυλών εισι ἄγος. 'Επειδὴ δὲ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμικὴ ἀσθένεια, ὡς δεισιδαίμων λαὸς τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὴν δοργὴν τῶν θεῶν. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι, οἰκογένεια πλουσιωτάτη καὶ λογοτρόπιατη, ὡς κατηραμένοι ἐμισγήθησαν ἀπὸ ὅλον τὸν λαὸν καὶ ὅσοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἔζων κατεδικάσθησαν εἰς παγτοτινὴν ἔξορίαν, τὰ δὲ διτά τῶν

νεκρῶν ἀγεσκάφησαν ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ ἐρείφθησαν ἔξω τῆς Ἀιτι-
κῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἀκόμη ἡ δεισιδαιμονία κατεῖχε τὴν πόλιν, ἐπροσά-
λεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν σοφὸν γέροντα Ἐπιμενίδην, ὃ ὅποιος ἐκα-
θάρισε τὴν πόλιν διὰ θυσιῶν.

ΙΒ. Ἡ γοροθεσία τοῦ Δράκοντος.

Οἱ εὐπατρίδαι ἐξηγολούθουν νὰ καταπιέζουν τὸν λαὸν καὶ δι' αὐτὸ
οὗτος συχνὰ ἐστασίαζεν. Ἡ μεγάλη ὑσαρέσκεια τοῦ λαοῦ προγρέχετο
καὶ ἀπὸ τὸν αὐθαίρετον τρόπον, μὲ τὸν ὄποιον ἐγίνετο ἡ ἀπονομὴ
τῆς δικαιοσύνης, σύμφωνα μὲ ἀγράφους νόμους, τοὺς ὄποιους οἱ εὐπα-
τρίδαι δικασταὶ ἡρμήνευον κατὰ τὸ συμφέρον τῆς τάξεως τῶν, καὶ
ἀπὸ τὴν παντελὴ στέρησιν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Τὴν στέρησιν τῶν
πολιτικῶν δικαιωμάτων τὴν γισθάνοντο περισσότερον οἱ ἔμποροι, οἱ
ναυτικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι, τῶν ὄποιων ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ἦτο
ἄρκετὰ καλή. Ἐπὶ τέλους ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἀπήγησε καὶ πολιτικὰ
δικαιώματα καὶ νόμους γραπτούς, σύμφωνα μὲ τοὺς ὄποιους νὰ ἀπονέ-
μεται ἡ δικαιοσύνη. Οἱ εὐπατρίδαι ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν
καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν Δράκοντα τὸ 621 νὰ συγγράψῃ νόμους.

Οἱ Δράκων ἔγραψε νόμους ποινικοὺς καὶ πολιτικούς. Διὰ τῶν
ποινικῶν νόμων ὥρισε τὰς ποινὰς τῶν ἐγκλημάτων ως ἔξης: Ὁ ἐκ προ-
μελέτης ἀνθρωποκτόνος ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον, ὁ δὲ ἐξ ἀμελείας ἀν-
θρωποκτόνος μὲ παντοτινὴν ἐξορίαν. Μὲ θάνατον ἐτιμωροῦντο καὶ οἱ
κλέπται, ὁ, τιδήποτε καὶ ἀν ἔκλεπτον. Τὰ δὲ ἄλλα ἐγκλήματα ἐτιμω-
ροῦντο αὐστηρότατα μέν, ἀλλ' ὅχι μὲ θάνατον. Ἐν γένει οἱ ποινικοὶ
νόμοι τοῦ Δράκοντος ἦσαν αὐστηρότατοι.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ὁ Δράκων ἐκανόνισεν ως ἔξης: Εἰς τὴν
ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὴν βουλὴν ἀνέθεσε νὰ ψηφίζουν τοὺς
νόμους. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐλάμβανον μέρος δῆλοι δῆδύ-
ναντο νὰ ἐκστρατεύσουν ως ὄπλιται μὲ ἴδια τῶν ἔξοδα, δηλαδὴ ἐκ-
τὸς τῶν εὐπατρίδῶν καὶ οἱ ζευγῖται. Ἡ βουλὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 401
μέλη καὶ ἔργον εἶχε νὰ συσκέπτεται προτήτερα περὶ τῶν ἔντημάτων,
τὰ ὄποια ἔμελλον νὰ συζητηθοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Οἱ
ἔννεα ἀρχοντες, οἱ ταμίαι, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἵππαρχοι (χρονγοὶ τοῦ

ίππικοῦ) ἔξελέγοντο ἐκ τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν, οἱ δὲ βουλευταὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ ἔξ οὐλῶν τῶν πολιτῶν ὅσοι ἡδύναντο νὰ ἔξοπλίζωνται μὲ ίδιαν τῶν ἔξοδα καὶ εἰχον ἥλικιαν ἀνω τῶν 30 ἑτῶν.

Εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον ὁ Δράκων ἀνέθεσε νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς ἀρχοντας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων. Τὴν ἐκδίκασιν δμως τῶν φονικῶν δικῶν τὴν ἀφήρεσεν ὁ Δράκων ἀπὸ τὸν Ἀρειον Πάγον καὶ τὴν ἀνέθεσεν εἰς τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν, τὸ ὅποιον αὐτὸς συγέστησε καὶ τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 51 εὐπατριδας, ἔχοντας ἥλικιαν ἀνω τῶν 50 ἑτῶν.

16. Ὁ Σόλων καὶ ἡ νομοθεσία αὐτοῦ.

Οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος δὲν ἐκαλυτέρευσαν διόλου τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ. Τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν ηὔξανον ἀδιακόπως, ὅσοι δὲ δὲν ἡδύναντο νὰ πληρώσουν τὰ ὀφειλόμενα ἐγίνοντα δοῦλοι. Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν ἐστασίασεν ὁ λαὸς κατὰ τῶν εὐπατριδῶν. Τότε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη συνεφώνησαν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν Σόλωνα νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ πολίτευμα κατὰ τρόπον, ὁ ὅποιος νὰ συμβιθῇ καὶ τὰς δύο μερίδας.

‘Ο Σόλων, διαν ἦτο νέος, εἶχε ταξιδεύσει εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἶχε γνωρίσει: τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πεῖραν. Δι’ αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Σόλωνα. Καὶ ἦτο μὲν εὐπατριδῆς ὁ Σόλων ἀλλ’ ἐπειδὴ εἶχε μετρίαν περιουσίαν, ἀνῆκε μᾶλλον εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤρεσκε καὶ εἰς τὰς δύο μερίδας.

Σεισάχθεια.— “Αμα ἀνέλαθε τὴν ἀρχὴν ὁ Σόλων κατὰ πρῶτον ἀπηγόρευσε νὰ δανείζωνται εἰς τὸ ἔξης οἱ πολῖται μὲ ὑποθήκην τῶν σωμάτων, ὅσοι δὲ εἴχον γίνει δοῦλοι διὰ χρέη ἥλευθερώθησαν.” Επειτα κατήργησεν ὅλα τὰ χρέη. Τὰ μέτρα ταῦτα ὠνομάσθησαν σεισάχθεια, διάτι ἀπέσεισαν ἦτοι ἀπετίναξαν τὸ βάρος, τὸ ὅποιον ἐπίεζε τὸν λαόν. Ἀλλὰ συγχρέόνως ὁ Σόλων διὰ νὰ διευκολύνῃ τὰς συναλλαγάς, ἦτοι τὰς δοσοληψίας, καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ διακουφίσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔξημιώθησαν ἀπὸ τὴν σεισάχθειαν, μετέβαλε τὸ σύστημα τοῦ νομίσματος καὶ τῶν μέτρων. Οὕτω ἡ μηδὲ ἀγτὶ 73 δραχμῶν,

ώς έτιματο πρότερον, τώρα έτιματο δραχμάς 100. Τὸ θὲ σύστημα τῶν μέτρων ἔγινε μικρότερον κατὰ 50 ο[δό]ν ήτοι κατὰ τὸ ἡμίσου.

Διαιρεσις τῶν πολιτῶν. — Πρὸ τοῦ Σόλωνος, ως εἶδομεν, οἱ πολῖται διῃροῦντο ἀναλόγως τῆς κτηματικῆς των περιουσίας εἰς τέσσαρας τάξεις, τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, τοὺς ἵππες, τοὺς ζευγίτας καὶ τοὺς θήτας. Ὁ Σόλων διετήρησε τὴν διαιρεσιν ταύτην, συμπεριέλαβε δὲ εἰς τὸ εἰσόδημα καὶ τὰ ὑγρὰ προϊόντα, ὥρισας τὸ κατώτατον ὅριον τῆς κτηματικῆς προσόδου, τὸ ὅποιον ἐπρεπε νὰ ἔχουν οἱ ἀνήκοντες εἰς κάθε τάξιν. Οὕτω οἱ πεντακοσιομέδιμνοι ἐπρεπε νὰ ἔχουν εἰσόδημα κατ' ἕτος ἀπὸ ἥηρά καὶ ὑγρὰ προϊόντα 500 μέτρα, ητοι 500 μεδίμνους σίτου καὶ κριθῆς ἢ 500 μετρητὰς οῖνου καὶ ἐλαῖου (ὁ μετρητὴς ἐξύγιε 27 δικάδας), ἢ 500 ἐν δλῳ μέτρα καὶ ἀπὸ τὰ δύο. Οἱ ἵππεις ἐπρεπε νὰ ἔχουν 300 μέτρα εἰσόδημα καὶ οἱ ζευγίται 200. Τὴν τελευταίαν τάξιν ἀπετέλουν ὅσοι εἶχον εἰσόδημα κάτω ἀπὸ 200 μέτρα καὶ οἱ ἐγντελῶς ἄποροι.

Πολιτικὰ δικαιώματα. — Ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο οἱ ἀρχοντες, ὃχι ὅμως ὅλοι ἐξ ὅλων ἀδιακρίτως. Οἱ ταμίαι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων μόνον, οἱ ἐννέα ἀρχοντες ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ ἐκ τῶν ἵππων, οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς τάξεις. Οἱ θῆται δὲν ἦρχον καμμίαν ἀρχὴν καὶ ήσαν ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς φόρους, ἐλάμβανον ὅμως μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ δικαιστήρια, εἰς δὲ τὸν πόλεμον ἐξεστράτευον ως φιλοί.

Ἡ Βουλὴ. — Ὁ Σόλων διετήρησε τὴν βουλήν, τὴν ὁποίαν συνέστησεν ὁ Δράκων, ώρισε δὲ τοὺς βουλευτὰς εἰς 400 (100 ἐξ ἐκάστης φυλῆς). Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο κατ' ἕτος διὰ αλήρου ἐξ ἐκείνων, οἱ ὄποιοι εἶχον ἥλικιαν ἄνω τῶν 30 ἑτῶν.

Ἡ Εκκλησία. — Κυριαρχούσης τῆς πολιτείας κατέστησεν ὁ Σόλων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ πολῖται καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων ὅσοι εἶχον ἥλικιαν ἄνω τῶν 20 ἑτῶν. Αὕτη ἐφήφιε τοὺς νόμους, ὥριζε τοὺς φόρους, ἐξέλεγε τοὺς ἀρχοντας, ἐζήτει εὐθύνας ἀπὸ αὐτοὺς μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς των, ἀπεφάσιε περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Συγήρχετο δὲ ἡ ἐκκλησία τρεῖς φοράς τοιλάχιστον τὸν μῆνα εἰς τὴν Πινύκα.

Ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου. — Ἡ βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου

διετήρησε τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποῖον εἶχε, νὰ ἐπιτηρῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν γόμων. 'Αλλ' ὁ Σόλων ἔδωκεν εἰς αὐτὴν εὐρυτέρων δικαιοδοσίαν. 'Επετήρει αὕτη τὰ ἥθη τῶν πολιτῶν καὶ τὴν θρησκείαν, ἐπιμώρει τοὺς ἀργούς, τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς ἀσεβεῖς, ἐδίκασε τὰς δίκας φόνου καὶ τραύματος ἐκ προιμελέτης καὶ τὰς περὶ ἐμπρησμοῦ, προσέτι τὰς δίκας περὶ ἀποκείραξ πρὸς κατάργησιν τοῦ πολιτεύματος. Τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν ἐξηκολούθει νὰ δικάζῃ τὰς λοιπὰς φονικὰς δίκας.

'Η Ἡλιαία.— 'Ο Σόλων ἦδρυσεν ἐν μέγα δικαστήριον, τὸ ὅποῖον ὠνομάζετο 'Ἡλιαία. 'Η Ἡλιαία περιειλάμβανε ἑξ χιλιάδας δικαστάς, οἱ ὅποιοι ἔξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἑτῶν, διηγοεῖτο δὲ εἰς δέκα τμῆματα καὶ τὸ κάθε τμῆμα εἶχε 500 δικαστάς. Οἱ ἀπομένοντες χιλιοὶ ἦσαν ἀναπληρωματικοί. 'Η Ἡλιαία ἐδίκασε τὰς διαφόρους δίκας, τὰς ὅποιας πρότερον ἐδίγαζον οἱ ἐννέα ἀρχοντες.

"Ἄλλοι θεσμοὶ τοῦ Σόλωνος. — Εἰς τὴν νομοθεσίαν του ὁ Σόλων ἔλαβε πρόνοιαν καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, ὑποχρεώσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ διέδασκουν τοὺς παῖδας των τὰ γράμματα, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν, ἐπέβαλε δὲ εἰς ὅλους νὰ ἔχουν ἔκαστος ἐν ἐπάγγελμα.

'Αποδημία τοῦ Σόλωνος. — Άροῦ ὁ Σόλων ἔγραψε τοὺς νόμους, ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τηροῦν αὐτούς. 'Αλλ' ή νομοθεσία του δὲν ηὔχαριστη τενούσην οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην μερίδα. Οἱ πιωχοὶ δυσηρεστήθησαν, διότι ἡλπιζον νὰ μοιρασθῇ δλη ἡ γῆ μεταξὺ δλων τῶν κατοίκων. Οἱ εὐπατρίδαι ἐστενοχωροῦντο, διότι περιωρίσθησαν τὰ πολιτικά των δικαιώματα καὶ ἡλαττώθη ἡ δύναμις των. "Ἐνεκα τούτου ὁ Σόλων ἤνωχλεῖτο καθ' ἑκάστην. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τὰς ἐνοχλήσεις καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ μεταβάλῃ τι ἀπὸ τοὺς νόμους, ἔψυχεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. 'Η ἀποδημία του αὕτη διήρκεσε δέκα ἔτη.

17. 'Η τυραννίς τοῦ Ηεισεστράτου

Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀναγώρησιν τοῦ Σόλωνος ἐπανελήφθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ στάσεις καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διηγέρθησαν εἰς τρία κόμ-

ματα, τῶν Παραλίων, τῶν Πεδιακῶν καὶ τῶν Διακρίων. Τὸ κόμμα τῶν Παραλίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ναυτικούς, εἶχε δὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεγαλέα καὶ ἦτο κεκηρυγμένον ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. Εἰς τὸ κόμμα τῶν Πεδιακῶν ἀνήκον οἱ πλούσιοι καὶ οἱ κτηματίαι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον καὶ ἦθελον διλιγαρχικὴν κυβέρνησιν. Τὸ δὲ κόμμα τῶν Διακρίων περιελάμβανε τοὺς πτωχούς, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Πεισίστρατον ἐζήτουν τὴν διανομὴν δλης τῆς γῆς. Ἐκ τῶν συγγάνων στάσεων ἡθέλησε νὰ ὠφεληθῇ ὁ Πεισίστρατος.

‘Ο Πεισίστρατος ἦτο συγγενὴς τοῦ Σόλωνος. Ἡτο εὐγλωττος, φιλάνθρωπος καὶ καταδεκτικός. Μὲ τὰ προτερήματά του αὐτὰ εἴλκυσε τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἐνθαρρυγθεὶς δὲ ἐκ τούτου ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ κατώρθωσε διὰ τοῦ ἐξῆς τεχνάσματος. Μίαν ἡμέραν ἐτραυμάτισε τὸν ἑαυτόν του ἐλαφρῶς καὶ ἐλθὼν αἴματωμένος εἰς τὴν ἀγορὰν ἐφώναξεν ὅτι οἱ ἔχθροι του διὰ πολιτικούς λόγους ἡθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσουν. Ὁ λαὸς πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πεισίστρατου ἐψήφισε νὰ δοθοῦν εἰς αὐτὸν 50 σωματοφύλακες. Τούτους ὁ Πεισίστρατος αὑξήσας εἰς 400 κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν τὸ 560 π.Χ. καὶ ἔγινε τύραννος. Ἄλλ’ οἱ πολιτικοὶ του ἀντίπαλοι ὄμορφονήσαντες τὸν ἐξεδίωξαν δύο φοράς. Ἄλλὰ καὶ τὰς δύο φορὰς ὁ Πεισίστρατος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ πάλιν τὴν ἀρχήν, διετήρησε δὲ αὐτὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

‘Η κυβέρνησις τοῦ Πεισίστρατου ὑπῆρξε δικαία καὶ φιλάνθρωπος. Ἐπροστάτευσεν οὖτες τοὺς γεωργούς, προδανείζων εἰς αὐτοὺς χρήματα διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ ἡμποροῦν νὰ πληρώνουν τακτικὰ τὸν φόρον τῆς δεκάτης. Διὰ νὰ μὴ μεταβαίνουν οἱ ἀγρόται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραμελοῦν οὕτω τὴν καλλιεργειαν τῶν ἀγρῶν, εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τῶν κατὰ δήμους δικαστῶν, οἱ ὅποιοι περιήρχοντο κατὰ τὴν χώραν καὶ διέλυνον ἐπὶ τόπου τὰς μὴ σπουδαίας διαφοράς. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἀγρόται μένοντες σχεδὸν διαρκῶς εἰς τοὺς ἀγρούς τῶν δὲν εἶχον οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν οὔτε τὸν καιρὸν νὰ ἀγαμιγνύωνται εἰς τὰ πολιτικά.

‘Ο Πεισίστρατος ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων. Πρῶτος ἔδρυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας δημοσίαν βιβλιοθήκην· συγέλεξε καὶ κατέγραψε τὰ ποιήματα

τοῦ Ὁμήρου, τὰ ὁποῖα ἐψάλλοντο σποραδικῶς, καὶ διέταξε νὰ ἀπαγγέλλωνται ὄλοκληρα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ διάφορα κτίρια. Ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός. Ἐν γένει ὁ Πεισίστρατος ἀγύψωσε τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισίστρατου (527) ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ Ἰππίας ἔχων ὡς συγάρχοντα καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἰππαρχον. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐκυβέρνων κατ’ ἀρχὰς πολὺ καλά, ὅπως καὶ ὁ πατήρ των. Ἀλλ’ ὁ Ἰππαρχος, ἐκδικούμενος κάποιον εὐγενῆ νέον δνομαζόμενον Ἀρμόδιον, ἀπηγόρευσεν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ λάθῃ μέρος μαζὶ μὲ ἄλλας εὐγενεῖς παρθένους εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τὴν οἰκογενειακὴν αὐτὴν ὕδριν δὲν ὑπέμεινεν ὁ Ἀρμόδιος. Ὅθεν μὲ τὸν φίλον του Ἀριστογείτονα καὶ μὲ ἄλλους νέους δημοκρατικῶν φρονημάτων ἔκαμε συνωμοσίαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ καταργήσουν τὴν τυραννίδα. Ἐμελλε δὲ νὰ γίνῃ ἡ κατάργησις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν οἱ συνωμόται μόνον τὸν Ἰππαρχον κατώρθωσαν νὰ φονεύσουν· ἐφονεύθησαν Ἑρμῶς καὶ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογεῖτων.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἰππίας ἔγινε σκληρότατος. Πολλὰς ἐκ τῶν πολιτῶν ἐφόγευσε καὶ ἄλλους ἔξωξε. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μῆσος τοῦ λαοῦ ἐναντίον αὐτοῦ ἐκορυφώθη. Τότε οἱ φυγάδες, τῶν ὁποίων προϊστάντο οἱ ἀπὸ πολλοῦ ἔξοριστοι Ἀλκμεωνίδαι, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν Ἰππίαν καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Οἱ Ἰππίας μετέθη εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν.

ΙΧ. Μεταφράσθμεσις τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς τυραννίδος ἥρχισαν αἱ σιάσεις μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν. Ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν ἦτο ὁ Ἰσαγόρας, φίλος τοῦ Ἰππίου, τῶν δὲ δημοκρατικῶν ὁ Κλεισθένης, υἱὸς τοῦ Μεγακλέους. Ὁ Κλεισθένης ὑπερισχύσας μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σολωνοῦς καὶ τὸ ἔκαμε δημοκρατικώτερον. Πρῶτον διὰ νὰ διασπάσῃ τὰς παλαιὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι βάσιν εἶχον

τὴν καταγωγὴν καὶ ὡς τοιαῦται ἥδυναντο νὰ ἀποθεοῦν ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν πολιτείαν, κατήγοροις αὐτάς. Διὰ νὰ ἀναμπλέη δὲ τοὺς πολίτας οὕτως ὥστε γὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία διάκρισις μεταξὺ αὐτῶν λόγῳ καταγωγῆς, διέγρεσεν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους εἰς δέκα φυλάς. Αἱ νέαι φυλαὶ βάσιν εἶχον τὴν κατοικίαν τῶν πολιτῶν· εἶχον δηλαδὴ αἱ νέαι φυλαὶ τοπικὸν χαρακτῆρα. Κάθε μία δὲ ἐκ τῶν δέκα φυλῶν περιελάμβανε πολίτας καὶ ἀπὸ τὰς τέσσαρας παλαιὰς φυλάς. Διὰ νὰ αὖξῃσθη τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν ὁ Κλεισθένης ἔδωκε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅλους τοὺς ξένους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰς Ἀθήνας. Διέγρεσε τὴν χώραν εἰς δῆμους διὰ νὰ διαικηταὶ εὐκολώτερον, τὴν δὲ βουλὴν τῶν τετρακοσίων ηὔξησεν εἰς πεντακοσίους (50 ἔξι ἑκάστης φυλῆς).

Ο Κλεισθένης ὤρισε νὰ ἐκλέγωνται κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, εἰς ἕξ ἑκάστης φυλῆς. Οἱ στρατηγοὶ ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης ἐφρόντιζον νὰ παρασκευάζουν τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου εἶχον τὴν στρατηγίαν ὁ καθεὶς ἀνὰ μίαν ἡμέραν.

Διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὴν τυραννίδα ὁ Κλεισθένης, ἔθεσεν τὸν νόμον τοῦ ἔξοστραχισμοῦ. Πᾶς πολίτης, ὁ ὅποῖς καθίστατο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν εἴτε διὰ τὸν πλοῦτόν του εἴτε διὰ τὴν πολιτικήν του δύναμιν, ἔξωστραχίζετο ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἄλλὰ βραδύτερον ἔξωστραχίζετο συνήθως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀσθενεστέρου πολιτικοῦ κόμματος διὰ νὰ ἡμιπορῇ τὸ ἄλλο κόμμα νὰ διαχειρίζεται τὰ δημόσια πράγματα χωρὶς καμμίαν ἐνόχλησιν.

19. Ο δεύτερος Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.

Πλὴν τῶν ἀποικιῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἴπαμεν ἀνωτέρω, βραδύτερον ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 6ου, οἱ "Ἑλληνες ὥδρυσαν καὶ ὅλα μας πολυαριθμους ἀποικίας. Πρὸς ἀνατολὰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁ Εὔξεινος Πόντος καὶ ἡ μεσημβρινὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς νότον ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Κυρηναϊκή, καὶ πρὸς δυσμὰς ἡ Σικελία καὶ ἡ κάτω Ἰταλία καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ισπανίας ἐγέμισαν ἀπὸ Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Εἰς τὸν ἀποικισμὸν συνετέλεσαν διάφορα αἴτια, κυριώτατα ὅμως τὰ ἔξης α') εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε τόσον πολύ, ὥστε τὰ προτόντα τῆς γῆς δὲν ἐπίσχουν νὰ διαθέψουν τόσον

πληθυσμόν· β') αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ εἰς μερικὰς πόλεις ἐπέφεραν τοιαύτας ἀνατροπάς, ὥστε αἱ μερίδες, αἱ ὅποιαι ἐνικῶντο, ἡγαγκάζοντο γὰρ ἔκπατρίζωνται· γ') οἱ "Ἐλληνες ἐκ φύσεως εἰχον πνεῦμα ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικόν.

Αἱ ἀποικίαι πολιτικῶς ἦσαν ἀνεξάρτητοι: διπὸς τὰς μητροπόλεις. Ἐσέδοντο δὲ τὴν μητρόπολιν καὶ ἐλάτρευν τοὺς ἴδιους θεούς. Ἡμποροῦμεν γὰρ παραδάλωμεν τὴν σχέσιν μεταξὺ μητροπόλεως καὶ ἀποικίας μὲ τὴν σχέσιν μεταξὺ μητρὸς καὶ ἐγγάμου θυγατρός.

'Ο 'Ε ληνισμὸς λοιπὸν διεδόθη πανταχοῦ. Ἐπειτα ἀπὸ μακρούς ἀγῶνας καὶ πολλὰ παθήματα οἱ "Ἐλληνες ἐπρώτευσαν εἰς ὅλους τοὺς χλάδους τῆς χριθρωπίνης γνώσεως καὶ ἀρετῆς. Σεμνυνόμενοι δὲ δικαίως διὰ τοῦτο, ἀπέδωκαν εἰς τὸν ἑαυτόν των κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὸ ὄνομα τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς ὠνόμασαν βαρβάρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Ε' ΑΙΩΝΟΣ

20. Τὰ ἐλληνικὰ πολιτεύματα.

"Οπως εἴπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, τὰ ἀρχαιότατα πολιτεύματα εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς 'Ελλάδος ἦσαν βασιλεῖαι κληρονομικαὶ (ἰδ. σελ. 17). Μὲ τὸν κατόδην δὲ τὸν ἀριθμὸν τῆς 'Ελλάδος κατηγόρηθη ἡ βασιλεία ἥρχισε νὰ καταρρεῇ, τούναντίον δὲ ηὕτωνεν ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ συμβούλιον τῶν βασιλέων. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ὁγδοῦν αἰῶνος εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς 'Ελλάδος κατηγόρηθη ἡ βασιλεία καὶ ἔλαθον τὴν ἔξουσίαν οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἀριστοί. Τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα ὠνομάσθη ἀριστοκρατικὸν ἢ διλιγαρχικόν. Μόνον εἰς τὴν Σπάρτην διετηρήθη ἡ βασιλεία, μὲ δικαιώματα δημοσίας πολὺ περιωρισμένα.

'Αλλὰ καὶ ἡ διλιγαρχία ἔγινε μισητὴ εἰς τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὴν ἔξουσίαν, ὅχι μόνον ἀπέκλεισαν τὸν λαὸν ἀπὸ κάθε συμμετοχὴν εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὸν κατεπίξεζον μὲ φόρους ἐπαγχεῖς καὶ μὲ βαρείας ἐργασίας. Ἐν τούτοις ὁ λαὸς διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς διομηχανίας ἐπλούτησε καὶ ἀπέκτησε συνεληγησιν τῶν δικαιωμάτων του. "Ενεκα τούτου ἔξηγέρθη κατὰ τῶν εὐγενῶν καὶ ἀπήγητησε τὰ ἴδια μὲ αὐτοὺς πολιτικὰ δικαιώματα. Ἐγεῦθεν

ἐπροκαλοῦντο συχναὶ στάσεις. Καὶ εἰς μερικὰς μὲν πόλεις οἱ εὐγενεῖς ἡγαγκάθησαν νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τοὺς λεγομένους νομοθέτας νὰ διαρρυθμίσουν τὰ πολιτικὰ πράγματα. Εἰς ἄλλας δῆμος ἀπέκρουσαν τὴν ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπροκάλεσαν αἱματηρὰς συγκρούσεις. Κατὰ τὰς συγκρούσεις ταῦτας μερικοὶ φιλόδοξοι, ως ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, ἐφελκύσαντες μὲ τοὺς καλούς των τρόπους τὴν Ὑγάπην καὶ τὴν εὑνοιαν τοῦ πλήθους κατέλυσαν εἰς μερικὰς πόλεις τὴν διλγαρχίαν καὶ ἔγιναν τύραννοι, συγκεντρώταντες εἰς χεῖράς των τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς πολιτείας.

Πολλοὶ ἐκ τῶν τυράννων ἐκυβέρνησαν λαμπρά, ὅπως ὁ Πειστρατὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Κύψελος καὶ ὁ Περιάνδρος εἰς τὴν Κόρινθον. Οἱ διάδοχοι δῆμος αὐτῶν ἐξώκειλαν εἰς κατάχορησιν τῆς ἐξουσίας των. Διὰ τοῦτο ἐξειδιώθησαν σχεδὸν πανταχοῦ καὶ εἰς μὲν τὰς Ἰωνίας πόλεις ἰδρύθησαν δημοκρατίαι, εἰς δὲ τὰς δωρικὰς διλγαρχίας.

21. Θ στρατὸς καὶ τὸ ναυτεκόν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὰ πολεμικὰ προώδευσαν πολύ. Εἰς ἔλας τὰς πόλεις ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας οἱ πολιταὶ ὑπέκειντο εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐκαλοῦντο ὄσάκις ἥ ἀνάγκη τὸ ἀπῆτει. Οἱ ὄπλιται (βαρὺ πεζικὸν) ἀπετέλουν τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ στρατοῦ, ἐπρομηθεύοντο δὲ τὸν ὄπλισμόν των μὲ ἴδια των ἔξοδα. Οἱ ψιλοί, ἤτοι ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι, ἦσαν τοξόται, σφενδονῆται καὶ ἀχοντισται. Τὸ ἱππικὸν δὲν εἶχε καμμίαν ἀξίαν. Ἐκ τῶν Ἐλλήνων μόνοι οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Βοιωτοὶ εἶχον ἱππικὸν ἀξίαν λόγου.

Οἱ ὄπλισμὸς τοῦ ὄπλιτού ἦτο δπως καὶ κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους· ἀλλὰ δὲν ἐμάχοντο πλέον ἀτάκτως, δπως κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν. Οἱ ὄπλιται παρετάσσοντο συγήθως εἰς δκτῷ στοίχους· ὀγκομάζετο δὲ ἥ παράταξις αὕτη φάλαγξ. Οἱ ψιλοὶ ἐχοησιμοποιοῦντο εἰς τὸ νὰ παρενοχλοῦν τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης. Οἱ δειλὸι ἦσαν ἀκαταλείπων τὴν θέσιν του ἐπιμωρεῖτο μὲ στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Τὸ ναυτικὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ πλοῖα μαχρά, τὰ ὄποια εἶχον 50 κωπία, 25 δὲ κωπηλάτας εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ 25 εἰς τὴν ἄλλην, καθημένους κατὰ στοίχους. Οἱ Κορινθίοι πρῶτοι κατεσκεύασαν πλοῖα

μὲ τρεῖς σειράς κωπίων ἥτοι τὰς λεγαμένας τριήρεις, αἱ ὑποῖαι ἔχοντες μὲν ὁρμούσια πλοια.

22. Ναυτικά, ἐμπόρειον, νομίσματα, γραφή.

Καθὼς εἴπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ἀφ' ὅτου οἱ Δωριεῖς κατέλαβον τὴν Κρήτην ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐξέπεσε καὶ μὲ τὸν καιρὸν τὸ ἐμπόριον μετεῖχεν Ἀνατολῆς καὶ Ἐλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἤρχισαν καὶ πάλιν οἱ Ἑλληνες νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ὀλίγον καὶ ὀλίγον ἤρχισαν τοὺς Φοίνικας ν' ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Ἐκτοτε ἤρχισε καὶ πάλιν ν' ἀκμάζῃ ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον, πρὸ πάντων εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτάτων ἐμπορικῶν πόλεων τοῦ διγδόνου αἰώνος ἥσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, καὶ ἡ Σάμος, εἰς δὲ τὴν κυρίως Ἐλλάδα ἡ Χαλκίς, ἡ Ἐρέτρια ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Κέρκυρα.

Εἰς τὴν πρόσδοτον καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου συνετέλεσεν οὐχὶ μόνον ἡ φυσικὴ δραστηριότης τῶν Ἑλλήνων, ἃλλα καὶ τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις τῶν νομισμάτων, τὰ δὲ νομίσματα, ὅπως γνωρίζομεν, διευκολύνουν πολὺ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Τὸ νόμισμα ἐφεῦρον πρῶτοι αἱ Λυδοὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς μετεδόθη εἰς τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας. Ἐκ τῆς Μικρᾶς δὲ Ἀσίας μετεδόθη εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὰς ἐν τῇ Δύσει ἀποικίας. Ἐκτοτε ἡ ἐμπορικὴ ἐποικινωνία μετεῖχεν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ μάλιστα μετεῖχεν Ἐλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας κατέστη ἵωηροτάτη, ἀν καὶ ὅχι πάντοτε εἰρηνική.

Μαζὶ μέ τὴν ὄλικὴν πρόσδοτον τῶν Ἑλλήνων ἤρχισε κάπως καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν Ἑλλήνων ἤρχισεν ἀφ' ὅτου προσέλαθον οὗτοι τὸν ἀλφάριθμον. Τοῦτο συνέβη πιθανώτατα τὸν ἔνατον αἰώνα, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον οἱ Ἑλληνες ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς στενωτέρας σχέσεις μὲ τὴν Ἀνατολήν. Οἱ Ἑλληνικὸς ἀλφάριθμος ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὸν Φοίνικιν εἰς τὴν Ἰωνίαν κατὰ πρώτον, ἔπειτα δὲ ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Εὔφωπαϊκὴν Ἐλλάδα. Κατὰ τὸν διγδόνον αἰώνα (800-700) δὲν ἐγίνετο χρῆσις τῆς γραφῆς. Κατὰ τὸν ἔσδομον αἰώνα (700-600) ἐγίνετο περιωρισμένη χρῆσις, καὶ

ἀπὸ τὸν ἔκτον αἰῶνα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 600 π. Χ. καὶ εἰς τὸ ἔξτις ἥρχι—
σαν πλέον γὰρ γράφουν ὅλοι.

23. Ὁ οἰκιακὸς βίος.—Ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἀκόμη ἀπλού-
στερος παρὰ κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους. Αἱ οἰκιακαὶ ἡσαν μικραὶ

Ἄνηρ μὲν χιτῶνα.

Ἄνηρ μὲ ιμάτιον.

καὶ θόγυειοι καὶ χωρίς παράθυρα. Ἐπιπλα ἦσαν μία χαμηλὴ κλινὴ
μὲ δίληγα κλινοσκεπάσματα, μερικὰ καθίσματα ὅμοια μὲ τὰ σημερινὰ
σκαμνία, κιβώτια, μικροὶ καὶ χαμηλοὶ τράπεζαι, πήλινα δοχεῖα καὶ
λυχνίαι. Τώρα πρὸς φωτισμὸν μεταχειρίζονται τὸ ἔλαιον.

Ἡ ἐνδυμασία ἔξακολουθεῖ σχεδὸν ἡ αὐτῆ. Οἱ ἄνδρες ἐφό-
ρουν κατάσαρκα λινοῦν χιτῶνα, ὁ ὅποιος ἔξιντο εἰς τὴν δσφύγ,
ἔφθανε δὲ συνήθως ἕως τὰ γόνατα. Καὶ αἱ γυναικεῖς ἐφόρουν χιτῶνα,
ὁ ὅποιος εἶχε μῆκος μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ εἶχε πολλὰς πτυ-
χάς. Μέρος αὐτοῦ ἐνεσύρετο ἀνώθεν τῆς ζώνης καὶ ἐσκημάτιζε τὸν

κόλπον. "Οταν ἔξήρχοντο ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἐφόρουν καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναικεῖς τὸ λεγόμενον ἱμάτιον. Τὸ ἱμάτιον καὶ τὸ ἀνδρικὸν καὶ τὸ γυναικεῖον ἦτο μάλλινον τετράγωνον ὑφασμα, λεπτὸν ἢ παχύ, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ, διὰ τοῦ ὅποιου ἐτυλίσσοντο μὲ πολλὴν τέχνην καὶ φιλοκαλίαν.

"Η τροφὴ ἡτο ἀπλωυστάτη. Ἐλαῖαι, ὅσπρια, σῦκα, τυρὸς καὶ δλίγος ἄλιτος ἡτο ἢ συνήθης τροφή. Ἔπινον ὀλίγον οἶνον, πάντοτε ὅμως ἀνάμικτον μὲ ὕδωρ.

Οἱ "Ἐλληνες τῶν πρώτων χρόνων ἔτρωγον καθήμενοι. Καπόπιν

Γυναικεῖς μὲ χιτῶνα.

Γυνὴ μὲ ἱμάτιον.

ὅμως οἱ πλούσιοι παρέλαθον τὴν ἀνατολικὴν συνήθειαν νὰ τρώγουν στηριζόμενοι διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπάνω εἰς κλίνας. Μόνον ὅμως οἱ ἀνδρες ἔτρωγον κατ' αὐτὸν τρόπον. Αἱ γυναικεῖς ἔτρωγον καθήμεναι, καθὼς καὶ τὰ παιδία. Συνήθη φαγητὰ τῶν πλουσίων ἦσαν κρέας, ὅσπρια, ἵχθυες, τυρὸς καὶ ἄλλα.

'Εκτὸς τῆς Σπάρτης εἰς δλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παιδῶν ἦτο ἔργον τῶν γονέων. 'Ο Σόλων μά-

λιστα διὰ νόμου ἐκανόνισε τὸν τρόπον τῆς ἀγωγῆς. Ἀπὸ τὸ ἔδιομον
ἔτος τῆς ἡλικίας οἱ παιδεῖς ἐστέλλοντο εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ ὅποια ἐλέγοντο
διδασκαλεῖα. Οἱ εὑποροὶ παρέδιδον τοὺς παιδάς των εἰς
παιδαγωγοὺς δούλους, οἱ ὄποιοι τοὺς συνάδευον εἰ, τὰ σχολεῖα. Τὰ
παιδία τῶν πτωχῶν ἐπήγαινοι μόνα των εἰς τὰ σχολεῖα. Εἰς τὰ σχο-
λεῖα ἐμάνθανον ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμησιν. Προσέτι ἐμάνθανον
μουσικὴν, ἥτοι νὰ παιζούν λύραν ἢ κιθάραν καὶ νὰ τραγῳδοῦν. Εἰς τὰ
γυμναστήρια, τὰ ὅποια ἐλέγοντο παλαιτσιραὶ, ἥσκοῦντο εἰς τὴν
γυμναστικὴν.

24. Θρησκεία καὶ λατρεία.

Οἱ "Ελληνες καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πιστεύουν τοὺς ἴδεους
Θεούς. Ἀλλ οἱ θρησκευτικαὶ τῶν ἰδέων ἀρχέουν νὰ λαμβάνουν καθα-
ρωτέραν μορφήν. Παρ' Ὁμήρῳ οἱ θεοὶ εἶναι οἱ λαχυροὶ κύριοι τοῦ
κόσμου, οἱ ὄποιοι ἀπονέμουν τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δυστυχίαν εἰς τοὺς
ἀνθρώπους ὅπως ἀρέσκει εἰς αὐτούς. Διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν εὔνοιαν
τῶν θεῶν οἱ ἀνθρώποι ἔν μέσον ὑπῆρχεν, ἡ πλουσία θυσία. Ἐκτὸς
τούτου ὅμως τώρα οἱ θεοὶ θεωροῦνται ώς προστάται τοῦ ἀγαθοῦ καὶ
τιμωροὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἀδίκου. Οἱ θεοὶ ἀνταμεῖθουν τὴν ἀρετὴν καὶ
τιμωροῦν τὴν κακίαν, ἀν καὶ πολλάκις ἡ τιμωρία ἐπέρχεται πολὺ βρα-
δέως. Δι' ἔκαστον θεὸν κτίζουν ναὸν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοποθετοῦν τὸ
ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Πέριξ τοῦ ναοῦ συνάζονται οἱ πιστοὶ καὶ κάμηνοι
θυσίας.

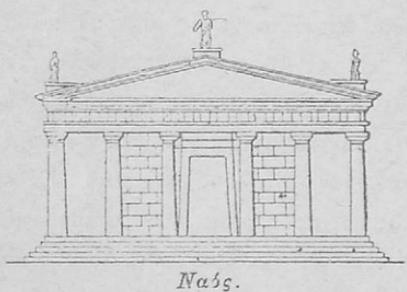
25. Άξιοι ωραῖαι τέχναι.

Μετὰ τὴν εἰσδολὴν τῶν Δωριέων εἰ, τὴν Πελοπόννησον καὶ κατο-
πιν εἰς τὴν Κορήτην ἀνεκόπη, ὡς γνωρίζομεν, κάθε πρόοδος τῶν τεχνῶν
καὶ ὅλος ὁ προστορικὸς πολιτισμὸς ἐξηφανίσθη. Μόλις μετὰ τέσσαρας
αἰῶνας ἀρχέει ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Πρῶτοι οἱ "Ελ-
ληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀφοῦ ἐπλούτησαν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν
ναυτιλίαν, ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἀπὸ δὲ τὸν
Τευν αἰῶνα ἀνεπτύχθησαν ὀλίγον καὶ ὀλίγον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα
ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφική.

Ἀρχιτεκτονική.—"Η ἀρχιτεκτονικὴ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην
ώς κύριον καὶ σχεδὸν ως μάγον ἔργον ἔχει τὴν οἰκεδομὴν ναῶν. Διὰ

τοῦτο προήγθη ἐνωρίτερα ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας ὥραις τέχνας. Κάθε πόλις καὶ κάθε κοινότης πρώτιστον μέλημα εἶχεν ἡ ἀνεγείρη ὅσον τὸ δυνατὸν λαμπροτάτην κατακίλαν τῶν θεῶν. Ἡ κατασκευὴ ἴδιωτικῶν οἰκιῶν, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀμιλλῶνται κατὰ τὴν λαμπρότητα μὲ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν, ἐθεωρεῖτο ἀσέβεια. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν παρήγθησαν δύο Ἑλληνικοὶ ρυθμοί, ὁ Δωρικὸς καὶ ὁ Ἰωνικός.

Ἡ ἀρχικὴ καὶ ἀπλουστάτη μορφὴ τοῦ ναοῦ εἶναι ἐν στεγόμακρον δωμάτιον, τοῦ ὃποιοῦ ἡ ἀροφὴ ὑψουμένη εἰς τὸ μέσον λαμβάνει σχῆμα τριγώνου. Ἡ εἰσόδος ἡτο ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν. Ἡ ἀπλουστάτη αὕτη μορφὴ μὲ τὸν καιρὸν ἔλαβε διαφόρους τροποποιήσεις ἔως ὅτου ὁ ναὸς ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν μορφήν· διηρεῖτο δὲ τότε εἰς τοία μέρη· εἰς τὸν πρόδομον, τὸν σηκὸν καὶ τὸν ὀπισθόδομον. Ἐντὸς τοῦ σηκοῦ ἦτο στημένον τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ.

Naós.

Ἄλλὰ τὴν λαμπροτάτην μορφὴν ἔλαβεν ὁ Ἑλληνικὸς ναὸς, διὸν προσετέθη ὀλόγυρα αὐτοῦ στοὰ ἀπὸ κίονας. Υπῆρχον ναοὶ,

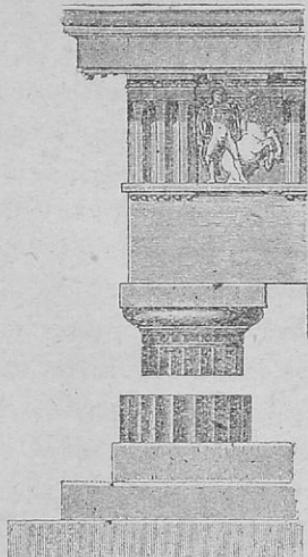
οἱ ὁποῖοι εἶχεν ὀλόγυρα δύο σειρὰς κιόνων. Εἰς τοὺς κίονας κυρίως παρατηρεῖται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Δωρικοῦ καὶ τοῦ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Οἱ κιῶνες εἶναι σῶμα κυλινδρικὸν καὶ φέρει εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν ῥαβδῶσεις. Εἰς τὸ ἄνω δικρόν τοῦ κίονος σχηματίζεται τὸ κιονόκρανον. Εἰς τὰς μικρὰς πλευράς, τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν, ὑψώνεται τριγωνικὸς τοιχὸς πρὸς σχηματισμὸν τῆς στέγης. Τὸ τριγωνικὸν αὐτὸ σχῆμα ὀγομάζεται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κιονοκρανοῦ.

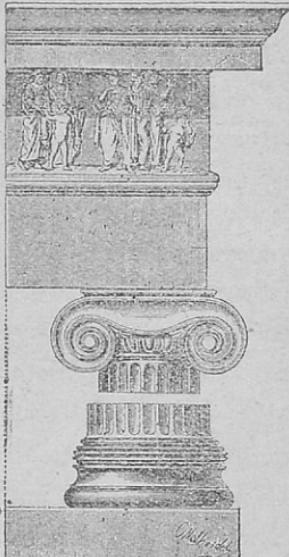
Γλυπτικὴ. — Κατ' ἀρχὰς ἡ γλυπτικὴ ὑπηρέτει μόνον τὴν θρησκείαν. Ὁ ναὸς ἐπρεπε νὰ στολισθῇ μὲ ἔργα γλυπτικῆς καὶ πρὸ πάντων νὰ ἔχῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Τὰ ἄγαλματα κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἀπὸ ξύλου καὶ εἶχον τοὺς δρθαλμοὺς κλειστούς, τοὺς πόδας ἡγνωμένους καὶ τοὺς δραχίονας πρὸς τὰ κάτω προσκολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα καὶ ἐπειτα οἱ τεχνῖται ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν ἄγαλματα μὲ τοὺς δρθαλμοὺς ἀνοικτούς, μὲ τοὺς δραχίονας ἀνα-

τεταμένους, καὶ μὲ τὴν σκέλη εἰς τὴν στάσιν τοῦ βαδίσματος. Ὡς ὅλη ἐχρησίμευε τώρα ὁ χαλκός. Τὸ διλικὸν ὄμως εἰς τὸ ὑποτονέλαμψεν ἀργότερα ἡ γλυπτική, ἷτο τὸ μάρμαρον, ὃς θὰ ἔδωμεν κατωτέρω.

Ζωγραφική.
— Μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων ἡ ζωγραφική περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ κοσμῆ τοὺς ναοὺς μὲ διάφορα χρώματα.

Δωρεικὸς ὁρθυμός

Ιωνικὸς ὁρθυμός

Αλλὰ πρὸ πάντων ἐκόσμει τὰ πήλινα ἀγγεῖα μὲ διαφέρους παραστάσεις ἀνθρώπων, ζώων καὶ φυτῶν. Μετὰ τὰ Περσικὰ ἥρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ νὰ προάγεται εἰς καλλιτεχνίαν, καὶ περὶ αὐτῆς θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

26. Η Η ποιησις.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας οἱ ποιηταὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξυμνουν τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων. Ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν ποιητῶν τούτων ὑπῆρχεν ὁ "Ομηρος". Αλλὰ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐπηρολούθησαν, ὡς γνωρίζομεν, εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἑσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ δήμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ λαὸς δὲν εὐχαριστεῖται πλέον μὲ τὰ ἡρωικὰ ποιήματα. Ήθελε ποιήματα, τὰ ὅποια νὰ ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματά του, τὰ πάθη του, τὰ σκέψεις του. Τότε λοιπὸν ἀνεπτύχθη ἄλλο εἶδος ποιήσεως, ἡ λεγομένη λυρικὴ ποίησις. Ὡνομάσθη δὲ λυρικὴ ποίησις, διότι τὰ ποιήματα ταῦτα ἐτραγῳδοῦντο μὲ συνοδείαν μουσικοῦ δργάνου, συνήρως λύρας. Περίφημοι λυρικοὶ ποιηταὶ ὑπῆρχαν ὁ Τυρταῖος ἀπὸ τὴν Λακωνίαν, ὁ Ἀρχίλοχος ἀπὸ τὴν

Πάρον, ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Λέσθον, ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Κέαν, ὁ μέγιστος ἐξ ὅλων Πίνδαρος ἀπὸ τὰς Θήβας, καὶ ἄλλοι.

27. Η φιλοσοφέα.

Κατὰ τὸν ἔχτον αἰῶνα ἥκμασαν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ τὰ σοφοῖ. Ἡσαν δὲ οὗτοι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, ὁ Πιττακὸς ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην, ὁ Σόλων ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Περίανδρος ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἄλλοι. Οἱ ἑπτὰ λεγόμενοι σοφοὶ μὲ διάφορα σύντομα ῥητὰ (γνῶθι σαυτόν, μηδὲν ἄγαν, πᾶν μέτρον ἀριστον) ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους πῶς πρέπει νὰ ζοῦν διὰ γὰρ εἰναι εὐτυχεῖς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἐμφανίζονται ἀνθρώποι, οἱ οποῖοι ἀρχίζουν νὰ σκέπτωνται τὸ πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος καὶ νὰ θέλουν νὰ εὕρουν μίαν ἐξήγησιν τῶν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ἀνθρώποι ὠγομάσθησαν φυσικοὶ φιλόσοφοι. Περιφημότεροι δὲ ἦσαν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, Ζήνων ὁ Ἐλεάτης καὶ ἄλλοι.

28. Η Ἐθνικὴ ἔγότης τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἑλληνες διηροῦντο, ώς γνωρίζομεν, εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς "Ιωνας, τοὺς Ἀχαιούς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Αἰολεῖς. Ἡ Ἀχαικὴ φυλὴ ἐξηγανίσθη ταχέως ὑπὸ τῶν Δωριέων. Οἱ Ἑλληνες δὲν ἀπετέλεσαν ποτὲ ἐν κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς πλείστας ἀνεξαρτήτους πολιτείας. Ἄλλ' αἱ ἀνεξάρτητοι αὐταὶ πολιτεῖαι συνεδέοντο μεταξύ των μὲ διαφόρους δεσμοὺς τόσον στενῶς, ὥστε ὅλοι οἱ Ἑλληνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς ἀποτελοῦντας ἐν καὶ τὸ αὐτὸν ἔθνος. Οἱ κυριώτεροι δεσμοὶ ἦσαν ἡ ἴδια γλώσσα, τὰ ἴδια ἡθη καὶ ἔθιμα, καὶ τὸ σπουδαιότερον ἡ ἴδια θρησκεία. Καὶ ἀληθῶς ἡ θρησκεία παρεῖχεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὰ σπουδαιότερα μέσα τοῦ συνδέσμου των. Ταῦτα ἦσαν τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτιονίαι καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

29. Μαντεῖα.

Εἶπομεν εἰς τὰ προηγούμενα πῶς οἱ Ἑλληνες ἐμάνθανον ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν (σ. 17). Ἀλλὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν ἐμάνθανον πρὸ πάντων οἱ Ἑλληνες εἰς μερικοὺς ἵεροὺς τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀράτιος αὐτοὶ οἱ θεοί. Οἱ ιε. οἱ

οὗτοι τόποι ὡνομάζοντο μαντεῖα, συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὰ ἀπὸ ὅλων τὰ
μέρη ἀνθρωποι καὶ ἐξήτουν χρησιμόν.

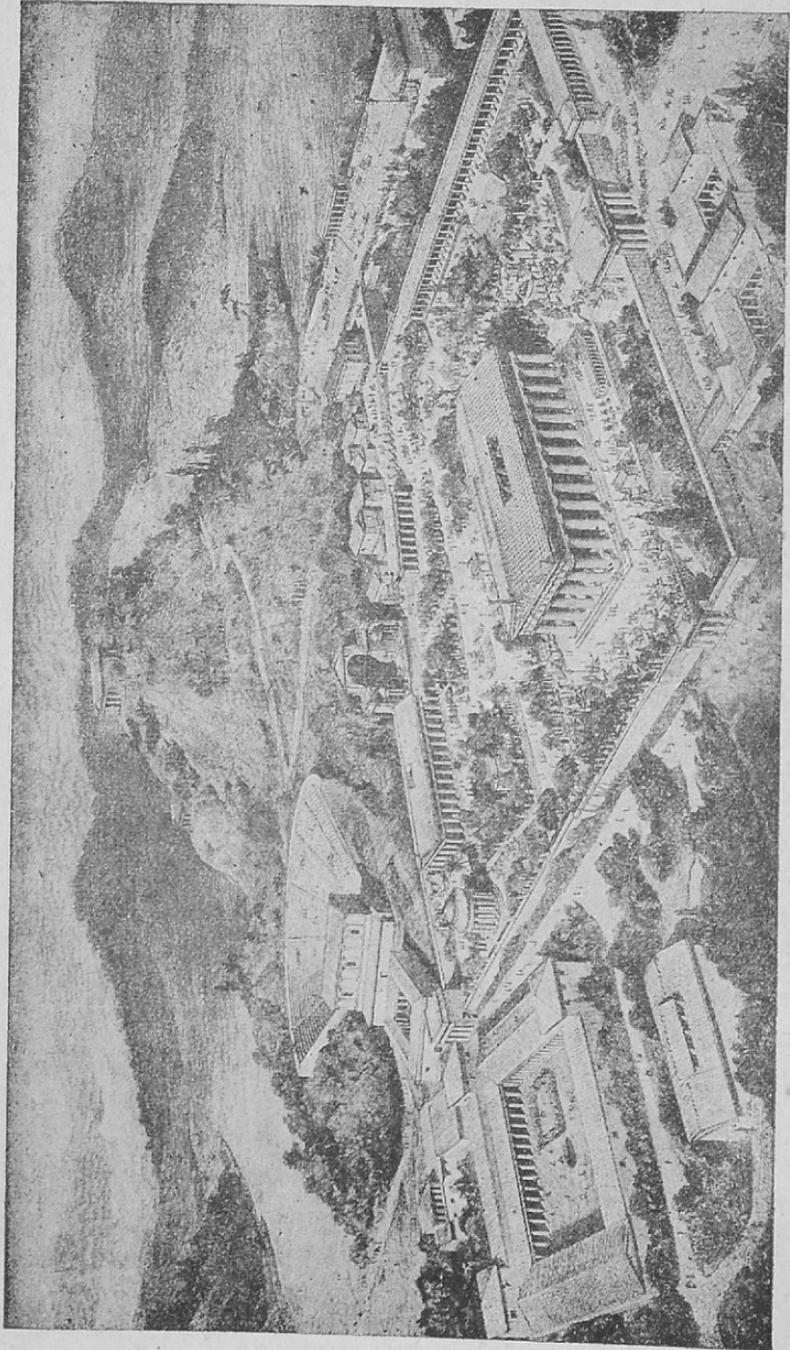
Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ δρυχαιότερον ἀπὸ
ὅλων ἦτο τὸ τῆς Δωδώνης εἰς τὴν Ἡπειρον. Τὸ δυνομαστότερον ὅμως
καὶ περιφημότερον ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἰς τὴν Φωκίδα, διπού
ὁ Ἀπόλλων διὰ μιᾶς οἰρείας, ἡ ὁποία ὡνομάζετο Πυθία, προσέλεγε τὰ
μέλλοντα εἰς τοὺς ἔρωτῶντας. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔκειτο εἰς τὰς
μεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ εἰς τὸ μέσον ἀποτόμων βράχων.

“Οταν ἡ Πυθία ἔμελλε νὰ χρησιμοδοτήσῃ, ἐμάσσα κατὰ πρῶτον
φύλλα δάφνης καὶ ἔπειτα ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τρίποδα, κάτωθεν τοῦ
ὅποιου ὑπῆρχε χάσμα καὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις. Ἡ Πυ-
θία ζαλιζομένη ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις καὶ ἀπὸ τὰ ναρκωτικὰ φύλλα
τῆς δάφνης ἥρχιζε νὰ ἐκβάλλῃ ἀνάρθρους φωνάς. Ἀπὸ τὰς ἀνάρ-
θρους φωνὰς τῆς Πυθίας οἱ πλησίον ἴστάμενοι οἱρεῖς κατήρτιζον
τοὺς χρησιμούς, οἱ ὁποῖοι συνήθως ἦσαν ἔμμετροι καὶ σύντομοι, ἐνίστε
δὲ σκοτεινοὶ καὶ διφορούμενοι ἦτοι ἐπιδεχόμενοι διπλῆν ἐξήγη-
σιν. Οἱ οἱρεῖς ἦσαν ἀνθρωποι πολὺ συνετοὶ καὶ μὲ πεῖραν, εὑρί-
σκοντο δὲ διαρκῶς εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ δλον τὸν ἐλληνικὸν κόσμον.
Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ τὸ τί συνέδαινεν εἰς κάθε πόλιν καὶ ἐπομένως
ἥδυναντο νὰ δίδουν εἰς κάθε πόλιν ἐπιτυχεῖς συμβουλάς, διότι βέδαια
οἱ χρησιμοὶ ἦσαν ἔργον τῶν οἱρέων. Διὰ κάθε σπουδαίαν ὑπόθεσιν οἱ
“Ἐλληνες ἐπειμπον ἀπεσταλμένους καὶ συνεδουλεύοντο τὸν Ἀπόλλωνα.
Ως ἐκ τούτου τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔγινε σπουδαῖον κέντρον τῆς
ἐθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἐλλήνων.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε φήμην παγκόσμισιν. “Οχι μόνον
“Ἐλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι ἀπὸ διάφορα μέρη ἥρχοντο καὶ ἐξήτουν
χρησιμόν, ἔφερον δὲ καὶ πλουσιώτατα δῶρα.

30. Αμφιεπεισόαι.

Πολλάκις αἱ γειτονικαὶ πόλεις εἶχον ἔνα ναὸν κοινόν. Εἰς τὸν ναὸν
αὐτὸν συνήρχοντο κατ’ ἔτος ἀντιπρόσωποι τῶν γειτονικῶν πόλεων, ἐτέ-
λουν ἑορτάς καὶ πανηγύρεις, συγχρόνως δὲ συνεσκέπτοντο καὶ περὶ τῶν
συμφερόντων τῶν πόλεων των. Κατ’ αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον αἱ πό-
λεις συγεδέθησαν διλγον κατ’ διλγον καὶ πολιτικῶς, οἱ δὲ πολιτιιοὶ οἱ
οὗτοι σύνδεσμοι ὡνομάζοντο ἡ μφικτιοίσια.

Κορίνθιος

Κατάδεου

Γυμνάστιον

Στάδιον

Κρόνιον δρός
Εξέδρα Ηρώδου τοῦ Αττικοῦ

Προστατεύοντος

Στάδιον

Φιλέπτειον
(οὐκηματίδρυθινον)
Φιλέπτειον τοῦ Μαχαδόνος

Θεραπαιον

Στάδιον

Περίθελος Αλτεως
Μαχαδόνος Ναὸς Διὸς

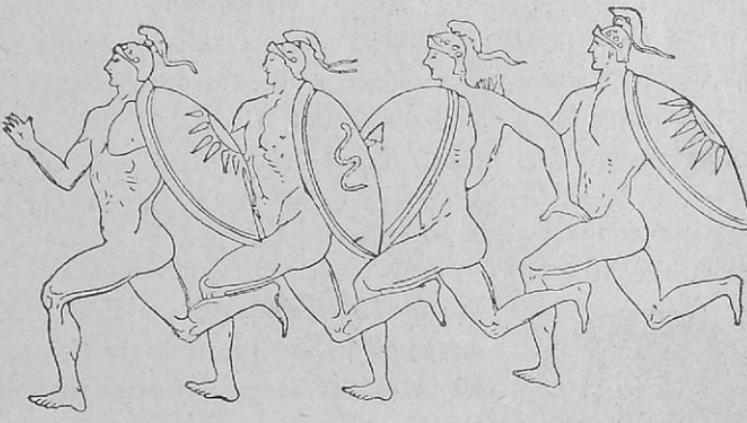
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αμφικτονίαι οπίσημοτέρα ξμως ἀπὸ δλας ἦτο ἡ λεγομένη Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἐλάμβανον μέρος δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἰωνεῖς, Φωκεῖς, Θεσσαλοί καὶ ἄλλοι.

Κάθε μία ἀπὸ τὰς πολιτείας, αἱ όποιαι ἀπετέλουν τὸ συνέδριον τοῦτο, ἔπειτε κατ' ἔτος δύο ἀντιπροσώπους, ἵνα διὰ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἔνα διὰ τὰς πολιτικάς. Τὸ συνέδριον τοῦτο συνήρχετο δύο φοράς τὰ ἔτος, τὸ μὲν ἔαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν κωμόπολιν Ἀνθήλην, εἰς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρας.

31. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ τελοῦν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις, εἰς αὐτὰς δὲ ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι τῆς πανηγυριζούσης πόλεως καὶ οἱ πέριξ αὐτῆς κατοικοῦν-

«Οπλιτοδρόμοι».

τες. Τὰς πανηγύρεις δὲ ταύτας ἐλάμπρυνον μὲν ἀγῶνας μουσικούς, ποιητικούς καὶ γυμναστικούς.

Τέσσαρες ἀπὸ τὰς πανηγύρεις αὐτὰς μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν πανελλήνιοι καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰς ἀπὸ δλα μέρη θεαταί. Αἱ πανηγύρεις αὐταί, αἱ όποιαι ἦσαν ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους ἐθνικούς δεσμούς, ἦσαν τὰ Πύθια τὰ Ἰσθμια, τὰ Νέμεια καὶ τὰ Ολύμπια.

α') Τὰ Πύθια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλ-

λωνος κατὰ τετραετίαν μὲ μουσικοὺς καὶ γυμναστικοὺς ἀγῶνας καὶ μὲ ἀρματοδρομίας, οἱ ὅποιαι ἐγίνοντο εἰς τὸ πλησίον τῶν Δελφῶν Κρι-

σαῖον πεδίον. Εἰς τοὺς νικητὰς ἐδί-
δοντο ὡς βραβεῖον κλάδος δάφνης.

β') Τὰ Ἰσθμια ἐτελοῦντο εἰς τὸν
Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου κατὰ διετίαν
πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ δὲ
νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον πίτους.

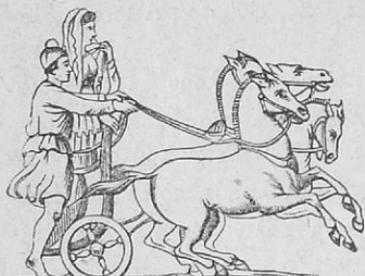
γ') Τὰ Νέμεια ἐτελοῦντο κάθε
δύο ἔτη εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργο-
λίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, οἱ δὲ νι-

κηταὶ ἐλάμβανον κλάδον σελίνου.

δ') Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ ἐπιφανεστάτη τῶν πανηγύρεων. Ταῦτα
ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμ-
πίαν παρὰ τὸ ιερὸν ἄλσος τῆς Ἀλτεως τὸν μῆνα Ιούλιον καὶ διήρ-
κουν πέντε ἡμέρας. "Ολη ἡ Ἐλλὰς συνέρρεεν εἰς τὴν λαμπροτάτην
ταύτην ἑορτήν, ἡ ὁποίᾳ τοιουτοτρόπως καθίστατο σπουδαιότατον κέν-
τρον τῆς ἑθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἐλλήνων. Προσέτι δὲ καὶ βάρβαροι
πολλοὶ προσῆρχοντο ὡς θεαταί. Τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀγώνων εἶχον
Ἡλεῖοι, δέκα δὲ ἀπὸ αὐτούς ἐξελέγοντο διὰ νὰ κρίνουν τοὺς διαγωνι-
ζομένους καὶ ὀνομάζοντο Ἐλλαγοδίκαιοι.

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν ἀγώνων ἐξωδεύετο εἰς προετοιμασίας. Τὴν

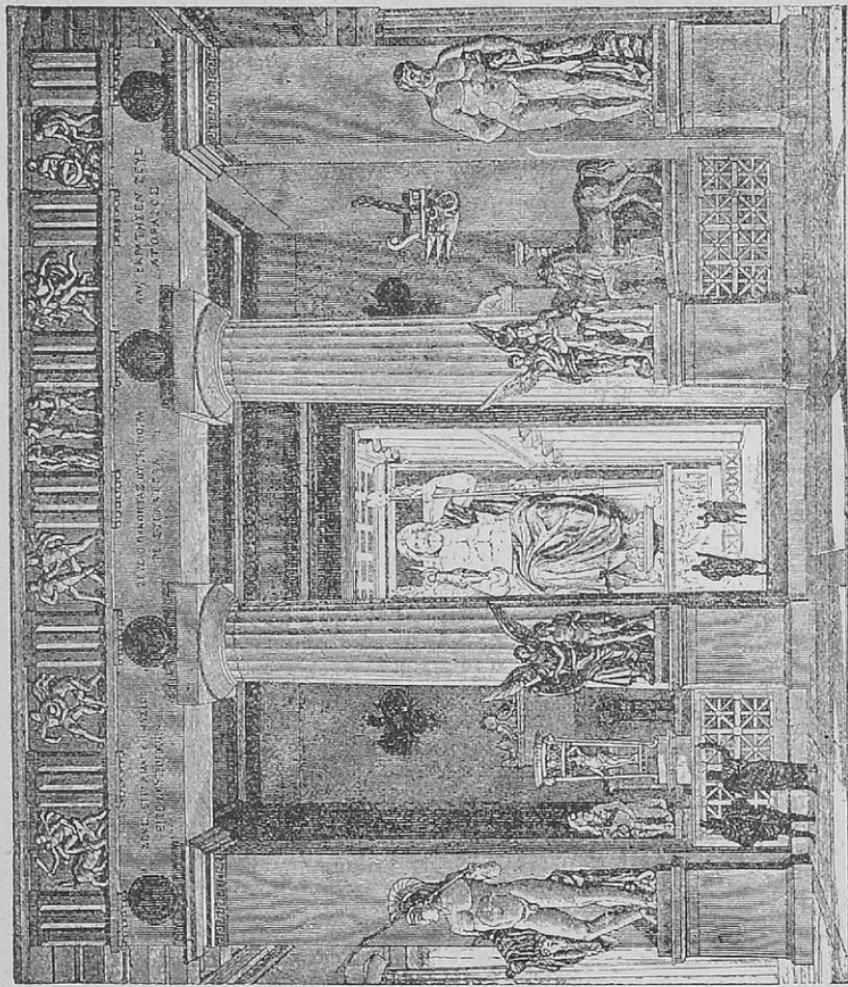
δευτέραν ἡμέραν ἥρχιζον οἱ ἀγῶνες. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀγῶνες περιωρίζοντο εἰς τὸν ἀ-
πλοῦν δρόμον, δστις ἥτο ἀγών ταχύτητος.
Οἱ ἀγωνιζόμενοι ὥφειλον γὰρ διατρέξουν
τὴν κονίστραν τοῦ σταδίου ἀπὸ τὸ ἔν δικρόν
εἰς τὸ ἄλλο, μέτρα 192. Βραδύτερον
προσέθεσαν τὴν πάλην, τὸ πήδημα, τὸ ἀ-
κόντιον, καὶ τὴν δισκοσβολίαν (ὁρψίμον τοῦ
δίσκου). "Ολα αὐτὰ τὰ ἀγωνίσματα ἐγίνοντο εἰς τὸ στάδιον, τὸ ὅποῖον ἔκειτο ἐξω τοῦ
περιβόλου τῆς Ἀλτεως. Τέλος προσετέθη-
σαν αἱ ἵπποδρομίαι καὶ αἱ ἀρματοδρομίαι,

"Αρμα.

"Ερμῆς.

αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο εἰς τὸν ἵπποδρομὸν, ὅστις περιεβάλλετο ὑπὸ στοῶν· ἀλλ᾽ εἰς αὐτὰς ἔνεκα τῆς μεγάλης δαπάνης μόνον οἱ εὐγενεῖς ἐλάμβανον μέρος.

“Η τελευταία ἡμέρα ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων. Ἡσαν δὲ τὰ βραβεῖα στέφανος ἢ ἀγριελαῖας, ἢ ὁποία εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄλσος τῆς Ἀλτεως. Ἐμπροσθεν τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς ἐστήνετο τράπεζα καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐτοποθετοῦντο οἱ στέφανοι. Ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηθροισμένου πλήθους ἐξεφώνει τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ. Ὁ νικητὴς προσήρχετο καὶ οἱ ἑλλαγοδίκαι οἱ θετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν

Τὸ διστοιχεῖον τοῦ ἐν Ὁλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διὸς μὲ τὸ κενοελεφάντινον ὄγραμα.

στέφανον. Τοῦτο ἡτο μεγάλη δόξα δι' αὐτόν. Τὸ κυριώτατον ἀγώνισμα ἡτο ὁ ὄπλοῦς δρόμος καὶ ὁ νικήσας εἰς αὐτὸν ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ κυρίως νικητής.

Οἱ δλυμπιονῖκαι — οὕτω ὠνομάζοντο δσοι ἐνίκων εἰς τὰ Ὀλύμπια — ἐλάμβανον πλείστας τιμᾶς εἰς τὴν πατρίδα των. "Οταν ὁ δλυμπιονίκης ἐπανήρχετο εἰς τὴν πατρίδα του, δλη ἡ πόλις τὸν ὑπεδέχετο μετὰ πομπῆς. Ἡ δόξα τοῦ νικητοῦ ἡτο καὶ δόξα ἰδική της.

Κάθε δλυμπιονίκης μετὰ τρεῖς νίκας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀγδριάντα του ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως. Εἰς τὸ ἄλσος ἡτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἴστατο τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τοῦ Διός, ἀριστοτέχνημα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου Φειδίου. Ἐπίσης εἰς τὸ ἄλσος ἡτο τὸ Ἡραῖον (ναὸς τῆς Ἡρας) καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ περίφημον ἀγαλμα τοῦ Ἐμοῦ, ἔργον τοῦ Πραξιτέλους, τὸ ὅποιον ἀνευρέθη τὸ 1887 μεταξὺ τῶν ἔρειπίων τῆς Ὀλυμπίας καὶ εὑρίσκεται τώρα εἰς τὸ ἐκεῖ μουσεῖον, κινοῦν τὸν θαυμασμὸν δλων δσοι ἐπισκέπτονται τὴν Ὀλυμπίαν.

Ἡ δλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιὰ. Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὸ 300 π. X. μετεχειρίζοντο τὰς Ὀλυμπιάδας διὰ νὰ χρονολογοῦν τὰ γεγονότα. Ἡρχιζον δὲ αἱ Ὀλυμπιάδες ἀπὸ τὸ 776, διότι ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ δνόματα τῶν δλυμπιονικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ!

32. Οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ βάροντοι.

Εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς γνωρίζομεν, ἴδρυθησαν πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ ἀποικιαὶ. Μέχρις δτου ἐγκατασταθοῦν ὄριστικῶς ἔκει οἱ Ἑλληνες ἀποικοι διεῖγγαγον μακροὺς ἀγώνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους. Ἀφοῦ δὲ διὰ τοῦ ἔιφους κατέκτησαν τὰς νέας πατρίδας των, ἐπεδόθησαν ἔπειτα εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐπλούτησαν. Συνήθισαντες δμως εἰς ἄγετον καὶ ἀπολαυστικὸν βίον ἔχασαν τὴν προτέραν πολεμικὴν ὄρμήν των.

'Επι αἰώνας οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔμειναν ἀπρόσοβλητοι..

Οἱ μεσογειακοὶ λαοὶ τοὺς ἔβλεπον μὲν ἀπάθειαν καὶ τοὺς ἄφιγον νὰ καρποῦνται τοὺς θησαυροὺς τῆς ἴδιας τῶν χώρας. Τὸν δύδον δύμας αἰώνα ἐδρύθη ὅπισθεν τῶν Ἐλληνικῶν ἀποικιῶν τὸ ἴσχυρὸν κράτος τῶν Λυδῶν. Αἱ Ἐλληνικαὶ ἀποικίαι, ἐπειδὴ δὲν εἶχον κανένα πολιτεῖχὸν δεσμὸν μεταξύ των, δὲν ἡμπόρεσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ διέκυψαν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Λυδῶν Κροῖσον (560). Ἀλλ' ὁ Κροῖσος δὲν κατεπίεζε τὰς Ἐλληνικὰς ἀποικίας· ἡρκεῖτο μόνον νὰ τοῦ πληρώνουν φόρον. Ἀλλως τε ἐτίμα τοὺς Ἐλληνας διὰ τὴν εὐφυΐαν των καὶ πλούσιωτατα δῶρα ἔστελλεν εἰς τοὺς Δελφούς· θήθελε δὲ μόνον νὰ μεταχειρίζεται τοὺς καλούς λιμένας αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Κροῖσος ἐνικήθη διὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου, η δὲ Λυδία προσηρτήθη εἰς τὸ Περσικὸν κράτος. Τότε καὶ αἱ Ἐλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Κύρος κατήργησε τὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα αὐτῶν καὶ ἐπέθαλε τυράννους ἐκ τῶν ἐντοπίων ἀριστοκρατικῶν, σις ὁποῖοι ἦσαν ἀφωτιωμένοι εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν.

Οἱ Κύρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Λυδίας ὑπέταξαν καὶ ἥνωσαν μὲ τὸ Περσικὸν κράτος καὶ δλα τὰ ἄλλα κράτη δσα τότε ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀνατολήν, τῶν Μήδων, τῶν Ἀτσυρίων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Αἴγυπτίων, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ Περσικὸν κράτος ἐκυριάρχει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν ἦσαν τέσσον ἀπληστοί, ὥστε θήθλησαν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν κυριαρχίαν των καὶ εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα, ἔδωκε δὲ ἀφορμὴν εἰς τοῦτο η Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

33. Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις καὶ αἱ συγεπείσαι αὐτῆς.

Τὸ 521 ἀνέδη εἰς τὸν θρόνον τῆς Περσίας ὁ Δαρεῖος. Οὗτος διωργάνωσε πρῶτος τὸ Περσικὸν κράτος, διαιρέσας αὐτὸν εἰς σατραπεῖας. Ἐπειτα δὲ ἐπεχείρασε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Σκυθῶν (εἰς τὴν σημερινὴν νοτιοδυτικὴν Ρωσίαν) τὸ 513. Καὶ ή μὲν ἐκστρατεία ἀπέτυχε καὶ ὁ Δαρεῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Μεγάθαξος μείνας εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπέταξεν δλην τὴν Θράκην καὶ προχωρήσας μέχρι τῆς Μακεδονίας ἔκαμε τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἀμύνταν Ά' φόρου ὑποτελῆ.

Εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σκυθῶν προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Δαρεῖον ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος. Τοῦτον ἐκάλεσεν εἰς τὴν αὐλήν του εἰς τὰ Σοῦσα ὁ Δαρεῖος καὶ τὸν εἶχεν ώς σύμβουλόν του, δηλαδὴ ὑπουργόν του, τύραννον δὲ τῆς Μιλήτου ἔκαμε τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰστιαίου Ἀρισταγόραν. Ἄλλ' ὁ Ἰστιαῖος δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μὲ τὴν νέαν του θέσιν καὶ ἐζήτειν ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτήν. Ἐγραψε λοιπὸν εἰς τὸν γαμβρόν του Ἀρισταγόραν νὰ κινήσῃ τοὺς Ἰωνας εἰς ἐπανάστασιν, ἐλπίζων ὅτι ὁ Δαρεῖος θὰ πέμψῃ αὐτὸν διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ Ἀρισταγόρας ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ πενθεροῦ του. Αἱ περισσότεραι Ἰωνικαὶ πόλεις πεισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρισταγόρου ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους καὶ ἤρχισαν νὰ παρασκευάζουν στρατόν. Οἱ Ἀρισταγόρας μετέβη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα διὰ νὰ λητήσῃ ἐπικουρίας. Οἱ Σπαρτιάται ἡρνήθησαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, ἐπειδὴ ἐθεώρουν τοὺς Ἰωνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ως ἀποικίους των, ἔστειλαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν εἴκοσι τριήρεις μὲ ἀνάλογον στρατόν εἰς αὐτὰς δὲ προσέθεσαν καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἄλλας πέντε.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς, ἐλθόντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἤνωθησαν μὲ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, αἰτινες ἥσαν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ευκόλως ἀλλ' ἡ ἀκρόπολις ἀντέστη καὶ οἱ ἐπαναστάται τὴν ἐποιιόρκησαν. Ἐνῷ δὲ τὴν ἐποιιόρκουν, ἔξεράγη πυρκαϊδὲ καὶ ἐκάη δλη ἡ πόλις, διότι αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἥσαν καλάμιναι. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασε πολυάριθμος Περσικὸς στρατὸς καὶ ἤναγκασε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ὑποχωρήσουν. Οἱ Πέρσαι τοὺς κατεδίωξαν, πλησίον δὲ τῆς Ἐφέσου γενομένης μάχης οἱ Ἐληνες ἐνικήθησαν, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ δὲ Ἰωνες ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐξαπλωθῆ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς Κύπρου.

Οἱ Δαρεῖος ἔπειμψε τὸν Ἰστιαῖον διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' οὗτος ἤνωθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἐν τούτοις οἱ ἐπαναστάται ἐνικήθησαν κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ αἱ πόλεις αὐτῶν ἤρχισαν νὰ ὑποτάσσωνται ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Οἱ πρωτατιοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, Ἰστιαῖος καὶ Ἀρισταγόρας, ἐφονεύθησαν. Τελευταία ἀντέστη ἡ Μίλητος· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐκυρίευσαν οἱ Πέρ-

ταὶ τὸ 494 καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐτιμώρησαν σκληρότατα.

Τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἀφ' ἑγδεῖ μὲν κατέστρεψεν οἰκονομικῶς τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ ἐπέφερε τὴν παρακμὴν αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐπέλθουν οἱ Πέρσαι ἐναντίον τῆς κυρίως Ἐλλάδος.

Οἱ ἄγων μεταξὺ Ἐλλήνων καὶ Περσῶν ὑπῆρξε μακρός. Οἱ Ἑλληνες ἦσαν μὲν διηρημένοι εἰς μικρὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας· εἰχον ὅμως συνέδησιν τῆς ἐθνικῆς των ἑνότητος καὶ συνταχθέντες περὶ τὰς δύο μεγάλας καὶ ἴσχυρὰς πόλεις, τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην, κατώρθωσαν νὰ ἐξέλθουν νικηταὶ ἐκ τῆς μακρᾶς κατὰ τῶν Περσῶν πάλης.

34. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἐλλάδος

Οταν ὁ Δαρεῖος ἔμαθε τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ὥργίσθη παραπολὺ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Καὶ τῷ δυτὶ, εὐθὺς ἅμα κατέστειλε τὴν Ἰωνικὴν ἐπανάστασιν, ἐπεμψε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατὸν καὶ μὲ στόλον ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων τὸ 493. Ἀλλ' οὐ μὲν στόλος, ἐνῷ παρέπλες τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθω (σημερινοῦ Ἀγίου Ὁρούς), κατεστράφη ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας, οὐ δὲ στρατός, ἐνῷ διήρχετο τὴν Μακεδονίαν, προσεβλήθη ἐν καιρῷ νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Βρύγων (Θρακικῆς φυλῆς) καὶ ἐπαθε μεγάλην φθοράν. Ο Μαρδόνιος λοιπὸν ἤναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπραχτοῖς.

35. Ἐκστρατεία τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνους · Η ἐν Μαραθῶνει μάχη (490)

Ο Δαρεῖος ἔθυμωσεν ἀκόμη περισσότερον ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μαρδονίου καὶ ἐπέμενεν εἰς τὴν ἰδέαν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναῖους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς, προσέτι δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ δλην τὴν Ἐλλάδα. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἐτοιμασθῇ νέος στρατὸς καὶ στόλος, συγχρόνως δέ, σύμφωνα μὲ μίαν Περσικὴν συνήθειαν, ἐπεμψε κήρυκας εἰς τὴν Ἐλλάδα διὰ νὰ ζητήσουν γῆν καὶ διδῷρ ὡς σημεῖα ὑποταγῆς. Πολλαὶ πόλεις εἴδωκαν τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς, καὶ αὐτὴ

ἀκόμη ή ἵσχυρὰ Αἴγινα. Αἱ Ἀθῆναι δμως καὶ η Σπάρτη ὅχι μόνον δὲν ἔδωκαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ καὶ ἐφόνευσαν τοὺς κήρυκας. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τοὺς ἔρριψαν εἰς Ἑν βάραθρον, εἰς τὸ ὄποιον ἔρριπτον τοὺς καταδικαζομένους εἰς θάνατον. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται τοὺς ἔρριψαν ἐντὸς φρέατος εἰπόντες εἰρωνικῶς εἰς αὐτοὺς νὰ λάδουν ἀπὸ ἐκεῖ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ νὰ φέρουν αὐτὰ εἰς τὸν βασιλέα των.

Ἐν τῷ μετρέψῃ ὁ Δαρεῖος ἡτοίμασε στρατὸν ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων πεζῶν καὶ εἰκοσι χιλιάδων ἵππων καὶ στόλον ἑξακοσίων πλοίων πολεμικῶν καὶ πολλῶν φορτηγῶν, ἀρχηγοὺς δὲ τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δᾶτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην. "Ολος ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος συνεκνετῷθη εἰς τὴν Σάμον τὴν ἄνοιξιν τοῦ 490. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἔπλευσαν καὶ διηυθύνθησαν κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῆς Ἐρετρίας καὶ μετὰ ἑξαήμερον πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτήν. Καὶ τὴν μὲν πόλιν κατέκαυσαν, τοὺς δὲ κατοίκους ἀπέστειλαν δεσμίους εἰς τὴν Περσίαν. Μετὰ ταῦτα ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς αὐτόν ἔπραξαν δὲ τοῦτο κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἱππίου, διστις ἥκολούθει τοὺς Πέρσας ὡς ὀδηγὸς καὶ ἥλπιζε μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Περσῶν νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὴν ἀπόδασιν τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἡτοιμάσθησαν νὰ ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον· συγχρόνως δὲ ἔπειμψαν τὸν ταχὺν πεζοπόρον Φειδιππίδην εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτῆς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ συνέπεσε τότε νὰ ἑορτάζουν μίαν ἑορτήν, τὰ Κάρνεια (ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος), καὶ κατὰ μίαν θρησκευτικὴν συνήθειαν δὲν ἤδυναντο νὰ ἐκστρατεύσουν τὸν μῆνα ἐκεῖνον πρὶν γίνη πανσέληνος. Ἡτο δὲ τότε η σελήνη ἐννέα ἥμερῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐννέα χιλιάδες Ἀθηναῖοι, ἔκαστος ἐκ τῶν ὄποιων ἥκολουθεῖτο ὑπὸ ἑνὸς δούλου, ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δέκα στρατηγῶν καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ Ἡρακλείου. Ἐπιστρέψει ὁ Φειδιππίδης καὶ φέρει τὴν ἀπόχροισιν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ στρατηγοί, μεταξὺ τῶν ὄποιων διεκρίνετο ὁ Μιλιτάδης, συνέρχονται εἰς πολεμικὸν συμβούλιον διὰ νὰ σκεψθοῦν τί πρέπει νὰ πράξουν. Ὁ Μιλιτάδης ἐπρότεινε νὰ γίνη ἀνευ ἀναβολῆς ἡ μάχη, μὲ

αὐτὸν δὲ συνεφώνησαν καὶ τέσσαρες ἐκ τῶν στρατηγῶν. Οἱ ἄλλοι δῆμοι πέντε στρατηγοὶ ἦσαν τῆς γνώμης νὰ περιμένουν τὴν βούθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας ἀπὸ τὴν διχογνωμίαν αὐτήν. Ὁ Μιλιτιάδης τότε ἔρχεται εἰς τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, ὁ ὅποιος εἶχε ψῆφον εἰς τὸ συμβούλιον, καὶ ἔξηγετε εἰς αὐτὸν ὃτι ἐκ τῆς ἀναδολῆς τῆς μάχης ὑπάρχει κίνδυνος μήπως ἄνθρωποι δειλοὶ ἢ προδόται λάθουν τὸν καιρὸν καὶ συνεννοηθοῦν μὲ τὸν Ἱππίαν καὶ τοιουτορόπως ἐπέλθῃ διαίρεσις μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν. Ὁ Καλλίμαχος πείθεται καὶ τάσσεται μὲ τὴν γνώμην τοῦ Μιλιτιάδου καὶ οὕτω ἀποφασίζεται ἡ μάχη. Ἐνῷ δὲ οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες φοβούμενοι τοὺς Πέρσας ἔμειναν οὐδέτεροι, μόνη ἡ μικρὰ πόλις τῶν Πλαταιῶν ἔστειλε χιλίους πολεμιστὰς διὰ νὰ συμπολεμήσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

"Ἐκαστος ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν. Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης, εἰς ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν, ἀναγνωρίζων τὴν πολεμικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλιτιάδου, παρεγώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχιστρατηγίας του. Τὸ ἵδιον ἔπραξαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ οὕτω ὁ Μιλιτιάδης ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ἀρχιστρατηγοῖς.

"Ο Μιλιτιάδης κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ Ἀθηναῖκὴν οἰκογένειαν. Ἡτο τύραννος εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ὅταν ὁ Δαρεῖος ἐπεχειρήσει τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ὅταν δὲ κατόπιν ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου ὑπέταξε τὴν Θράκην, ὁ Μιλιτιάδης ἐπανίλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔγνωριζε λοιπὸν τοὺς Πέρσας πολὺ καλά.

"Ο Μιλιτιάδης παρέταξε τὸν στρατὸν του εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Πεντελικοῦ, ἀνωθεν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἔδωκε, κατὰ νόμον, εἰς τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, τὸ δὲ ἀριστερὸν χάριν τιμῆς ἔδωκεν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Εἰς τὸ μέσον παρέταξε τὰς ἄλλας φυλὰς. Οἱ Πέρσαι ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὴν πεδιάδα, τὸ μεταξὺ δὲ τῶν δύο στρατῶν διάστημα ἦτο χίλια πεντακόσια μέτρα περίπου.

"Οταν ὁ Μιλιτιάδης ἔδωκε τὸ σημεῖον, ἀμέσως ἀντήχησεν ὁ παιάν (πολεμικὸν ἄσμα) καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὥρμησαν μὲ κραυγὰς ἐναντίον τῶν ἔχθρων. Ἡ σύγχρουσις ὑπῆρξε φοβερά. Δὲν παρῆλθον πολλαὶ ὄραι· καὶ οἱ Πέρσαι τρέπονται εἰς φυγὴν ἀφήσαντες πλείστους γενερούς.

Οι Ἀθηναῖοι τοὺς καταδιώκουν. "Οταν δὲ ἐπλησίασαν εἰς τὴν θάλασσαν, ζητοῦν μὲν κραυγὰς πῦρ διὰ νὰ καύσουν τὰ πλοῖα. Οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ὅτι ποτονται εἰς τὰ πλοῖα καὶ φεύγουν. Ἐκεῖ πλησίον τῆς θαλάσσης ἐφονεύθησαν ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος καὶ ὁ στρατηγὸς Στηλίαος καὶ ἄλλοι· ὃ δὲ ἀτρόμυτος Κυνέγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ μὲ τὰς χειρὰς του πλοῖον Περσικὸν ἔτοιμον ν' ἀποπλεύσῃ ἐφονεύθη διὰ πελέκεως.

Οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἔκαμψαν τὸ Σούνιον ἀκρωτήριον καὶ διηγούνθησαν εἰς τὸ Φάληρον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριεύσουν τὰς Ἀθήνας, τὰς ὅποιας ὑπελόγιζον ὅτι θὰ εὑρουν χωρὶς ὑπερασπιστάς. Ἀλλ' οἱ νικηταὶ τοῦ Μαραθῶνος, χωρὶς διόλου νὰ ἀναπαυθοῦν, ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ Κυνόσαργες, πλησίον τοῦ Ἰλισσοῦ. Οἱ Πέρσαι, ὅταν κατέπλευσαν εἰς τὸ Φάληρον καὶ εἶδον τοὺς Ἀθηναῖούς, ἐνόησαν ὅτι τὸ σχέδιόν των ἀπέτιχε καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὴν ἡμέραν ποὺ ἀνεχώρουν οἱ Πέρσαι ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας δύο χιλιάδες Σπαρτιάται, ἀλλ' ἥτο πλέον ἀργά. Μετέβησαν μόνον εἰς τὸν Μαραθώνα καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς τῶν βαρβάρων, συνεχάρησαν δὲ τοὺς Ἀθηναῖούς διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην των.

'Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφεραν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των. Ἐξαιρετικῶς ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, διότι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ὠφείλετο ἡ ἔνδοξος νίκη.

Τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους εἰς ἔνδειξιν τιμῆς ἔθαψαν εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης. Εἰς ἔνα τάφον ἔθαψαν τοὺς Ἀθηναῖούς καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου ἔστησαν δέκα στήλας, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἔχάραξαν τὰ δύομάτα τῶν ἡρωϊκῶν πεσόντων κατὰ φυλάς. Εἰς ἴδιατερον τάφον ἔθαψαν τοὺς δούλους καὶ εἰς ἴδιατερον τοὺς Πλαταιεῖς.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου. — 'Ολίγον χρόνον μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὁ Μιλτιάδης ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναῖούς τριήρεις, στρατὸν καὶ χρήματα ἔχων σκοπόν, ώς ἔλεγε, νὰ πλεύσῃ ἐναντίον τῶν Κυκλαδῶν καὶ ν' ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ πληρώσουν χρήματα ἔνεκα τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ πρῶτον ἔπλευσεν ἐναντίον τῆς Πάρου. Ἀλλ' ἐνῷ ἐποιιόρκει τὴν πόλιν, ἐπληγώθη

εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετ' ἑλίγον δὲ ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς του.

36. Ἐριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλιτιάδου δύο ἔξοχοι ἄνδρες, ὁ Ἐριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, διευθύνουν ἐναλλάξ τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἐριστείδης ἦτο ἀνὴρ πρᾶσος, φιλαλήθης καὶ δίκαιος, διηγέρεται δὲ τὴν πατρόδα του μὲ προθυμίαν, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς δόξαν ἢ εἰς χρήματα. Παροιμιώδης κατέστη ἡ δικαιοσύνη του. «Οθεν καὶ δικαιοιος Ἐριστείδης ἐπωνομάσθη.» Ενεκα τῆς μεγάλης δικαιοσύνης του πολλάκις δοῖς εἶχον διαφορὰς μεταξύ των κατέφευγον πρὸς τὸν Ἐριστείδην διὰ νὰ τοὺς συμβιδάσῃ. Οἱ Ἐριστείδης ἦτο καὶ ἔμεινε πτωχὸς μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἐριστείδην κατὰ τὸν χαρακτῆρα ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰς ἐκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οἱ Θεμιστοκλῆς, δταν ἦτο παιδίον, ἐφαίνετο συνετός, μεγαλοπράγμων καὶ φιλόδοξος. Οἱ διδάσκαλος του, βλέπων τὴν ἔκτακτον ἐπιμέλειαν καὶ εὐφύτεαν αὐτοῦ, τοῦ ἔλεγε, «Σύ, παιδίον μου, δὲν θὰ γίνης μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ μέγα καλὸν ἢ μέγα κακόν». «Οταν ἔγινε νεανίας, ἦτο πολὺ ζωηρὸς καὶ ἥγάπα τὰς διασκεδάσεις μέχρις ὑπερβολῆς. Μετὰ τὴν μάχην ὅμως τοῦ Μαραθῶνος, δταν εἶδε τὰς ἔκτακτους τιμὰς ποὺ ἀπένειμαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Μιλιτιάδην, μετεβλήθη καθ' ὄλοκληραν. Ἐφαίνετο ἔκτοτε σκεπτικός. Ἡγρύπνει τὰς νύκτας. Δὲν μετέβαινεν εἰς τὰς διασκεδάσεις οὔτε εἰς τὰ συμπόσια τῶν φίλων του, εἰς δὲ τοὺς φίλους του, οἵ ὅποιοι τὸν ἥρωτῶν διὰ τὶ μετεβλήθη τόσον πολὺ ἔλεγε «Οὐκ ἐξ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλιτιάδου τρόπαιον» δηλαδὴ δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλιτιάδου.

Οἱ Θεμιστοκλῆς ἦτο λίαν φιλόδοξος καὶ φίλαρχος. Ἐπεζήτει τὴν ἀρχὴν μὲ κάθε μέσον, ἔστω καὶ ἀδικον, διὰ νὰ μεγαλουγήσῃ. Εἶχε μέγα προσαρατικόν. Ἐνῷ δλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον δτι οἱ Πέρσαι ὑστερον ἀπὸ τὸ πάθημά των εἰς τὸν Μαραθῶνα δὲν θὰ τολμήσουν πλέον νὰ ἔλθουν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, μόνος ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν δτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη ἦτο ἀρχὴ μεγαλυτέρων ἀγώνων. Διὰ τοῦτο δὲ συ-

νεδούλειν τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρασκευασθοῦν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἰδέαν δι τοὺς οἵ "Ελληνες μόνον διὰ θαλάσσης θὰ ἡδύναντο νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἐκ τῆς Περσίας κίνδυνον, εἰργάσθη μὲ δλας του τὰς δυνάμεις νὰ κάμη τὰς Ἀθήνας πόλιν ναυτικήν.

Εἰς τὸν τολμηρὸν νεωτερισμοὺς τοῦ Θεμιστοκλέους ἡναντιώνετο ὁ μέγας ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ὁ Ἀριστείδης εἶχε τὴν ἰδέαν δι τοὺς οἵ Ἀθηναῖοι ὄπλιται, οἱ ὅποιοι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα, θὰ ἡδύναντο ν' ἀποκρούσουν νέαν ἐπιδρομὴν αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἡ πολιτικὴ τοῦ Θεμιστοκλέους ὑπερίσχυσε. Διὰ νὰ μὴ ἀπαντῷ δὲ προσκόμματα ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνήργησε καὶ ἔξωστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Ὅταν ἀνεγάρει ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστείδης, ὑψώσε τὰς χεῖρας καὶ ἡγχίθῃ εἰς τὸν θεοὺς θεοὺς νὰ μὴ λάθῃ τὴν ἀνάγκην του ἡ πατρίς του. Οὕτω ὁ Θεμιστοκλῆς ἔμεινε μόνος διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ μεγαλουργὸν ἔργον του. Ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύασαν ἑκατὸν τριήρεις, αἱ ὅποιαι μαζὶ μὲ τὰς ὑπαρχούσας ἔγιναν διακόσιαι.

32. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

"Ο, τι προέβλεψεν ὁ Θεμιστοκλῆς αὐτὸν καὶ συνέδη. Ὁ Δαρεῖος, δταν ἔμαθε τὴν ἡτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὥργίσθη πάρα πολὺ καὶ ἀπεράσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐνῷ προηγτοιμάζετο, ἀπέθανεν, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ἡ υἱός του Ξέρξης, δστις ἦτο κοῦφος καὶ ἀλαζών.

Ο Ξέρξης ἀπεράσισε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του, δηλαδὴ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν τὰς προπαρασκευὰς τοῦ πατρὸς του καὶ μετὰ τέσσαρα ἔτη ἦσαν ἔτοιμα 1,700,000 πεζικὸς στρατός, 80,000 ἵππεις, 1200 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3,000 φορτηγά.

Ο Ξέρξης μέ ὅλον τὸν στρατόν του ἤλθε καὶ διεχείμασεν εἰς τὰς Σάρδεις. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 480 ἐξεκίνησε ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ διεηύθυνθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, δπου εἶχε συγαθροίσθῃ καὶ ὁ στόλος. Ἐκεῖ εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσουν δύο γεφύρας εἰς τὸ στενώτερον μέρος μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ διὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατός· ἀλλ' ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία καὶ αἱ γέφυραι κατεστράφησαν. Τότε ὁ κοῦ-

φος καὶ ἀλαζών Ξέρξης ἔγινεν ἔξω φρεγῶν καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσουν τὸν Ἐλλήσποντον διὰ τὴν αὐθάδειάν του καὶ διὰ τὴν ἀπείθειαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα. Νέαι γέφυραι κατεσκευάσθησαν καὶ ὁ στρατὸς ἥρχισε νὰ διαβαίγῃ. Ἀφοῦ ἐπέρασαν εἰς τὴν Εύρωπην, ὁ Ξέρξης ἔθάδιζε μὲ δόλον τὸν στρατὸν του διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ πουθενὰ ἀγνίστασιν· ὁ δὲ στόλος ἔπλεε παραλιακῶς πλησίον τοῦ στρατοῦ.

Εἰς τὴν Ἐλλάδα πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθον τὰς προετομασίας τοῦ Ξέρξου, ἔσπευσαν νὰ ἐρωτήσουν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ πράξουν. Ἡ Πυθία ἔχρησμοδότησεν ὅτι τὰ ξύλινα τείχη θὰ σώσουν αὐτούς. Ὁ χρησμὸς οὗτος ἐπροκάλεσε πολλὰς συζητήσεις εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἡρμήνευσεν δρθῶς εἰπὼν ὅτι ξύλινα τείχη η Πυθία ἔνδει τὰ πλοῖα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν δλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἥδυναντο νὰ φέρουν ὅπλα, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον.

Ταῦτοχρόνως συνῆλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου σύνοδος τῶν Ἐλλήνων, ἔλαθον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν οἱ Σπαρτιάται μὲ ἄλλους Πελοποννησίους, ἐκτὸς τοῦ Ἀργούς καὶ τῆς Ἀχαΐας, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι διὰ νὰ σκεφθοῦν πῶς θὰ ἀποκρούσουν τὸν κίνδυνον. Ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ στρατοῦ διὰ νὰ ἐμποδισθῇ ἡ πρὸς τὰ πρόσω πορεία τοῦ Ξέρξου, ὁ δὲ Ἐλληνικὸς στόλος νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀστεμίσιον, ἀκρωτήριον εἰς τὰ βόρεια τῆς Εύβοιας, διὰ νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ Ηερσικοῦ στόλου.

38. ΙΙ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (Ιούλιος 480).

Εἰς τὴν Σπάρτην κυρίως ἀνετέθη νὰ καταλάθῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ στρατοῦ. Αὕτη ἀπέστειλε τὸν βασιλέα Λεωνίδαν μὲ 300 μόνον Σπαρτιάτας. Μαζὶ μὲ τὸν Λεωνίδαν συνεξεστράτευσαν καὶ μερικοὶ ἄλλοι Ἐλληνες. Ὁ δλος δὲ Ἐλληνικὸς στρατός, ὁ ὅποιος κατέλαθε τὰς Θερμοπύλας, συνεποσοῦτο εἰς 6700 ὄπλιτας.

Ο Ξέρξης, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ δλίγους Ἐλληνας κατέχει τὸ στενὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω πορείαν αὐτοῦ. Ἡτο δὲ τὸ στενὸν μία δίοδος μεταξὺ τῆς ἀποτόμου καὶ δυσβάτου ἀιατολικῆς

πλευρᾶς τῆς Οἰτῆς καὶ τοῦ Μαλιακοῦ αὐλόπου. Εἰς τὰ δύο ἄκρα ἡ διο-
δος ἦτο τόσον στενή, ὥστε μόνον μία ἀμαξα ἥδύνατο νὰ περάσῃ. Εἰς
τὸ μέσον διμως ἐπλατύνετο καὶ ἐσχηματίζετο μικρὰ πεδιάς. Εἰς τὴν
πεδιάδα φύγεται οὐρανού γένος θεός τοις περιστατικοῖς παραπλανώμενος.

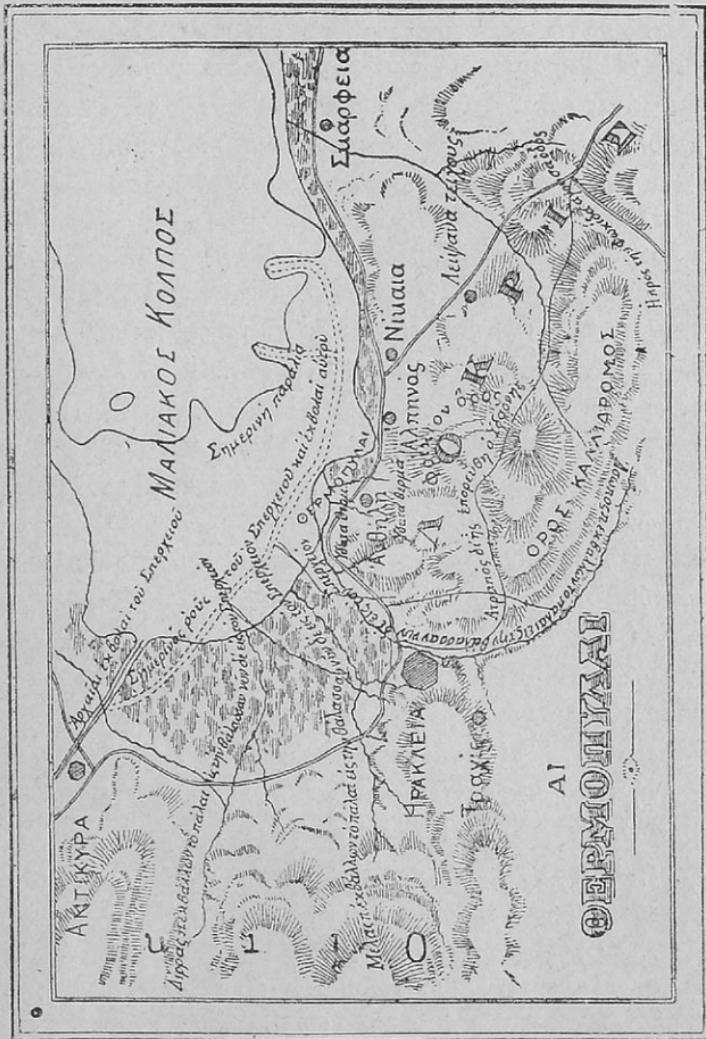
Οὐρανού γένος θεός τοις περιστατικοῖς παραπλανώμενος παραπλανώμενος
μάτων του ἔθελε τρέψει εἰς φυγὴν τοὺς δλίγους ἑκείνους· "Ελληνας·
ἄλλ' ἡπατάτο· Επερίμενε τέσσαρας ἡμέρας μὲ τὴν ἴδεαν ὅτι οἱ "Ελ-

Μολὼν Δαβὲ

ληγες θὰ σκεφθοῦν καλύτερον καὶ θὰ ἀπέλθουν. Εἰς μάτην διμως. Οἱ
"Ελληνες ἔμειναν εἰς τὰς θέσεις των. Ἐν τῷ μεταξὺ κάποιος χωρικὸς
ἔσπευσεν εἰς τοὺς "Ελληνας καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ στρατεύματα
τοῦ Ξέρξου εἶναι τόσον πολλά, ὥστε τὰ δόρατα αὐτῶν ῥιπτόμενα θὰ
σκεπάζουν τὸν ἥλιον. «Τόσον τὸ καλύτερον—ἀπήντησεν ὁ γενναῖος
Σπαρτιάτης Διηγένης—θὰ πολεμοῦμεν ὑπὸ σκιάν». Τὴν πέμπτην
ἡμέραν ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἐζήτησεν ἀγερώχως ἀπὸ τὸν Δεωνίδαν
νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὅπλα. 'Ἄλλ' ὁ Δεωνίδας λακωνικῶς ἀπήγντησε
«Μολὼν λαβέ», δηλαδὴ ἔλα νὰ τὰ πάρῃς. 'Ο μέγας βασιλεὺς
ῳργίσθη καὶ ἐπειμψε τοὺς Μήδους νὰ συλλάβουν ζωντανοὺς τοὺς αὐ-

θάδεις "Ελληνας καὶ νὰ τοὺς φέρουν ἐνώπιόν του. 'Αλλ' οἱ Μῆδοι ἀπεκρούσθησαν μὲ μεγάλην φθοράν. Ο Ξέρξης ἀπέστειλε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὴν βασιλικὴν φρουράν, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἔπαθε τὰ ἴδια. Τότε ὁ ἀλαζών Ξέρξης κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Ἡρχισε γὰρ θεωρῆ

τοὺς "Ελληνας ἀητήτους καὶ ἡ ἀμηχανία του ἔφθασεν εἰς τὸ κατακρυφον. 'Αλλ' εἰς τὴν δεινὴν ἔκεινην περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προ-

δοσία. Παρουσιάσθη ἐνώπιόν του ἔνας προδότης, δύνματι Ἐφιάλτης, ἀπὸ τὴν πλησίον πόλιν Τραχίνα, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ὁδηγήσῃ τὰ στρατεύματα ἀπὸ ἦν μονοπάτιον τοῦ ὅρους Οἰτης εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλάβουν τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων.

“Οἵταν ἐνύκτωσεν, ὁ στρατηγὸς Ὅδάρνης ἐξεκίνησε μὲ ἦν σῶμα στρατοῦ. Ὁ Δεωνίδας ἔμάθη τὴν προδοσίαν. Βλέπων δὲ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπὶς σωτηρίας, προέτρεψε τοὺς ἄλλους “Ἐλληνας νὰ ἀναχωρήσουν διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς ἄλλην περίστασιν, αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας εἶπεν ὅτι δὲν ἡδύνατο νὰ φύγῃ, διδύτι ἐστάλη ἐκεῖ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φυλάξῃ τὸ στενόν. Μαζὶ τοὺς 300 Σπαρτιάτας ἔμειναν καὶ 700 Θεσπιεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπείσθησαν μὲ κανένα τρόπον νὰ ἀπέλθουν.

Τὴν πρωῒαν ὁ Δεωνίδας, βλέπων ὅτι δὲν μένει εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του ἄλλο παρὰ νὰ ἀποθάνουν, δὲν περιωρίσθη εἰς ἀπλὴν ἀμυναν, ἀλλ’ ὥρμησεν ἔξω μὲ τοὺς στρατιώτας του καὶ ἐπέπεσαν μὲ ἀκράτητον ὄρμὴν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Οἱ “Ἐλληνες μάχονται ὡς λέοντες. Ὁ χῶρος ἐγέμισεν ἀπὸ Περσικὰ πτώματα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἐνῷ ἐπροσπάθουν νὰ διαφύγουν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπινίγοντο. Ἀλλὰ τὰ βαρβαρικὰ στέφη ησαν ἀνεξάντλητα. Τὰ δύρατα τῶν Ἑλλήνων ἐθραύσθησαν. Τότε ἔσυραν τὰ ἔιφη. Ἀλλ’ εἰς τὴν γιγαντώδη ἐκείνην πάλην πίπτει ὁ Δεωνίδας καὶ πολλοὶ ἱὲ αὐτόν. Ἐνῷ δὲ ἐξηκολούθει ὁ ἀγών, ἐφάνη ἐκ τῶν ὅπισθεν ὁ Ὅδάρνης μὲ τὸν στρατὸν του. Οἱ δλίγοι ἐπικῶντες Σπαρτιάται καὶ Θεσπιεῖς ἀποσύρονται ἐντὸς τῶν Πυλῶν καὶ τοποθετοῦνται ἐπάνω εἰς ἔνα λόφον, ἐκεῖ δὲ περικυλωθέντες πίπτουν ὅλοι ἐν μέσῳ σωροῦ ἐχθρικῶν πτωμάτων.

Βραδύτερον, δταν οἱ βάρβαροι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἐλλάδος, οἱ “Ἐλληνες ἀνήγειραν εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ στενοῦ μνημεῖον πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων ἡρώων μὲ τὴν ἔξῆς ἐπιγραφήν.

«ὦ ξεῖν», ἀγγέλλειν Δακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
«κείμεθα τοῖς κείνων δήμασι πειθόμενοι». ἢτοι

“Ἐσύ διαβάτη, ποὺ περνᾷς, πές εἰς τὴν Σπάρτη κάτω,
«πᾶς εἴμαστε θαμμένοι ἐδῶ, πιστοὶ στὸ θέλημά της».

39. Ναυμαχίαι παρὰ τὸ Ἀρτεμίσειον.— Πυροπόλησις τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἐλληνικὸς στόλος ὅπο τὴν ἀρχηγὸν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυδιά-

δου συνηντήθη παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον μὲ τὸν Περσικὸν στόλον. Ἐχετ
ἔγιναν ναυμαχίαι καὶ οἱ Ἑλληνες ἐκυρίευσαν τριάκοντα Περσικὰς
τριήρεις καὶ ἄλλας ζημίας ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ἔχθρούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ
τὸ πέλαγος ἦτο ἀνοικτόν, δὲν ἤδυναντο γὰρ καταφέρουν καίριον κτύ-
πημα κατὰ τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἔμαθον τὰ γενόμενα εἰς τὰς
Θερμοπύλας, ὑπεχώρησαν καὶ ἥλθον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος,
ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὄποιοι παρέμειναν εἰς τὸ Φάληρον διὰ νὰ
φροντίσουν διὰ τὰς οἰκογένειας των.

Οὐ Ξέρξης, ἀφοῦ διέβη τὰς Θερμοπύλας, διηυθύνθη κατὰ τῶν Ἀθη-
νῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἑλληνες ἀπεσύροντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐτεί-
χιζον αὐτόν. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερα-
σπίσουν τὴν πόλιν των, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστο-
κλέους νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτὴν καὶ νὰ μεταφέρουν τὰς γυναῖκας, τὰ
παιδία καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Αἴγιναν καὶ τὴν Τροι-
ζῆνα. Συγχρόνως δὲ κατὰ πρότασιν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνεκλήθησαν
διὰ φηφίσματος ὅλοι οἱ ἔξοριστοι, μεταξὺ τῶν ὄποιων καὶ ὁ Ἀριστε-
δης. Ἀφοῦ μετεφέρθησαν ὅλαι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀθηναίων, ὁ στό-
λος αὐτῶν ἥλθε καὶ ἥγανθη μὲ τὸν ἄλλον Ἑλληνικὸν στόλον εἰς τὴν
Σαλαμῖνα. Ἀνήρχετο δὲ ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἰς 378 τριήρεις,
ἐκ τῶν ὄποιων αἱ 200 ἥσαν Ἀθηναῖκαι καὶ μόνον 16 τῶν Σπαρτιατῶν.

Οταν ὁ Ξέρξης ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὑρεν αὐτὰς ἐρήμους,
Μόνον δλίγοι γέροντες κατὰ γράμμα ἔξηγοῦντες τὰ ξύλινα τείχη τοῦ
χρησμοῦ ἔμειναν καὶ ἀφοῦ κατεσκεύασαν γύρω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν
μὲ σανίδας ξύλινον φράγμα, ἐκλείσθησαν ἐντὸς αὐτοῦ. Οἱ Πέρσαι,
ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφόνευσαν τοὺς δλίγους γέροντας·
ἔπειτα ἐλεηλάτησαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς οἰκλας τῶν πλουσίων, κατέ-
καυσαν τὴν πόλιν καὶ ἥρημωσαν τὴν Ἀττικήν. Τότε καὶ ὁ στόλος ὁ
Περσικὸς κατέπλευσεν εἰς τὸ Φάληρον.

40. Πολεμικὰ συμβούλια τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμ-
βούλιον διὰ νὰ σκεφθοῦν ποῦ ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν. Εἰς τὸ συμβού-
λιον οἱ Πελοποννήσιοι ἐπρότειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἰσθμόν, διότι
ἥτο καὶ ὁ πεντικὸς στρατός, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένουν τοὺς ἔχθρούς. Ἄλλ'

ό Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριξεν ὅτι ἔπειπε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου εὐκόλως ἡδύναντο νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσας, διότι δὲν θὰ ἡδύναντο νὰ λάθουν συγχρόνως μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν ὅλα τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα, καὶ δσα θὰ ἐλάμβανον μέρος, ἐπειδὴ ἡσαν βαρέα, δυσκόλως θὰ ἐκινοῦντο εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον χῶρον. Ἡ συζήτησις ἐγίνετο μὲ τόσην ζωηρότητα, ὥστε ὁ δξύθυμος Εὔρυνδις ἀδης ἐσήκωσε τὴν ῥάβδον του διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς δμως

‘Ο Θεμιστοκλῆς.

μὲ μεγάλην ἀταραξίαν τοῦ εἰπε «Πάταξον μέν, ἀκουσον δέ.» Ἀλλ’ ἐπειδὴ ἔδιλεπεν ὅτι οἱ λόγοι του δὲν ἔφερον κακὲν ἀποτέλεσμα, ὅταν διελύθη τὸ συμβούλιον καὶ ἐπῆλθε ἡ γύν, κατέφυγεν εἰς τὸ ἔξῆς στρατήγημα.

Εἶχεν ἔνα πιστὸν δοῦλον, δνόματι Σίκιννον, παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του, ὁ ὄποιος ἐγγνώριζε τὴν Περοικὴν γλῶσσαν. Τοῦτον ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπειψε κρυφίως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν καὶ ἐμήνυσεν εἰς τὸν Ξέρξην ἐμπιστευτικῶς ὅτι οἱ “Ἐλληνες ἔτοιμάζονται νὰ φύγουν ταύτην τὴν γύντα. Εἶναι λοιπὸν καλλιστῇ εὐκαιρίᾳ δι’ αὐτὸν νὰ σπεύσῃ καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου διὰ μιᾶς ἡμιπορεῖ νὰ τοὺς ἔξολοθρεύσῃ. Ὁ Ξέρξης ἔπεσεν εἰς

τὴν παγίδα. Τὴν ἴδιαν γύντα διέταξε τὸν στόλον του νὰ περικυλώσῃ τοὺς “Ἐλληνας.

‘Ο Ἀριστείδης ἀπὸ τὴν Αἴγιναν, ὅπου εὑρίσκετο ἐξόριστος, ἀμα εἶδε τὰς κινήσεις τοῦ Περσικοῦ στόλου, ἐμβῆκεν εἰς μίαν λέμβον καὶ διασχίσας μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν γραμμὴν τῶν ἔχθρικῶν πλοιῶν ἔφθασεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῷ ἀκόμη τὸ συμβούλιον τῶν ναυάρχων, συγκληθὲν καὶ πάλιν, συνεζήτει θαρυδωδῶς περὶ τοῦ πρωτέου. Ἀγγέλλεται εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὅτι κάποιος ζητεῖ αὐτόν ἔξω. Ἔξέρχεται ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ βλέπει ἐκπληκτος τὸν Ἀριστείδην, τὸν ἔχθρόν του, στις τοῦ εἰπε τοὺς ἔξῆς θαυμασίους λόγους

«Ω Θεμιστόκλεις, ἂς ἀφήσωμεν τὰς ἔχθρας καὶ ἂς φροντίσωμεν νἀ-
σώσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἀρχῶν καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπα-
κούων καὶ συμβουλεύων». Συγχρόνως δὲ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ
Περσικὸς στόλος τοὺς περιεκύκλωσεν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγεῖ μὲ δλί-
γας λέξεις τὸ στρατήγημά του καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ
συμβούλιον καὶ νὰ ἀναγγελῇ εἰς τοὺς ναυάρχους τὴν κύκλωσιν. Τοῦτο
καὶ ἔγινε. Τοιουτοτρόπως οἱ "Ἐλληνες, δταν ἔξημέρωσε, θέλοντες καὶ
μὴ θέλοντες ἡγαγκάσθησαν ν' ἀγωνισθοῦν τὸν ὑπὲρ τῶν δλων ἀγῶνα".

41. Η ἐν Σαλαμᾶνε ναυμαχία (20 Σεπτεμβρίου 480).

—Φυγὴ τοῦ Ξέρξου ἐν τῇσι Ελλάδοις.

Οι δύο στόλοι ἦσαν παρατεταγμένοι ό εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ό
μὲν Ἐλληνικὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς νήσου, ὅπου τὸ σημειωνὸν χωρίον
Ἀμπελάκια, ό δὲ Περσικὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς.
Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου μὲ ἀργυροῦς πόδας εἰς
τοὺς πρόποδας τοῦ ὅρους Αἰγάλεω, τὸ ὄποιον κεῖται ἀπέναντι τῆς Σα-
λαμῖνος, διὰ νὰ θεωρῇ τὴν ναυμαχίαν.

Αρχὴν τῆς ναυμαχίας ἔκαμπαν οἱ "Ἐλληνες. "Οταν ἡ σάλπιγξ τοῦ
Εύρυνιάδου ἔδωκε τὸ σημεῖον, οἱ "Ἐλληνες φάλλοντες τὸν πολεμικὸν
παιᾶνα ὥρμησαν κατὰ τῶν βαρδάρων. Ἐντὸς δλίγους ἡ ναυμαχία ἐγε-
νικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Οι Πέρσαι περιπίπτουν εἰς σύγχυσιν
καὶ ταραχήν. Δὲν ἡμποροῦν νὰ τηρήσουν καμπίαν τάξιν, διότι ὁ χω-
ρος ἵτο στενὸς καὶ τὰ πλοιά των πολλὰ καὶ δυσκίνητα. Τούταντίον οἱ
"Ἐλληνες πολεμοῦν μὲ μεγάλην δεξιότητα καὶ τέχνην καὶ μὲ ἀνδρείαν
ἀπαράμιλλον, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται.

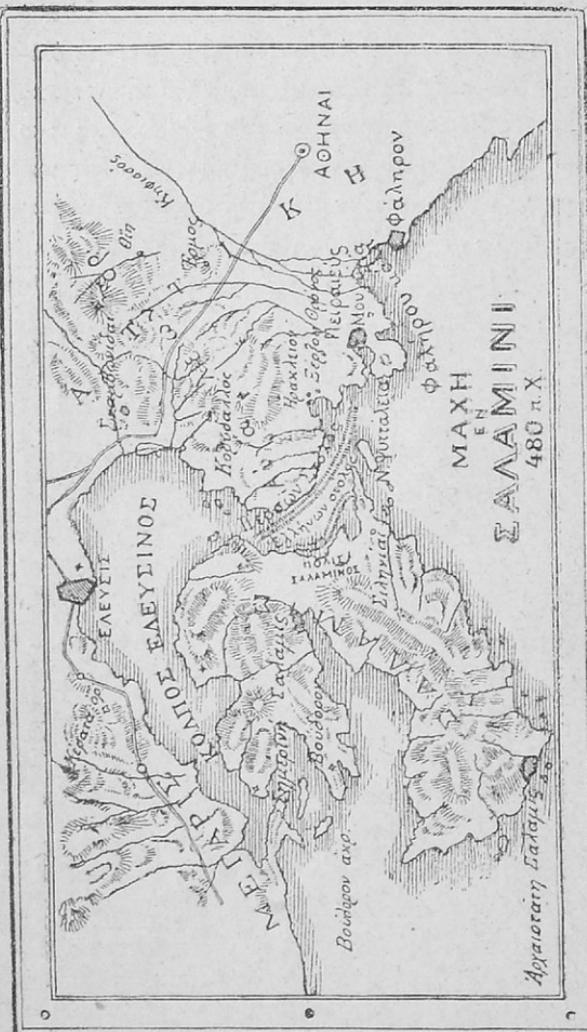
Καὶ οἱ ἔχθροι κατ' ἀρχὰς ἔδειξαν κάποιον ἡρωϊσμόν, μάλιστα δὲ
οἱ Φοίνικες· ἀλλὰ μετ' δλίγον ἥρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγήν. Εἰς
διάστημα δλίγων ὥρων ὅλον τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος ἐγέμισεν ἀπὸ
Περσικὰ ναυάγια. Ο Περσικὸς στόλος φύρδην μήδην ἔφευγε καταδιω-
κόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰγινητῶν.

Ο Ξέρξης ἀπαυδήσας ἐκ τοῦ πολέμου ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ· εἰς
τοῦτο δὲ προέτρεψεν αὐτὸν καὶ ὁ Μαρδόνιος, δστις ὑπεσχέθη νὰ ὑπο-
τάξῃ αὐτὸς τὴν Ἐλλάδα μὲ 300 χιλιόδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ.

Ο Θεμιστοκλῆς διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου ἀπέστειλε

πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον πιστόν του δεῦλον Σέκαπον καὶ τοῦ εἶπεν δι τὸ δῆθεν οἱ Ἑλληνες σκέπτονται νὰ πλεύσουν εἰς τὰν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας, ἀλλ' αὐτός, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς φίλος του ἀριστος προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ.

Καθὼς ἤκουσε ταῦτα ὁ Ξέρξης διέταξε τὸν ἐν Φαλήρῳ στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς φύλαξιν τῶν γεφυρῶν, αὐτὸς δὲ ἀφῆσας εἰς τὸν Μαρδόνιον 300,000 στρατὸν ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ μὲ τὴν λοιπὴν στρατιάν. Εἰς διάστημα 45 ἡμερῶν ἔφθισεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διου εὗρε τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ὑπὲ τρικυμίας. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του καθ' ὅδην κατε-

στράφη ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, αὐτὸς δὲ ἤναγκάσθη νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ ἐν πλοιάριον.

‘Ἡ περιβόητος ναυμαχία καὶ νίκη τῆς Σαλαμίνος ὠφείλετο εἰς τὴν σύγεσιν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἵκανότητα τοῦ Θεμιστοκλέους,

διὰ τοῦτο καὶ παρὰ πολὺ οὕτος ἐπιμήθη ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

42. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ο Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, σύμμαχοι δὲ αὐτοῦ ἦσαν οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Βοιωτοί. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 479, πρὶν ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπροσπάθησε νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπειμψε λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον Α' καὶ τοῖς ἐπρότεινε ν' ἀγοικοδομήσῃ τὴν πόλιν τῶν καὶ τοὺς ναούς των, νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ νὰ δώσῃ καὶ ἀλλην χώραν, ὅποιαν αὗτοὶ ζήθελον ἐκλέξει, ἢν ηθελον νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας.

Οι Σπαρτιάται, δταν ἔμαθον τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως τῆς χώρας τῶν εὑρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, ἐφοβήθησαν μήπως δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ὅπότε ἀναμφιβόλως ὅλη ἡ Ἑλλὰς εὐκόλως ηδύνατο νὰ ὑποδουλωθῇ. Ἐστειλαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου.

Ο λαὸς συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ὁ Ἀριστελῆς ἔξ δύο ματος τῶν Ἀθηναίων εἶπε τοὺς ἔξης θαυμασίους λόγους. Πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον τῆς Μακεδονίας εἶπεν «Ἐν διφῷ ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, ποτὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἔχοντες τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τοὺς θεούς, τῶν ὅποιων τὰ ιερὰ οἱ Ηέροι, ἔθειν γέλωσαν, θὰ ἔξακολουθήσουν ν' ἀγωνίζωνται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας». Εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν εἶπεν ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν τόσος χρυσὸς οὔτε χώρα τόσον ὀραία καὶ εὔφορος, τῶν ὅποιων ἡ προσφορὰ θὰ ηδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Παρεκάλεσε δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσουν νὰ στείλουν βοήθειαν, διότι ο Μαρδόνιος ταχέως θὰ ἐπέλθῃ ἐγαντίον αὐτῶν.

43. Ἡ ἐν Πλαταεας μάχη.

Ο Μαρδόνιος εὐθὺς ἀμα ἔμαθε τὴν ἀπόχρισιν τῶν Ἀθηναίων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε νὰ

λεηλατή αὐτήν, ἐπροχώρησε δὲ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εὑρεν αὐτὰς ἔρημους. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν πόλιν καὶ εἶχον μεταφέρει τὰς γυναικας καὶ τὰ παιδία καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ Μαρδόνιος ἀπεπειράθη καὶ πάλιν νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναῖους μὲ νέας προτάσεις, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν αὐτὰς, τὸν δὲ βιουλευτήν Λυκίδην, ὃ ὅποιος συνεδούλευσε τὴν παραδοχὴν τῶν προτάσεων, ἐφόργευσαν διὰ λιθισθοισμοῦ. Ὁ Μαρδόνιος τότε, ἀφοῦ ἡρήμωτε τὴν Ἀττικήν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ.

Οἱ Ἑλληνες ἐν δλῳ 110 χιλιάδες (40 χιλιάδες ὄπλιται καὶ 70 φιλοι) ὑπὸ τὴν ἀρχηγήαν τοῦ Σπαρτιάτου Παυσανίου ἤλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος. Ὁ Μαρδόνιος πέμπει ἐναντίον αὐτῶν τὸ ἵππικόν του ἐλλ' οἱ Ἑλληνες νικοῦν τὸ ἵππικὸν τῶν βαρβάρων καὶ φονεύουν τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ Μασίστιον.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ἑλληνες λαβόντες θάρρος κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν ἄλλην ὅχθην, τὴν μεσημβρινήν, τοῦ Ἀσωποῦ, πλησίον τῆς Γαργαρίας κρήνης. Οἱ δύο στρατοὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἔμειναν ἀπρακτοὶ ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, διότι οἱ μάντεις καὶ τῶν δύο μερῶν εἶπαν ὅτι ἔκεινος ὁ στρατὸς θὰ νικηθῇ, ὃ ὅποιος θὰ ἐπιτεθῇ πρῶτος. Ἄλλὰ τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν κατέστρεψε τὴν Γαργαρίαν κρήνην καὶ ἔφερε τοὺς Ἑλληνας εἰς μεγάλην στενοχωρίαν διὰ τῆς ἐλλειφεως ὕδατος. Ἐνεκα τούτου ἡγαγκάσθησαν οἱ Ἑλληνες νὰ μεταστρατοπέδεύσουν δὲ λιγον κατωτέρω πρὸς τὰς Ηλαταιάς, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Κόκλα. Ἄλλ' ή μεταστρατοπέδευσις ἔγινε τὴν νύκτα μὲ μεγάλην ἀταξίαν. Ὁ Μαρδόνιος θεωρήσας ταύτην ὡς φυγὴν, ἀμα ἔξηγμέρωσεν ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μάχη διεξήγετο μὲ φοβερὸν πεῖσμα. Αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἐφιππος καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ χιλίων ἐπιλέκτων μάχεται γενναῖως. Ἄλλ' ὁ Μαρδόνιος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου φονεύθεις καὶ ὁ θάνατός του ἐπιφέρει σύγχυσιν καὶ ταραχὴν εἰς τοὺς Πέρσας. "Ολοι τρέπονται εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ κλεονται ἐντὸς ξυλίνου τείχους, τὸ ὅποιον εἶχε κατασκευάσει ὁ Μαρδόνιος διισθεν τοῦ στρατοπέδου του. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔμπειροι τειχομάχοι, προσσβάλλουν κοι κυριεύουν τὸ ξύλινον τείχος. Σφαγὴ ἀνηλεῖης ἐπηκολούθησε. Περίπου ἔκατὸν

χιλιάδες Πέρσαι ἐφογεύθησαν, πλεῖστοι ἥχμαλωτήσθησαν, ἄλλοι διεσκορπίσθησαν ἐδῶ καὶ ἔκει, καὶ μόνον 40 χιλιάδες ἐσώθησαν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν Ἀρτάδαζον μείναντες μακρὰν τῆς μάχης ἔσπευσαν νὰ φύγουν εἰς τὴν Ἀσίαν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαρδονίου. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν περὶ τὰς δέκα χιλιάδας. Ἡ νίκη αὕτη τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ἀληθῶς λαμπροτάτη.

Ἀπειρα ἦσαν τὰ λάφυρα τῶν νικητῶν, χρυσὸς καὶ ἀργυροῦ εἰς νομίσματα, κλιναι χρυσαῖ, τάπητες πολυτελεῖς, ἔιρη χρυσᾶ καὶ ἄλλα κοσμήματα. Τὸ καλύτερον μέρος τῶν λαφύρων προσέφεραν εἰς τοὺς θεούς. Ἐπίσης εἰς τὸν Παυσανίαν ἔδωκαν μέγα μέρος, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των.

ΑΙΙ. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον, καθ' ἓν οἱ Ἑλληνες ἐνίκησαν τὸν Μαρδόνιον εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Ηέροσας παρὰ τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας.

Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἦτο ἀραγμένος εἰς τὴν Δῆλον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Αεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου. Ἐκεῖ ἦλθον πρέσβεις ἀπὸ τὴν Σάμον καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἑλληνας νὰ ἔλθουν νὰ βοηθήσουν τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νήσους διὰ ν' ἀποτινάξουν τὸν Περσικὸν ἕνγον. Οἱ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξανθίππος ἔπλευσαν εἰς τὴν Σάμον, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Περσικὸς στόλος. Οἱ Πέρσαι, μὴ τολμῶντες νὰ ναυμαχήσουν ἔπλευσαν εἰς τὴν Μυκάλην, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι 60,000 Πέρσαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιγράνου. Ἐκεῖ δὲ σύραντες τὰ πλοῖα εἰς τὴν ἔηράν κατεσκεύασαν περιτείχισμα ἀπὸ ἔύλα καὶ ἀπὸ λίθους. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἔκει καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος. Οἱ Ἑλληνες περίπου 25,000 ἀποδιέσθατέντες προσέβαλον τοὺς Ηέροσας, οἱ ὅποιοι ἀγήρωχοντο εἰς 100,000 καὶ πλέον, καὶ κατετρόπωσαν αὐτούς, κατέκαυσαν δὲ καὶ τὸν στόλον των.

Ἡ σχεδὸν σύγχρονος διπλῆ αὐτὴ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς καὶ εἰς τὴν Μυκάλην ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἐκστρατείας τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

45. Τείχισις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἔδια ἀνφορδόμησαν τὴν πόλιν των, τὴν ὅποιαν οἱ Πέρσαι εἶχον μεταθάλει εἰς ἔρεπτια. Κατὰ συμβουλὴν δὲ τοῦ Θεμιστοκλέους περιέβαλον αὐτὴν μὲ ἔχυρὸν τεῖχος, μεταχειρισθέντες κάθε πρόχειρον ὑλικόν. Περιελαμβάνογτο δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους ἡ Ἀκρόπολις, ὁ Ἀρειος Πάγος, ἡ Πυնξ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός. Δέκα ἔως δώδεκα πύλαι ἐπέτρεπον τὴν πρὸς τὰ ἔως σύγκοινωνίαν, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος, τὸν Δίπυλον, ὡνομάζετο καὶ ἵερὰ πύλη, διότι αὗτη ἐγρησίμενην ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως τῆς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα πομπῆς, περὶ τῆς ὅποιας θὰ γίνη λόγος κατωτέρω.

Ἄλλ' ἡ δχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο ἀτελής, ἐν δὲν συνεπληρώνετο μὲ τὴν δχύρωσιν τοῦ Πειραιῶς. Οἱ λιμὴν τοῦ Φαλήρου (παλαιοῦ) ἦτο πλησιέστερος πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἡτο ἀγοικτὸς εἰς κάθε προσδοτήν, ἐνῷ ὁ Πειραιεὺς εἶχε τρεῖς λαμπροὺς καὶ ἀσφαλεστάτους λιμένας. Οἱ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν δχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ ναυπηγεῖα καὶ τοὺς ναυστάθμους καὶ οὕτω κατέστησε τὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην ναυτικὴν πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

46. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Πειραιῶν.—Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Παυσανίου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ μάχην αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ ἦγάθησαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μὲ ἀρχηγὸν τὸν Παυσανίαν ἐπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὄποιον κατεῖχον οἱ Πέρσαι, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτό, ἥχμαλώτισε δὲ καὶ πολλοὺς Πέρσας εὐγενεῖς καὶ πλουσίους. Οἱ Παυσανίας ἐθαμβώθη ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν Πειραιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεστρέφετο τὸν ἀπλοῦν Σπαρτιατικὸν βίον μὲ τὰ συσσίτια καὶ μὲ τὸν μέλανα ζωμὸν καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦθελε

νὰ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς ἐφόρους τῆς πατρίδος του, ἐσκέφθη νὰ γίνῃ ἀρχῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς συνδρομῆς του Ξέρξου. Ἀπέλυσε λοιπὸν κρυψίως μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους Πέρσας αἰχμαλώτους ἵσχυρισθεὶς διὰ ἐδραπέτευσαν καὶ μὲ αὐτοὺς ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ξέρξην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἢν ηθελε νὰ τὸν κάμη γαμήρον εἰς τὴν θυγατέρα του καὶ νὰ τὸν διορίσῃ σατράπην τῆς Ἑλλάδος.

Ο Ξέρξης ἔδειχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ Παυσανίου καὶ ἤρχισε τὰς συνεννοήσεις μὲ αὐτόν. Ο Παυσανίας νομίσας ὅτι τὸ σχέδιόν του ἐπέτυχεν, ἤρχισε νὰ ἐνδύνεται πολυτελὴ ἐνδύματα Περσικά, γὰρ ζῆβιον ἄσωτον καὶ νὰ φέρεται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπὶ προδοσίᾳ ἀνεκλήθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἀπολογίαν (476). Καὶ ηθωφάθη μὲν τότε, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀρκεταὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς προδοσίας του, ἀλλ' ἀφηρέθη ἀπὸ αὐτὸν ἡ στρατηγία.

Μένων εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Παυσανίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προδοτικῶν του σχεδίων καὶ εἰχε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν σατράπην τῆς Βιθονίας Ἀρτάδαζον, δι' αὗτοῦ δὲ συνένοεῖτο μὲ τὸν Ξέρξην. Ἀλλὰ μία ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ὁ Παυσανίας ἔπειμπε πρὸς τὸν Ἀρτάδαζον, περιήθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπεδεικνύετο ἡ προδοσία αὐτοῦ. Ο Παυσανίας τότε, ἐπειδὴ ἔκινδύνευε νὰ συλληφθῇ, κατέψυγεν ὡς ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ τὸν ἐξαγάγουν διὰ τῆς βίας. Τότε οἱ ἔφοροι ἀφήρεσαν τὴν στέγην τοῦ γαοῦ καὶ ἔκτισαν τὰς θύρας αὐτοῦ. Τόση δέ ἦτο ἡ κοινὴ ἀγανάκτησις, ὡστε αὐτὴν ἡ μῆτρη τοῦ Παυσανίου Θεανὼ ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον. Τὸν ἀφήκαν δὲ νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ ἐκ τοῦ ψύχους.

47. Η Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.

Οταν ὁ Παυσανίας εἰς τὸ Βυζάντιον ἤρχισε νὰ φέρεται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους, οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπῆλθον μὲ τὰ πλοῖα τῶν εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ δὲ "Ελληνες τῶν

ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ Ἑλληνες τῶν νήσων, πρὸ πάντων δὲ οἱ Σάμιοι, οἱ Χῖοι καὶ οἱ Λέσβιοι, παρεκάλεσαν τοὺς ἐγ Βυζαντίῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὅλου στόλου. Οἱ Ἀριστείδης καὶ οἱ Κίμων διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς μετριοπαθείας των κατώρθωσαν γὰρ ἔλκύσουν τὴν ἀγάπην τῶν συμμάχων.

Πρὸς ἔξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν ἀπεφάσισαν νὰ δργανωθοῦν εἰς συμμαχίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ εἰσφέρουν καὶ ἔτος εἰς τοὺς Ἀθηναίους αἱ συμμαχικαὶ πόλεις αἱ μὲν περισσότεραι χοήματα, μερικαὶ δὲ πλοῖα καὶ ἄνδρας.

Οἱ προσδιοιτιμὸς τῆς εἰσφορᾶς αὐτῆς, ἡ ὁποίᾳ ὠνομάσθη φόρος, ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀριστείδην, τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστὴ ἡ δικαιοσύνη. Οἱ Ἀριστείδης τόσον δικαίως προσδιώρισε τὸν φόρον ποὺ ἔπρεπε νὰ πληρώνῃ κάθε πόλις, ὥστε δὲν ἥκουσθη κανὲν παράπονον ἀπὸ κανένα σύμμαχον. Ἀνήρχετο δὲ καὶ ἔτος ἡ χρηματικὴ εἰσφορὰ τῶν συμμάχων εἰς 460 τάλαντα (τὸ τάλαντον εἶχεν 6000 ἀττικὰς δραχμὰς). Τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων ἦτο εἰς τὴν Δῆλον, οἱ δὲ διευθύνοντες τὸ ταμεῖον τοῦτο ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ ὠνομάζοντο Ἐ λ λ γ ν ο τ α μ ἥ α i. Εἰς τὴν Δῆλον συνήρχοντο ἀντιπρόσωποι τῶν συμμαχικῶν πόλεων καὶ συνεσκέπτοντο διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας.

Ἄλλη ἡ διαρκῆς πολεμικὴ κατάστασις καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀπαίτησις τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐκπληροῦνται οἱ δροὶ καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς συμμαχίας ἥρχισαν ἐπειτα ἀπὸ δλίγα τῇ νὰ βαρύνουν τοὺς συμμάχους. Οταν δὲ ἐξέλιπεν ὁ κλινδυνος ἐκ μέρους τῶν βαρθάρων (ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω), αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι παρεῖχον πλοῖα καὶ ἄνδρας, ἐπρότειναν ἀντὶ τούτων νὰ παρέχουν μόνον χοήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τοῦτο. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐνῷ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἔμενον εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ἔζων ἐγ Σαυκτίκις ναλλιεργοῦντες τοὺς ἀγρούς των, οἱ Ἀθηναῖοι πλέοντες συνεχῶς καὶ ἔχοντες πάντα τε εἰς κείρας τὰ ὅπλα προήχθησαν εἰς μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν καὶ ἀνεπαισθήτως ἔγιναν κυρίαρχοι τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Πραγματικοὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔχοι ὑποτελεῖς ἦσαν μόνον οἱ Σάμιοι, οἱ Χῖοι καὶ οἱ Λέσβιοι.

Τὸ 454 οἱ Ἀθηναῖοι μετέφεραν τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν συμμάχων χάριν δῆθεν ἀσφαλείας ἐκ τῆς Δήλου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔθεσαν αὐτὸν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς.

48. Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους.

Οἱ Θεμιστοκλῆς ὑπῆρξε πολὺ διάφορος ἀπὸ τὸν Παυσανίαν. Οἱ Θεμιστοκλῆς προσέφερε, καθὼς εἶδομεν, σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του· ἀλλ᾽ ἔνεκα τῆς μεγάλης του δόξης, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτῆρός του εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ἔχθρούς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ οὗτοι ἔγωθέντες κατώρθωσαν νὰ τὸν ἔξορίσουν.

Ἐνῷ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εὑρίσκετο ἔξοριστας εἰς τὸ Ἀργος, οἱ Σπαρτιάται τὸν κατηγόρησαν εἰς τὸν Ἀθηναῖον διηθεν μετεῖχε εἰς τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ Παυσανίου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπείσθησαν εἰς τὴν κατηγορίαν καὶ ἐπειμψαν ἀνθρώπους εἰς τὸ Ἀργος διὰ νὰ συλλάθουν τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀλλ᾽ οὗτος ἔλαβεν ἐγκαίρως γνῶσιν τοῦ πράγματος καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Ἀργος· καταδικόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Ἀρταξέρξην, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ξέρξου. Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἐπιστολήν, ἡ ὥποια περιεῖχε τὰ ἔξης.

«Εἴμαι ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὥποιος πολλὰ κακὰ ἐπράξα εἰς τὸν πατέρα σου, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα ἀγαθά, διότι, διὰν εὑρίσκετο εἰς κίνδυνον, εἶδοποίησα αὐτόν, διη οἱ Ἑλληνες ἐσκέπτοντο νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσουν τὰς γεφύρας καὶ οὕτω τὸν ἕσωσα. Ἀλλὰ τώρα καταδικόμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων καταφεύγω προς σὲ καὶ ζητῶ τὴν προστασίαν σου».

Οἱ βασιλεὺς ἐθαύμασε τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Τόσην δὲ χαρὰν ἦσθανθη, διότι μετέδην εἰς αὐτὸν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε πολλάκις εἰς τὸν ὑπνον του ἐφώναζεν «Ἐχω Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον!». Ἐχάρισε μάλιστα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ασίας, τὴν Μαγνησίαν, τὴν Λάμψακον καὶ τὸν Μυσοῦντα εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ διὰ νὰ συντηρήσται μὲ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν.

’Αλλ’ ὅταν μετά τινα χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα γὰρ ἐκστρατεύση κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ δὲν ἦθελε γὰρ φανῇ προδότης τῆς πατρίδος του οὕτε πάλιν νὰ φανῇ ἀχάριστος πρὸς τὸν εὐεργέτην του Ἀρταξέρξην, ἐπιεὶ δηλητήριον καὶ ἀπέθανε (459). Βραδύτερον οἱ συγγενεῖς του μετέφεραν, ὡς πιστεύεται, κρυφίως τὰ δυτικὰ του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος.

’Ολίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπέθανε καὶ ὁ μέγας ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ἀπέθανε δὲ πιωχότατος. Ἡ πατρὶς τὸν ἔθαψε δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς δύο ἀγάμους θυγατέρας του.

49. Ὁ Κέρμων καὶ τὰ καπορθώματα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διέπρεπεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγὸς ὁ Κίμων ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου.

”Οταν μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Παυσανίου ἡ ἀρχηγία τοῦ συμμαχικοῦ στόλου περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Κίμων περιπλέων μὲ τὸν συμμαχικὸν στόλον ἤλευθέρωσεν ὅλας τὰς πόλεις τῶν Θρακικῶν παραλίων καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν.

Ο Κίμων

Τὸ 466 ὁ Κίμων λαβὼν 200 τριήρεις Ἀθηναϊκὰς καὶ 100 συμμαχικὰς ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔξεδιωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ πολλὰς πόλεις τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Εἰς τὴν Παμφυλίαν πλησίον τῶν ἐκδόλων τοῦ Εύρυμέδοντος συγαντήσας τὸν Περσικὸν στόλον ἐκ 350 πλοίων ἐπετέθη κατ’ αὐτοῦ καὶ τὸν

κατέστρεψεν. Ἀμέσως ἐπειτα ἀποδιδάσας τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν ἔηρὰν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, διστις ἡτο παρατεταγμένος εἰς τὴν παραλίαν ὡς βοηθὸς τοῦ στόλου καὶ τὸν διεσκόρπισε. Κατόπιν δὲ μαθὼν ὅτι 80 Φοινικικαὶ τριήρεις ἔρχονται εἰς βοήθειαν τῶν Περσῶν, διευθύνεται ἐναντίον αὐτῶν, τὰς συναντᾷ παρὰ τὴν Κύπρον καὶ τὰς καταστρέφει. Ἡ τριπλῆ αὕτη γίνη τοῦ Κίμωνος εἰς μίαν ἡμέραν θεωρεῖται ὡς τὸ λαμπρότερον κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

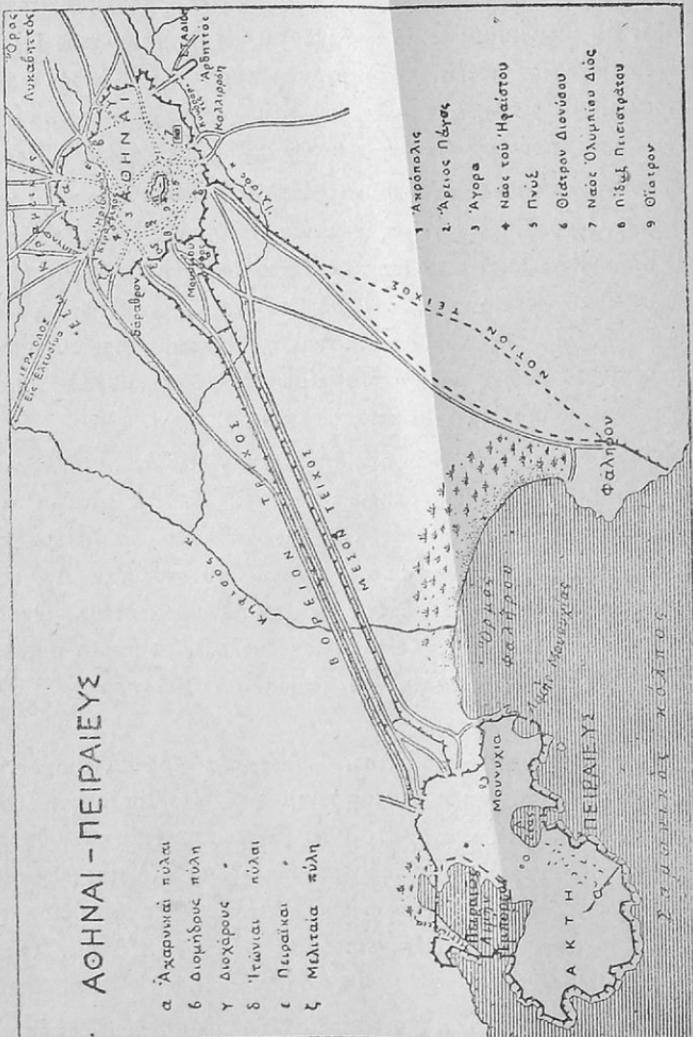
Τὰ πολεμικὰ ταῦτα κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον πολὺ κατέπληξαν τοὺς Πέρσας, ὥστε ἀπὸ τότε κανὲν Περσικὸν πλοῖον δὲν ἔπλεεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀπὸ τῶν Κυνέων Ηετρῶν, αἱ όποιαι ἔκειντο κατὰ τὸν βόρειον εἰσπλοὺν τοῦ Βοσπόρου, μέχρι τῶν Χελιδονίων νήσων τῆς Αυκίας, ἐπιστεύθη δὲ κακῶς ὅτι συναμολογήθη πρὸς τοῦτο εἰρήνη μεταξὺ τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἥτις ὡνομάζετο Κιμώνειος εἰρήνη.

Ο Κίμων ἐπειτα ἀπὸ δκτῷ ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος κομίζων ἀπειρα λάφυρα. Ἀπὸ τὰ λάφυρα ταῦτα δαπανῶν ἔκτισε τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ όποῖον πρὸς τιμήν του ὡνομάσθη Κιμώνειον. Ἐδενδροφύτευσε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὴν μετέβαλεν εἰς ἀλσος ὁραῖον μὲ περιπάτους. Ὁκοδόμησε τὰ μακρὰ τείχη (βόρειον καὶ νότιον σκέλος), τὰ όποια συγέδεον τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ τὸ Παλαιὸν Φάληρον, καὶ ἄλλα δημόσια ἔργα ἔκαμε.

Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. — **Ἐξορία τοῦ Κίμωνος.** — Τὸ 464 συνέδη καταστρεπτικώτατος σεισμὸς εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅλαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέπεσαν καὶ 20,000 ἄνθρωποι ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης ὀφελούμενοι οἱ Εἵλωτες ὠπλίσθησαν καὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς Μεσσηγίους κατέλαβον τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης καὶ ἤρχισαν πόλεμον ἐπιχειροῦντες τολμηρὰς ἐξόδους. Ὁ πόλεμος οὗτος ὡνωμάσθη τρίτος Μεσσηνιακός.

Οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἱ όποιοι ἐθεωροῦντο φοιδεροὶ τειχομάχοι. Ο Κίμων, διστις ἔνεκα τῶν ἀριστοχρατικῶν φρονημάτων του ἡγάπα τοὺς Σπαρτιάτας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀντιπάλου του Περικλέους ἐπεισε ποὺς τοὺς Ἀθη-

ναίους καὶ ἔπειμψαν 4,000 ἄνδρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κίμωνος. "Οταν ὁ Κίμων ἔφθασεν εἰς Ἰθάμην, προσέθαλε τὸ φρούριον,

ἀλλ' ἡ ἔφοδος ἀπέτυχε. Τότε προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρετείνετο, οἱ Σπαρτιῆται ἔφοδήθησαν μήπως ὁ Κίμων εἴλιθη εἰς συννεγόησιν μὲ τοὺς Εἵλωτας καὶ τοὺς Μεσσηνίους καὶ

εἰπον εἰς αὐτὸν διτὶ δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκην τῆς βοηθείας αὐτοῦ. Ὁ Κίμων τότε ἐπανήλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ὀργισθέντες διὰ τὴν προσδολὴν ταύτην ἔξωστράκισαν τὸν Κίμωνα. Οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Εἵλωτες μέτα δεκαετῆ πόλεμον ἡναγκάσθησαν νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα. Οἱ Μεσσήνιοι ἔξηλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου μὲ τὰς γυναικας καὶ τὰ παιδία των. Εἰς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν τὴν Ναύπακτον διὰ νὰ κατοικήσουν.

Ανάκλησις τοῦ Κίμωνος καὶ θάνατος αὐτοῦ.—Μετά τινα χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἀγεκάλεσαν τὸν Κίμωνα ἐκ τῆς ἔξορίας. Ὁ Κίμων κατὰ πρῶτον ἐφρόντισε νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπιτυχών πενταετῆ εἰρήνην. Ἐπειτα δὲ λαβὼν 200 τριήρεις ἔπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἐξεδιωξε τοὺς Ηέρσας ἀπὸ τὰς περισσότερας πόλεις αὐτῆς. Ἀλλ' ἐνῷ ἐποιεύρκει τὸ Κίτιον, ἐπληγώθη βαρέως καὶ ἀπέθανε (445). Ὁλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του συνεβούλευσε τοὺς ὑπὸ τὰς διαταράς του νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀποπλεύσουν εἰς τὴν πατρίδα, εηροῦντες μυστικὸν τὸν θάνατόν του. Οἱ Ἀθηναῖοι συνεμιօρφώθησαν μὲ τὴν συμβούλην τοῦ Κίμωνος. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των συνήντησαν παρὰ τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου Περσεὶδὸν στόλον καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Ηέρσαι νομίζοντες διτὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστρατηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Κίμωνος περιέπεσαν ἀμέσως εἰς σύγχυσιν καὶ ὑπέστησαν τρομερὰν ήτταν. Οὕτω λοιπὸν συνέδη ὥστε καὶ νεκρὸς ὁ Κίμων νὰ νικήσῃ τοὺς ἔχθρούς. Μετὰ ταῦτα ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τὸν Κίμωνα μὲ μεγάλην πομπήν.

ΒΟ. Ὁ Περικλῆς καὶ ἡ κυριέρυνησις αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος δλη ἡ κυριέρυνησις τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους. Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἀπὸ πολὺ μεγάλην οἰκογένειαν. Ἡτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὁ ὄποῖος ἐνίκησε τοὺς Ηέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιᾶς τοῦ Κλεισθένους. Ὁ Περικλῆς ἔλαβε σπανίαν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν, ἀλλ' εἶχεν ἐκ φύσεως καὶ σπάνια προτερήματα. Ἡτο μεγαλόψυχος, με-

γαλόφρων, εὐγενής, ἀτάραχος, εὔγλωττος καὶ γενναῖος. Ἀπὸ τὸ 306^η ἔτος τῆς ἡλικίας του ἥρχισε νὰ πολιτεύεται. Μέγας πολιτικὸς ἀντί-
παλος αὐτοῦ ἦτο ὁ Κίμων, δοτις προϊστάτο τῆς ἀριστοκρατικῆς με-
ρίδος, ἐνῷ ὁ Περικλῆς ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν.

Ἐξ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπανίως ἥγετευεν ὁ Περικλῆς καὶ
μόνον ἐπὶ σπουδαίων ἡγημάτων. Καὶ δὲν ἦτο μόνον πολιτικὸς μέγας,
ἀλλὰ καὶ ῥήτωρ δεινότατος. "Οταν ὥμιλει ἀπὸ τοῦ βήματος, ἡ στρα-
πτεν, ἐβρόντα, συνεκύκα (συγετάρασσε) τὴν Ἑλλάδα. Οἱ
Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίαζον πρὸς τὸν Δια. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ Ὁλύμ-
πιος Περικλῆς ἐπωνομάζετο.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος,
ώς προεπομένη, δλη ἡ διεύθυνσις
τῶν πολιτικῶν πραγμάτων περιῆλ-
θεν εἰς χειρας τοῦ Περικλέους καὶ
κατὰ ταύτην ἀνεδείχθη οὗτος ὁ μέ-
γιστος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀρχαιό-
τητος. Ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ἐκυβέρνησε
τὸν δασταθῆ καὶ δυσδιοίκητον Ἀθη-
ναῖκὸν λαὸν εἰς τὸν ἐκυβέρνησε
χωρὶς ποτε νὰ τὸν κολακεύσῃ. Τού-
ναντίον πολλάκις ἐδεικνύετο πρὸς
αὐτὸν αὐστηρός. "Ωστε καὶ' ὅνομα
μόνον ὑπῆρχε δημοκρατία, πράγ-
ματι δὲ ὑπῆρχε μοναρχία.

"Η σχεδὸν μοναρχικὴ ἔξουσία τοῦ
Περικλέους δὲν ἀντέκειτο εἰς τοὺς
νόμους τῆς Πολιτείας. Ὁ Περικλῆς
ἔξελέγετο κατ' ἔτος στρατηγὸς μὲ
ἄλλους ὁμόφρονάς του. "Ως στρατηγὸς εἶχεν εἰς χειράς του ὅχι μόνον
τὴν κατὰ ἔηράν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διεύθυν-
σιν τῆς ἐξιτερικῆς πολιτικῆς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ τὴν ἐκ-
κλησίαν. Οὕτω ἐνγοεῖται ἡ μοναρχικὴ ἔξουσία τοῦ Περικλέους.

'Αφ' ἔτου τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἐπεξετάθη, αἱ ὑποχρεώσεις τῶν
πολιτῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν ἔγιναν βαρύτεραι. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπη-

Ο Περικλῆς

ρεσία κατέστη περισσότερον ἐπαχθής, αἱ συγεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας πολὺ συχνότεραι, αἱ ἔργασίαι τῶν δικαστηρίων πολυπληθέστεραι. Ἡ ὑποχρεωτικὴ αὕτη συμμετοχὴ εἰς τὰ πράγματα τῆς Πολιτείας διὰ μέγα μέρος τῶν πολιτῶν ἡτο βαρεῖα. Δὲν είχον καιρὸν ἀρκετὸν νὰ ἔργαζωνται πρὸς συντήρησιν τῶν οἰκογενειῶν των. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς μὴ εὐπόρους πολίτας ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις αὕτας εἰσήγαγε πρῶτος τοὺς μισθούς, ὥρισε δὲ διὰ νόμου νὰ λαμβάνουν μισθὸν οἱ δικασταὶ καὶ οἱ βουλευταὶ*.

Ἐπὶ Περικλέους ἐστάλησαν πολλαὶ κληρουχίαι. Ὅταν δηλαδὴ κατελαμβάνετο διὰ πολέμου χώρα τις, τὰ περισσότερα καὶ καλύτερα ἐκ τῶν κτημάτων ἀφηροῦντο ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους καὶ ἐμοιράζοντο διὰ κλήρου εἰς Ἀθηναίους ζευγίτας καὶ θῆτας, οἵτινες οὕτω ώνομάζοντο κληρουχοί. Μὲ τὸ μέτρον αὐτὸ διὰ τὸ ένδος μὲν παρείχετο πάρος ζωῆς εἰς τοὺς ἀπόρους, διὰ τέρου δὲ ἀνεκουφίζοντο καὶ αἱ Ἀθήναι ἀπὸ δχλον ἀργόν. Ἐχρησίμευον δὲ αἱ κληρουχίαι καὶ ὡς φρουραὶ διὰ νὰ ἀποτρέπουν κάθε ἀποστασίαν τῶν συμμάχων.

Ο Περικλῆς φρονῶν διὰ τὰ μακρὰ τείχη (τὸ βρέιον καὶ τὸ Φαληρικόν), τὰ ὄποια οἰκοδόμησεν ὁ Κίμων, δὲν ἤδυναντο ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀπὸ ἀλλήλων ἀποστάσεως νὰ ὑπερασπίσουν ἀρκετὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, οἰκοδόμησε τὸ διὰ μέσου τεῖχος, τὸ ὄποιον ἤρχιζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέληγεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πειραιῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΠΙ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

ΣΙ. Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις.

Κατὰ τοὺς χρόνους του Περικλέους οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἀνήρχοντο εἰς 600 χιλιάδας. Ἐκ τούτων μόνον 140 χιλιάδες ἦσαν Ἀθη-

* Βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Κλεοφῶντος εἰσήχθη καὶ ὁ θεωρικὸς μισθός, δηλαδὴ κατὰ τὰς ἔορτὰς οἱ ἀποροὶ ἐκ τῶν πολιτῶν ἐλάχιστον ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμείον δύο σδιολούς καὶ ἡγέραζον εἰσιτήριον διὰ τὸ θέατρον. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰσήχθη καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς μισθός.

ναῖοι πολῖται (ἀγδρες, γυναῖκες, καὶ παιδία), οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν μέτοικοι καὶ δοῦλοι.

Πολῖται.—Μόνοι οἱ πολῖται ἀπετέλουν τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν. Πολῖται ἔθεωροῦντο ὅσοι εἶχον τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα πολίτην Ἀθηναῖον, ἀπὸ δὲ τοῦ Περικλέους ὅσοι εἶχον καὶ τοὺς δύο γονεῖς Ἀθηναῖους πολῖτας. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν γαιοκτήμονες, μερικοὶ δὲ εἶχον ἑργοστάσια ἀγγελῶν, σπλαν., δερμάτων, εἰς τὰ ὄποια εἰργάζοντο δοῦλοι. Ἐπῆρχον δικιασταὶ Ἀθηναῖοι πολῖται, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο τέχνην τινά, ἦσαν δηλαδὴ ἔυλουργοι, κτίσται, σιδηρουργοί, ἀμαξοποιοί, ὀπλοποιοί καὶ μικρέμποροι.

Μέτοικοι.—Μέτοικοι ὠνομάζοντο οἱ ξένοι, οἱ ὄποιοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὗτοί ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἀττικῶν νόμων μετήρχοντο κάθε εἰδος ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας. Εἰς τοὺς μετοίκους δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν κτηματικὴν περιουσίαν οὔτε νὰ νυμφεύθοιν γυναῖκα Ἀθηναίαν. Κάθε μέτοικος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἔχῃ ἔνα Ἀθηναῖον προστάτην, ὁ ὄποιος τὸν ἀντεπροσώπευεν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἦτο τρόπον τινὰ ἐγγυητῆς εἰς τὴν Πολιτείαν διὰ τὴν καλὴν διαγωγὴν τοῦ πελάτου του. Οἱ μέτοικοι ἐπλήρωγον κατ' ἔτος φόρον, ὁ ὄποιος ὠνομάζετο μετοίκιον, καὶ ἔξεστράτευσαν μᾶς μὲ τοὺς πολῖτας οἱ μὲν εὑποροὶ ὡς ὄπλιται, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ναῦται. Οταν οἱ μέτοικοι προσέφερον ἔξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν δῆμον, ἀπέκτων πολιτικὰ δικαιώματα, δὲν ἤδυναντο δικιασταὶ γίνουν ἀρχοντες. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους οἱ μέτοικοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνήρχοντο εἰς 10,000 οἰκογενείας.

Δοῦλοι.—Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς ἦσαν δοῦλοι. Ἡσαν δὲ οὗτοι ἢ βάρβαροι ἢ γορασμένοι ἢ τέκνα οἰκιακῶν δούλων, σπανιώτατα δὲ καὶ Ἐλληνες ἀπὸ κυριευθείσας πόλεις. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς δούλους κατόχουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων των καὶ ἡσχολοῦντο εἰς διαφόρους βαρείας ἑργασίας. Ἄλλοι ἔχρησιμοι ποιοῦντο ὡς ἑργάται εἰς τὰ σιδηρουργεῖα, ὀπλοποιεῖα, βαφεῖα, λατομεῖα καὶ μεταλλεῖα. Οἱ κύριοι ἔτρεφε μόνον τοὺς δούλους, δλον δὲ τὸ ἐκ τῆς ἑργασίας κέρδος ἀνήκεν εἰς αὐτόν. Κἄποτε ὁ δοῦλος ἡλευθερώνετο ὑπὸ τοῦ κυρίου του, ὠνομάζετο δὲ τότε ἀπελεύθερος καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν τάξιν τῶν μετοίκων.

52. Τὰ πολεμικά.

‘Ο στρατός.—‘Ο πεζικὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων συνέκειτο ἀπὸ ὄπλιτας καὶ ἀπὸ ψιλούς. Οἱ ὄπλιται ἔφερον πανοπλίαν, ἡ ὥστα ἀπετελεῖτο ἀπὸ περικεφαλαῖαν, ἀσπίδα, δόρυ καὶ ξίφος. Ψιλοὶ ἐλέγοντο ὅσοι δὲν ἔφερον πανοπλίαν καὶ ὡς τοιοῦτοι ὑπηρέτουν οἱ θῆτες. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καὶ ἵππον, ἀλλ’ ἡ πολεμικὴ ἀξία αὐτοῦ ἦτο μικρά. Ἐγρησίμενε μᾶλλον διὰ τὰς θρησκευτικὰς πομπάς. Διὰ τὴν διοικησιν τοῦ στρατοῦ ἐξελέγοντο κατ’ ἔτος δέκα στρατηγοί, διὰ δὲ τὸ ἵππον δύο ἵππαρχοι. Ἡ συνήθεια τοῦ γὰ πληρώνεται μισθὸς εἰς τοὺς στρατιώτας εἰσήχθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ πρῶτον ἐπὶ Περικλέους. ‘Ο συνήθης μισθὸς τοῦ ὄπλιτου ἦτο δύο δριδόλοι καθ’ ἡμέραν καὶ ἀλλοι δύο διὰ τὴν τροφήν του.

Τὸ ναυτικόν.—Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεμιστοκλέους αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰώνος ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν. Πολεμικά πλοῖα ἦσαν αἱ τριήρεις. Κάθε τριήρης εἶχε πλήρωμα 200 ναύτας (κωπηλάτας) καὶ τριάκοντα ἡ περισσοτέρους ὄπλιτας διὰ τὰς ἐπιθέσεις καὶ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς τριήρους. Τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον διοικοῦν οἱ δέκα στρατηγοί, δριδός καὶ τὸν στρατόν. Κάθε τριήρης δριδός διευθύνεται ὑπὸ ἑνὸς τριηράρχου. Οἱ τριηράρχοι ἐξελέγοντο ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους πολίτας καὶ ἔκαστος ἐξώπλιτες δι’ ἔξόδων του τὴν τριήρη, τὴν ὥσταν τοῦ παρεῖχεν ἡ πόλις κενήν. ‘Ως γαῦται ὑπηρέτουν οἱ θῆτες ἡ καὶ ἄποροι μέτοικοι.

53. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόρειον *.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν 5ον αἰώνα εἶχον γίνει πόλις μεγάλη. Ἡ Ἀττικὴ ἦτο χώρα ἄγονος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπήρχει εἰς τὴν συντήρησιν τῶν κατοίκων της. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν προϊόντων αὐτῆς, πρὸ πάντων δὲ τοῦ σίτου καὶ τῶν σύκων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἀρχετόν· ἔπρεπε γὰ εἰσάγωνται ἀπ’ ἔξω διάφορα τρόφιμα, καθὼς ἰχθύες παστωμένοι, οἶνος, σῖτος.

* Κατ’ ἐλευθέραν μετάφρασιν ἐκ τοῦ Seignobos.

Εἰς τὰς Ἀθήνας κατεσκευάζοντο βιομηχανικὰ ἀντικείμενα, οἷον ἄγγεια, δόπλα, ύφασματα, δέρματα καὶ ἔπιπλα, ἀρκούντως ὁνομαστά, ὃστε νὰ πωλοῦνται μακράν. Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη δλίγον κατ' ἀλίγον μέγα ἐμπόριον. Ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἤρχοντο σιτηρά, παστωμένοι ἵχθυες, δέρματα, ξυλεία. Ἐξ ἀλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμπούν εἰς τὰς χώρας ταύτας ἄγγεια καὶ ἔλαιον καὶ ἄλλα εἰδῆ. Εἶχον λιμένα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου πλησίον τῆς Ἀζοφικῆς καὶ εὑρίσκοντο εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατόκους τῶν χωρῶν ἑκείνων, τοὺς Σκύθας.

Εἰς τὴν παραλίαν, ἡ ὁποία εἶναι μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου, οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον μεταλλεῖα. Ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐπρομηθεύοντο καὶ ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων.

Πρὸς γέτον ἐμπορεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὁποία ἐπρομήθευεν εἰς αὐτοὺς σῖτον. Πρὸς δυσμὰς ἐμπορεύοντο μὲ τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Τοιουτοτρόπως ὑπῆρχεν ἐμπορικὴ κίνησις μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ μεγάλου μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς Ἰταλίας ἐκυκλοφόρουν νομίσματα Ἀθηναϊκά· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐκυκλοφόρουν νομίσματα ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. “Ἐνεκα τούτου ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ ἐπάγγελμα νὰ ἀνταλλάσσουν νομίσματα (ἀργυραμοιβοῦ). Διέμενον οὗτοι εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπισθεν μικρῶν τραπεζῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον διάφορα νομίσματα, ὧνομάζοντο δὲ τραπεζῖται. Καὶ δὲν ἀντήλλασσον μόνον τὰ νομίσματα οἱ τραπεζῖται, ἀλλὰ καὶ ἐδάνειζον χρήματα μὲ τόχον, ὁ ὁποῖος ἔφθανεν εἰς 15—20 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

53. Ὁ οἰκιακὸς θέος.

Οἱ οἰκιακὸς βίος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περκλέους δὲν παρουσιάζει μεγάλην μεταβολήν. Αἱ οἰκίαι εἶναι ὅπως καὶ πρὶν μικραὶ καὶ ισόγειοι. Οἱ ἄνδρες τὴν ἡμέραν διέτριβον εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ δικαστήρια ἢ εἰς τὰ κουρεῖα, δόπου διηγοῦντο τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Εἰς τὴν οἰκίαν ἤρχοντο διὰ νὰ φάγουν καὶ διὰ νὰ κοιμηθοῦν. Ἡ ἐνδυμασία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἡ αὐτή, ὁ χιτών καὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ διὰ τοὺς

ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναικας. 'Αλλ' αἱ γυναικες διὰ μακρᾶς ἀσκήσεως καὶ μὲ διαφόρους ἐπινοίας κατώρθωσαν ὥστε νὰ φοροῦν τὸ ἵμάτιον μὲ πολλὴν χάριν. 'Επίσης τὰ εἰδη τῆς κομμώσεως τῶν γυναικῶν ἦσαν πολλὰ καὶ ποικίλα.

Αἱ γυναικες διέμενον συνήθως εἰς ἴδιαιτερον διαμέρισμα, τὸν γυναικῶντιν, καὶ σπανίως ἔξηρχοντα. Αἱ κόραι ἔξηρχοντο μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς, ὅπότε ἐγίνοντο χοροὶ παρθένων. "Οταν ὑπαδρεύοντο εἰχου μὲν κᾶποιαν ἐλευθερίαν, διετέλουν δμως ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ δὲν ἔξηρχοντο ἐκ τῆς οἰκλας παρὰ ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ καὶ πάντοτε συγοδευόμεναι ὑπὸ μιᾶς ὑπηρετίας.

66. Αἱ ώραῖαι τέχναι εὐτὴν τελειότητας καὶ ἀκμῇ αὐτῶν.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ὅποιοι συνετάραξαν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐπέφεραν διακοπὴν εἰς τὸν ἀσκησιν τῆς τέχνης. Πολλὰ οἰκοδομήματα ἔμειναν ἀτελεῖωτα, ἄλλα δὲ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν βαρδάρων. 'Αλλ' ἐπειτα ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἡ Ἑλλὰς ἔξει εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς σωτῆρας θεοὺς ἡθέλησε νὰ ἀνεγείρῃ νέα μνημεῖα, ὀραιότερα μάλιστα καὶ μεγαλοπρεπέστερα. 'Ακριθῶς λοιπὸν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν αἱ ώραῖαι τέχναι εὑθασαν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμήν, ἵδιως εἰς τὰς Ἀθήνας. Περὶ τῶν μνημείων, τὰ ὅποια ἀνηγέρθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, γίνεται οἰκτικός λόγος. Εἰς τὴν Αἴγιναν οἰκο-

Ο Δισκοβόλος
τοῦ Μύρωνος

Ο Δορυφόρος
τοῦ Πολυκλείτου

δομήθη ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ὁ ναὸς τοῦ Διός, πλησίον τοῦ Ἀργους ὁ ναὸς τῆς Ἡρας, καὶ ἄλλοι ναοὶ εἰς ἄλλα μέρη.

Ἡ γλυπτικὴ διὰ τοῦ μαρμάρου παρήγαγε τὰ τελειότερα προϊόντα τῆς, ὁ δὲ Μύρων, ὁ Πολύκλειτος καὶ ὁ Φειδίας κατὰ τὸν πέμπτον αἰώνα προήγαγον τὴν γλυπτικὴν εἰς τὴν ἀκροτάτην τελειότητα. Τὰ χρυσελεφάντινα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Διός εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἔργα καὶ τὰ δύο τοῦ Φειδίου, ἐθεωρῶντο ὅπερ τῶν ἀρχαίων ὡς τὰ πάλιστα ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργημάτων.

Ἐπίσης ἡ ζωγραφικὴ διὰ τῶν περιφήμων ζωγράφων Πολυγγάτου, Μίκωνος, Ἀγαθάρχου καὶ Ἀπολλοδώρου ἀνηλθεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ τελειότητα.

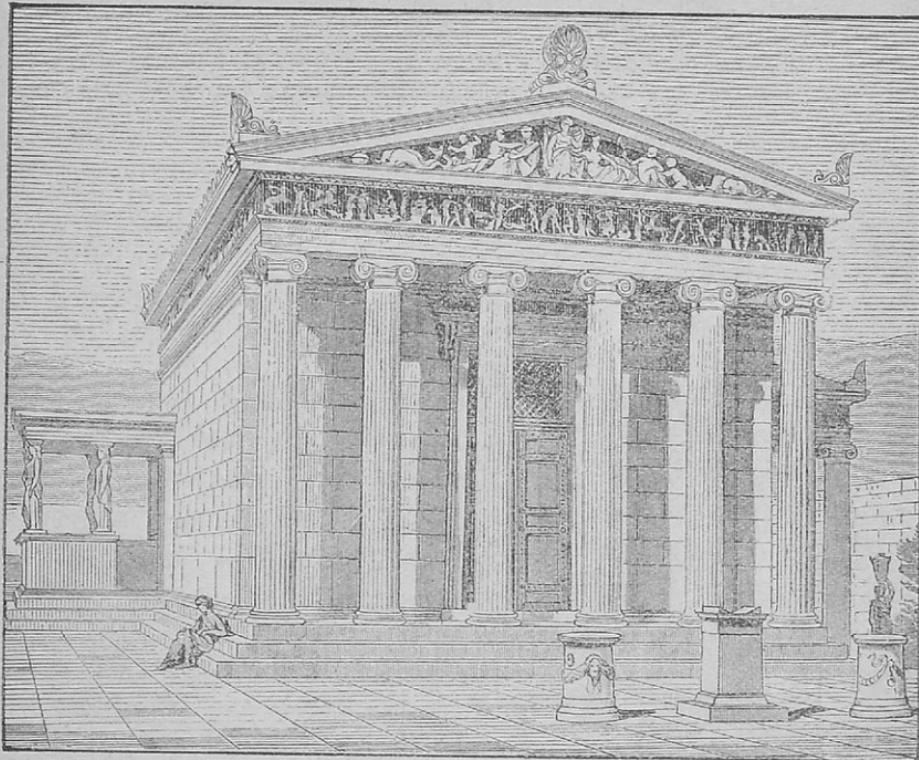
Σ. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

Ο Περικλῆς ἀφοῦ κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυρά, ἐπεχειρησε, διπλανῶν ἀπὸ τὰ συμμαχικὰ κρήματα, νὰ καλλωπίσῃ αὐτὰς διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἔργων, διότι ἐπε-

Ο Παρθενών.

θύμιεις νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Μὲ τὰ ἔργα ταῦτα καὶ εἰς τὴν πρωχοτέραν τάξιν παρείχοντο τὰ μέσα νὰ ξύγισῃ καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία προήγετο. Τὴν γενικὴν δὲ

Τὸ Ἐρέχθειον.

ἐποπτεῖαν καὶ διεύθυνσιν ὅλων τῶν ἔργων ἀνέθεσεν ὁ Περικλῆς εἰς τὸν δαιμόνιον καλλιτέχνην Φειδίαν.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν μνημείων, τὰ ὅποια ἀγηγέρθησαν ἐπὶ Περικλέους, ήσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν· α) ὁ Παρθενών, ναὸς τῆς Ηρακλέους Ἀθηνᾶς, ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου, τὸ εὐγενέστερον καὶ τελείστερον ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τοῦ ὅποίου ἀρχιτέκτων ἦτο ὁ Ικτῖνος. Οὐ ναὸς οὗτος ἦτο δωρικοῦ ρυθμοῦ. Ἐξωτερικῶς ἐκοσμεῖτο μὲν ἀπαράμιλλα ἀνάγλυφα. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ ἵστατο ἀκτινοβολοῦν τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. β) τὰ Προπύλαια, τὰ ὅποια ἦσαν μεγαλοπρεπής εἰσόδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. γ) τὸ Ἐρέχθειον, χαριέστατον οἰκοδόμημα, ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, τὸ ὅποιον ἐπερατώθη βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἡτο καὶ τὸ Ἐρέχθειον ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἐλατρεύετο δὲ εἰς

αὗτὸν καὶ ὁ Ἐρεχθεὺς, δοτις ἐθεωρεῖτο ὡς γενάρχης τῶν Ἀθηναίων.
Δι' αὗτὸν καὶ ὄνομάσθη Ἐρέχθειον, δ) ὁ κομψότατος ναῦσκος τῆς Ἀ-
θηνᾶς Νίκης, τῆς ἐπονομαζομένης Ἀπτέρου, διδὺ δῆθεν τῆς
ἔκοφαν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ πτερὰ ὥστε γὰ μὴ δύναται πλέον γὰ πετάξῃ
ἀλλὰ γὰ παραμένῃ διαρκῶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος,
τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἦτο

στημένον τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς
Προμάχου Ἀθηνᾶς, 50 ποδῶν ὕψους,
τὸ ὅποτον κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας ἐπὶ Κί-
μωνος.

'Ἐπι Περικλέους οἰκοδομήθη εἰς τὸ Σού-
νιον ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ εἰς τὴν
Ἐλευσίνα ὁ μέγας ναὸς τῆς Δήμητρας.
Προσέτι καὶ τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν, ὁ
Πειραιεύς, ἔρρυμοτομήθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Μι-
λήτου ἀρχιτέκτονος Ἰπποδάμου.

Ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου
(ἀντίτυπον μαρμάρινον)

τρόποις τῶν τεχνῶν καὶ τῷ εἰπειτηδός βέος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ὅχι
μόνον αἱ τέχναι ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα
καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἔρθασαν εἰς τὴν ὑψηστὴν
τελειότητα. Διὰ τοῦτο καὶ ή ἐποχὴ τοῦ
Περικλέους ὄνομάσθη «χρυσοῦς αἰών
τῆς Ἐλλάδος», αἱ δὲ Ἀθῆναι «μη-

τρόποις τῶν τεχνῶν καὶ τῷ εἰπειτηδός βέος».

Ἡ ποίησις.—Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐμορφώθη καὶ ἀνεπιύθη
νέον εἶδος ποιῆσεως, τὸ δρᾶμα, τὸ ὄποιον συγδέεται στεγῶς μὲ τὴν
λατρείαν τοῦ Διονύσου. Κατ' αὐτὸν ἀνθρώποι παρίσταντον ἀπὸ σκηνῆς
τοῦ θεάτρου πράξεις ὀλοκλήρους ἀναφερομένας κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν βίον
τοῦ θεοῦ Διονύσου, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν βίον ἡρώων καὶ ἀλλων σπουδαίων
ἀνθρώπων. Καὶ ἂν μὲν ἡ παριστανομένη πρᾶξις ἦτο σοδαρά, τότε τὸ
δρᾶμα ἐλέγετο ἰδιαιτέρως τραγῳδία, ἀν δὲ ἦτο κωμική, τότε ἐλέγετο
κωμῳδία. Τὸ δρᾶμα ἐπομένως διαιρεῖται εἰς τὴν τραγῳδίαν καὶ εἰς
τὴν κωμῳδίαν. Καὶ μὲν τὴν τραγῳδίαν διακρίνονται τρεῖς μεγάλοι

ποιηταί, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης. εἰς δὲ τὴν κωμῳδίαν ὁ Ἀριστοφάνης.

Ἡ ἴστοροια.—Ο πρῶτος ἴστορικὸς είναι ὁ Ἡρόδοτος ἐκ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Οὗτος ἔγραψε τὴν ἴστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ δυνομάζεται «πατήρ τῆς ἀληθοῦς ἴστορίας», διότι δύοις πρὸ αὐτοῦ ἔγραψαν, ἰδίως παραδόσεις κατὰ τόπους, δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν γὰρ διαιρένουν τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ φευδές. Ο μέγιστος δῆμος δύοις τῶν ἴστορικῶν είναι ὁ Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὅποιος ἔγραψε τὴν ἴστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἡ φιλοσοφία.—Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰώνος ἐνεφανίσθησαν πρὸ πάντων εἰς τὰς Ἀθήνας φιλόσοφοι, οἱ ὅποιοι ὡνομάζοντο σοφοταῖ. Οἱ σοφισταὶ εἶχον ὡς ἐπάγγελμα γὰρ διδάσκουν τοὺς ἀνθρώπους γὰρ γίνωνται ἵκανοι εἰς τὸ λέγειν καὶ εἰς τὸ πράττειν, δηλαδὴ ἵκανοι εἰς τὸ γὰρ κυβεργοῦν τὴν πολιτείαν. Οἱ σοφισταὶ προσείλκυσαν πρὸ πάντων τοὺς γένους τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον μεγάλην ἐπιθυμίαν γὰρ πολιτευθοῦν καὶ ἀπὸ τοὺς ὄποιους ἐλάμβανον ἀδροτάτους μισθούς. Ἡ διδασκαλία δῆμος τῶν σοφιστῶν δὲν ἦτο καθ' δλα καλή· οὕτω παραδείγματος χάριν ἐδίδασκον δτι ή ἴσχύουσα θρησκεία δὲν ἦτο ὀρθή καὶ δτι οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν καμίαν ἀξίαν. Μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν αὐτήν οἱ σοφισταὶ ἤπειρουν γὰρ κατασθέσουν κάθε αἰσθημα ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας.

Κατὰ τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν ἀντεπεξῆγλθεν εἰς μέγας ἀνήρ, ὁ Σωκράτης. Ο Σωκράτης ὑπῆρξε μέγας φιλόσοφος καὶ μέγας διδασκαλος τῆς ἀρετῆς. Ως κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του εἶχε γὰρ διδάσκη τοὺς ἀνθρώπους καὶ γὰρ καθιδηγῇ αὐτοὺς διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἐδίδασκε δωρεὰν ἀπὸ πρωτίας μέχρις ἐσπέρας εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια. Πλήθος ἀνθρώπων συγέρρεε διὰ γὰρ ἀκούση τὸν Σωκράτην διδάσκοντα. Ἡ φήμη του ἦτο μεγίστη. Ἡ Πυθία τῶν Δελφῶν τὸν ὠνόμασεν «ἀγδρῶν πάντων σαφώτατον». Ἡ διδασκαλία του περιεστρέφετο εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔαυτόν του, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν θεόν.

Ο Σωκράτης εἶχε προσωπικοὺς ἔχθρούς τοὺς σοφιστάς, διότι ἐπολέμει τὴν δλεθρίαν διδασκαλίαν αὐτῶν· εἶχε δὲ καὶ ἄλλους ἔχθρούς

πολλούς, διότι διδάσκων ἔξήλεγχε μὲν θάρρος τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέκρινε πᾶσαν κακίαν. Τρεῖς ἐκ τῶν πολλῶν ἔχθρῶν τοῦ Σωκράτους, ὁ Μέλητος, ὁ Ἀγυτος καὶ ὁ Δύκων, ἀπήγγειλαν κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ ὅτι δὲν πιστεύει τοὺς θεούς τῆς πόλεως καὶ ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους.

‘Ο Σωκράτης ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Ἁλιαίας καὶ ἀπελογήθη σοβαρῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς. ‘Αλλ’ ἐπειδὴ δὲν ἴκέτευσε τοὺς δικαστάς, ὅπως συγήθιζον νὰ κάμησον τότε οἱ κατηγορούμενοι, ἀλλὰ τούγαντον, ὅταν ἀπελογεῖτο, ἐφαίνετο μᾶλλον ὅτι ἐδίδασκε, διὰ τοῦτο οἱ δικαστοὶ ὠργίσθησαν καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. ‘Ο Σωκράτης ἔπιε τὸ κώνιον ἀταράχως καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέβανεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἑλευθερίας.

XX. Θρησκεία καὶ λατρεία.

“Οπως προείπαμεν, οἱ σοφισταὶ ἐδίδασκον ὅτι ή ἴσχύουσα θρησκεία δὲν ἥτο ὅρθη καὶ ὅτι οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων δὲν είχον καμμίαν

‘Αθηναῖοι ἵππεῖς ἐν τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων.

ἀξίαν. Τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν τῶν σοφιστῶν παρεδέχθησαν ὀλίγον κατ’ ὀλίγον δἰοτοί οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ἥρχισε νὰ ἐπικρατῇ ἀδιαφορία πρὸς τοὺς θεούς. ‘Ἐν τούτοις ἡ ἐπίσημος τῶν πόλεων λατρεία ἔξακολουθεῖ ἡ ἴδια, αἱ ἕορται μὲν τὸν καιρὸν πολλαπλασιάζονται.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανηγύριζον παρὰ πολλὰς ἕορτάς. ‘Ἐκ τούτων ἐπι-

σημότεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι ἡσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

Τὰ Παναθήναια ἐωρτάζοντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, διεκρίνοντο δὲ εἰς μικρά, τὰ ὁποῖα ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, καὶ εἰς μεγάλα, τὰ ὁποῖα ἐωρτάζοντο κάθε τέσσαρα ἔτη καὶ διήρκουν ἕξ ἡμέρας. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν διοικοῦσαν τὴν τέσσαρα τῶν νέον πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον εἶχον κεντήσει εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν.

Τὰ Διονύσια ἐωρτάζοντο τέσσαρας φορδὶς τὸ ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου.

Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τῆς Δῆμητρας καὶ τῆς αὔρης τῆς Περσεφόνης ἐν μέρει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἐλευσῖνα.

59. Τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἐπὲ Περικλέους.

Προοέμεα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχεν ἐγνωθῆ ύπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθῆναι ἡσαν κυρίαρχοι πλείστων πόλεων, τῶν ὁποίων δὲν ἦμποροῦμεν γὰρ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν ἀριθμόν. Τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἔξετείνετο ἀπὸ τὴν νότιον Ἰταλίαν μέχρι τοῦ Εὔξείνου Πόντου καὶ ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Θράκης μέχρι τῆς Παμφυλίας. Ἡτο δὲ κράτος κυρίως θαλάσσιον.

Οἱ Περικλῆς διεγοήθη γὰρ συγκαλέσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας πανελλήνιον συνέδριον προπαρασκευάζων οὕτω τὴν συμμαχίαν ἔλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἄλλὰ τὸ μεγαλεπήδολον τοῦτο σχέδιον τοῦ ἀνδρὸς ἐματαιώθη, διότι ἀντέδρασαν οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Περικλέους τὸ μέγα κράτος τῶν Ἀθηναίων ἥρχισε νὰ καταρρέῃ.

Τὸ 451 τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Κίμωνος, καθὼς προείπαμεν, εἶχε συνομολογηθῆ πενταετής εἰρήνη μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ὁταν ἔληξεν ἡ εἰρήνη, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ Εὔβοια. Ἐπίσης ἀπεστάτησαν καὶ τὰ Μέγαρα, στρατὸς δὲ Πελοποννησιακὸς ύπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πλειστοάνακτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν. Οἱ Περικλῆς διὰ δωροδοκίας ἔπεισε τὸν Πλειστοάνακτα γ' ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς· ἔπειτα δὲ ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Εύ-

θοιας καὶ ὑπέταξεν αὐτὴν ἐντελῶς. 'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιάται ἡτοι-
μάζοντο νὰ ἐπέλθουν καὶ πάλιν ἔναντίον τῆς Ἀττικῆς, ὁ Περικλῆς,
ἐπειδὴ ἔφρόνει διὶ αἱ Ἀθῆναι εἰχον ἀνάγκην ἡσυχίας, κατώρθωσε νὰ
συνομολογηθῇ τὸ 445 τριακονταετής εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ
Σπαρτιατῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

60. Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

'Η τριακονταετής εἰρήνη, ἡ ὅποια εἶχε συνομολογηθῆ μεταξὺ¹ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ.
Οἱ Σπαρτιάται ἔδιλεπον μὲν ζηλοτυπίαν καὶ φθόγον τὴν αὔξησιν τῆς
δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔζητον τὴν κατάλληλον στιγμὴν νὰ περιο-
ρίσουν αὐτήν. 'Εξ ἄλλου μέρους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐφέροντο πλέον
πρὸς τοὺς συμμάχους τῶν ὡς ἵσοι πρὸς ἴσους, ἀλλ' ἐφέροντο μᾶλλον
ὡς δεσπόται αὐθαίρετοι. 'Ως ἐκ τούτου πικρὰ παράπονα ἤκουοντο ἐκ
μέρους τῶν συμμάχων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. 'Ἐνῷ δὲ τοιαύτῃ ἦτο
ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἔνας μικρὸς σπινθήρος ἥρκει ν' ἀνάψῃ τὴν
φλόγα τοῦ πολέμου. Καὶ δὲν ἔδραδυνε νὰ συμβῇ τοῦτο. Μετ' ὀλίγον
ἔξερράγη ὁ μέγας Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ ὅποιος διήρκεσεν 27
ἔτη (437—404), διήρεσε δὲ δύος τοὺς "Ελληνας εἰς δύο ἀντίπαλα
στρατόπεδα καὶ ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ὅλεθρον καὶ τὴν κατα-
στροφήν.

'Αφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωκε κυρίως ἡ ἔρις μεταξὺ²
Κορίνθου καὶ Κερκύρας ἔνεκα τῆς Ἐπιδάμνου.

Ἐις τὴν Ἐπιδάμνον, σημερινὸν Δυρράχιον, ἡ ὅποια ἦτο ἀποικία
τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἔξερράγη στάσις μεταξὺ³
τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀριστο-
κρατικοὶ ἔζητοσαν τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραίων, οἱ δὲ δημοκορ-
τικοὶ τὴν βοήθειαν τῶν Κορινθίων. 'Ητο δὲ ἡ Κόρινθος μητρόπολις τῆς
Κερκύρας. 'Ἐκ τούτου προέκυψε πόλεμος μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Κο-
ρινθίων. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων

καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ Κορίνθιοι ἔνικήθησαν. Τότε οὗτοι ἐπεμψαν πρέστιες εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κατηγέρουν τοὺς Ἀθηναίους ὅτι κατεπάτησαν τὴν τριακονταετὴν εἰρήνην, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν Κορινθίων, οἱ όποιοι, ὡς εἴπαμεν, ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ περιαρίσουν τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, προσεκάλεσαν τοὺς συμμάχους εἰς συνέδριον εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουν δῆθεν καὶ αὐτοὺς καὶ ἡ πλειονόφυγία τοῦ συνεδρίου ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸν Νοέμδριον τοῦ 432. "Ολος ὁ χειμῶν ἐξωδεινθη εἰς προετοιμασίας.

61. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου (431—421).

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου 431 οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ σύμμιαχοι, ἐν ὅλῳ 60,000, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου εἰσέθαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἥρχισαν νὰ καταστρέψουν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους μετέφεραν δλα τὰ κινητά των πράγματα εἰς τὴν πόλιν καὶ ἥλθον καὶ κατέκησαν ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀρχιδάμος κατέστρεψε τὴν Ἀττικὴν, ὁ Περικλῆς ἐπεμψε στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ κατέστρεψεν αὐτά. "Ενεκα τούτου καὶ ἐπειδὴ ἐτελείωσαν αἱ τροφαὶ, οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου (430) ὁ Ἀρχιδάμος εἰσέθαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἥρχιμωνεν αὐτήν. Ἀλλὰ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας φοιτερὸς λοιμὸς καὶ δι' αὐτὸν ὁ Ἀρχιδάμος ἔσπευσε νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Ὁ λοιμὸς οὗτος μετεδόθη ἀπὸ κάποιον ἐμπορικὸν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἥλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν νόσον ἐπηγένησεν ὁ θηρεύολικὸς καύσων, αἱ ταλαιπωρίαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ἡ συσσώρευσίς πολλοῦ πλήθους ἀνθρώπων, οἱ όποιοι κατέψκιουν εἰς στενὸν χῶρον καὶ εἰς πνιγηρὰς καλύβας. Διήρκεσε δὲ ὁ λοιμὸς τρία ἔτη καὶ ἐπροξένησεν ἀφαντάστους κατατετράφράς. Ἡ μεγαλύτερα δύμας συμφορὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἦτο ἡ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ καὶ ὁ Περικλῆς καὶ ἀπέθανε τὸ φθίνοπωρον τοῦ 429.

"Ο θάνατος τοῦ Περικλέους ὑπῆρξε μέγα καὶ ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἐκτὸτε ἡ διοίκησις τῆς πόλεως παρεδόθη

εἰς χεῖρας φαύλων καὶ ἀνυνειδήτων δηγαγωγῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ νὰ συγχρατοῦν τὸ πλῆθος, δπως ἔκαιμνεν ὁ Περικλῆς, τούναντίον ἐξῆπτον τὰ πάθη αὐτοῦ καὶ τὸ παρεκίνουν εἰς πρᾶξεις βλαβερὰς καὶ ἐπικινδύνους.

‘Ο πόλεμος ἐξηκολούθησε· τὰ κατόπιν δὲ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης είναι τὰ ἐξῆς.

Τὸ 425 ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατέλαβε τὴν Πύλον εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσσηνίας καὶ ὡχύρωσεν αὐτήν. Οἱ Σπαρτιάται ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ προσέθαλον αὐτόν, συγχρόνως δὲ ἀπεβίβασαν 420 ὄπλιτας ἐκ τῶν ἀρίστων εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, τὴν κειμένην ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Κατέφθασεν δμως ἐπικουρία τῶν Ἀθηναίων, η ὁποία ἀπέκρουσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἐποιέρχησεν ἔπειτα τοὺς 420 ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας. Βλέποντες τότε οἱ Σπαρτιάται ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπὶς σωτηρίας διὰ τοὺς ἀποκεκλεισμένους εἰς τὴν νῆσον, ἔπειμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπρότειναν εἰρήνην. Οἱ Ἀθηναῖοι δμως κατ’ εἰσήγησιν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν. Ἐπὶ τέλους οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν νέας δυνάμεις εἰς τὴν Πύλον, προσέθαλον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ 420 Σπαρτιάτας, καὶ ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, 292 δὲ ἥχμαλώτας καὶ ἀπήγαγον εἰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε οἱ Σπαρτιάται δὲν εἰσέθαλον πλέον εἰς τὴν Ἀτικήν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἡπείλουν ὅτι θὰ σφάξουν τοὺς αἰχμαλώτους, ἀν οἱ Σπαρτιάται εἰσθάλουν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας ὁ γενναῖος στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Βρασίδας ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικήν, δπου ὑπῆρχον πολλαὶ πόλεις σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ὁθεν τὸ 424 μὲ χιλίους ἑπτακοσίους ὄπλιτας ἦλθε διὰ ἔηρᾶς εἰς τὴν Χαλκιδικήν καὶ ἐνωθεὶς μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περδίκκαν ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πλείστας πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου. Τελευταῖον δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, η ὁποία ἔκειτο πλησίον τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος. Κατὰ τοῦ Βρασίδου ἀπέστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ θαλάσσης τὸν Κλέωνα. Πληγέον τῆς Ἀμφιπόλεως γίνεται μάχη. Ὁ Κλέων γινάται καὶ φεύγων φονεύεται. Ἄλλα καὶ ὁ Βρασίδας ἐφονεύθη γενναῖως μαχόμενος.

‘Αρταὶ ἀπέθανον οἱ δύο σύντοι φιλοπόλεμοι ἄνδρες, Βρασίδας καὶ

Κλέων, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται, ἐπειδὴ εἰχον ἔξαντληθη πλέον ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου, συνωμολόγησαν τὸ 421 εἰρήνην πεντηκονταετῆ ὑπὸ τὸν δρόν νὰ δοθοῦν δπίσω καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις. Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου, διὰ τοῦτο δὲ καὶ Νικίειος εἰρήνη ὠνομάσθη.

62. Δευτέρα περίοδος τοῦ πόλεμου.

Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν. — Ἡ Νικίειος εἰρήνη δλίγον χρόνον διήρκεσεν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχεν ἐν κόμμα φιλοπόλεμον, τὸ ὁποῖον μὲ κάθε τρόπον ἐπεζήτει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Τοῦ κόμματος αὐτοῦ ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀνεψιός τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε σπάνια φυσικὰ προτερήματα, ἀλλὰ καὶ ἐλαττώματα μέγιστα. Ἡτο κράμα ἀρετῆς καὶ κακίας.

Οἱ Ἀλκιβιάδης τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο διὰ νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν εἰς τὴν Νικείαν εἰρήνην. Ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας, η ὁποία ἐκστρατεία είνε τὸ σκούδαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ γεγονότα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν ἔδωκαν ἀφορμὴν οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἔγεσταῖς.

Οἱ Ἔγεσταῖς εὑρισκόμενοι εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σελινουντίους, τοὺς ὄποιος ἐδοίήθουν καὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν φιλόδοξον καὶ ἀνήσυχον Ἀλκιβιάδην ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἔγεσταῖς. Εἰς τὴν περίστασιν μάλιστα αὐτὴν διενοοῦντο καὶ ἐπόθουν νὰ κατακτήσουν τὴν μεγάλην καὶ ὡραίαν νῆσον Σικελίαν.

Μὲ μεγάλην λοιπὸν σπουδὴν ἐξώπλισαν 134 τριήρεις, στρατηγοὺς δὲ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμπαχον. Ἄλλ' ἐνῷ ὅλα ήσαν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, μίαν ποωταν εὑρέθησαν κομμένας αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἐρμῶν. Ἡσαν δὲ αἱ Ἐρματὶ μικροὶ τετράγωνοι κίονες, οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον κεφαλὴν Ἐρμοῦ ἥ καὶ ἥρωος καὶ ἡγεμονοῦ τοποθετημένοι εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ ἐμπροσθεν τῶν οἰκιῶν πρὸς στολισμόν.

Ἡ ἀσεβὴς αὕτη πρᾶξις ἐτάραξε τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἐθεωρήθη ὡς γακὸς οἰωνός, καὶ ἀνεζητήθησαν ἀμέσως οἱ δρᾶσται αὐτῆς. Οἱ

έχθροι του Ἀλκιβιάδου ήρχισαν νὰ διαδίδουν ὅτι οὗτος καὶ ἄλλοι φίλοι του ἐν κραιπάλῃ διατελοῦντες περιήρχοντο τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν τόλιν καὶ ἔθραυσαν τὰς κεφαλὰς τῶν Ἐρμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅταν ἦκουσε τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἐξήτησε νὰ δικασθῇ πρὶν ἀναγωρήσῃ· ἀλλ’ οἱ ἔχθροι του φοδούμενοι μῆπως τὸν ἀπαλλάξῃ ὡς δῆμος τῆς κατηγορίας, διότι ὁ στρατὸς διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐνήργησαν νὰ μὴ ἀναβληθῇ ὁ ἔκπλους τοῦ στόλου, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἡ δίκη βραδύτερον.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 415 ἀπέπλευσεν ὁ στόλος ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Ἐνῷ ἐξ ἐπιλησίᾳζεν εἰς τὴν Σικελίαν, κατέφθασεν ἡ ἵερὰ ναῦς Σαλαμινίας ἃ ἂν παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ φέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ὥπως ἀπολογηθῇ εἰς τὴν γνωστὴν κατηγορίαν τῆς ἀκρωτηριάσεως τῶν Ἐρμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπήκουσε προθύμως καὶ ἐπιθάς εἰς τὴν ἰδιαίτην τοῦ τριήρη ἡκολούθησε τὴν Σαλαμινίαν. Ἀλλ’ ὅταν ἐφθασαν εἰς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐδραπέτευσεν. Ἡ Σαλαμινία ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἐρήμην εἰς θάνατον. Μετ’ ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐφθασεν εἰς τὸ Ἀργος καὶ ὅταν ἔμαθε τὴν καταδίκην του, εἶπε μὲν πικράν «Ἐγὼ θὰ δείξω εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ζῶ ἀκόμη» καὶ ἀμέσως μετέδη εἰς τὴν Σπάρτην.

Πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν. — Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Δάμαχος ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἐφθασαν εἰς τὰς Συρακούσας· ἀφοῦ δὲ ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους, προέδησαν ἐπειτα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Εἰς μίαν ἐφοδον ἐφονεύθη ὁ Δάμαχος. Οἱ Συρακούσιοι στενοχωρηθέντες ἐστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις καὶ ἐξήτησαν βοήθειαν. “Οταν οἱ πρέσβεις ἐφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἤλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ὅποῖς συνεδούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψουν εἰς τὰς Συρακούσας βοήθειαν, προσέτει δὲ νὰ δχυρώσουν τὴν Δεκέλειαν, τὸ σημερινὸν Τατόι, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὄρμώμενοι νὰ καταστρέψουν τὴν Ἀττικήν.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπεμφάνισαν εἰς τὰς Συρακούσας τὸν ἐμπειροπόλεμον Γύλιππον μὲ 3000 ἄνδρας. Ἡ ἀφίξις τοῦ Γύλιππου μετέβαλε καὶ ὀλοκληρώλα τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Νικίας νικηθεὶς ἐπανειλημμένως καὶ περιελθὼν εἰς στενοχωρίαν ἐξήτησεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας

βοήθειαν, Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν καὶ τὰς τελευταίας δυνάμεις τῆς πόλεως εἰς τὴν Σικελίαν μὲ τὸν Εύρυμέδοντα καὶ τὸν Δημοσθένην ἀλλὰ καὶ ἡ βοήθεια αὐτῇ δὲν ἔφερε κανὲν ἀποτέλεσμα. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη εἰς τέσσαρα, ναυμαχίας, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἀνερχόμενος εἰς 40.000 ἡναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Οἱ Συρακούσιοι δύμας τὸν κατεδίωξαν καὶ ἐν μέρει μὲν τὸν ἐξωλόθρευσαν, ἐν μέρει τὸν ἥχμαλώτισαν (Σεπτέμβριος 413). Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ Νικίας, οἵτινες ἐφονεύθησαν. Οἱ ἄλλοι αἰχμαλώτοι ἀνερχόμενοι εἰς 7000 ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα. Ἐκεῖ ἀστεγοὶ καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ψῦχος τῶν φθινοπωρινῶν νυκτῶν προσειλήθησαν ἀπὸ διεφόρους ἀσθενείας καὶ οἱ πέρισσότεροι ἀπέθανον. Εἰς τὰ λατομεῖα ἔμειναν ἑδομήκοντα ἡμέρας. Τέλος δοι: ἔζησαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

63. Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου.

Δεκελεικὸς πόλεμος. — Ἀποστασία τῶν συμμάχων. — Ἡδη ἀπὸ τὸ 415 ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγις κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιδιάδου ὠχύρωσε τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὴν φρουράν. Ἡ φρουρὰ αὕτη ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐλεγχάτει τὴν Ἀττικὴν ἀδιακόπως καὶ εἶχεν ἀποκλείσει τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ἔηρᾶς. Ἐπηλθε κατόπιν καὶ τι ἐν Σικελίᾳ καταστροφή. Ὅταν ἡ ἀγγελία τῆς καταστροφῆς ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν κατάπληκτοι. Ἡ πατρίς των ἔμεινε χωρὶς χρήματα, χωρὶς πλοῖα, χωρὶς ἄνδρας. Μετ' ὅλιγον ἔρχεται ἡ εἰδησίς δὲν ἀπεστάτησαν καὶ οἱ Χῖοι. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Χίον ἀπεστάτησαν κατὰ σειρὰν ἡ Εὔβοια καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰωνίας. Ἐπὶ πλέον οἱ Σπαρτιάται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ σατράπου Τισσαφέργους συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν μὲ τὸν ὄρον οἱ μὲν Σπαρτιάται νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ δὲ Τισσαφέργης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ στόλου.

Ανάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου. — Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἔστειλαν τὸν Ἀλκιδῆν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ νὰ κινήσῃ εἰς ἀποστα-

σίαν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀλκιδιάδης εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἔγινεν ὑποπτος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, διὰ τοῦτο δὲ κατέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέργην καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν συμβουλάς δλεθρίας διὰ τὴν Ἑλλάδα. Παρέστησε δηλαδὴ εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν συμφέρει εἰς τοὺς Πέρσας νὰ καταστραφοῦν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ νὰ γίνουν πολὺ ισχυροὶ οἱ Σπαρτιάται, ἀλλὰ τούγαντίον ἔπρεπε ν' ἀφήσουν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατατρίβωνται εἰς τὸν πόλεμον. Εἰς δὲ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν Σάμον ἐμίγνυσε κρυφίως ὅτι ἡμπορεῖ ν' ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέργην ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸν κάμηφιλον τῶν Ἀθηναίων, ἀν τοὺς στρατηγοὶ κατορθώσουν τὴν κάθιδον αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ στρατηγοὶ ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπέτυχεν ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀνακαλέσουν διὰ ψηφίσματος τὸν Ἀλκιδιάδην.

‘Ο Ἀλκιδιάδης, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐκυρίευσε τὴν Κύζικον καὶ πολλὰς ἐκ τῶν ἐκεῖ πόλεων καὶ τέλος τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χαλκιδόνα, ἔπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ 408 ἔπειτα ἀπὸ ἀπουσίαν ὅπτῳ ἐτῶν κομιζών ἀπειρα λάφυρα καὶ σύρων ὅπισθέν του πολλὰς ἔχθρικας ναῦς. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑπεδέχθησαν μὲν μεγάλον ἐγθουσιασμὸν καὶ τὸν ἔξελεξαν στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἔξουσίαν.

Καθαίρεσις τοῦ Ἀλκιδιάδου.—Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ Ἀλκιδιάδης μὲ 100 τριήρεις ἔπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἡγκυροβόλησεν εἰς τὸ Νότιον, ἐπίνειον τῆς Κολοφῶνος. Ὁλίγον προτήτερα εἶχεν ἀποσταλῆναι ἀρχοχος τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Λύσανδρος, ἀνὴρ παγοῦργος καὶ δόλιος. Προσέπι δὲ σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀντὶ τοῦ Τισσαφέργους ἐστάλη ὁ δευτερότοκος οὗτος τοῦ δασιλέως τῶν Περσῶν Κῦρος, ὃστις ἀμέσως ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν.

‘Ο Ἀλκιδιάδης, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων, ἀπειμακρύνθη δλίγον ἀπὸ τὸν στόλον του, ἀνέθεσε δὲ τὴν προσωρινὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν κυθερώνητην του Ἀγιλόχον μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τίποτε κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' ὁ Ἀγιλόχος ἐπροκάλεσεν εἰς γαυμαχίαν τὸν Λύσανδρον, ὃστις εὑρίσκετο

εἰς τὴν Ἀφεσον. Ὁ Λυσανδρος χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐφορμᾶ καὶ νικᾶ τους Ἀθηναίους παρὰ τὸ Νότιον, φονευθέντος καὶ αὐτοῦ του Ἀγιαύχου. Τότε οἱ Ἐθήναις ἔχθροι του Ἀλκιβιάδου κατηγόρησαν αὐτὸν ώς αἴτιον τῆς ἥπτης, ὃ δὲ δῆμος πεισθεὶς καθήρεσε τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τῆς στρατηγίας καὶ ἐξέλεξε δέκα στρατηγούς, μεταξὺ τῶν ὄποιων τὰ πρωτεῖα εἶχεν ὁ Κόνων.

Ἡ παρὰ τὰς Ἀργινούσας ναυμαχία.—Τὸ ἑπόμενον ἔτος (406), ἐπειδὴ ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ναυμαχίας του Λυσανδρου, οἱ Σπαρτῖται ἔστειλαν ναύαρχον τὸν Καλλικρατίδαν. Ὁ Καλλικρατίδας εἶχεν αἰσθήματα πανελλήνια καὶ ἐλυπεῖτο, διότι ἔδειπε τοὺς Ἑλληνας νὰ ἔξαντλοῦνται πολεμοῦντες ἐναντίον ἀλλήλων, ἐνῷ κοινὸς ἔχθρος αὐτῶν ἦσαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Καλλικρατίδας μὲ 170 τριήρεις ἐπολιόρκησεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Κόνωνα, ὃ ὅποιος εἶχεν 70 τριήρεις. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τὴν πολιορκίαν του Κόνωνος, ἡτοίμασαν 110 τριήρεις καὶ ἐπεδίβασαν εἰς αὐτὰς ὅλους τοὺς ἔχοντας στρατεύσιμους ἡλικιίαν ἐλευθέρους καὶ δούλους. Ὁ στόλος οὗτος ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, δπου ἡγάθησαν μὲ αὐτὸν δέκα τριήρεις τῶν Σαμιών καὶ 30 τῶν ἄλλων συμμάχων. Ὁ Καλλικρατίδας, ὅταν ἔμαθεν διτὶ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν του Κόνωνος εὑρίσκετο εἰς τὴν Σάμον, ἀφῆκε τὸν Ἐτεόνικον μὲ 50 πλοῖα διὰ νὰ πολιορκῇ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ λοιπὰ 120 πλοῖα ἐσπευσε νὰ συναντήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ δύο στόλοι συνηγτήθησαν πλησίον εἰς τὰς Ἀργινούσας, μικρὰς νήσους ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. Ἐκεῖ ἔγινε μεγάλη ναυμαχία καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐνικήθησαν καὶ ὁ γενναῖος ναύαρχος Καλλικρατίδας ἐφορεύθη.

Ο Ἐτεόνικος, ὃ ὅποιος ἐπολιόρκει τὸν Κόνωνα εἰς τὴν Μυτιλήνην, ὅταν ἔμαθε τὴν ἥπταν καὶ τὸν θάνατον του Καλλικρατίδου, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἐπλευσεν εἰς τὴν Χίον· ὃ δὲ Κόνων ἡγάθη μὲ τοὺς νικητὰς καὶ ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον.

Ἄλλα τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἔκηλιδωσεν ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ ἔνεκα σφοδροτάτης τρικυμίας δὲν ἤμπορεσαν νὰ διασώσουν τοὺς ναυαγούς, οἱ Ἐθήναις δημαργῷ κατηγόρησαν αὐτοὺς διτὶ παρημέλησαν ἵερὸν καθῆκον, ὃ δὲ δῆμος κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς θάνατον ἐκτὸς του Κόνωνος, ὃ ὅποιος δὲν εἶχε λάθει μέρος

εἰς τὴν ναυμαχίαν. Δὲν ἐπέρασεν δῆμος πολὺς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτι μωρήθησαν παραδειγματιτῶς διὰ τὸ ἀνοσούργημά των.

Καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Αἴγιδος ποταμοὺς (405). — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου οἱ Χῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης ἔζητησαν ἀπὸ τοὺς Ἐφόρους γὰρ στέλλουν ναύαρχον τὸν Λύσανδρον. Ἀλλ' ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε γὰρ γίνη δύο φορᾶς ναύαρχος ὁ αὐτός. Διὰ τὸ οἰκονομήσουν τὸ πρᾶγμα οἱ Ἐφόροι, ἔστειλαν τυπικῶς ναύαρχον τὸν Ἀράκον, ὃποναύαρχον δὲ τὸν Λύσανδρον καὶ εἰς αὐτὸν παρέδωκαν τὸν στόλον. Ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ ἔλαβε χρήματα ἀπὸ τὸν Κῦρον, σατράπην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπλευσεν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον καὶ ἐκυρίευσε τὴν μεγάλην πόλιν Λάμψακον, σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες, ἅμα ἔμαθον τὴν ἀλωσιν τῆς Λαμψάκου, προσωρινότηταν εἰς τοὺς Αἴγιδος ποταμούς, ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου.

'Επὶ πέντε ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι ἔξηρχοντο εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐπροκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν· ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀν καὶ ἦτο καθ' ὅλα ἔτοιμος, ἀπέφευγεν. Οἱ Ἀθηναῖοι, δταν περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπέστρεψον εἰς τοὺς Αἴγιδος ποταμούς, ἔξηρχοντο ἀπὸ τὰ πλοῖα καὶ διεσκορπίζοντο διὰ γὰρ εὔρουν τροφᾶς. Ὁ Λύσανδρος παρετήρησε τοῦτο καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἔξελθει ἀπὸ τὰ πλοῖα καὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι, ὥρμησε μὲ δλον τὸν στόλον του κατ' αὐτῶν. Πρώτος ὁ Κόνων ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ἔκαμε σημεῖον εἰς τοὺς Ἀθηναίους γὰρ τρέξουν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἦτο ἀργά. Μόνον δικτὼ τριήρεις ἐσώθησαν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κόνωνα, δστις καὶ ἔφυγεν εἰς Κύπρον, διεσώθη δὲ καὶ ἡ Πάραλος, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν θιλιθεράν εῖδησιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὰς λοιπὰς τριήρεις, 170, ἐκυρίευσεν ὁ Λύσανδρος, συνέλαβε δὲ καὶ 3000 αἰχμαλώτους, τοὺς ὅποιους ἔσφαξεν ἀνηλεῶς.

Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν (404). — Μετά τινα χρόνον ὁ Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ μὲ 150 πλοῖα καὶ ἐποιείρκησε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ θαλάσσης. Ωσαύτως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Παυσανίας ἐνώθεις μὲ τὸν ἐκ Δεκελείας κατελθόντα Ἀγιν ἐποιείρκησαν αὐτὰς ἀπὸ Ἑηρᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἀντετίχον. Ἀλλ' δταν αἱ τροφαὶ ἐτελείωσαν ἐντελῶς καὶ πολλοὶ ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, ἥγαγκάσθησαν γὰρ συνομολογήσουν εἰρήνην μὲ δρους

βρυτάτους α') νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς, β') νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους πλὴν δώδεκα πλοιών, γ') νὰ ἀνακαλέσουν τοὺς ἔξορίστους, καὶ δ') νὰ ἔχουν τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ νὰ ἀκολουθοῦν αὐτοὺς ὅπου καὶ ἐν ἐκστρατεύουν. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος ἤρχισε νὰ κατασκάπτῃ τὰ τείχη, ἐνῷ αἱ αὐλητρίδες ἔπαιζον τὸν αὐλόν, οἵ δὲ σύμμαχοι στεφανωμένοι ἐπευφήμουν, νομίζοντες ὅτι ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ἥτο ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ κατέλυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐπανήλθεν εἰς τὴν Σπάρτην κομίζων ἀπειρα λάφυρα.

64. Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ κατάλυσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θρασύβουλου.

Οἱ τριάκοντα ἄνδρες, εἰς τοὺς ὅποιους ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν, καὶ ἀρχὰς ἐκυβέρνων ἦπίως, ἀλλ' ἔπειτα παρεξετράπησαν εἰς παντὸς εἰδούς παρανομίας καὶ κακουργίας· ὅθεν καὶ «τύραννοι» ὡνομάσθησαν. Διὰ νὰ ἡμποροῦν χωρὶς ἐμπόδιον νὰ πράπτουν πᾶν ὅ, τι ἥθελον, ἐνήργησαν διὰ τοῦ Λυσάνδρου καὶ ἐστάλη εἰς τὰς Ἀθήνας Σπαρτιατικὴ φρουρά. Ὅπὸ τὴν προστασίαν λατιπὸν τῆς φρουρᾶς ταύτης οἱ τριάκοντα ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν καὶ νὰ φονεύουν δλους τοὺς κρητοὺς πολίτας καὶ τοὺς πλουσίους διὰ νὰ σφετερίζωνται τὰς περιουσίας αὐτῶν.

Κατὰ τὸ δικτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόγευσαν 1500 πολίτας καὶ πλείστους ἔξωρισαν. Διὰ δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐνήργησαν ὥστε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, διότι ἐφοδοῦντο τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἔξορισθέντων καὶ καταψυγόντων εἰς τὰς Θήρας ἥτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἀνὴρ γενναῖος καὶ φιλόπατρος. Οὗτος, μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τριάκοντα τυράννων, ἐσκέφθη νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν. Ἀφοῦ λοιπὸν συνήθροισε περὶ τοὺς ἑδομήκοντα ἐκ τῶν φυγάδων, τοὺς ἀνδρειστάτους, κατέλαβε τὴν Φυλήν, φρούριον δχυρὸν εἰς τὴν Πάρνηθα. “Οταν ἐγνώσθη τοῦτο, οἱ τριάκοντα ὥρμησαν μὲ ἀρκετὴν δύναμιν ἐναντίον τῆς Φυλῆς, ἀλλ' ἀπε-

κρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Θρασυδούλου καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Θρασυδούλου ηὔξηθησαν εἰς χιλίους. Μὲ τούτους ὁ Θρασύβουλος διὰ νυκτὸς ἔρχεται εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὀχυροῦται εἰς τὴν Μουνιχίαν. Οἱ τριάκοντα ἐπέρχονται καὶ πάλιν ἐνατίον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν νικῶνται εἰς πεισματώδη μάχην. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις καθήρεσαν τοὺς τριάκοντα καὶ συμφιλιώνονται μὲ τοὺς ἐν Ηειραιεῖ. Μετὰ τοῦτο ὁ Θρασύδουλος, ἀφοῦ ἀπεχώρησαν οἱ Σπαρτιάται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἀνῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς ὅλους, ἐκτὸς τῶν τριάκοντα, καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (403).

65. Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθισθαις τῶν μυρέων.

(401—400)

Ἐνῷ αἱ Ἀθῆναι ἐξηγετημέναι πλέον εἶχον περιορισθῆ ἐις τὰ ἐσωτερικά των πράγματα, ἡ Σπάρτη, ἥγε μὲν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἐζήτει νὰ αὐξήσῃ ἀκόμη περισσότερον τὴν δύναμίν της καὶ ἔστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸ πάντων πέδες τὴν Ἀσίαν. Τὴν πρώτην δὲ ἀφορμὴν εἰς τὰς νέας ἐπιχειρήσεις της τὴν ἔδωκεν ἡ καλουμένη «Κύρος ἀνάβασις καὶ κάθισθαις τῶν μυρέων». Τὸ 404 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος Β' καὶ ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν Ἀρταξέρξην, δοτις τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν Κῦρον, δοτις ἡτο σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Κῦρος ἐσκέφθη νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντὶ ἑκείνου. Συνήθοισε λοιπὸν ἐκατὸν γιλιάδας βαρβαρικὸν στρατὸν καὶ 13,000 Ἑλληνας μισθοφόρους ὑπὸ τὴν ἀρχηγὸν τοῦ Λακεδαιμονίου Κλεάρχου καὶ ἄλλων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 401 ἐξεκίνησεν ὁ Κῦρος μὲ ὅλον τὸν στρατὸν του βαδίζων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Οἱ Ἀρταξέρξης μαθῶν παρὰ τοῦ Τισσαφέροντος τὸ κίνημα τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μὲ 900,000 ἄνδρας. Οἱ δύο στρατοὶ συνηγνήθησαν εἰς τὰ Κούναξα τῆς Βαθυλωνίας. Ἐκεῖ ἔγινε μεγάλη μάχη. Οἱ Ἑλληνες ἐνκατσαν τοὺς ἀπέναντι των παρατεταγμένους Πλέρσας καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ἐνῷ δὲ οἱ περὶ τὸν Κῦρον ἐπροσκύνουν αὐτὸν ὡς βασιλέα, οὗτος εἶδε τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην καὶ ὥρμησε νὰ τὸν φονεύσῃ.

Ἐφονεύθη ὅμως αὐτὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ὁ ὥποῖος περιεστοίχιζε τὸν Ἀρταξέρξην. Τότε καὶ ὅλος ὁ Περσικὸς στρατὸς τοῦ Κύρου ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀρταξέρξου.

Οἱ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου θεωρῶν τὸν ἑαυτόν του νικητὴν ἔστειλε καὶ ἀπῆγτησεν ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ δπλα· ἀλλ' ὁ Κλέαρχος ἐξ δνόματος ὅλων ἀπῆγτησεν ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον τῶν νικώντων νὰ παραδίδουν τὰ δπλα. Ὁ πονηρὸς ὅμως Τισσαφέργης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας κατορθώνει καὶ δολοφονεῖ ὅλους τοὺς στρατηγούς.

Ἡ δολοφονία τῶν στρατηγῶν ἔφερεν εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἀμηχανίαν τοὺς Ἐλληνας. Εὑρίσκοντο χωρὶς ἀρχηγὸν εἰς χώρας ἀγνώστους, περιεστοίχιζόμενοι πανταχόθεν ἀπὸ φοβερούς ἐχθρούς. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔσωσε τὸ στράτευμα ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὁ ὥποῖος ἡκαλούθησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου ὡς ἴδιώτης. Αὐτὸς ἐνεθάρρυνε τοὺς στρατιώτας^α καὶ τοὺς συνεδούλευσε νὰ ἐκλέξουν ἀλλούς στρατηγούς. Μεταξὺ τῶν νέων στρατηγῶν ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν. Τότε ἥρχισεν ἡ ἀξιομνημόνευτος ἐκείνη κάθισθιας, ἥτοι ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πατρίδα, τῶν μυρίων, τὴν ὥποιαν ἀμιμήτως περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ θαυμάσιον σύγγραμμά του, τὸ ἐπιγραφόμενον «Κύρου Ἀνάδασις».

Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας οἱ Ἐλληνες ἐθάδιζον ἀνευ ὄδηγοῦ διὰ μέσου χωρῶν ἀγνώστων. Διήρχοντο ἐρήμους καὶ διέδαινον ὅρη ὑψηλὰ καὶ γιογκοκεπῆ, προσβαλλόμενοι ὑπὸ ἀγρίων λαῶν, κακουχούμενοι καὶ ταλαιπωρούμενοι. Τέλος ἐφθασαν εἰς τὸ πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος ὅρος Θήρην. Μόλις ἀντίκρυσαν τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐρρίφθησαν ὁ εἰς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἄλλου καὶ χύνοντες δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον Θάλασσα, θάλασσα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνερχόμενοι εἰς 8000, διότι οἱ λοιποὶ εἶχον ἀποθάνει ἀπὸ τὸ φῦχος καὶ ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, κατέβησαν εἰς τὴν πρώτην Ἐλληνικὴν πόλιν, τὴν Τραπεζοῦντα. Ἔπειτα ἀπὸ μερικὰς ἀλλας περιπετείας ἐξ χιλιάδες ὡδηγήθησαν καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὸν ἐν Μικρᾷ Ασίᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίδρωνα, ὅστις ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Περσῶν.

66. Πόλεμος μεταξύ Σπάρτης και Περσῶν.—

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης ἀνταμεῖδων τὸν Τισσαφέργην διώρισεν αὐτὸν σατράπην ὅλων τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποὶας πρότερον ἦρχεν ὁ Κύρος, καὶ τὸν διέταξε νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἐλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν βοήθειαν εἰς τὸν ἀποστατήσαντα Κύρον. Ο Τισσαφέργης ἀπήγησεν ἀπὸ τὰς πόλεις ταύτας τελείαν ὑποταγῆν· ἀλλ’ αὐταὶ ἀντετάθησαν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Η Σπάρτη κατ’ ἀρχὰς ἔστειλε τὸν Θίβρωνα καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν τὸν Δερκυλλίδαν. Ἀλλ’ ἐν τῷ μεταξύ ἀπέθανεν ὁ Ἀγις καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, εἰς ἐκ τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἐλλάδος.

Η Σπάρτη ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ο Ἀγησίλαος, ἀφοῦ παρέλαθε 2000 γεοδαμώδεις ἥτοι Εἴλωτας ἀνακτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ 6000 συμμάχους, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ 396, προσσβαλὼν δὲ τὸν Τισσαφέργην ἐνίκησεν αὐτὸν κατ’ ἐπανάληψιν. Ὅταν ὁ μέγας βασιλεὺς ἔμαθε τὰς ἥττας τοῦ Τισσαφέργους, ἔπαυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἔπειμψε γένον σατράπην τὸν Τιθραύστην μὲ τὴν διαταγῆν ν’ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Τισσαφέργους. Ο Τιθραύστης ἐδείχθη πολιτικῶτερος ἀπὸ τὸν Τισσαφέργην. Βλέπων δὲν ἥδυνατο νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγησίλαου, συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν ἔξαμηνον ἀνακωχῆν, τοῦ ἔδωκε 30 τάλαντα πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ του, καὶ τὸν ἔπεισε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Φαρναβάζου, τὴν Φρυγίαν. Καὶ ἀληθῶς ὁ Ἀγησίλαος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ ἥδευθέρωσεν ἐνταῦθα πολλὰς Ἐλληνικὰς πόλεις. Συνέλαβε δὲ ὁ Ἀγησίλαος τὸ σχέδιον νὰ καταλύσῃ ὄλοσχερῶς τὴν Περσικὴν ἀρχὴν εἰς δλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἔπειτα νὰ πορευθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν Περσικὸν θρόνον.

Ο Τιθραύστης, βλέπων δὲν ὁ Ἀγησίλαος δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἔπειμψεν εἰς τὴν Ἐλλάδα τὸν Ῥόδιον Τιμο-

κράτηγ μὲ ἀφθονον χρυσίον διὰ νὰ ἐξεγειρῃ εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

67. Κορινθιακὸς πόλεμος.—Ἀνταλκέδειος εἰρήνη.

Ο Τιμοκράτης δὲν ἀπήγνησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεκράτει τότε μεγάλη δυσαρέσκεια ἐναντίον τῆς Σπάρτης, διότι αὕτη ἐφέρετο ἀγερώχως καὶ δεσποτικῶς ὅχι μόνον πρὸς τὰς πόλεις, αἱ ὅποιαι ἦσαν πρότερον μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους της. Πρὸ πάντων δὲ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν πολὺ δυσηρεσιημένοι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι λαβόντες χρήματα ἀπὸ τὴν Τιμοκράτην ἥρπασαν ἀμέσως τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Σπάρτης· ἐπίσης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἥρπασαν τὰ ὅπλα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβουν οὔτοι χρήματα.

Η Σπάρτη, βλέπουσα ὅτι εὑρίσκετο εἰς κλύδυνον, ἔσπευσε γὰ ἀνακαλέση τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ Ἀγησίλαος ἔδειξεν ἀξιοθαύμαστον πειθαρχίαν· ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς κινδυνευούσης πατρίδος του, ἐγκαταλιπὼν ἀνεκτέλεστα τὰ μεγαλεπήδιολα σχέδιά του. Εἰς τὴν Κορώνειαν τῆς Βοιωτίας συναντήσας τοὺς ἔχθρους συνῆψε μάχην φονικωτάτην, καὶ ἐνίκησε μὲν τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ δὲν τοὺς κατέβαλεν ὄλοσχερῶς. Ο πόλεμος ἐξηκολούθησεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γύρω ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐκ τούτου δὲ καὶ Κορινθιακὸς ὠνομάσθη. Καὶ κατὰ ἔηρὰν μὲν ὑπερίσχυον οἱ Σπαρτιάται, κατὰ θάλασσαν ὅμως ἐπαθον πολλὰς ζημίας.

Ο Κόνων ὁ Ἀθηναῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἴγαδες ποταμοὺς κατέφυγεν, ὡς προείπαμεν, εἰς τὴν Κύπρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμίνος Εὐαγόραν. Κατορθώσας δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Περσικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου γαύροχος τοῦ Περσικοῦ στόλου. Ἐχων λοιπὸν εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς Περσικοὺς θησαυροὺς καὶ ἥγούμενος τοῦ στόλου τοῦ Περσικοῦ καὶ ἀλλων Ἑλληνικῶν πλοίων, δσα αὐτὸς ἥμπρεσε νὰ συναθροίσῃ, κατετρόπωσε τοὺς Δακεδαιμονίους τὸ 394 πλησίον τῆς Κγίδου. Ἐπειτα δὲ ἐπλευσεν μὲ τὸν στόλον του

εἰς τὰ παράλια τῆς Δακωνικῆς καὶ τὰ ἐλεηλάτησεν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνήγειρεν ἐκ νέου μὲ τὰ Περσικὰ χρήματα τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Σπαρτιάται, βλέποντες δὴ δὲν ἥδυναντο πλέον νὰ πολεμοῦν ἔναντίον τόσων συνησπισμένων ἔχθρῶν, ἐπροσπάθησαν μὲ πᾶσαν θυσίαν νὰ προσελκύσουν τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν. "Οθεν ἐπεμφαν εἰς τὴν Περσίαν τὸν πονηρὸν καὶ πανούργον Ἀνταλκίδαν, ὅσπις μετὰ πενταετῆ ἔκει διαμονὴν συνωμολόγησε μὲ τὸν μέγαν βασιλέα τὸ 387 ἐπονεῖδιστον εἰρήνην, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Συμφώνως μὲ αὐτὴν ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκ τῶν νήσων ἡ Κύπρος καὶ αἱ Κλαζομεναὶ ἀφίνοντο εἰς τὸν βασιλέα, αἱ δὲ ἀλλαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις μικραὶ καὶ μεγάλαι ἐκηρύσσοντο αὐτόνομοι ἐκτὸς τῶν Δήμου, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Σκύρου, αἱ ὁποῖαι ἔμενον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡπείλει δὲ ὁ βασιλεὺς δὴ θὰ τιμωρήσῃ τὰς πόλεις ἔκεινας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἥθελον ἀποδεχθῆ τὴν εἰρήνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

68. Κατάληψις τῆς Καδμείας.

Τὸ 383 ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας ἐπορεύετο μὲ στρατὸν ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐνῷ δὲ διήρχετο πλησίον τῶν Θηρῶν, ὁ ἀρχηγὸς τῶν διλιγαρχικῶν Λεοντιάδης ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Καδμείαν. Οἱ Φοιβίδας κατέλαβε τότε τὴν Καδμείαν καὶ ἀφοῦ ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν φρουρὰν Σπαρτιατικήν, τὴν μὲν διοίκησιν τῆς πόλεως παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος Ἰσμηνίαν συνέλαβε καὶ ἔφεψεν εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἐκ τῶν δημοκρατικῶν τριακόσιοι περίπου κατέψυγον εἰς Ἀθήνας.

"Οταν ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Σπάρτην τὸ πρᾶγμα, οἱ Σπαρτιάται ἐφάνησαν δὴ ἡγανάκτησαν καὶ κατεδίκασαν τὸν Φοιβίδαν εἰς πρόστιμον, ἐκράτησαν δμως τὴν Καδμείαν ἐπὶ πλέον δὲ διέταξαν νὰ θανατωθῇ καὶ ὁ Ἰσμηνίας.

69. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηρῶν.—

Πελοπέδας καὶ Ἐπαμεινώγδας.

Τέσσαρα ἔτη ἐστέγαζον αἱ Θῆραι ὑπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν. Μεταξὺ τῶν καταφυγόντων εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος ἀπὸ ἐπιφανῆ οἰκογένειαν, πλούσιος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Ὁ Πελοπίδας ἀπεφάσισε γὰρ ἐλευθερώση τὴν πατρίδα του μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυδόλου. Συνενοίηθη λοιπὸν μὲν μερικοὺς ὄμοιφρονάς του, οἵ ὅποιοι εἶχον μείνει εἰς τὰς Θῆρας· ἐπειτα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 379 μὲν ἔνδεκα ἀλλοὺς φυγάδας ἐξῆλθον ἐκ τῶν διαφόρων πυλῶν τῶν Ἀθηγῶν ἐνδεδυμένοι ὡς κυνῆροι διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐννοήσουν καὶ ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον τῆς Ἐλευσῖνος, ἐδάδιξον ὅλοι ὄμοι. Φθάσαντες δὲ τὴν νύκτα εἰς τὰς Θῆρας, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔνεκα τοῦ φύχους εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰς οἰκίας των, εἰσῆλθον ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ἐνδεὶς ἐκ τῶν συνωμοτῶν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ γραμματεὺς Φυλλίδας, μεμυημένος τὰ τῆς συνωμοσίας, μετὰ προηγουμένην συγεννόησιν εἰχε προσκαλέσει εἰς συμπόσιον τοὺς κατ’ ἐκεῖνο τὸ ἔτος βοιωτάρχας Ἀρχίαν καὶ Φιλιππον. Ἐνῷ δὲ οἱ βοιωτάρχαι οὗτοι εὑρίσκοντο ἐν εὐθυμίᾳ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φυλλίδα, εἰσῆλθον οἱ συνωμόται ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ σύραντες τὰ ἔιφη ἐφόγευσαν αὐτούς. Μετὰ ταῦτα ὁ Πελοπίδας μεθ’ ἐνὸς ἀλλού συνωμότου ἔτρεξαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δεοντιάδου καὶ κατόπιν δυγατῆς πάλης ἐφόνευσαν καὶ αὐτόν.

Κατόπιν ἤγοιξαν τὰς φυλακάς, ἥλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους καὶ διὰ κηρύκων ἐκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Τὴν πρωῒαν ὁ λαὸς συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ὑπεδέχθη ὅρθιος τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν ὀνομάζων αὐτοὺς λυτρωτὰς καὶ σωτῆρας τῆς πατρίδος. Κατόπιν ἐποιείρηκησαν τὴν Καδμείαν καὶ ἤγαγκασαν τὴν Σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀπέλθῃ.

Τοιουτοτρόπως ἥλευθερώθησαν αἱ Θῆραι. Εἰς τὸ ἔξης ὅμοι ὄντες, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ στενωτάτης φυλίας συγδέομενοι, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀνέλαβον ὅχι μόνον γὰρ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Θηρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνυψώσουν αὐτὰς εἰς μεγάλην δύνα-

μιν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας συνεκρότησε τὸν πολυθρύλητον Ἱερὸν λόχον, έστις ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 νέους τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν καὶ δύο εἰς τὰς μάχας κατελάμβανε τὴν μᾶλλον ἐπικίνδυνον θέσιν καὶ ἔχρησίμευεν ὡς ὑπόδειγμα ἀνδρείας εἰς τοὺς ἄλλους.

**ΤΟ. Ἀγταγωνισμὸς Σπάρτης καὶ Θηρῶν.—Δευτέρα
ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.—Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ.**

Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἦδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὸ ὅπισμα τῶν Θηβαίων καὶ δι’ αὐτὸ ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς τιμωρήσουν. Ἐπειμφαν λοιπὸν στρατὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν πρῶτον ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον καὶ ἐπειτα ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο βασιλεῖς δὲν κατώρθωσαν τίποτε. Οἱ Θηβαῖοι ἀπέφευγον τὴν ἐκ τοῦ πλησίου μάχην, περιωρίζοντο δὲ εἰς ἀψιμαχίας καὶ τοιουτοτρόπως τὸ φρόνημα αὐτῶν ἐξηγείρετο.

Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου, υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, κατώρθωσαν νὰ προσελκύσουν πρὸς τὸ μέρος τῶν πολλοὺς καὶ σπουδαίους συμμάχους καὶ οὕτω ἀπετέλεσαν νέαν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ἡ ὁμοσπονδίαν ἐξ 75 πόλεων. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ἡ Χίος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ρόδος, ἡ Χαλκίς καὶ ἄλλαι. Οὕτω λοιπὸν ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναῖους.

Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Θηβαίων ἔκαμαν τὰς περισσοτέρας πόλεις τῆς Βοιωτίας νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος αὐτῶν. Τοιούτοιτρόπως ἀπετέλεσαν τὴν Βοιωτικὴν συμμαχίαν. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον τῶν Ἀθηναίων, οἱ όποιοι ἐνήργησαν νὰ συγκληθῇ εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον περὶ εἰρήνης. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο αἱ δύο μεγάλαι πόλεις, Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, συνεψώνησαν νὰ είναι πᾶσαι αἱ πόλεις αὐτόνομοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται νὰ ἀγαγνωρίζωνται ἀμοιβαίως οἱ μὲν πρῶτοι ὡς ἡγεμόνες κατὰ θάλασσαν, οἱ δὲ δεύτεροι ὡς ἡγεμόνες κατὰ ξηράν. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀντετάχθη ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηρῶν Ἐπαμεινώνδας· οἱ δὲ Ἀγησίλαος ὡς πρόεδρος τοῦ συνέδριου διέγραψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἀπὸ τὴν συνθήκην.

ΤΙ. Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη (371).

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος εἰσέδιλλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν μὲ 14,000 πεζοὺς καὶ 600 ἵπποις. Ἐναντίον

τούτων ἀντεπεξήλθον οἱ Θηβαῖοι ἐν δλφ 6,000. Ἀρχιστράτηγος ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ δὲ Πελοπίδας ὡδῆγει τὸν Ιερὸν λόχον. Ὅταν ἔξηρχετο ἐκ τῆς πόλεως ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων, ἀπαίσιοι οἰωνοὶ ἐτρόμαξαν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, δοτις ὑπῆρξεν ὅχι μόνον ὁ ἔξοχώτερος καὶ ὁ μεγαλαφυέστερος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ φιλόσοφος, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τοιαύτας προλήψεις, ἀνεψώνησεν «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης», δηλαδὴ εἰς οἰωνὸς εἶναι ἄριστος, νὰ μάχεται τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὰ Λεύκτρα, μικρὸν πόλιν τῆς Βοιωτίας (371). Ἐκεῖ συνήφθη μάχη πεισματώδης καὶ φονική. Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν τότε ἔθεωροιντο ἀγήτητοι, γεμάτοι δὲ ἀπὸ ἔθνικὴν ὑπερηφάνειαν κατεφρόγουν τοὺς Θηβαίους. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὴν λοξὴν φάλαγγα, τὴν ὥποιαν αὐτὸς ἐπενόησε καὶ περὶ τῆς ὥποιας θὰ κάμωμεν λόγον εἰς ἄλλο κεφάλαιον κατωτέρω, ἐπιπεσὼν ὄρμητικὸς προξενεῖ μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς πολεμίους. Οἱ Σπαρτιάται μάχονται ἀνδρείως· ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὸ βάρος τῶν πυκνῶν τάξεων τῆς λοξῆς φάλαγγος καὶ τοῦ Ιεροῦ λόχου ὑποχωροῦν ἐπὶ τέλους καὶ διαλυθέντες τρέπονται εἰς φυγήν. 4300 Σπαρτιάται καὶ σύμμαχοι ἐφονεύθησαν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφήρετεν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἀγήτητον. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιῆλθεν εἰς τοὺς Θηβαίους.

72. Ηρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Ελοπόννησον.

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην πολλαὶ πόλεις ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ συνεμάχησαν μὲ τοὺς Θηβαίους. Αἱ πόλεις τῆς Ἀρκαδίας ουνηγώθησαν καὶ ἔκτισαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Δακωνικῆς μίαν μητρόπολιν κοινήν, τὴν ὥποιαν ὡνόμασαν Μεγάλην πόλιν, εἰς αὐτὴν δὲ συνήρχοντο καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῶν πραγμάτων τῆς χώρας των. Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Θηβαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐστράτευσε μὲ τὸν Πελοπίδαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀφοῦ διέδη τὸν Εὐρώταν, ὥρμησε κατὰ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ ἐπτακοσίων ἐτῶν

ἥτοι ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως ποὺς ἔχθρικὸς δὲν εἶχε πατήσει τὸ ἔδαφος τῆς Δακωνικῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἐλεγον διτὶ γυνὴ Λάκαινα δὲν εἶδε ποτὲ ἔχθρικὸν καπνόν. Ἀλλ' εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν μόλις ἐνεφανίσθη ὁ ἔχθρος, αἱ Σπαρτιάτιδες ἥρχισαν νὰ θρηνοῦν δυνατὰ καὶ νὰ κραυγάζουν. Ἀλλ' ὅμως ὁ γηραιός Ἀγησαλαος ὑπερήσπισε τὴν πόλιν μὲ σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν καὶ οὕτω ἐσώθη ἡ Σπάρτη.

‘Ο Ἐπαμεινώνδας προχωρήσας ἔφθασεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἀφοῦ ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν δλιων τῶν Εἰλώτων καὶ τῶν Περιοίκων τῆς Μεσσηνίας καὶ ἐπροσκάλεσε τοὺς ἐδῶ καὶ ἔκει πλανωμένους Μεσσηνίους, ἔκτισε τὴν Μεσσήνην ὑπὸ τὸ παλαιὸν φρούριον τῆς Ἰθάμης καὶ ἐξησφάλισε τὴν αὐτονομίαν τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης χώρας. Ἀφοῦ δὲ ἀφῆκε φρουρὰν εἰς τὴν Μεσσήνην καὶ κατόπιν ὠχύρωσε τὴν Μεγάλην πόλιν ἐπανῆλθε θριαμβεύτικῶς εἰς τὰς Θήρας.

γ3. Οἱ Θηριάεις ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ.—

Θάνατος τοῦ Πελοπίδου.

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν Θηραίων ἔκτείνεται εἰς δληγ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Θεσσαλοί, ἐπειδὴ ἐπιεῖζοντο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τυράννου τῶν Φερών (σημερινοῦ Βελεστίνου), ἐνήτησαν τὴν δούλειαν τῶν Θηραίων. Ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπεχρέωσε τὸν τύραννον νὰ φέρεται ἡπιώτερον πρὸς τοὺς Θεσσαλούς. Ἀπὸ ἔκει δὲ μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ συνεβίβασε τοὺς υἱοὺς τοῦ ἀποθανότος Ἀμύντου Β', οἱ ὅποιοι ἐφίλοικοι διὰ τὸν θρόνον. Κατέστησε τὴν Μακεδονίαν σύμμαχον τῶν Θηραίων καὶ κατόπιν ἐπαγγήλθεν εἰς τὰς Θήρας, ἀφοῦ παρέλαθε μαζί του καὶ τριάκοντα ὄμηρους, μεταξὺ τῶν ὄποιων καὶ τὸν νεαρὸν Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Ἀμύντου Β', τὸν μετέπειτα βασιλέα τῆς Μακεδονίας.

‘Αλλὰ μετ’ δλίγον τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας διεταράχθησαν. Ὁ Πελοπίδας ἐστάλη διὰ νὰ συμβιβάσῃ αὐτά, ἀλλὰ συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφυλακίσθη. Ἐπῆλθεν ὅμως ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ στρατοῦ καὶ τὸν ἡλευθέρωσεν. Ἐπειτα ἀπὸ δλίγον καιρὸν διεδιέθη θησαν καὶ πάλιν παράπονα εἰς τὰς Θήρας ἐκ μέρους

τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πελοπίδας ἔσπευσε μετὰ τοῦ στρατοῦ διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν τύραννον διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ. Καὶ κατετρόπωσε μὲν αὐτὸν παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλάς (364), ἀλλὰ μὲ τὴν μεγάλην ὄρμήν του ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Πελοπίδας.

Σ. 4. Ἡ ἐν Μαντίνειᾳ μάχη.—Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδον.

Οἱ Ἐπαμεινώνδας τρεῖς φορᾶς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὸ 362 εἰσέβαλε καὶ τετάρτην φοράν, διότι μερικοὶ σύμμαχοι τῶν Θηβαίων ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. Προχωρήσας ἔφθασεν εἰς τὴν Μαντίνειαν, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν. Καὶ ἐδῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας παρέταξε τὸν στρατὸν του εἰς λοξὴν φάλαγγα καὶ τὸ ἵππικόν του εἰς σχῆμα ἐμβόλου καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν ἡγαμένων ἔχθρῶν. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μάχονται μὲ πρωτοφανῆ ἀνδρείαν. Οἱ Ἐπαμεινώνδας κρατῶν τὸ ξίφος εἰς χεῖρας μάχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Οἱ ἔχθροι μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὸν ὄγκον τῆς λοξῆς φάλαγγος ὑποχωροῦν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας πληγώντες θανασίμως εἰς τὸ στήθος μὲ ἀκόντιον, τὸ ὅποιον ἐθραύσθη καὶ ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ στήθους. Μεταφέρεται ζωντανὸς ἔξω τῆς μάχης εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ Ιατροὶ προσκληθέντες εἶπαν ὅτι, ἐὰν ἔξαχθῇ τὸ δόρυ, ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως. Οἱ Ἐπαμεινώνδας ἀκούει μὲ ἀταραξίαν τοὺς λόγους τῶν Ιατρῶν. Ἐρωτᾷ ποιοὶ ἐνίκησαν. Ἄφοῦ δὲ ἔμαθεν ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, εἶπε «Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ ἀποθάνω» καὶ διέταξε νὰ ἔξαγάγουν τὸ δόρυ. Τὴν στιγμὴν ἔκεινην οἱ φίλοι του τὸν περιεστοίχιον κλαίοντες, εἰς δ' ἔξ αὐτῶν εἶπε μετὰ δακρύων «Ἐπαμεινώνδα, ἀποθνήσκεις ἀτεχνος». «Οχι — ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμεινώνδας — ἀφίγω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντίνειᾳ γίνην». Μετὰ ταῦτα ἔξήχθη τὸ δόρυ καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐτάφη δὲ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατέπεσε καὶ ἡ βραχεῖα ἥγειμονία τῶν Θηβῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἔδειξε πλέον φανερὰ σημεῖα γενικῆς καταπτώσεως. Φοιερὰ παραλυσία ἐπεκράτει εἰς αὐτήν. Ἐνῷ δὲ τοι-

αύτη ήτο διατάσσεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνεφάνη εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς μέρη νεαρὰ καὶ ἀκμαῖα δύναμις, ή Μακεδονία, ητο προωρισμένη νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ εἰς τὸν κόσμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

73. Η Μακεδονέα πρὸ τοῦ Φελέππου Β'.

Οι Μακεδόνες ήσαν "Ελληνες τὴν καταγγήν καὶ πιθανῶς συγγενεῖς μὲ τοὺς Δωριεῖς. Ἐπειδὴ δμως ἀνεμίχθησαν μὲ βαρβαρικὰ Ἰλλυρικὰ καὶ Θρακικὰ στοιχεῖα, ἔμειναν πολὺ διπέσω εἰς τὸν πολιτισμόν.

Οι Μακεδόνες κατ' ἀρχὰς ήσαν διηγημένοι εἰς πολλὰς φυλὰς ἀνεξαρτήτους. Κατὰ τὸν ἔβδομον αἰώνα κάποιος ἡγεμονικὸς οἶκος, ὁ ὅποιος ἐκαυχᾶτο δι τὴν κατήγετο ἀπὸ τοὺς Ἡρακλεῖδας τοῦ Ἀργους, γῆνασεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλας τὰς Μακεδονικὰς φυλὰς καὶ ἐκαμε πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας τὴν Ἐδεσσαν, τὰ σημερινὰ Βοδενά.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Μακεδόνες ήσαν ἐλεύθεροι. Ἄλλ' έταν ὁ Περσικὸς χείμαρρος ἐπὶ Δαρείου Α' ἐξεχύθη εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀμύντας Α' ἔγινεν διποτελῆς εἰς τοὺς Πέρσας· ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Α' ἡγαγκάσθη νὰ συνεκστρατεύσῃ μὲ τὸν Εέρεην ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Περσῶν εἰς τὰς Πλαταιὰς ἀπετίναξε τὸν Περσικὸν ζυγόν.

Περίφημος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος Β' (413—399). Οὗτος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἐκ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὴν Πέλλαν (πλησίον τῶν σημερινῶν Γενιτσῶν), εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀγῶνας ὁμοίους μὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ ἐκάλεσεν εἰς τὴν αὐλήν του ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, ὡς τὸν Εὔριπον καὶ τὸν Πλάτωνα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελάου ἐπηκοούθησαν χρόνοι ἐσωτερικῶν ἐφίδων καὶ φόνων μεταξὺ τῶν ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου ἔως ὅτου τὸ 359 κατέλαβε τὸν θρόνον ὁ Φίλιππος Β'.

76. Φίλιππος Β' (359—336).

Ο Φίλιππος Β' ήτο τριτότοκος υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Β'. Λεκαπεν-

ταετής περίπου τὴν ἡλικίαν ἐφέρθη ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου ὡς δῆμος εἰς τὰς Θήβας. Εἰς τὰς Θήβας ἔμεινε τρία ἔτη, κατ' αὐτὸν δὲ τὸ διάστημα ἔμαθε πολλὰ πράγματα. Ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινῶνδαν τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην, ἔγινε δὲ θαυμαστὴς αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὸν ἐμιμήθη εἰς τὰ πολεμικά ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν μεγαλοφυχίαν τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατηγοῦ οὕτε τὴν εἶχεν ἐκ φύσεως οὕτε τὴν ἐμιμήθη.

Οταν ἀνέδη εἰς τὸν θρόνον ὁ Φίλιππος Β', ἡ Μακεδονία ἤπειλεῖτο καὶ ἀπὸ ἐσωτερικούς καὶ ἀπὸ ἐξωτερικούς κινδύνους. Οἱ Φίλιπποις δὲν ἔδειλασε πρὸ τῶν κινδύνων. Κατέγινε μετὰ δραστηριότητος εἰς τὸ γὰρ διγανώση τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν πειθαρχίαν σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα, τὰ ὅποια ἔλαβεν εἰς τὰς Θήβας. Κατέστησε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὑποχρεωτικὴν διὰ τοὺς ὑπηκόους του καὶ οὕτω ἐδημιουργήσε στρατὸν ἐθνικόν. Τὴν βάσιν τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἀπετέλει ἡ φάλαγξ, ἡ ὅποια συνίστατο ἀπὸ πεζούς βαρέως ὠπλισμένους καὶ φέροντας μακρὰ δόρατα, τὰ ὅποια ἔκαλουντο σάρισα. Ἐπειτα δὲ κατεπολέμησε δλους τοὺς ἐχθρούς ἐσωτερικούς καὶ ἐξωτερικούς καὶ οὕτω ἐξησφάλισε τὴν ἀρχήν του.

Κατόπιν, ἐπιθυμῶν νὰ συνδέσῃ στενώτερον τὴν Μακεδονίαν μὲ τὴν θάλασσαν, ἐστράφη πρὸς τὰ παράλια, τὰ ὅποια κατείχοντο ἀπὸ Ἑλληνικὰς ἀποικίας, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Ἀμφίπολιν, ἡ ὅποια ἔκειτο πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος, τὴν Πύδναν, ἡ ὅποια ἔκειτο πλησίον τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς κειμένην Ποτείδαιαν. ἐκυρίευσε προσέτι καὶ τὰς Κρηνίδας καὶ τὰς μετωνόμασε Φίλιππους. Οὕτω δὲ ἔγινε κύριος δῆμος τῆς χώρας μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου, ὅπου ὑπήρχον μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐπὶ τοῦ ὅρους Παγγαίου.

Σ. Άγαμεξες τοῦ Φίλιππου εἰς τὰ πράγματα τῆς κυρεώς. — Ελλάδος. — Δημοσθένης.

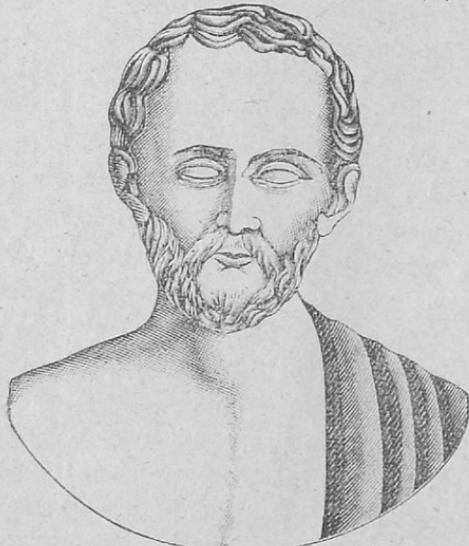
Ἄφου ἐστερεώθη ὁ Φίλιππος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἔγινεν ἴσχυρός, ἔζητει εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ἡ το δὲ ὁ Φίλιππος ὅχι μόνον ἔξοχος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἐπιτήδειος καὶ πολυμήχανος. Ὁπου δὲν ἥδυνατο νὰ κατισχύσῃ διὰ τῶν ὅπλων, μετεχειρίζετο τὴν δωροδοκίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε κατὰ νοῦν

ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὴν ὑπὸ τὸ σκηπτρόν του, εἶχεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατασκόπους, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνεν ἀδρότατα. Οἱ κατάσκοποι οὗτοι μὲ κάθε τρόπον καὶ μὲ κάθε μέσον ἐφρόντιζον νὰ δξυπηρετοῦν τοὺς κατακτητικούς σκοπούς τοῦ Φιλίππου.

Τὰ φιλόδοξα καὶ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου προεῖδε μὲ ὀξυδέρκειαν καὶ κατεπολέμησε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις ὁ Δημοσθένης ὁ Ἀθηναῖος, ὁ μέγιστος τῶν ἡγεμόνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ο Δημοσθένης ὅλην τὴν φλογερὰν εὐγλωττίαν του μετεχειρίσθη

ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἄλλοι
οἱ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τοῦ πο-
λυμηχάνου βασιλέως τῶν
Μακεδόνων δὲν ἔφερε κανὲν
ἀποτέλεσμα. Οἱ Ἀθηναῖοι
πρὸς στιγμὴν μόνον κατε-
λαμβάνοντο. ἀπὸ ἐνθουσια-
σμὸν ἐκ τῶν λόγων τοῦ με-
γάλου ἥρτος, ὕστερον δὲ
δὲν ἐπραττον τίποτε γεγναῖον
ἢ σπουδαῖον. Ήσαν ὅλοι,
φίλοι τῶν ἀπολαύσεων καὶ
ὅλοι ἀπέφευγον τοὺς κάπους
τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς δὲ τού-
του ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας
ἴσχυρὸν πολιτικὸν κόμμα, τοῦ
ὁποίου προΐστατο ὁ Αἰσχίνης

Ο Δημοσθένης.

καὶ ἄλλοι καὶ τὸ ὁποῖον κόμμα μὲ κάθε τρόπον ἐπροσπάθει νὰ μαται-
ώνῃ πᾶν μέτρον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

ΤΑΧ. Φωκικὸς ἡ ιερὸς πόλεμος (355—346).— “Αλωσις τῆς Θλύγου.

Ο Φωκικὸς πόλεμος ἔδωκεν εἰς τὸν Φιλιππον τὴν εὐκαιρίαν νὰ
ἐπειμῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος προεκλήθη
δὲ ὁ Φωκικὸς πόλεμος ἐκ τῆς ἐπῆς αἰτίας. Οἱ Θηραῖοι ἐμίσουν πάντοτε

τοὺς Φωκεῖς κατηγόρησαν λοιπὸν αὐτοὺς εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συγέδριον διὰ ἐκαλλιέργησαν μέρος Ἱερᾶς γῆς, ἡ ὅποια ἀνήκεν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τὸ Ἀμφικτιονικὸν συγέδριον κατεδίκασε τοὺς Φωκεῖς εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φωκεῖς ἥρονοῦντο νὰ πληρώσουν τὸ πρόστιμον, τὸ Ἀμφικτιονικὸν συγέδριον ἐψήφισε πόλεμον κατὰ τῶν Ἱεροσύλων Φωκέων. Τὸν πόλεμον τούτον ἀνέλαβον νὰ διεξαγάγουν κατὰ τῶν Φωκέων οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοχροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοί. Ἐξ ἄλλου μέρους τοὺς Φωκεῖς ἔδοιχθουν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιάται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι. Ὁ πόλεμος διήρκεσεν ἐννέα ἔτη καὶ ἐπολεμήθη καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μὲ μεγάλην σκληρότητα.

Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τούτου ὁ Φίλιππος ἐξεστράτευσε καὶ πάλιν κατὰ τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ προσέβαλε καὶ ἐποιέρηκησε τὴν μεγίστην ἐκ τῶν ἐκεῖ πόλεων καὶ ἰοχυροτάτην Ὀλυμπον. Ὁ Δημοσθένης μὲ τοὺς φλογερούς Ὀλυμπιακούς του λόγους ἐπροσπάθησε ν' ἀναφλέξῃ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπέτυχε νὰ πέμψουν οὗτοι στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς βοήθειαν τῶν Ὀλυμπίων. Ματαίως διωτοί, διέτεινοι οἱ ἀρχοντες τῆς Ὀλύμπου δωροδοκηθέντες ὑπὸ τοῦ Φιλίππου παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν πόλιν.

Οἱ Θηβαῖοι ἐξαντληθέντες ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος τότε σπεύδει ἐκ Μακεδονίας, διαπερᾶ τὰς Θερμοπύλας καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων τὸ 346. Ὁ τότε στρατηγὸς τῶν Φωκέων Φάλαικος δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνεχώρησε μὲ 8000 μισθοφόρους εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Φίλιππος κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν χώραν καὶ ἐπειτα συνεκάλεσε τὸ Ἀμφικτιονικὸν συγέδριον, τούτο δὲ ἐξέδωκε τὰς ἐξῆς ἀποφάσεις α') αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος νὰ κατασκαφοῦν καὶ οἱ κάτοικοι αὔτης νὰ κατοικήσουν εἰς μικρὰ χωρία, ἔκαστον ἐκ τῶν ὅποιων νὰ μὴ ἔχῃ περισποτέρας τῶν 50 οἰκιῶν β') ν' ἀποκλεισθοῦν οἱ Φωκεῖς ἐκ τοῦ συγεδρίου, αἱ δὲ δύο ψῆφοι αὐτῶν νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, προσέτι δὲ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ προεδρία τῶν Πυθικῶν ἀγώνων.

γ9. Πόλεμος του Φιλέππου πρὸς τοὺς Ἀμφισσαῖς.—Η ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338).

Τὸ 339 ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Αἰσχίνης, δργανον τοῦ Φιλέππου, ἐστάλη ὃς ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον. Οὗτος κατηγόρησε τοὺς Ἀμφισσαῖς ὅτι ἐκαλιέργησαν γῆν ἵερὰν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου, τὸ δὲ συνέδριον κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς πρόστιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀμφισσαῖς ἤροντο νὰ πληρώσουν τὸ πρόστιμον, οἱ Ἀμφικτιονες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φιλέππον ὡς προϊστάμενον τοῦ συνεδρίου νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἵεροσύλους. Οἱ Φιλέπποι εἰσέβαλεν ἀμέσως μὲ 30,000 πεζοὺς καὶ 2,000 ἵππεῖς, καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ ἔθαψισε κατὰ τῆς Ἀμφισσης καὶ ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψεν αὐτήν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸν περισσότερον στρατὸν κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, τὸ σημερινὸν Δραχμάνιον.

Μόλις ἐγνώσθη ὅτι ὁ Φιλέππος κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, πόλιν ὅχυράν, κειμένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἢ ὅποια ὠδήγει ἀπὸ Θερμόπυλῶν εἰς Θήβας, τρόμος κατέλαβε τοὺς Ἑλληνας. Τώρα ἀπεκάλυψθησαν τὰ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλέππου. Οἱ Δημοσθένης διὰ λόγου μεστοῦ φιλοπατρίας συμβουλεύει τοὺς καταπεπληγμένους Ἀθηναίους νὰ πέμψουν ἀμέσως πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας διὰ νὰ προτείνουν συμμαχίαν καὶ ἀναλάδουν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Θηβαίους τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι πέμπουν αὐτὸν τὸν Δημοσθένην. Οὗτος δὲ ἐλθὼν αὐθημερὸν εἰς Θήβας μὲ τὴν πύρινον εὐγλωττίαν του ἐμπνέει εἰς τοὺς Θηβαίους ἕρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ πείθει αὐτοὺς ύπὸ ἀναλάδουν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Ἀθηναίους τὸν ὑπὲρ τῶν δλων ἀγῶνα. Ἀμέσως λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνωθέντες μὲ τοὺς Θηβαίους καὶ μὲ ἄλλους συμμάχους ἐπέρχονται κατὰ τοῦ Φιλέππου, ὁ ὅποιος ἦτο στρατοπεδευμένος εἰς τὴν Χαιρώνειαν τῆς Βοιωτίας.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Χαιρώνειαν τὸ 338 συγεκροτήθη μάχη φονικωτάτη. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐπολέμησαν γενναῖως, ἀλλ' οἱ σύμμαχοι ἐνικήθησαν. Οἱ ἱερολοχῖται Θηβαῖοι ἔπεσαν δλοι ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου χωρίς κανεὶς νὰ στρέψῃ τὰ γῶτα. Βραδύτερον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσεν ὁ Ιερὸς λόχος, οἱ Θηβαῖοι ἔστησαν μαρμάρινον λέοντα εἰς μνῆμην τῆς ἀνδρείας τῶν πεσόντων. Οἱ λέων αὐτὸς καὶ σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἐδείχθη ἐπιεικῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναῖς· οὓς ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν χωρὶς λύτρα. Πρὸς τοὺς Θηβαῖς· οὓς ὅμως ἐδείχθη σκληρός. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν ἄλλους μὲν ἐφόνευσε καὶ ἄλλους ἐπώλησεν ώς ἀγδράποδα, εἰς δὲ τὴν Καδμείαν ἐγκατέστησε Μακεδονικὴν φρουράν.

80. Σχέδια καὶ θάνατος τοῦ Φιλέππου.

Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ νίκης ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐφέρθη ὅμως πολὺ ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ὁ ακοπός του δὲν ἤτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ νὰ ἐκστρατεύῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὅθεν συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κόρινθον κοινὸν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ ὅποιον ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλαις αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐκτὸς τῆς Σπάρτης.

Εἰς τὸ συνέδριον ὁ Φίλιππος παρέστησεν δτὶς οἱ μέχρι τοῦδε ἀγώνες του ἀπέδιλεπον εἰς τὸ νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ ἐκδικηθῇ αὐτοὺς δι’ δσα κακὰ ἐπραξαν οὗτοι ἀλλοτε κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐζήτησε δὲ πρὸς τοῦτο τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀναγγώρισιν αὐτοῦ ώς ἀρχιστρατήγου. Τὸ συνέδριον ἀνεκήρυξε τὸν Φίλιππον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μόνη ἡ Σπάρτη, ώς εἰπαμεν, δὲν ἔπειμψεν ἀντιπρόσωπον εἰς τὸ συνέδριον, μὴ θέλουσα νὰ ἀναγγωρίσῃ τὴν ἥγεμονίαν τοῦ Φιλέππου ἐπὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Ἐπανεῖθων ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Μακεδονίαν ἥρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν· ἀλλ’ αἰφνῆς ἐδοιοφονήθη ὑπὸ τινος ἐκ τῶν σωματοφυλάκων του, ὁ ὄποιος εἶχε προσωπικὰς ἀφορμὰς ἐναντίον του. Τὸ ἔργον του ὅμως δὲν ἐματαιώθη, ώς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ΄ ΑΙΩΝΑ Π. Χ.

81. Κοινωνικὴ κατάστασις.

Εἰπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα δτὶς οἱ σοφισταὶ συνετέλεσαν ὥστε νὰ χαλαρώθῃ ἐντελῶς τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα. Οἱ ἀνθρώποι ἔπαιυ-

σαν νὰ πιστεύουν εἰς τοὺς θεούς των. Καὶ διὰ τοῦτο δλίγον κατ' δλίγον
ἐπῆλθεν ἡθικὴ ἔξαχρείωσις.

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ κοινωνικὴ κατάστασις ἔχει-
ρρέθεισεν. Ἡ θρησκευτικὴ παραλυσία καὶ ἡ ἀνηθικότης ηὔξησεν
ἀκόμη περισσότερον. Ἡ παλαιὰ φιλοπατρία, σωφροσύνη καὶ ἐγκρά-
τεια ἔλειψαν. Οἱ πολῖται δὲν ἡσαν πλέον ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πόλιν.
Οἱ καθεὶς ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἑαυτόν του. Αἱ πόλεις μαραίνονται, ἐνῷ ὁ
ἰδιωτικὸς βίος γίνεται πολυτελέστερος. Ἡ γυμναστικὴ δὲν θεωρεῖται
πλέον ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων. Οἱ πο-
λῖται αἰσθάνονται ἀποστροφὴν πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ
μὲ κάθε τρόπον προσπαθοῦν γ' ἀποφύγουν αὐτήν.

82. Τὰ στρατιωτικά.

Απὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν τὰ
στρατιωτικὰ πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα μετεβλήθησαν πολὺ. Ἔως
τότε τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὄπλιται καὶ τούτους
ἀπετέλουν οἱ πολῖται ἐκάστης πόλεως. Ἀπὸ τότε δύμας τὰ πράγματα
μετεβλήθησαν. Οἱ πολῖται, δημος προείπαμεν, ἥρχισαν νὰ αἰσθάνων-
ται ἀποστροφὴν πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ μὲ κάθε τρόπον
ἐπροσπάθουν γ' ἀποφύγουν αὐτήν. Ἐνεκα τούτου αἱ κυβερνήσεις τῶν
πόλεων ἡγαγκάσθησαν ἐν καιρῷ πολέμου νὰ μισθώνουν ἔνους. Ἄλλὰ
ἀπὸ τοὺς μισθοφόρους λείπει ἡ πειθαρχία καὶ ἡ φιλοτιμία. Πατέρες
τῶν μισθοφόρων εἶναι τὸ στρατόπεδον. Ἀδιαφοροῦν οὖτοι διὰ ποτίον
πολεμοῦν καὶ δλη ἡ προσοχὴ των στρέφεται πρὸς τὸν μισθὸν καὶ πρὸς
τὰ λάφυρα.

Ἐχει δύμας τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν καλήν του ὅψιν. Ἀπὸ τοῦδε ἡ
στρατιωτικὴ τέχνη ἀσκεῖται ἀπὸ ἄνδρας, οἱ ὄποιοι ἔχουν τὸν πόλεμον
ὡς ἐπάγγελμα καὶ ἐπομένως ἥρχισεν ἡ στρατιωτικὴ τέχνη καπως νὰ
τελειοποιεῖται. Οἱ μεγαλοφυῆς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Ἰφικρά-
της ὠργάνωσε τοὺς μισθοφόρους καὶ ὑπέβαλεν αὐτοὺς εἰς πειθαρχίαν.
τοὺς ὥπλισε μὲ μικρὰν καὶ ἐλαφρὰν ἀσπίδα, τὴν καλουμένην π. ἐ-
την (ἐκ τῆς ὄποιας καὶ πελτασταὶ ὠνομάζοντο), μὲ δόρυ καὶ μὲ
ξίφος, διπλασίως μακρότερα ἀπὸ τὰ συγηθισμένα, καὶ μὲ ὑποδήματα
ἐλαφρὰ καὶ εὐκόλως λυόμενα, τὰ ὄποια ὠνομάζοντο ἵφικρατι-

δεις. Καὶ διετήρησαν μὲν οἱ ὄπλιται τὴν ὑπεροχήν των εἰς τοὺς ἀγώνας, οἱ ὅποιοι διεξήγοντο εἰς ὄμαλάς πεδιάδας· ἀλλ᾽ ἡσαν πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς οἱ πελτασταί, ὅταν ἐπέρκειτο νὰ κάμουν αἰφνιδίας ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἔχθρῶν ἢ νὰ περικυκλώσουν αὐτοὺς εἰς χωρία ἀνώμαλα.

Σπουδαίαν ἐπίσης μεταβολὴν εἰς τὴν συνήθη παράταξιν τοῦ στρατοῦ ἐπέφερεν ἡ λοξὴ φάλαγξ τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀντὶ νὰ παρατάσσῃ τὸν στρατὸν εἰς ἵσον βάθος καθ' ὅλον τὸ μέτωπον, ὃ πως ἐγίνετο ἔως τότε καὶ εἰς τοὺς δύο ἀντιμετώπους στρατούς, ἐνίσχυεν οὗτος τὸ ἔνκρέας τῆς παρατάξεως εἰς βάθος 50 ἀνδρῶν ἐνῷ δὲ τὸ κέντρον καὶ τὸ ἄλλο κέρας, βάθους μόλις δκτὼ ἀνδρῶν, ἀπησχόλουν τὸν ἔχθρον μᾶλλον ἀμυντικῶς, τὸ ἐνισχυμένον κέρας ἐπέπιπτε μὲ ὄρμὴν κατὰ τοῦ ἀπέναντι ἔχθρικοῦ κέρατος, τὸ ἀπώθει πρὸς τὰ διπίσω, τὸ ὑπερεφαλάγγιζε καὶ ἐκτύπα εἰς τὰ πλευρὰ τὸν ἔχθρὸν καὶ τὸν ἡνάγκαζε νὰ τραπῇ εἰς φυγήν.

Οὐ Φίλιππος ὁ Μακεδών, διαν διέτριβεν εἰς τὰς Θήρας, παρετήρησε καὶ ἐμελέτησεν ὅλην τὴν πρόσοδον τῆς Ἑλληνικῆς πολεμικῆς τέχνης. Ἐκ ταύτης δὲ ὄρμώμενος, διαν κατόπιν ἔγινε βασιλεύς, ἐπέφερε πλείστας βελτιώσεις καὶ εὕτω συνεκρότησε στρατὸν πολὺ τελειότερον ἀπὸ τοὺς προηγουμένους. Καθὼς προείπαμεν, ὁ Φίλιππος συνεκρότησε στρατὸν κυρίως ἀπὸ τοὺς ιθαγενεῖς Μακεδόνας, ἀπετελεῖτο δὲ ἀπὸ πεζικόν, ἵππικὸν καὶ μηχανικόν. Τὴν βάσιν ἀπετέλει ἡ φάλαγξ. Οἱ φαλαγγῖται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐμάχοντο κατὰ στοίχους εἰς βάθος 16 ἀνδρῶν. Οἱ πέντε πρῶτοι στοῖχοι ἐκράτουν τὴν σάρισσαν (6 1/2 μέτρων μήκους) πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔχθροῦ, εὕτως ὥστε αἱ σάρισσαι τοῦ πέμπτου στοίχου προεξεῖχον τρεῖς πόδας πρὸ τοῦ σώματος ἐκάστου στρατιώτου τοῦ πρώτου στοίχου. Οἱ δὲ ἄνδρες τῶν τελευταίων στοίχων ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίζουν καὶ νὰ ὀθοῦν πρὸ τὰ ἐμπρόδες τὸ μέτωπον καὶ ἀνεπλήρουν τοὺς τραυματιζομένους τῶν πρώτων στοίχων.

Ἡ φάλαγξ ἡτο ἀκαταγώνιστος εἰς ὄμαλὴν μόγον πεδιάδα. Διὰ τὰ ἀνώμαλα ἐδάφη ὁ Φίλιππος εἶχε ἄλλο πεζικὸν ἐλαφρῶς ὠπλισμένον. Τὸ ἵππικὸν τῶν Μακεδόνων ἀνέκαθεν ἡτο ἀριστον, τελειοποιηθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Φίλιππου ἔγινεν δσον καὶ τὸ πεζικὸν χρήσιμον. Διεκρίνετο δὲ εἰς βαρὺ καὶ εἰς ἐλαφρὸν ἵππικόν. Τὸ βαρὺ ἵππικὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς τῆς χώρας (τοὺς εὐπόρους γαιοκτήμονας). Τὸ δὲ μηχα-

νικὸν τοῦ Φιλίππου ἡτο ἐπιτηδειότατον εἰς πολιορκίας καὶ εἰς μάχας.

83. Τὰ γράμματα.

Η ῥητορική.— Εἰς κάθε δημοκρατικὴν πολιτείαν ἡ εὐγλωττία εἶναι ἀπαραίτητον προσὸν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός. Οἱ διασημότεροι πολιτικοὶ ἄνδρες τῶν παλαιῶν χρόνων Σόλων, Πεισίστρατος, Κλεισθένης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστελῆς διέπρεψαν καὶ ὡς ῥήτορες τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἡ ῥητορικὴ αὐτῶν ἵκανότης ἡτο δῶρον φυσικόν. Οἱ λόγοι των ἡσαν φυσικώτατοι καὶ ἀπλούστατοι καὶ σκοπὸν εἶχον νὰ πείσουν τοὺς ἀκροατάς. Ἀπὸ δὲ τοὺς φυσικοὺς τούτους ῥήτορας ὑπερεῖχεν ὁ Περικλῆς.

‘Αλλ’ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, δτε ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις καὶ ὁ δημόσιος πολιτικὸς καὶ δικαστικὸς βίος ἔλαβε μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν, ὅλοι δσοὶ ἐπεθύμουν νὰ πολιτευθοῦν ἐξήτουν νὰ ἀναπληρώσουν διὰ τῆς τέχνης τὴν ἔλλειψιν τοῦ φυσικοῦ δώρου τοῦ λέγειν. Ἐκ τούτου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἡ ἔντεχνος ῥητορική, ἡ ὅποια ἔφθασεν εἰς τὴν τελειοτάτην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ὄνομαστοὶ ῥήτορες τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Λυσίας, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Λυκοῦργος, ὁ Ὑπερείδης, ὁ Αἰσχίνης, καὶ ὁ μέγιστος πάντων Δημοσθένης.

Η Ἰστορία.— Τὴν ἴστορίαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀντιπροσωπεύει Μενούφων, ὁ ὅποιος ὁμοῦ μὲ τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Θουκυδίδην ἀποτελοῦν τοὺς τρεῖς μεγάλους ἴστορικοὺς τῆς ἀρχαιότητος.

Η Φιλοσοφία.— Ἐπιφανέστατος ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ὑπῆρξεν ὁ θεῖος Πλάτων. Οὗτος συνεπλήρωσε τὴν Σωκρατικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀνεδέλχθη ὁ μέγιστος τῶν φιλοσόφων δχι μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ωσαύτως μέγας φιλόσοφος ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ἀπὸ τὰ Στάγειρα τῆς Μακεδονίας, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος.

84. Αἱ ὠραῖαι τέχναι.

Η Ἀρχιτεκτονική.— Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα, δὲν ἤδύνατο νὰ οἰκοδομῇ ἐπιφανῆ οἰκοδομήματα. Οἱ εὑποροὶ δμως ἐκ τῶν πολιτῶν ἔκτι-

ζον πολυτελεστάτας οἰκίας. Εἰς ἄλλα δμως μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ πολῖται ἐφιλοτιμοῦντο νὰ στολίζουν τὰς πόλεις τῶν μὲν ναούς, μὲν θέατρα. μὲν γυμνάσια κ.λ.π.

Ἡ Γλυπτική.—Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἡ γλυπτική, ὡς προείπαμεν, ἀνήλθεν εἰς τὴν ὑψίστην τελειότητα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἡ γλυπτικὴ διετηρήθη εἰς τὴν τελειότητα αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατεσκευάσθησαν γλυπτικὰ ἀριστουργήματα. Μεγάλοι καλλιτέχναι τῆς περιόδου ταύτης ὑπήρξαν ὁ Σκόπας καὶ ὁ Πραξιτέλης, ἐκ τῆς Πάρου καὶ οἱ δύο, ἐργαζόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὁ Λύσιππος ἐκ τῆς Σικυώνος, ὁ ὅποιος διέτριψε πολὺν χρόνον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ.

Ἡ Ζωγραφική.—Περιφημότατοι ζωγράφοι τῆς περιόδου ταύτης ὑπήρξαν ὁ Ζεῦξις ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Βιθυνίας, ὁ Παρράσιος ἀπὸ τὴν Ἐφεσον καὶ ὁ Τιμάνθης ἀπὸ τὴν Κύθηνον. Ὁλους τούτους ὑπερέδαλεν ὁ Ἀπελλῆς ὁ Κολοφώνιος. Ο Μέγας Ἀλέξανδρος μόνον εἰς τὸν Ἀπελλῆν ἐπέτρεπε νὰ τὸν ζωγραφίζῃ.

Ο ἀποξύδμενος τοῦ
Λυσίππου

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Σ Ο Μ Ε Γ Α Σ

85. Πατέρικὴ ἥλικεα καὶ ἀγωγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου.—Καταστροφὴ τῶν Θηρῶν.

Τὸν Φίλιππον Β' διεδέχθη εἰς τὸν Μακεδονικὸν θρόνον τὸ 336 ὁ οὐδεὶς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, εἰκοσαετής τὴν ἥλικαν.

Ο Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν καὶ δορικτήτορων καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου. Ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ τὰ λαμπρότερα πνευματικὰ καὶ φυχικὰ προτερήματα. Τὰ προτερήματα δὲ ταῦτα ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξε θαυμασίως ὁ μέγας

αύτοῦ διδάσκαλος Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος. Ὁ Ἀριστοτέλης προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ δεκατριετοῦς Ἀλεξάνδρου· διαμείνας δὲ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Μακεδονικὴν αὐλὴν

διέπλασε καὶ διεμόρφωσε τὸ ἥθος τοῦ μαθητοῦ Ἑλληνοπρεπέστατον καὶ μεγαλόφρον καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἔρωτα πρὸς τὰς μεγάλας πράξεις. Τόσην δὲ ἀγάπην καὶ τόσον σέδαις ἥσθάνετο πρὸς τὸν διδάσκαλόν του ὁ Ἀλέξανδρος, ὡστε ἔλεγεν «Εἰς μὲν τὸν πάτέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εῦζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐδεικνύετο ἡ ὑπέροχος φύσις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διηγοῦνται δὲ, ὅταν ἤρχετο καμία ἀγγελία δι τοῦ ὁ πατήρ του ἐκυρίευσε πόλιν τινὰ ἡ ἐνίκησεν εἰς καμπίαν μάχην, ὁ Ἀλέξανδρος περίλυπος ἔλεγεν «Ο πατήρ μου ἔχει σκοπὸν νὰ κατορθώσῃ δλὰ καὶ νὰ μὴ ἀφῆσῃ καὶ εἰς ἐμὲ γὰ πρᾶξω μέγα τι καὶ λαμπρὸν ἔργον».

Οταν ἦτο μειράκιον 14 ἐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐδάμασε τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὃποῖον οὔτε ὁ πατήρ του οὔτε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς αὐλικούς του ἡδυνήθη νὰ ἱππεύσῃ. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ Φίλιππος δακρύων ἀπὸ τὴν χαράν του ἐνηγκαλίσθη τὸν υἱόν του καὶ τοῦ εἶπε «Ζήτει, υἱέ μου, ἄλλο βασίλειον μεγαλύτερον, διότι ἡ Μακεδονία εἶναι μικρὰ διὰ σέ». Δεκαοκταετής δὲ τὴν ἡλικίαν διηγύθυνεν εἰς τὴν Χαιρώνειαν τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Μακεδόνων καὶ κατέκοψε τὸν Ἱερὸν λόχον, συντελέσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην νίκην.

Ο Μέγας Ἀλέξανδρος

σαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὃποῖον οὔτε ὁ πατήρ του οὔτε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς αὐλικούς του ἡδυνήθη νὰ ἱππεύσῃ. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ Φίλιππος δακρύων ἀπὸ τὴν χαράν του ἐνηγκαλίσθη τὸν υἱόν του καὶ τοῦ εἶπε «Ζήτει, υἱέ μου, ἄλλο βασίλειον μεγαλύτερον, διότι ἡ Μακεδονία εἶναι μικρὰ διὰ σέ». Δεκαοκταετής δὲ τὴν ἡλικίαν διηγύθυνεν εἰς τὴν Χαιρώνειαν τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Μακεδόνων καὶ κατέκοψε τὸν Ἱερὸν λόχον, συντελέσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην νίκην.

Οταν ἀνέδη εἰς τὸν θρόνον, ἔμαθεν δὲ οἱ ἐν τῇ κυρίως Ἐλλάδι

"Ελληνες ήτοι μάζοντο γὰ ποστατήσουν περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν νεότητά του. Ἀμέσως εἰσέβαλε μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προχωρήσας ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Καδμείας. Ἡ ἀπροοδόκητος αὕτη ἐμφάνισις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέπληξε τοὺς Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι χωρὶς ἀντίστασιν ὑπέκυψαν εἰς αὐτόν. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἤλθεν εἰς τὸν ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ συνεκάλεσεν ἐκεῖ σύνοδον τῶν Ἐλλήνων, ἡ ὅποια ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μόνοι οἱ Σπαρτιάται καὶ πάλιν δὲν ἔστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν σύνοδον ταύτην. Ἀφοῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Ἀλέξανδρος, πρὶν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἤθέλησε γὰρ ὑποτάξῃ τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι κατέφουν πέριξ τῆς Μακεδονίας, καὶ γὰρ ἔξασφαλίσῃ οὕτω τὴν ἀρχὴν του. Ἄλλ' ἐνῷ ἐπολέμει πέραν τοῦ Δουνάδισεως ἐναντίον τῶν Γετῶν, τοὺς ὄποιους καὶ ὑπέταξε, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ψευδὴς φῆμη διτὶ ἐφονεύθη. Οἱ Ἐλληνες ἐξήτησαν ἀμέσως ν' ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι λαβόντες τὰ ὅπλα κατέκοψαν μέρος τῆς Μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἡ ὅποια ἦταν τὴν Καδμείαν.

"Οἱ Ἀλέξανδρος, ἂμα ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων, καταφθάνει αἰφνιδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ στρατοπεδεύει ἔξωθεν τῶν Θηβῶν. Προσκαλεῖ τοὺς Θηβαίους γὰρ καταθέσουν τὰ ὅπλα ὑποσχόμενος ἀμνηστίαν· ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι ἀρνοῦνται. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος διατάσσει ἔφοδον. Η πόλις ἐκυριεύθη καὶ κατεσκάψη ἐκτὸς τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Ηγεδάρου. Ἔξ χιλιάδες Θηβαῖοι ἐφονεύθησαν καὶ 30,000 ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν ώς διοῦλοι.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν σκληρότητα ἔδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Θηβαίους, διότι ἥθελε γὰρ καταπλήξῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἐλληνας καὶ γὰρ καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τὸ μέλλον κάθε ἐπαναστατικὸν κίνημα αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς τόσον πολὺ ἐτρόμαξαν οἱ ἄλλοι. Ἐλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὡστε οἱ τελευταῖοι ἔσπευσαν καὶ διὰ πρεσβείας γὰρ ὅμολογῆσουν ὑπακοήν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

86. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ασίαν.
Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη (334).

"Οταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρεσκευά-

σθη καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 334, ἀφοῦ ἀφῆκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον, ἔξεστράτευσεν μὲ 30,000 πεζούς καὶ 4,500 ἵπποις ἐναντίον τῆς Ἀσίας, τὴν ὥποιαν ἐσκέπτετο νὰ κατακτήσῃ ὅλην. Εἶχε δὲ μαζὶ του τοὺς περιφήμους στρατηγοὺς Παρμενίωνα, Περδίκαν, Φιλώταν, Κράτερον, Κλεῖτον καὶ ἄλλους.

Διαβάς τὸν Ἐλλήσποντον ὁ Ἀλέξανδρος ἤλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἔκαμεν ἀγῶνας πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὥποιον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἡρωας περισσότερον ἐθάυμαζε καὶ ἐμακάριζε, διότι εἶχε κήρυκα τῶν κατορθωμάτων του τὸν "Ομηρού.

Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, ὃςαν ἔμαθε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξε τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σατράπας καὶ στρατηγοὺς νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς πορείαν τῶν Μακεδόνων. Εἶκοσι χιλιάδες Πέρσαι καὶ εἴκοσι χιλιάδες "Ελληνες μισθοφόροι παρετάχθησαν παρὰ τὸν ποταμὸν Γρανικὸν περιμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη κατ' αὐτῶν. Ἄμα ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφθη πρῶτος εἰς τὸ ὄρμητικὸν ῥεῦμα ἔφιππος ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, ἐνῷ τὰ Περσικὰ βέλη βροχγδὸν ἐρρίπτοντο κατ' αὐτοῦ. Ἀφοῦ διέβη τὸν ποταμόν, ἐπετέθη ἀκράτητος. Μάχη πεισματώδης συνάπτεται. Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς λέων μάχεται μεταξὺ τῶν πρώτων ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῇ ὁ σατράπης τῆς Ἰωνίας Σπιθειδάτης Ὁψώσε τὴν χεῖρα διὰ νὰ καταφέρῃ μὲ τὸ ξίφος του κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὅπισθεν, ἀλλ' ὁ Μακεδών στρατηγὸς Κλεῖτος ἐπρόλαβε καὶ ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ Σπιθειδάτου καὶ οὕτω ἐσώθη ὁ Ἀλέξανδρος. Τέλος μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι Πέρσαι ἐφονεύθησαν.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ἐφρόντισε διὰ τοὺς τραυματίας ἐπισκεφθεὶς αὐτοὺς ὁ ἴδιος. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἔθαψε μετὰ πομπῆς τοὺς πεσόντας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔστειλε 300 ἀσπιδας διὰ νὰ ἀναρτηθοῦν εἰς τὸν Παρθενώνα μὲ τὴν ἔξης ἐπιγραφήν «Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ οἱ "Ελληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν κατοικούντων τὴν Ἀσίαν βαρβάρων».

**87. Κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.—
Γόρδιος δεσμός.—Ἀσθένεια τοῦ Ἀλεξανδρου.**

Ἡ πρώτη αὕτη γίνηκα παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν κατέστησε τὸν Ἀλέξανδρον κύριον δῆμος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ Δασκύλιον, ἔδρα τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, περεδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα, αἱ δὲ Σάρδεις πρωτεύουσα τῆς Δυδίας παρεδόθησαν ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. “Ολαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπεδέχοντο τοὺς ὁμοφύλους των μὲν χαράν μεγάλην. Εἰς ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανέφερε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Μόνον δύο πόλεις, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, ἀντεστάθησαν. Ἀλλὰ καὶ ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος πολιορκήσας ἔκυρίευσεν.

Κατόπιν ὁ Παρμενίων ἔξηκολούθησε νὰ ὑποτάσσῃ τὴν Φρυγίαν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἡσχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Δυδίας, Παμφυλίας καὶ Πισιδίας. Μὲ τὸν Παρμενίωνα συνηντήθη εἰς τὸ Γόρδιον, ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Φρυγίας. Εἰς τὸ Γόρδιον εὑρίσκετο μία ἀμάξα τοῦ περιθοήτου βασιλέως τῆς Φρυγίας Μίδα, τῆς ὄποιας ὁ ζυγὸς ἦτο μὲ τόσην τέχνην δεμένος εἰς τὸ τιμόνιον (τῆς ἀμάξης), ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ σχοινίου. Ἀρχαῖος χρησμὸς ἔλεγεν ὅτι ὅστις λύσῃ τὸν δεσμὸν θὰ ἄρξῃ δῆμος τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροσπάθησε νὰ τὸν λύσῃ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦμπρόσεσε, ἔσυρε τὸ ξίφος καὶ ἔκοψεν αὐτόν, εἰπὼν ὅτι μὲ τὸ ξίφος του θὰ γίνη βασιλεὺς τῆς Ἀσίας.

Απὸ τὸ Γόρδιον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ ὑπέταξεν αὐτάς. Ἐπειτα διέβη τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Ταρσόν. Ἐκεῖ ἐλούσθη ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὄρατα τοῦ ποταμοῦ Κύδονου καὶ δι' αὐτὸν ἡσθένησεν. Οἱ ιατροὶ ἐδίσταζον ν' ἀναλάθουν τὴν θεραπείαν του, διότι ἐφοδοῦντο τοὺς Μακεδόνας, ἐὰν ἀποθάνῃ. Ἀλλ' ὁ ιατρὸς Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν, ἀγαπῶν τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἀγαπῶμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀνέλαβε νὰ τοῦ έώσῃ δραστικὸν φάρμακον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Παρμενίωνα ἐκ τῆς Καππαδοκίας, διὰ τῆς ὄποιας συνίστα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὸν Φίλιππον, διότι εἶχε δωροδοκηθῆ ἀπὸ τὸν Δαρεῖον διὰ νὰ τὸν δηλητηριάσῃ. Ὁ Ἀλέξα-

δρος ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν καὶ, χωρὶς νὰ εἰπῃ εἰς κανένα τίποτε, τὴν ἔκρυψεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν ὁ λατρὸς καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ φάρμακον. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἔλαθε καὶ ἤρχισε νὰ τὸ πίνῃ, ἐνῷ συγχρόνως μὲ τὴν ἀλλην ἔτερα ἔδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος. Ὁ λατρὸς ἥρεμος ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔξωρκισε τὸν βασιλέα νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν καὶ νὰ εἴναι βέβαιος ὅτι γρήγορα θ' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Πρᾶγμα τὸ ὄποιον καὶ ἔγινε.

88. Η ἐν Ἰσσῳ μάχη (333).

Ο Δαρεῖος ἀνέλαθε νὰ ἔκστρατεύσῃ ὁ Ἱδιος ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Συνήθροισε λοιπὸν 400 χιλιάδας πεζοὺς καὶ 100 χιλιάδας ἵππετος καὶ κατέθαιεν ἐκ τῆς Βασιλῶνος. Θεωρῶν δὲ τὸν ἑαυτόν του ἀκαταμάχητον καὶ σπεύδων πρὸς τὴν μάχην δὲν ἐπερίμενε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας, ἀλλ' ἀπερισκέπτως ἐπροχώρει πρὸς τὰς στενὰς διόδους τῆς Κιλικίας. Ἐφθασε δὲ εἰς τὴν στενὴν παράλιον πεδιάδα τῆς Ἰσσοῦ, τὴν διαρρεομένην διὰ τοῦ ποταμοῦ Πινάρου, καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀμαρτίαν προσέγγισεν τοῦ Δαρείου ἐσπεύσεν εἰς τὴν Ἰσσὸν καὶ διαβὰς τὸν Πιναρόν ἐπέπεσεν ὡς κεραυνὸς κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Περσῶν καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγήν. Ἱδὼν δὲ τὸν Δαρεῖον ἴσταμενον ἐπὶ τεθρίππου εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατεύματος ὥρμησε κατ' αὐτοῦ. Ὁ Δαρεῖος καταλαμβάνεται ἀπὸ πανικὸν καὶ τρέπεται εἰς φυγήν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν καταδίωκει ἐπειδὴ ὅμως ἐπῆλθε νῦν, ἡγαγκάσθη νὰ καταπαύσῃ τὴν καταδίωξιν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δαρείου ὅλος ὁ Περσικὸς στρατὸς διελύθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν καταδιωκόμενος καὶ κατακοπτόμενος. Ὅλον τὸ στρατόπεδον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἄρμα, ἡ ἀσπὶς καὶ τὸ τόξον τοῦ Δαρείου πεθηλθούν εἰς τὸν νικητήν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του, δύο θυγατέρες του καὶ ὁ μικρὸς υἱός του. Ὁ Ἀλέξανδρος μόνον μίαν φορὰν ἐπεσκέψθη τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, ἀφοῦ προηγουμένως διὰ τοῦ στρατιγοῦ Λεοννάτου ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῇ. Διέταξε δὲ ν' ἀποδίωνται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου τιμαι βασιλικαῖ.

89. Κατάκτησις Φοινέκης, Παλαιστένης
καὶ Αἴγυπτου.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ ὁ μὲν Παρμενίων ἐβάδισε κατὰ τῆς Συρίας καὶ κατέλαβε χωρίς δυσκολίαν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Δαμασκόν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος διημούνθη κατὰ τῆς Φοινίκης, ἡ ὥσπερ οὐλη ὑπετάχθη ἀμαχητὶ μὲ τὴν πρωτεύουσαν Σιδῶνα. Μόνη ἡ Τύρος, ἡ δονομαζομένη «βασιλὶς τῆς θαλλάσσης», ἦρνήθη νὰ ὑποταχθῇ, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἔπειτα ἀπὸ ἑπτάμηνον πολιορκίαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου ὁ Δαρεῖος ἔπειμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τοῦ προσέφερε δέκα χιλιάδας τάλαντα ὡς λύτρα διὰ τὴν οἰκογένειάν του, προσέτι δὲ μίαν ἐκ τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον καὶ ὅλην τὴν χώραν τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου, ὅπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνη φίλος καὶ σύμμαχος. Διηγοῦνται ὅτι ὁ Παρμενίων, ὅταν ἤκουσε τὰς προστάσεις ταύτας, εἶπεν «Ἄν η μην Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδειχθεῖ μην». «Καὶ ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν η μην Παρμενίων». Εἶπε δὲ εἰς τοὺς πρέσβεις ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν χρημάτων οὕτε συναίνει νὰ λάβῃ ἐν μέρος τῆς χώρας, ἀφοῦ ἥδη ἔχει ὅλην εἰς τὴν ἔξουσίαν του. «Ἄν ὁ Δαρεῖος θέλῃ τὴν οἰκογένειάν του, ημπορεῖ νὰ ἔλθῃ ὁ Ἱδρίος νὰ τὴν παραλάβῃ χωρὶς νὰ φοβηθῇ νὰ πάθῃ τι. Μετὰ ταύτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Παλαιστίνην. Νόνον εἰς τὴν Γάζαν ἀπήντησεν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ταύτην μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων.

Ο Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Συρίας, τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Παλαιστίνης, ἐπορεύθη πλέον χωρὶς κανέναν ἐμπόδιον κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὑπέταξεν αὐτὴν ἀμαχητὶ. Εἰς μνημεῖον δὲ ἀθάνατον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του ἔκτισε πλησίον τῶν ἐκδολῶν τοῦ Νείλου τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά του Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ πόλις αὕτη εἰς διάστημα δλίγου χρόνου διὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως ἔγινε κέντρον παγκοσμίου ἐμπορίου, ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἑλληνικοῦ βίου.

Απὸ ἐκεῖ ἐπῆλθεν ἡ ἴδεα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ περιβόητον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος. Ἐκειτο δὲ τοῦτο εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Λιδύης, δώδεκα ἡμέρας μακρὰν τῆς Μέμφιδος, πρωτεύ-

ούσης τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὅποια Μέμφις ἔκειτο πλησίον τοῦ σημερινοῦ Καΐρου. Πορευόμενος λοιπὸν διὰ μέσου ἀνύδρων καὶ ἀμμωδῶν ἐρήμων ἐρθασεν εἰς τὴν θελυτικὴν δασιν Σιβᾶ, εἰς τὸ μέσον τῆς ὅποιας ἦτο ὁ ναός. Εἰσαχθεὶς εἰς τὸν ναὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἐστάθη ἐμπροσθεν τοῦ βρωμοῦ, ὃ δὲ ἱερεὺς ὡνόμασεν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός. Τοῦτο συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν εὐκολώτερον οἱ δεισιδαιμονες λαοὶ τῆς Ἀσίας. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε πέντε μῆνας, ἔπειτα δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Φοιγίκην.

**ΦΟ. Η παρὰ τὰ "Αρθηλα μάχη (331).—Κατάληψε
Βαβυλῶνος, Σούσων καὶ Περσεπόλεως.**

Ο Δαρεῖος, πεισθεὶς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἥρχετο εἰς κανένα συμβιβασμόν, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν δπλων. Συνήθροισε λοιπὸν ἔν ἑκατομμύριον πεζούς, 40 χιλιάδας ἵππεις καὶ 200 δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ ἥρχετο ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄλλα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διαβάζει τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρητα ἐπροχώρησε πρὸς συγάντησιν τοῦ Δαρείου μὲ 40 χιλιάδας πεζούς καὶ 7000 ἵππεις. Η συγάντησις ἔγινεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων ὅχι μακρὰν τῶν Ἀρδήλων, πόλεως τῆς Ἀσυρίας. Πρῶτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἀλέξανδρος. Ο ἀγών υπῆρξε πεισματώδης. Ο Ἀλέξανδρος ἐκτιθέμενος εἰς κάθε κίνδυνον ὥριμησε νὰ φονεύσῃ τὸν Δαρεῖον· ἀλλ' οὗτος προλαβὼν ῥίπιεται ἔξω τοῦ ἄρματος, ἀναβαίνει ἐπὶ ἵππου καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὸν κονιορτὸν καὶ ἀπὸ τὸ σκότος σφέσεται διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην οἱ Πέρσαι ἔπαθον πανωλεθρίαν. Κανεὶς πλέον μέγας στρατὸς Περσικὸς δὲν συνεκροτήθη οὔτε μάχη ἔγινε.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Γαυγαμήλων τὸ κράτος τοῦ Δαρείου κετελύθη, ὃ δὲ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος τοῦ Περσικοῦ κράτους. Η Βαβυλῶν καὶ τὰ Σούσα ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν νικήτην. Εἰς τὰ Σούσα ὁ Ἀλέξανδρος εὑρε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Δαρείου ἀνερχομένους εἰς 50 χιλιάδας τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πλεῖστα ἄλλα πράγματα ἀφαντάστου πλούτου καὶ πολυτελείας. Ἀπὸ τὰ Σούσα ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Περσέπολιν, διόπου εὑρεν ἐπίσης ἀπειρούς θησαυρούς.

91. Θάνατος τοῦ Δαρείου.— Συμπλήρωσις τῆς κατακτήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Απὸ τὴν Περσέπολιν ὁ Ἀλέξανδρος διηγεῖθη εἰς τὴν Μηδίαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἐκβάτανα, ἐμαθεν διὰ τὸ Δαρεῖος διηγεῖθη πρὸς βορρᾶν. Τὸν ἀκολουθεῖ ἀμέσως κατὰ πόδας. Καθ' ὅδὸν μανθάνει διὰ τὸ σατράπης τῆς Βακτριανῆς Βῆσσος συλλαβὼν τὸν Δαρεῖον ἔσυρεν αὐτὸν δέσμιον καὶ διὰ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του βασιλέα τῆς Ασίας. Ὁ Ἀλέξανδρος πλήρης ἐργῆς καταδιώκει τὸν Βῆσσον μὲν 500 ἵπποις. Ὁ Βῆσσος βλέπων διὰ ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφόγενεται τὸν Δαρεῖον καὶ ἀφήσας αὐτὸν εἰς τὴν ὅδὸν ἐπετάχυνε τὴν φυγὴν του. Ὁ Ἀλέξανδρος, διὰ τὴν ἔφθασην καὶ εἰδεῖ τὸν Δαρεῖον νεκρὸν ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἀμάξης, συνεκινήθη. Διέταξε δὲ νὰ μετακομίσουν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ νὰ τὸν θάψουν μὲ βασιλικὰς τιμὰς εἰς τοὺς πατρῷους τάφους.

Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβαλε διὰ ὀλίγον καιρὸν τὴν καταδίωξιν τοῦ Βῆσσου καὶ ἡσχολήθη εἰς τὸ νὰ κατακτήσῃ τὰς χώρας Υρκανίαν καὶ Παρθίαν, τὰς κειμένας παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Υπέταξεν ὑσαύτως τὴν Ἀρείαν καὶ τὴν Ἀραχωσίαν (τὸ σημεριγὸν Ἀργανιστάν). Μετὰ ταῦτα διέβη ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς κακουχίας τὸν αἰωνίως χιονοσκεπῆ Ἰνδικὸν Καύκασον καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βακτριανήν, ἡ ὥποια ὑπετάχθη ἀμαχητί. Ὁ Βῆσσος εὑρίσκεται εἰς τὴν Βακτριανήν. Ὅταν ἐμαθε τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατεδίωξε καὶ ἀφοῦ τὸν συνέλαβε, τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οὗτοι δὲ τὸν ἔβασανται καὶ ἐπειτα τὸν ἐφόγενεσσαν.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Βῆσσου ὑπετάχθη καὶ ἡ Σογδιανὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Διὰ τῆς ὑποταγῆς δὲ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς, τῶν βορειοτέρων καὶ λίαν δρεινῶν τούτων ἐπαρχιῶν, ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ κράτους εἰς διάστημα ἑπτὰ ἔτῶν (334—327). Εἰς τὴν Βακτριανὴν εὑρίσκομενος ἐνυμφεύθη τὴν ὥραιαν Ρωξάνην, θυγατέρα τοῦ ἐπιφανοῦς Βακτρίου Ὁξεύδρτου.

**ΦΩΤΙΑ. Συνωμοσία κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Φάνατος
Φιλότα, Παριμενέωγος καὶ Κλείτου.**

Οὐ Ἀλέξανδρος διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κράτους ἐσέδετο τὴν θρησκείαν τῶν διαφόρων αὐτοῦ λαῶν καὶ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν καὶ ἀφινεγών ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ἔγχωρίους σατράπας εἰς τὰς θέσεις των. Διὰ νὰ προσελκύσῃ δὲ τοὺς βαρβάρους ἐφόρεσε τὴν στολὴν τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, δηλαδὴ μακρὸν λευκὸν ἔνδυμα καὶ διάδημα εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ ἥρχισε νὰ ὑποδέχεται τοὺς προσερχομένους πρὸς αὐτὸν Ἀσιανούς μὲ τὴν Ἀσιατικὴν ἔθιμοταξίαν. Συνήθροισε πέριξ του Πέρσας μεγιστᾶνας καὶ τοὺς ἔτιμα ὅπως καὶ τοὺς Μακεδόνας.

Ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς ὑποτασσομένους λαοὺς τῆς Ἀσίας ἥρχισε νὰ γεννᾷ δυσαρεσκείας εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὄποιοι φυσικὰ δὲν ἥδυναντο νὰ ἔννοησουν τὰς ὑψηλὰς καὶ κοσμοπολιτικὰς ἰδέας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς δυσαρεσκείας αὐτῆς ἦτο μία συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῆς συνωμοσίας αὐτῆς ἔλαθε γγῶσεν καὶ ὁ γενναῖος στρατηγὸς Φιλότας, ἀλλὰ δὲν ἔσπευσε νὰ τὴν καταγγειλῇ. Δι' αὐτό, διατάν στὸν Ἀλέξανδρος ἔμαθε τὰ συμβαίνοντα, παρέπεμψε τὸν Φιλόταν ἐγώπιον στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, τοῦτο δὲ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον καὶ ἡ ἀπόφασις ἔξετελέσθη ἀμέσως. Ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα τοῦ Φιλότα, τὸν γηραιὸν Παρμενίωνα, δστις εὑρίσκετο εἰς τὰ Ἐκδάτανα ὡς διοικητὴς τῆς πόλεως, διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ τὸν φονεύσουν, διότι δὲν ἔκριθη ὁρθόν, ἀφοῦ ἐφονεύθη ὁ οὐάς, νὰ ζῇ ὁ πατέρας, ὁ ὄποιος εἶχε μεγάλην δύναμιν εἰς τὸν στρατόν.

Οταν βραδύτερον ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο εἰς τὴν Σογδιανήν, τοῦ συνέδη ἔν αλλο συμβάν λυπηρὸν καὶ αἰματηρόν. Ὁ Κλείτος ὁ στρατηγός, ὁ ὄποιος ἄλλοτε ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμόν, ἦτο ἀπὸ τοὺς δυσηρεστημένους Μακεδόνας διὰ τὰς παραχωρήσεις ποὺ ἔκαμεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Ἀσιανούς. Διὸς ἥδυνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν Περσικὴν ἔθιμοταξίαν, τὴν ὄποιαν εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὴν αὐλήν του ὁ Ἀλέξανδρος. Εἰς ἔν συμπόσιον, ἐνῷ οἱ κόλακες ἔξεθειαζον τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Κλείτος ἀντέτεινε καὶ εἶπε δι

δὲν τὰ κατώρθωσεν δλα ὁ Ἀλέξανδρος μόνος, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τοὺς συν-
αγωνιστάς του. Τοῦτο ἐπείραξε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἀπέτεινε οὗτος
πρὸς τὸν Κλεῖτον καποιαν περιφρονητικὴν λέξιν. «Ο Κλεῖτος τότε ἔξα-
πιόμενος ἀπὸ τὴν μέθην ἐσήκωσε τὴν χεῖρα καὶ ἐφώναξεν αὐθισθῶς
«Καὶ ὅμως αὐτὴν ἡ δεξιὰ ἔσωσε σέ, τὸν καταγόμενον ἐκ θεῶν, ὅπως
λέγουν οἱ κόλακες, δταν ἐκρέματο εἰς τὸν τράχηλόν σου τὸ ξύρος τοῦ
Σπιθιδάτου». Ὁ Ἀλέξανδρος τότε δὲν ἐκρατήθη καὶ ἀρπάσας τὴν λόγ-
κην ἐνδὲς ἐκ τῶν δορυφόρων του τὴν ἐνέπηγξεν εἰς τὸ στῆθος τοῦ Κλεί-
του, δστις ἐπεσεν ἄπνους. Ὁ Ἀλέξανδρος συνγήλθεν ἀμέσως καὶ ἐκλαυσε
πικρότατα.

93. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς (327) καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν Περσέαν.

Ἡ ἀχόρταγος φιλοδοξία τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν τὸν ἀφίνε νὰ ἥσυ-
χάσῃ. «Οθεν ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ φέρῃ τὰ ὅπλα του κατὰ τῆς Ἰν-
δικῆς. Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν τοῦ 327 μὲ 120,000 πεζοὺς καὶ 15,000 ἵπ-
πεις, κατὰ τὸ πλεῖστον βαρδάρους, διέδη τὸν Ἰνδὸν καὶ εἰσέβαλεν εἰς
τὰς χώρας τοῦ βασιλέως Ταξίλου, αἱ ὄποιαι ἥρχιζον ἀπὸ τὴν ἀνατο-
λικὴν ὅχθην τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔφθανον μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου. Ὁ
Ταξίλης ὑπετάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τοῦ ἐδώρησε 50 ἐλέφαντας.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἀντήμειψε τὸν Ταξίλην διὰ τὴν πρόθυμον
ὑποταγήν του, ἐξεστράτευσεν ἔπειτα κατὰ τοῦ ἴσχυροῦ βασιλέως Πώ-
ρου. Τούτου τὸ βασίλειον ἔκειτο πέραν τοῦ Ὑδάσπου καὶ ἐξετείνετο
μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὑδραώτου. Ὁ Πώρος ἔθεώρησεν αἰσχρὸν νὰ παρα-
δοθῇ χωρὶς πόλεμον. Δι' αὐτὸν ἐκινήθη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ 50
χιλιάδας Ἰνδούς πεζούς, 4,000 ἵππεις καὶ 200 πυργοφόρους ἐλέφαν-
τας· ἀλλ' ἐνικήθη, ἥχμαλωτίσθη καὶ προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξά-
νδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἥρωτησεν αὐτὸν πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ.
«Βασιλικῶς» ἀπεκρίθη ὁ Πώρος. «Καὶ τοῦτο μὲν θὰ
γίνῃ», εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, «ἄλλο δὲ τὸ ζητεῖς». «Εἰς τὸ
βασίλειον ὅλα περιέχοντας» ἀπήγνησεν ὁ Πώρος. Ὁ Ἀ-
λέξανδρος θαυμάσας τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ Πώρου καὶ τὸ βασίλειόν
του ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλας χώρας τοῦ προσέθεσε.

Αφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε παρὰ τὸν Ὑδάσπην τὴν Νίκαιαν

εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐνίκησε τὸν Πῶρον, κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰγδικῆς καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὑφάσιος. Ἐνῷ δὲ ἡποιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν Ὑφασιν καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰς θαυμα-σίας χώρας τοῦ Γάγγου, αἴφνης οἱ Μακεδόνες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρα-τιῶται, ἀποκαμόντες ἐκ τῶν ἀδιακόπων ἀγώνων καὶ τῶν μεγάλων τα-λαιπωριῶν ἥρονήθησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροσπά-θησε μὲ κάθε τρόπον νὰ τοὺς πείσῃ, ἀλλ’ ἐστάθη ἀδύνατον. Ἀπειλεῖ δι τὸν προχωρήση μὲ ἔθελοντάς, ἀλλ’ οἱ Μακεδόνες δὲν μεταβάλλουν γγώμην. Τότε λοιπὸν ὁ πάντοτε ἀγήτητος Ἀλέξανδρος ἐστερέξε νὰ ἥττηθῇ ὑπὲ τῶν Μακεδόνων. Ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὅχθης τοῦ Ὑφάσιος 12 βαμούς πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα Ὄλυμπίων θεῶν καὶ ὡς ἔσχατον πρὸς ἀνατολὰς ὅριον τῶν κατακτήσεών του καὶ ἐπειτα ἐπέ-στρεψεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐκεῖ κατεσκεύασε στόλον ἐκ 2000 πλοίων καὶ ἐπιβίδασθεὶς μὲ μέρος τοῦ στρατοῦ του κατέπλευσε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκεσίνην καὶ τὸν Ἰγδόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἤκολούθει ἀπὸ τὰς δύο ὅχθας. Κατὰ τὸν πλοῦν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλ-λούς, ἔθνος τῆς Ἰγδικῆς πολεμικώτατον, ὃτε διέτρεξε τὸν μέγιστον ἐκ τῶν κινδύνων. Σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πάταλα, κειμένην εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Ἰγδός σχίζεται εἰς δύο καὶ σχηματίζει τὸ Δέλτα.

Ἀπὸ τὰ Πάταλα ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Νέαρχον, τὸν ὄποιον διώ-ριεν δρογγὸν τοῦ στόλου, διέταξε νὰ φέρῃ τὸν στόλον διὰ τοῦ Ἰδικοῦ Ὡκεανοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἰς τὰς ἐκδολὰς τοῦ Εὐφράτου, αὗτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Τὸν Αἴγυουστον λοιπὸν τοῦ 325 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰ Πάταλα καὶ ἐπειτα ἀπὸ πολὺ δύσκολον καὶ ἀγωνιώδη πορείαν διὰ τῆς ἀμμώδους καὶ ἀνύδρου Γεδρωσίας (τοῦ σημερινοῦ Βελουχιστάν), καθ’ ἧν πορείαν κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἔφθασε τέλος εἰς τὰ Ποῦρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρε ἀφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῆς εὐφόρου Καρμανίας ἔφθασεν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ τέλος εἰς τὰ Σοῦσα τὸν Φεδρουάριον τοῦ 324. Μετ’ ὄλγον κατέ-πλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μὲ τὸν στόλον.

94. Τὸ ἐκπολετεστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

"Οταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἀσίας εἶχε σκοπὸν ἔχει μόνον νὰ κατακτήσῃ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς λαοὺς αὐτῆς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ συγχωνεύσῃ αὐτοὺς μὲ τοὺς Ἑλληνας εἰς μίαν ἐθνότητα. Καὶ πρῶτον ἐσέδετο τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἡττημένων. Τοὺς Πέρσας σατράπας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀφίνεν εἰς τὰς θέσεις των. Μόνον ὄσάκις ή ἀνάγκη τὸ ἐπέ-
βαλλεν, ἀφήρει ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους σατράπας τὴν στρατιωτικὴν διοί-
κησιν καὶ τὴν ἀνέθετεν εἰς Μακεδόνας. Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἀπεράντου
κράτους του ἔκτισε νέας πόλεις, τῶν ὅποιων οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖ-
στον ἦσαν Ἑλληνες. Αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ὠνομά-
ζοντο Ἀλεξάνδρειαι, ὅλαι δὲ προορισμὸν εἶχον νὰ μεταδώσουν μεταξὺ^{των} βαρδάρων τὰ Ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν
καὶ ἐν γένει τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἐπίσης καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ^{των} ἔορται καὶ πανηγύρεις, τὰς ὅποιας εἰς πολλὰ μέρει ἐτέλει ὁ Ἀλέξαν-
δρος, τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπεδίωκον.

"Οταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Ἰγδικῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σοῦσα,
ἐπεδίωξε μὲ μεγαλυτέραν δραστηριότητα τὴν συγχώνευσιν τῶν Ἑλλή-
νων καὶ τῶν Ἀσιανῶν. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα ὅλους τοὺς Πέρσας
μιεγιστᾶνας τοῦ κράτους του μὲ τὰς γυναικας καὶ τὰς θυγατέρας των
διὰ νὰ παραστοῦν εἰς μεγάλην ἔօρτήν, τὴν ὄποιαν ἡτοίμασε διὰ τὴν
ἔνωσιν καὶ συγχώνευσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀσιανῶν. Πρῶτος ὁ
Ἀλέξανδρος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐνώσεως νυμφεύθεις τὴν Στά-
τειραν, πρεσβυτέραν θυγατέρα τοῦ Δαρείου. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸν δγδο-
ήκοντα ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν καὶ φίλων του ἐνυμφεύθησαν
Περσίδας παρθένους ἐκ τῶν εὐγενεστάτων. Οἱ γάμοι οὗτοι ἐτελέσθησαν
κατὰ τὰ Περσικὰ ἔθιμα μὲ λαμπροτάτας ἔορτάς. Δέκα χιλιάδες στρα-
τιῶται Μακεδόνες ἐνυμφεύθησαν Ἀσιάτιδας, εἰς δλας δὲ ταύτας ὁ Ἀ-
λέξανδρος ἔδωκε βασιλικὴν προΐκα.

**95. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Βασιλέων
καὶ θάνατος αὐτοῦ (323)**

"Απὸ τὰ Σοῦσα ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, σπου

ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεστάτους ἀγῶνας καὶ ἐπεδέθη εἰς εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν διασκεδάσεων ἀπέθανεν ὁ στρατηγὸς Ἡφαιστίων, τὸν ὄποιον ὁ Ἀλέξανδρος περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἤγάπα. Ἡ λύπη τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθείου φίλου του ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Οὐ νεκρὸς μετεκομίσθη εἰς Βαθυλώνα, ὅπου ἐτάφη μὲν πρωτοφανῆ λαμπρότητα. Μετ' ὀλίγον ἥλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαθυλώνα, τὴν ὄποιαν ἐμελέτα νὰ κάμη πρωτεύουσαν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του. Ἐκεῖ εἰς τὴν Βαθυλώνα ἥλθον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον πρέσβεις ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ συνεχάρησαν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του καὶ ἐζήτησαν τὴν φιλίαν του.

Οὐ Ἀλέξανδρος εἰχε πλέον μετεωρισθῆ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως. Εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν κατεγίνετο δραστηρίως εἰς τὸ νὰ διαρρυθμίσῃ τὸ ἀχανές κράτος του. Ἡτοιμάζετο προσέτι νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῆς Ἀραβίας, σκοπεύων νὰ ἐνώσῃ αὐτὴν μὲ τὸ κράτος του. Ωσαύτως διενοεῖτο κατόπιν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδόνα, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ οὕτω νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπιθολώτατον αὐτὸ σχέδιον δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ τελευταία ὥρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπληησίαζεν. Καταβληθεὶς οὗτος ἀπὸ τὰς πολλὰς κακοπαθείας, τὰς ὄποιας ὑπέστη εἰς τὰς τεραστίας ἐκστρατείας του, καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν λύπην, τὴν ὄποιαν ἥσθάνθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦ του Ἡφαιστίωνος, προσέτι δὲ βασανιζόμενος καὶ ἀπὸ τὰς θλιβερὰς ἀναμνήσεις τοῦ θανάτου τοῦ Φιλώτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλείτου, ἥσθένησε βαρέως. Οὐ πυρετὸς τὸν ἐδασάνιζεν ἐπὶ ἡμέρας. Ἡ κατάστασίς του ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν ἐχειροτέρευεν. Οἱ στρατιῶται ἐλθόντες εἰς τὰς θύρας ἐζήτουν νὰ ἴδουν τὸν ἤγαπημένον βασιλέα των. Αἱ θύραι ἤνοιχθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλος ὁ στρατὸς ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν αἰλίνην τοῦ ἀνδρός, ὅστις τοσάκις ὠδηγήσεν αὐτὸν εἰς τὴν νίκην καὶ εἰς τὴν δόξαν. Οὐ Ἀλέξανδρος ἔμεινεν ἀφωνος. Ἀνασηκωθεὶς ὀλίγον καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος ἔτεινε μὲ δυσκολίαν τὴν χεῖρα εἰς ἔνδειξην χαιρετισμοῦ. Τὴν ὅγδόνην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν ἐν ἥλικια 33 ἔτῶν. Οὐ νεκρός του ἐταριχεύθη καὶ ἐτέθη ἐντὸς χρυσῆς λάρονακος, μετὰ δύο δὲ ἔτη μετεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύ-

πτου καὶ ἑτάφη εἰς τὸ τέμενος τὸ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ τότε σατράπου τῆς Αιγύπτου Πτολεμαίου.

Ἡ ἴστορία δὲν γνωρίζει ἄλλο γεγονὸς τόσον καταπληκτικόν, ὃσον καταπληκτικὸν εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲν μηρὰς δυνάμεις καὶ εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα κατέβαλεν ὀλοσχερῶς τὴν δύναμιν κράτους πελωρίου, τοῦ Περσικοῦ, καὶ κατέκτησε τὰς μέχρι τῆς Ἀφρικανικῆς ἡπείρου καὶ πέραν τοῦ Ἰαζάρτου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ χώρας καὶ διέδωκεν εἰς αὐτὰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἡ ἴστορία δὲν ἔχει γὰρ ἐπιδειξῆ ἄλλον ἄνδρα ἐφάμιλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς αὐτὸν δὲ πρῶτον ἔδωκε τὴν προσωνυμίαν Μέγας. Ὁ Ἀλέξανδρος διέμεινε μέχρι τοῦδε οὐρανοῦ, τὸν ὅποιον θαυμάζουν δόλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς καὶ τὸν ὅποιον φροντίζουν γὰρ μιμηθοῦν οἱ μεγάλοι στρατηλάται.

96 Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ο Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων δὲν ὥρισε κανένα διάδοχον· ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν «Εἰς τὸν κράτιστον» εἰπεν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκαν τὸ δακτύλιόν του διὰ γὰρ σφραγίση τὰ ἀναγκαῖα βασιλικὰ διατάγματα. Ἐν τούτοις οἱ ἐπιφανέστατοι ἐκ τῶν στρατηγῶν του Περδίκκας, Λεοννάτος, Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι συνῆλθον ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ γὰρ ἀποφασίσουν περὶ περὶ τῆς διαδοχῆς. Ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπῆρχε κανεὶς, τὸν ὅποιον οἱ Μακεδόνες ἤδύναντο χωρὶς δυσκολίαν ν' ἀναγνωρίσουν ὡς διάδοχον. Ο ἐκ τῆς Βαρσίνης, χήρας τοῦ Ροδίου Μέμνονος, στρατηγοῦ τοῦ Δαρείου, υἱός του Ἡρακλῆς ἐθεωρεῖτο νόθος. Ο ἑτεροθαλῆς ἀδελφός του Ἀρριδαῖος ἦτο βλάχος· ἡ δὲ σύζυγός του Ῥωξίνη ἦτο ἔγκυος. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους συζητήσεις κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναγνωρίσουν διὸ κληρονομικὸν βασιλέα τὸ τέκνον, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ γεννήσῃ ἢ Ῥωξάνη, ἀν ἦτο ἄρρεν, γὰρ ἐπιτροπεύουν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Περδίκκας καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀντίπατρος. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἀντετάχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς φάλαγγος Μελέαγρος. Ἐγτεῦθεν ἐπῆλθε ῥῆξις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ἀλλὰ δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων τὰ πράγματα συνεδιβάσθησαν καὶ βασιλεὺς μὲν ἀνεκηρύχθη ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸν ὅρον γὰρ μετάσχη τῆς

βασιλείας καὶ τὸ τέκνον τῆς Ῥωξάνης, ἀν ἐγεννᾶτο ἄρρεν, ὁ δὲ Περδίκκας διωρίσθη χιλιαρχος (τρόπον τινὰ πρωθυπουργός), καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπαρχος τοῦ Περδίκκου. Μετά τινα χρόνον ἡ Ῥωξάνη ἐγέννησεν ἄρρεν, τὸ ὅποιον ὡνομάσθη Ἀλέξανδρος.

Ο Περδίκκας, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ἐφρόντισε κατὰ πρώτον νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν Μελέαγρον. Κατώρθωσε λοιπὸν καὶ ἐπεισε τὸν Ἀρριδαῖον νὰ φονεύσῃ τὸν Μελέαγρον, αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας ἔγινεν ἐπι μελητὴς τοῦ κράτους. Ο Περδίκκας τότε διὰ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του τοὺς ἐπιφανεστάτους ἐκ τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ συνάμα καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ καὶ τοὺς διασκορπίσῃ, διεμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὰς σατραπείας. Ως ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ὁ Περδίκκας εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων καὶ ἐφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα. "Ολαι δὲ αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ, ἀπὸ αὐτὸν ἐλάμβανον τὰς διαταγάς.

ΦΩΤ. Ἐξέγερσις ἐν Ἑλλάδει κατὰ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας. — Λαρισαϊκὸς πόλεμος.

Η ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνετάραξε δληγὴν τὴν Ἑλλάδα. Πολλαὶ πόλεις αὐτῆς, ὑποκινούμεναι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Γερείδου, ἔλαβον τὰ δπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων, συμμαχικὸς δὲ στρατὸς ἐκ 30,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Λεωσθένους κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας. Ο Ἀντίπατρος μὲ 13,000 πεζοὺς καὶ 600 ἵπποις ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔνικήθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁ πόλεμος αὗτος ὡνομάσθη Λαμίας πόλεμος. Ο Λεωσθένης ἐποιείρησεν εἰς τὴν Λαμίαν στενάτατα τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλὰ πληγωθεὶς καιρίως εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου ἀπέθανε μετά τινας ἥμέρας.

Ο θάνατος τοῦ Λεωσθένους, ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ πολέμου, ἐνέκρωσε τοὺς συμμάχους. Διάδοχος τοῦ Λεωσθένους ἐξελέχθη ὁ Ἀντιφιλος. Μαθὼν οὗτος ὅτι στρατὸς Μακεδονικὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεοννάτον ἤρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἡναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ γέου πολεμίου ποιὸν ἐνωθισμὸν αἱ ἔνο ἐχθρικοὶ στρατοί. Η συγάντησις ἔγινεν εἰς τὴν νό-

τιον Θεσσαλίαν. Γενομένης μάχης οι Μακεδόνες ἐνικήθησαν καὶ ὁ Λεον-
νᾶτος ἐφονεύθη. Ἀλλ' ἡ νίκη αὐτὴ δὲν ὠφέλησε πολὺ τοὺς συμμάχους.
Οἱ Ἀντίπατρος ἔξηλθεν ἐκ τῆς Λαμίας καὶ ἤγιθη μὲν τὸν στρατὸν τοῦ
Λεοννάτου, λαβὼν δὲ καὶ ἐπικουρίας ἐκ δέκα χιλιάδων Μακεδόνων ὑπὸ^{τὸν} τὸν Κράτερον ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς τὴν
Κρανηνῶνα τῆς Θεσσαλίας. Οἱ Ἀντίπατρος τότε εἰσέβαλε μετὰ τοῦ Κρα-
τέρου εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ ὑπεχρέωσε κάθε πόλιν γὰρ συνθηκολογήσῃ
χωριστὰ μὲν αὐτόν. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐφάνη μετριο-
παθής ὁ Ἀντίπατρος, ἀλλὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ὅποιους ἐθεώ-
ρει ως πρωταπίους τοῦ πολέμου, ἐδείχθη πολὺ αὐστηρός. Οἱ Ἀθη-
ναῖοι ὑπεχρεώθησαν γὰρ δεχθοῦν Μακεδονικήν φρουρὰν εἰς τὴν Μου-
νιχίαν, γὰρ πληρώσουν τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου καὶ γὰρ παραδώσουν εἰς
αὐτὸν τοὺς ῥήτορας Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην.

Οἱ δύο οὗτοι ῥήτορες ἐπρόλαβον καὶ ἔψυχον ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐκ τού-
των ὁ μὲν Ὑπερείδης συνελήφθη εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ παραδοθεὶς εἰς
τὸν Ἀντίπατρον ἐβασανίσθη καὶ ἐφονεύθη· ὁ δὲ Δημοσθένης κατέ-
φυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Καλαυρίᾳ (σημερινῷ Πόρῳ).
ἄλλα καὶ ἔκει κατεδίωξαν αὐτὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀ-
πειλούμενος δὲ ὁ Δημοσθένης γὰρ ἀποσπασθῆ διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸν
ναόν, ἔπιε δηλητήριον, τὸ ὅποτον εἶχεν εἰς τὴν γραφίδα, καὶ ἀπέ-
θανε.

**99. Ηόλεροι μεταξὺ τῶν διαδόχων.—Τὰ ἐν
Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, καὶ Αἰγύπτῳ παραχθέντα
ἔλληνες καράτη.**

Ἡ ἀμοιβαία ἀντιξῆλια τῶν διαδόχων ἐπροκάλεσε μετ' ὀλίγον μα-
χρούς καὶ αἰματηρούς ἐμφυλίους πολέμους. Κατὰ πρῶτον ἐφονεύθη ὁ
Περδίκκας εἰς μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, σατράπου τῆς
Αιγύπτου, καὶ ἔγινε νέα διαιρέσις τοῦ κράτους· ως ἐπιμελητής δὲ τοῦ
κράτους ἀνεγνωρίσθη τίθρα ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἐπὶ τινα χρόνον διετη-
ρήθη εἰρήνη. Ἀλλὰ κατόπιν ἐξερράγησαν νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι διαρ-
κέσαντες μέχει τοῦ 301. Κατ' αὐτοὺς ἡ ἀλαζών καὶ ἐκδικητικὴ Ὁ-
λυμπιάς, μήτηρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διέταξε γὰρ σφάξουν τὸν
Ἀρριδαῖον διὰ νὰ μείνῃ ὁ θρόνος εἰς τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ

Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐφόνευσε τὴν Ὄλυμπιάδα, βραδύτερον δὲ ἐφόνευσε καὶ τὴν Ρωξάνην καὶ τὸν δεκαετή υἱόν της Ἀλέξανδρον. Ὡσαύτως τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Κασσάνδρου ἐφονεύθη καὶ ὁ ἔτερος υἱὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἡρακλῆς ἐκ τῆς Βαρσίνης, χήρας τοῦ Μέμνονος, διὰ τοῦ θανάτου δὲ τούτου ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τέλος διὰ τῆς ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μεγάλης μάχης (301) ἐτέθη προσωρινὸν τέρμα εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθη ὁ ἐκ τῶν διαδόχων ἵσχυρότατος Ἀντίγονος, οἱ δὲ νικηταὶ τοῦ Ἀντιγόνου Σέλευκος, Κάσσανδρος καὶ Λυσίμαχος μὲ τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου διεμόρασαν τὰς χώρας τοῦ Ἀντιγόνου. Διηγέρθη δὲ ἔκτοτε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τέσσαρα βασίλεια ἀνεξάρτητα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο: α') τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὅποιον ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος· β') τὸ βασίλειον τῆς Συρίας, τὸ ὅποιον ἔλαβεν ὁ Σέλευκος· γ') τὸ βασίλειον τῆς Θράκης, τὸ ὅποιον ἔλαβεν ὁ Λυσίμαχος, καὶ δ') τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, τὸ ὅποιον ἔλαβεν ὁ Κάσσανδρος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ βασίλειον τοῦ Λυσίμαχου κατελύθη.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου προήγαγε παρὰ πολὺ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὥστε τοὺς Πτολεμαῖους, τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ὥστε τοὺς Σελευκίδας, ὡσαύτως καὶ τὸ κατόπιν ἰδρυθὲν βασίλειον τῆς Ηεργάμου ὥστε τοὺς Ἀτταλικούς. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω βασιλείων παρήχθησαν βραδύτερον καὶ τὰ ἔξης ἐλληνικὰ βασίλεια εἰς τὴν Ἀσίαν, τὸ τῆς Βακτριανῆς, τὸ τῆς Παρθίας, τὸ τῆς Βιθυνίας καὶ τὸ τοῦ Πόντου.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.		Σελ.
Ελλάς			
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.	3	26. Ἡ ποίησις.	47
Παλαιότατοι χρόνοι.		27. Ἡ φιλοσοφία.	48
1. Οἱ πρώτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.—Ἡ Κρήτη καὶ τὸ Μινωῖκὸν Κρατος	5	28. Ἡ Ἐθνικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων.	48
2. Οἱ Ἑλλήνες	6	29. Μαντεῖα.	48
3. Ὁ πολιτισμὸς τῶν πρώτων χρόνων.	6	30. Ἀμφικτιονίαι.	49
4. Ὁ Κορητικὸς καὶ ὁ Μυηναῖος πολιτισμός.	8	31. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.	51
5. Άι δῶραῖ τέχναι.	10	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.		Ἄκμὴ καὶ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος.	
Αἱ μεταναστεύσεις.		Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.	
6. Άι μεταναστεύσεις ἐν τῷ κυρίῳ Ἑλλάδι.	11	ἢ. Οἱ Ἑλλήνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ βάρβαροι..	54
7. Πρώτος Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.	12	33. Ἡ Ἰονικὴ ἐπανάστασις καὶ αἱ συνέπειαι αὐτῆς.	55
8. Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστεύσεις.	13	34. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.		35. Ἐκστρατεία τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέργονος. — Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.	57
Ἀνάπτυξις τῶν Ἑλλήνων. πολιτεῶν καὶ διεύτερος Ἑλλ. ἀποικισμός.		36. Ἀριστείδης & Θεμιστοκλῆς.	61
9. Ἡ πολιτεία τῆς Σπάττης	22	37. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.	62
10. Άι κατακήσεις τῆς Σπάττης.—Ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου	26	38. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη	63
11. Ἡ πολιτεία τοῦ Ἀργούν.	28	39. Ναυμαχία παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον. — Πυρπόλησις τῶν Αθηνῶν.	66
12. Ἡ πολιτεία τῆς Κορίνθου.	29	40. Πολεμικά συμβούλια τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.	67
13. Προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἀττικῆς.—Τὸ πρὸ τοῦ Δράκοντος ἐν Ἀθήναις πολίτευμα.	31	41. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία	69
14. Ἡ ἀρχὴ τῶν εὐπατριδῶν.—Ο Κύλων.	32	42. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Αθηναίους.	71
15. Ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος	33	43. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.	71
16. Ὁ Σόλων καὶ ἡ νομοθεσία αὐτοῦ.	34	44. Ἡ ἐν Μυζάλῃ μάχη	73
17. Ἡ τυραννίτοῦ Πεισιστράτου	36	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.	
18. Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος τοῦ τοῦ Κλεισθένους.	38	Ἄγεμονία τῶν Αθηνῶν.	
19. Ὁ δεύτερος Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.	39	45. Τείχισις τῶν Αθηνῶν καὶ τοῦ Ηειραιῶς.	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'		46. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. — Προδοτικά σχέδια τοῦ Παυσανίου καὶ θάνατος αὐτοῦ.	74
Ο Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς μέχοι τοῦ Ε' αἰώνος.	40	47. Ἡ Ἀθηναῖη συμμαχία.	75
20. Τὰ Ἑλληνικὰ πολιτεύματα	41	48. Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους.	77
21. Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν.	42	49. Οἱ χρόνοι τοῦ Κίμωνος.	78
22. Ναυτιλία, ἐμπόριον, νομίσματα, γραφή.	43	50. Ὁ Ηειραιῶς καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ.	81
23. Οἰκιακὸς βίος.	44	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.	
24. Θρησκεία καὶ λατρεία.	45	Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Περικλέους.	
25. Άι δῶραῖ τέχναι.	45	51. Άι κοινωνικαὶ τάξεις.	83
		52. Τὰ πολεμικά.	85
		53. Ἡ βιοπτηχανία & τὸ ἐμπόριον	85
		54. Ὁ οἰκιακὸς βίος.	87

Σελ.	Σελ.		
56. Αἱ ὡραῖαι τέχναι ἐν τῇ τελείωτηι καὶ ἀκμῇ αὐτῷ	87	78. Φωκικὸς ἢ ἱερὸς πόλεμος. — "Αἰλωσις τῆς Ὀλύνθου	116
57. Τὰ μηνηῖα τῶν Ἀθηνῶν	88	79. Πόλεμος τοῦ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς.— Ή ἐν Χαιρωνεἴᾳ μάχη.	118
58. Θρησκεία καὶ λατρεία	92	80. Σχέδια καὶ θάνατος τοῦ Φιλίππου.	115
59. Τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἐπὶ Περικλέους.—Προοίμια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου	93	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.			
Παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος ἔνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων.		Κοινωνικὴ, στρατιωτικὴ καὶ πνευματικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Δ' αἰώνα μ. Χ.	
60. Άλτια καὶ ἀφορᾶμα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου	94	81. Κοινωνικὴ κατάστασις	115
61. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου	95	82. Τὰ στρατιωτικά	120
62. Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου	97	83. Τὰ γαϊμάματα	122
63. Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου	99	84. Αἱ ὡραῖαι τέχναι	122
64. Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ κατάλυμασι αὐτῶν	103	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.	
65. Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυρίων	104	Ἀλέξανδρος δ Μέγας.	
66. Πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσῶν — Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ασίαν	106	85. Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Καταστροφὴ τῶν Θηβῶν	123
67. Κορινθιακὸς πόλεμος.—Ανταλκίδειος εἰρήνη	107	86. Ἐκστρατ. τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ασίαν. — Ή παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη	125
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.		87. Κατάπτησις τῆς Μίκρας Ασίας. — Γόρδιος δεσμός. — Ασθενεία τοῦ Ἀλεξάνδρου	127
<i>Ηγεμονία τῶν Θηβῶν.</i>		88. Ή ἐν Ίσσῳ μάχη	128
68. Κατάληψις τῆς Καδμείας	108	89. Κατάπτησις Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου	129
69. Απελευθέρωσις τῶν Θηβῶν — Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας	109	90. Ή παρὰ τὰ Ἀρβηλα μάχη. — Κατάληψις Βαρβύλῶνος, Σούσων καὶ Περσεπόλεως	130
70. Ἀγταγωνισμὸς Σπάρτης καὶ Θηβῶν. — Δευτέρα ἥγεμονία τῶν Ἀθηνῶν. — Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ	110	91. Θάνατος τοῦ Δαρείου. — Συμπλήρωσις τῆς κατακτήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους	131
71. Ή ἐν Λεύκτοροις μάχη	110	92. Συνωμοσία κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Θάνατος Φιλώτα, Παρμενίωνος καὶ Κλείτου	132
72. Πρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον	111	93. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν Περσίαν	133
73. Οἱ Θηβαῖοι ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ. — Θάνατος τοῦ Πελοπίδου	112	94. Τὸ ἔκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου	134
74. Ή ἐν Μαντινεἴᾳ μάχη. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου	113	95. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ θάνατος αὐτοῦ	135
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.		96. Διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	137
<i>Κυριαρχία τῶν Μακεδόνων ἐν Ἑλλάδι.</i>		97. Ἐξέγερσις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας — Λαμπακὸς πόλεμος	138
75. Η Μακεδονία πρὸ τοῦ Φιλίππου Β'	114	98. Πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαδόχων. Τὰ ἐν Εύρωπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ παραχθέντα ἐλληνικὰ κράτη,	139
76. Φιλίππος Β'	114		
77. Ἀνάμειξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ πράγματα τῆς κυρίως Ἑλλάδος. — Δημοσθένης	115		

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

π. X.

Πρώτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	743—724
Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	645—628
Κύλων	636
Δράκοντος νομοθεσία	621
Ο Σόλων ἐπώνυμος ἀρχῶν	594
Πεισίστρατος	560—527
Ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν	513
Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ	490
Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχῃ καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ	480
Ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχῃ	479
Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου	466
Νῖκαι τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα	466
Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους	459
Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	464—455
Πελοποννησιακὸς πόλεμος	431—484
Θάνατος τοῦ Περικλέους	429
Ἀλωσις τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου	427
Κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους	425
Νικίειος εἰρήνη	421
Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων	415
Ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων	413
Ἡ ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίᾳ	406
Ἡ ἐν Αλγὸς ποταμοῖς καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων	405
Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυρίων	401—405
Θάνατος τοῦ Σωκράτους	399
Ἀνταλκίδειος εἰρήνη	387
Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιβίδου	382
Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχῃ	371
Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχῃ	362
Φωκικὸς πόλεμος	355—346
Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχῃ	338
Ο Μέγας Ἀλέξανδρος	336—323
Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη	334
Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη	333
Ἡ παρὰ τὰ Ἀρβηλα μάχη	331
Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς	327
Θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	323
Λαμιακὸς πόλεμος	323
Θάνατος τοῦ Δημοσθένους	322
Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη	301

